

ఘోరకావ్య గ్రంథమండలి ప్రబంధపరంపర - ౩

యా మి నీ పూర్ణ తిలకా విలాసము.

చెక్కపిక్క నరనకవి.

PUBLISHED BY
K. G. MURTY
FOR SRUNGARA KAVYA GRANDHA MANDALI
MASULIPATAM.

సర్వస్వాధ్యక్షులు
మచిలీపట్టణము
ఘోరకావ్య గ్రంథమండలివారివి.

తొలికూర్పు
జ్యేష్ఠము, ౧౯౪౧
వేయి ప్రతులు

మండ్రణము
మినర్వా ప్రెస్,
మచిలీపట్టణము.

చెప్పి, సరసకవి నిగచినను “యామినీపూర్ణ తిలకావలూన” ను నీ శృంగారరసహృద్బంధమును 1893 వ సంవత్సరమున తునిగ్రామ పుస్తకాలాగు లి. గురులింగ దేవరగారు ముద్రించి అందలి వీతికలో.

“స్వామిబంధములలో నెన్నదగిన యీ యామినీ పూర్ణ తిలకా గానము నోదావరిల్లాలోని కడియమను గ్రామములో నివసించియుండిన స్త్రీని, సరసకవిగా చే సించుమీను గండువండల సంవత్సరములక్రిందట నివసిడిచి. ఇది లలి మృదుమనుకోల్లలో గూర్పబడి శయ్యాపాక లు రవ్యముగానుండి కవిపండితజీవముల జేదముల నానందింప జేయు కు దగియున్న నగర మిల్లి. లి శివలలో నిండియున్నను స్వల్ప వైదు ర్యముగల నేను నా శక్తిలోది కొంత సవరణచేసి ముద్రించితిని. అయి మ అచ్చటచ్చట కొన్ని తప్పులుండుటకు సందియములేదు. వ్రాత ప్రతి ప్తినాది చూపుకొండుటనుబట్టి యిట్టి లోపములుండుటకు గారణము. యివను శుద్ధప్రతి సంపాదించిగాని మరల జాగరూకతతో కవి యభి పాయమును గనపట్టి సవరణచేసి మరల కొంచెము కాలములోనే ముద్రింపదలచి యీసారి కొంచెము ప్రతులనుమాత్ర మచ్చుత్తించితిని.”

ఇట్లు ప్రకటించి, ఆంధ్రుల యనాదరణవల్లనో, ప్రకటించినది బట్టి పోయియుండువల్లనో! పూర్వము ముద్రించిన ప్రతులే అమ్ముడు కాకయుండుటవలనో! సమగ్రముగా గ్రంథమంతయు మరల ముద్రణమందు గగ్య వింతవలన గలుగకొండుటనుగాంచి యా ముద్రితప్రతియు, బ్రహ్మశ్రీ కీర్తివరపు రామకృష్ణశాస్త్రిగారు మామిడిబంపిన వ్రాతప్రతియు, మేమిది బట్టు సంపాదించిన వ్రాతప్రతియు, నీ మూడు ప్రతులను సంప్రతించి గాథాంతరములతో నొక సంపూర్ణ ప్రతినివ్రాసి దానిని మ. రా. శ్రీ రోమణి తిరుమల వేదకటరంగాచార్యులువారికింబి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక గ్రంథాగారమునగల ప్రతితో సరిచూపించి దొరికిన పాఠాంతరములను వాడఁజేసితిమి.

ఇదివఱకు ముద్రితప్రతికంటె అదనముగా దొరికిన పద్యములకు ముందు ‡ నీ గుర్తు ఉంచితిమి, మరియు సచ్చటచ్చటఁ బద్యపాదములు లోపించుటవలన అట్టి భాగములు బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులైన నానళ్ల మేధాదక్షిణామూర్తి శాస్త్రిగారిచే బూనింపఁజేసి ఆభాగములకుఁ గుండలీ కరణమొనర్చితిమి.

అడిగినంతనే వీరికను వ్రాసి పంపిన బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులైన చెల్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారికిని ఈ గ్రంథప్రకటనకుఁదగిన సాధన సమస్య నొసంగినవారలకును మావందనములు.

సారస్వతాభిమానులయొద్ద నింకఁ బాఠశ్రేణిములుగఁ బ్రకటించు నున్న యెడల మాకుఁబంపిన ద్వితీయముద్రణమున వానిఁ జేర్చెదము. మరియు నిట్లు ఉత్తమశ్రేణికిఁజెందిన యముద్రితశృంగారప్రబంధములను దమమున్న నున్న వానిని మాకుదయతో నొసంగిన వానిని బ్రకటించుట కల్పపూరు సందేహము.

పాఠకమహాశయులు, మాకృషికిఁ దగినంత దోహదము నొసంగి మాచే నాంధ్రవాణి నర్చింపఁజేయుదురని తలంతుము.

ఇట్లు

వ్యవస్థాపకులు.

పీఠిక.

యోమి నీ పూర్ణ తిలకావిలాసము

అయిది యొక యాంశము. ప్రబంధమును మామూలముత్తాత గారు రచించియున్న దేవీభాగవతప్రభుమస్కంధములో నుద్ఘాటించియున్నాడను,

(1) సీ. శిష్యునిండుఁజేరి * జేరు చెందినవాఁడు పిన్నముత్తాత నశిగన్నగారు

(2) మ. అనఁబడె మహాకవిమనస్సుకన్యావిత్రానారిత్రమున్
జననాశ్రయము నేక జ్యేష్ఠగణితాశ్రయమున్ దగం జెప్పి రా
మున శిష్యుని పగమున్ గన్నమహిమన్ * మహాటికిం గొల్తు నా
పిన్నముత్తాత నగణ్యపుణ్య భవాశీర్వాదసంహృద్యునిన్.

అయీ శుద్ధిపద్యమువలన మాముత్తాతగారు మఱియొక ప్రబంధముగూడ రచించి రచింపజేల్పింపజేయునదిగదా? ఇవి రెండుమాత్రమేకావు,

(1) అపాల్యాసకర్మిందసవిలాసము. (2) ఏకాంతసేవాకలాపము.

(3) ఏకప్రాసకర్మిందసవిలాసము.

అను మహామూఁడు పోతములుగూడ మాముత్తాతగారు రచించి నవి వాగి స్వహాస్యలిఖితములు నేను దిలకింతుట మాత్రమేకాదు మఱి చామర్లకోటలోఁ జదివికొను దినములలోఁ గాగితములమీఁద వ్రాసికూడ నుంటిని, కానియుటీవల నవిమూఁడునునెట్లో అంతరించినవి. అంతరించిన త్రిశయములో మొదటిరెండును యక్షగానములు. సేవాకలాపము కూడూరి జనార్ధనస్వామికి సంబంధించినది. భవతు ఏకవిగాని యొకటే ప్రబంధము వ్రాసి విరమింపఁడు. ఏవోమహాకవిని వ్రాయుటే అనుభూతము కాని నవిపేరు నిల్పదగ్గిమాత్ర మారచనలో నేదో యొకటిమాత్రమే

యగును; కవితాసంతానమునకే కాదీన్ని, కేవలసంతానమునకే గూడ సమన్వయించుకొని దగ్గదే. ఈయామినీస్థుని తిలకానిలాసముననే మా ముత్తాతగారికి బేరువచ్చినదని జనుశ్రుతివల్ల నేను నాబాల్యముననే తెలిసికొంటిని. నావిద్యార్థిదశనాటి కీర్తనము మాయానా భావము కకుఁ బూర్వమే మాతాత వెంకన్నగారు దీని నొకరాజ్ యోగ్యోక ప్రాసముగా కొని యిచ్చెదనని యడిగిసమీక్షించుట—

‘ఈహ స్తగతం గౌరవ’

అని యనుమానించుచునే యిచ్చిరనియుఁ గనుపకాదు. యనుకొన్నట్లే జరిగినదనియు మాతండ్రిగారు చెప్పగా వింటిని. నావీక్షణాదు రెండొళ్ళాసములవఱకు మాత్రము మాముత్తాతగారు చేర్చిచూడకలు పుట్టకము మాయంటనుండెడిది. ఎందుకేని మంచిదని అవసరమనకనే నేనొక పృథి వ్రాయుటకు మొదలిడి అసని నెఱవేళకమున్నె యుత్తర స్వర్ణముండై నట్లూహింపవయ్యెడిని, వేకటేశ్వరనిలాసమింకను నాకు వ్రాయవలసి యుండగనే జీవయాత్ర సమాప్తమగు పుష్పమునో నొళ్ళాసములవఱకు ములు గాని గద్యములుగాని లేకపోవుటచే నామనోగతము. ఇతరులు నీ నది ప్రచురించునప్పు డాళ్ళాసాంతపద్యములు క్రొత్తగా వ్రాసి చివర్తియు జ్ఞాపకము. ప్రకృతగ్రంథమును నేటికి నేఁబరిగోర్చుకొని యున్నాము. గోదావరి డి॥ తునిలో నొక జంగమదేవర ముద్రించుచు నామనోగతము లొ యొద్ద లేదనియు నది పంపవలసివచ్చెననియు నా పర వ్రాసెను. అప్పు డే నేను సమగ్రముగా గ్రంథము సంపాదించియున్నానని నాయన నది పంపించెడిని, ఆయనకు దొరకిన ప్రతియందలిలో సములవల్లనీమి ముద్రాప్రమాదములవల్ల నేమి మొత్తము సొత్తమంతయుఁ దిప్పులనొప్పుగానే యున్నది ననియు నడి. ఇపు డీబందలువారి కేప్రతిపాదకాదో కాని యిదిగూడ మఱి యిదియుగ నున్నట్లు తోచెడు. ముద్రాగ్రంథమునకు మున్న నది యెప్పుడో గ్రంథం తేని లాభముండెడిది. స్వహస్తలిఖితమని చిక్కవ గ్రంథాళ్ళాసాల తొందర గ్రంథముకూడ నిపుడు నావచ్చు లేదు. ఆ యీకారణములచే గ్రంథకర్త ప్రమాదము లేయ్యవియో? ఇటీవలిపారివలనఁ జేసిన పరమాదము లేయ్య వియో “ఇదమిద్ధ”మని నిర్ణయింప శక్యము కాకున్నది. దీనిగూర్చి

యెంతచచ్చించినను లాభము లేదు. ఈయన బాల్యమునందు మాకడియము గ్రామమున రోహిణిసూర్యమున నున్న వేమగిరిగ్రామమున నుండెడి మేడ వరిపు రోహిణిగారియొక్క శత్రుపం చేసి యుండుము సభ్యునిచినట్లు.

“కోనూభ్యాంకరం దిశ్చి క్షు ముచిని”

అనెడి గీతదరణము వారిం దలియవయ్యెడిని, తానన్మాత్రపుం బొండి త్యము పోడనే యూరవన యీ యామిసీపూర్ణిలక రచించినట్లు నా బాల్యమునాటికి చచ్చియెచ్చి చిచ్చి పూర్ణమువలన సవగతిమయినది. సంస్కృతిమునం దిహితీ పాదభ్యముజేసేచో సమర్థి యాంధ్రకవులకు పొట్టిగా గావన ముండును పేసి యాయన యీ గ్రంథరచనాసంతరము కానిరమ్మ గ్రామమున శ్రీవేంకట వేంకటాచార్యులవారియొద్ద బాణీయ మభ్యసించినట్లు ప్రకృతిగ్రంథవీణకలోని.

“వేంకట వేంకటాచార్య సభ్యులవారయ్యుం బాంకులక”

అనెడి పద్యరచణమువలన స్పష్టమయ్యెడిని. మొట్టమొదట దెలుగు మర్యాదల కలవడి పడినది సంస్కృత మభ్యసించిన హేతువుచేతనే కాఁజాలు నీ మాతాతిగాన సంస్కృతానమాసగ్రధనము సంప్రదాయసిద్ధ ముగాఁ గనుపట్టును. దీని రచననాటికి నాయనకు నుభయభాషలయందును గూడఁ బొండి! పాఠముగనే యున్నట్లు వీణకలోని.

శ. ౧. సంస్కృతాంధ్రయ్యు భాగ్యంతి క్షుంధిహించి.

అనెడి వాక్యమువారిం గూడ సవగత మయ్యెడిని గాని అవాక్య మపూర్ణకారనిరసాన్ధముగానమవ్యయించుకోన్న నుసమస్వయించుకోవచ్చును. నే నీగ్రంథకర్తను మునిమనుమండన యుండి యూరవనకుఁ దప్పలు నిరూ పించుటకుఁ బ్రార్థనాలోకము సమ్యక్తించదని యెఱిగియును తాతగా రను నిభిమానముచే ప్రాయవలసిని విషయము గొంత దాచిపెట్టియు లోకము భావియగుటకుఁగల గళంక గలిగించెడిదే ననుక నాకుఁ దోచిన యధార్థ మును దెల్పుచున్నాఁడను. ఈయన సహజకవి. అశుగా రచించు సలవాటు కలవాఁడని విశేష (రోజు 1 క్ వడిమిదితాళవృత్తములు రచనలో నింపెడివాఁ డట!) సహజముగా రచించినపద్యము లెఱిగో రమ్యముగా నుండును.

కం. తళతళనై బెళబెళనై

మిళమిళనై మేనికాంతి ♦ మిటుమిట్లు గొనక

గళ లలుముకొనియె దినమొక

నెలవున లేజవ్వనంపునిగ్గులు దేతెక.

ఇట్టి సహజమాధుర్యపాకముతో నున్న పద్యము లీకన్నముగో నెన్నియో యున్నయవి. గ్రంథకర్త కీట్టి రచనకో, దృష్టి రచనకో ఏమో తనకు బూర్వులు పోయిన యమకాదుల ననుసరించి గ్రంథము చాలవొసఁగి బెంచియున్నాడు. తికమకగా నవ్వయించుకొన్నంగాని యవ్వయించని పద్యము లెన్నియో గలవు. వాని నిండెత్తి చూపవలసివచ్చుచో గ్రంథము చాల విస్తరించెడిని—

“సీ. శరదంబు వేడికి”

వగయిరాపద్యములు చూచుకో, దగు ఈపద్యము కాదు.

చ. “మృగధరబింబనంపదల మీటు వధూటిముఖంగా”

లోనైన పద్యములన్నియుఁ దెనాలి రామలింగకవిసమేతముగాని నవి పరంపర అనాదిగా విశ్వసించుచున్న ‘అలఘునచంద్రబింబనిభాను సుందరాంబు వక్త్రము’ అనెడి కొన్ని పద్యముల ననుసరించి రచించినవి. పద్యములు నవ్వయించుకో, గలవారికిఁగాని యీపద్యము లవ్వయించవని చెప్పవచ్చును. నాచిన్ననాటికి మాముత్తాతగారికవిత్వము నమవ్వయించు ప్రతి నాకావ్య గురువులలో నొకరైన శ్రీమధునాపంతుల సూరయ్యశాస్త్రిగారికిమాత్రమే యుండెడిది. వారుకూడఁ గొన్నిచోట్ల శ్రీ అకొండ వ్యాసమూర్తి శాస్త్రులవారి సాయమువల్ల నవ్వయించుకో, గల్గినట్లును కొన్నిటిసమవ్వ యము కదరక (ఇప్పటివారు నమ్మినను నమ్మకొన్నను నే విన్నది వ్రాయు చున్నాడను) తదేకధ్యానముతోనుండి నిదురించగా మాముత్తాతగారు నవ్వుములో బొడకట్టి తల్లిత్నమన్వయము బోధించినట్లును శిష్టగా వింటిని. క్రియాపర్యవసానము మాముత్తాతగారిరచన యనునగుగొన్నిగాని మినున గుగ్గిళ్లు కాదని తేలినది. నాచిన్నతనమునాటికి బండివలోకము పెచ్చడి కవిత్వము శిలాపాకకవిత్వమే, ఇప్పుడుకూడ దానికే ప్రాధాన్యము నిచ్చు వారు కొందఱు లేకపోలేదు గాని ఉన్నను అనుభిప్రాయము చాలవలసి

మార్పు చెందినది. ఈయన ప్రకృతచరిత్రకు బిల్వణీయము, పూర్ణ చంద్రోదయము, అను రెండు పాస్త్రములు తననాటికే యున్నవని యెఱిగికూడ నందలియొప్పుపాస్త్రమునే కథావస్తువుగా గ్రహించి దీనిని రచించుటచే గాఢోలు నాగ్రంథద్వితయమునందు లేనికవిత్వానై చిత్రములు (యమ కాదులు) ప్రకృతగ్రంథములో కేర్చి ఆపుష్టకములకన్న ద్విగుణముగా దీనిని బంచియున్నాడు. విశేషించి కానుగాని ఆపాస్త్రములలోనిమాటలు ప్రకృతగ్రంథమునందుగోచరము దొరలినవి.

సీ కమస్రస్థునిను గొనుశమ్మన పల్లి క్రీడగంటగనుగొన యతి లొటుశమ్మనగరంగు

ఈసీసపద్యము సర్వమును గానుగాని మొదటిచరణము చాలవఱకుఁ బూర్ణచంద్రోదయములోనిదే నేను చిన్ననాడు మాముత్తాతగారి తాళ పర్రాగ్రంథములలోఁ జదివినదే కనుక దీని నాయన చూడలేదనుటకు వలను పడదు. భవనం (గ్రంథశాలలో మొదటిది యుపలబ్ధ మగుట లేదు. నిర్మలీయము ముద్రింపబడినవచ్చెడిని) ఇట్టివి బుద్ధిపూర్వకముగనో యాదృచ్ఛికముగనో ప్రతికరించి దొరిలుచునే యుండును కనుక నుదారహృదయ లింతమాత్రమున గ్రంథచోర్యము నాపాదించునొల్లరనియే నావిశ్వాసము. నిర్మలీయమునందును పూర్ణచంద్రోదయమునందును అసలు బిల్వణుడు రచించిన స్లోకములు— స్లో. అద్యాపి, అనునవియు, స్లో. కిమిందుః కిం పద్మం, అనునవియు సనునదింపఁబడియున్నవి. ఈయనయు ననువదించెను, తక్కినసభాగము చాలవఱకు స్వకపోలకల్పితము, ప్రథమాశ్వాసము కృత్యాద్యవర్ణనగల రావ్యసలలో; కథానాయికాజనము వఱకుండును. ద్వితీయాశ్వాసమంతయుఁ బాలవలకఁ గథానాయికావయవవర్ణనలో నింపఁబడినది. తుట్టనుదను గాఢోలును బిల్వణునిశుక్రూషకుఁ గథానాయిక సప్తఃఖేష్టుట వర్ణింపఁబడినది. అపసృష్టలోఁ దసకుఁ గవితావిద్యయందంతటి పక్షపాత మున్నదో! అంతయును వెలువరించినాడు.

చ. అనవుడు వారోట్టరి గళహ! జనవల్లభ! మేమనంగుమి

స్తునికీ గంభీరామ్యుయ శభవ్యగజజ్జత సత్కవీంద్రుడి

వనము కవిత్వములో దిలియుచువారము గాము కవిత్వబోధరే

ట్లనవుగ బుద్ధిజాత్యహృదహంసలు ఛాందసులందుఁ జేరెదెవ.

అచ్చులో తుట్టతండ్రీయాపదము - చేరునే” అని గుర్తుది. అప్పుడుచక్కగా సమన్వయించదు- కనుక- చే-డి- అని : నో : అని వచ్చినది- ఇట్టి వింకను- చాలగలవు. విలు సవరించుకొనుటగా, ఆయాపద్యములోని మాటలు వేదవేదాంగవేదాంగ విశ్వద్భిహోమములు రాజుగారిలో జెప్పెడివి. ఈఘట్టమువందే తనవలెనున్నది గానాడెల్లినాడు మాముత్తాత—

కే. గీ. అఖిలవిద్యార్థులకు రహస్యాస్థానోఽఽ
జేయ నుచితంబుగా; నరహాచితపదాన్
మనుభవించుచు నెవ్వని * నాశ్రయింపఁ
డతఁడు స్వస్వతంత్రుఁ డుద్వస్థుఁడౌన్.

ఆయాపద్యములో బిల్లులుని పేరులుతో) వ్రాసినాడేమి గానాడె
మాముత్తాతగారి జీవముత్రాస్వరూపమును బక్కగా వ్యాఖ్యించు
చున్నది. శ్రీపితాపుర (తాత్కాలిక) ప్రభువు నీలాదిక్పని అని విశ్వ
తైన శ్రీచింతపల్ల వేంకటరాయ మాధవరాజువారిని అని నానాగా
మేనల్లుడగుటచే నాయనచేతఁ దమగురువున కేవల శాస్త్రవిద్యను
జేయింపఁ దలంచి యెంత యత్నించినను నీయని యాచార్యుని దర్శనమున
కేగకయే (రాజనన్నిధికి నేగక కాలముపుచ్చి, గీరనము. చూ.) కాలము
నము చేయుచుండఁగా మాయింటియెట్టయెట్టనే చింతింపని నీవానిము
గనుకఁ దమభాగినేయు నేదోమిషమీఁదఁ దమ గుంటికి రిప్పించి అది
పూర్వమే తమగురువుగారిచే నొకగదిలో నాయాకబ్బముచేసివుట్టిన దగి
సందర్శము సంఘటించిననియు నాప్రభువువారేమ్యు నీగురు చరిత్రవి
త్వము విని యానందించి మేనమామల కీయనయెడల గల యుచితసాధా
రణమగు ప్రవత్తికిం దగిన సత్కృతి చేయుటకు సంకల్పించుకొని ప్రవృత్తిమై
అభినందించి—

అయ్యా! మీదర్శనమువలన నేను ధన్యుఁడను. మీగేరు కావల
యునో? (మ॥ పనుధాంతుండమువేడితో” భాగవతము. చూ.) కోరుకోవలసిన
దనిన మాముత్తాతగారు సవినయముగా—

కా. అంగో యింతయొ పండు భూమిగల దాళవం తేనియుంజింత లే
దెంగేఁ జింత యొకండు గగ్గనను నాయాచింతయే మాకు న
త్యంతమ్మున్ ఫలదాత్రి

అనిచెప్పి గోమియుఁ గోరక నిరాకరించినట్లు గీతప్రథమభాగములో
సోపానములో నాచే వ్రాయఁజేసినది మాముత్తాతగారి సప్రతిగ్రహణ
స్వభావము. తాను లేగమును సంపాదించలేదు సరిగదా? అంతకుమున్నున్న
సోగోపాత్యమునుగూడఁ బరిత్యజింపక తప్పదని తనయన్నలతోఁ బోరాడి
ఆవ్యాపారమును ఆవృత్తికి సంబంధించిన వృత్తితోఁగూడ నన్యాక్రాంత
యొప్పున మాముత్తాతగారిని నేను మహాపూర్వకముగనే (ఆయనకాల
ములో నీచని జరుగనిదో నాగోజలలో జరుగవలసివచ్చి అప్రతిష్ఠాప్రతిష్ఠలు
నన్నుఁబట్టికోవలసివచ్చునుగదా!) అభిసందింతునుగాని నాపేరిటివాఁడును
బ్రహ్మగ్రంథకర్తఁ డగుచున్నకొమరుఁడును శిష్యుఁడును ఆయీ మహనీయుని
కావలసిగ్రంథకర్తని నాజననకాలమువఱకే కాక నేను—

పందశరద్యయన్ముండ

నగునన్యగము కాపాడిన నాపితామహుఁడు వెంకన్నగారికి
మాత్రము మాపిన్నముత్తాతగారియెడలఁ గొంత కోపముండెడిదని వింటిని.
అకోపమువఱకే గానఁగాము సోగోపాత్య (అధ్యక్షరాణి సంగృహ్య చక్రే)
ధాతా పుగోపాత్యం) పరిత్యాగము కాదు. ప్రభువు తనయన్నచోటికే
వచ్చి కోరుకొమ్మున్నప్పు షేమగ్రహణమునో గోరక నిరాకరించుటయును
గాదు మహామనీష వినుఁడు సీలాద్రిరాయణంగారు మాముత్తాతగారిని—

“మీదేయో గోరక తీరదు”

అని పట్టు పట్టినప్పుడు సప్రతిచెప్పలేక కోరినకోర్కె మాతాతగారికి
గోపకారణమైనదని చెప్పికోఁగా వింటిని. మాముత్తాతగారు కోరినకోరి
కను వివరించుచున్నాఁడను.

‘రాజా! యెప్పుడో మీపూర్వులు మాకుఁ గొంత భూమి నిచ్చి
యున్నారు? ఆభూమికిఁ గొంత కట్టబడి (పన్ను) యున్నది. అందులో

నావంతు కట్టుబడి తొలగింప (మాపుచేయ) ననినదిని విడిచిపెట్టు బడి పరిమితి యావత్తును అట్లనై యకరములకును మూడురూపములకును మించదు. అందులో మూడవవం తొకరూపికమానినది. అది యొకరూపమున కొకరూపిక వారిక మేర్పడువలసివచ్చినది. అందుచేత కొన్నిసార్లు నను యధార్థమది కాదు. ఎట్లనఁ ప్రభువును సాక్షిపెట్టి యొకరూపిక తలచి కంగారు (తస్మా ద్రాజముఖం భీష్మం భావుకమ్) గాఁ గోరెడి. అయితోరిక (ఈయనకు సభాకంపమున్నదని చెప్పుగావిరి) గాఁ గోరెడి. అయితోరికదీకూడఁ గారణము కావచ్చును.) అప్పుటికిని మూడురూపములకును మహుడు కామయ్యగారును తదనంతరి. అందుచేత (కొన్నిసార్లు) నాచిన్ననాటి కీయన జ్యోతిషగ్రంథములుచూడఁ గోరెడి. అప్పుడో మూడురూపములను అన్నయ్యగారును, ఆయీ పిన్నముగారును విడిచిపెట్టుచు పోయిరి—

“నావంతు”

అను వాక్యమువలన గోచరించుచున్నది. అప్పుడు కొంత మున్నముత్తాతగారు సర్వకాలసర్వావస్థలయందును నేరేంద్రుని వాక్యములకుఁ గాఁ జేపము నేయుచు గృహకృత్యములందుఁ బాటుపాటుచును నుండి కాదు సరమ్మ సహింపక యేవో తేలికమాట అప్పుడును చెప్పిరి. అది వినినది నేనే మాపిన్నముత్తాత—(ఈయనబహుశోపి)

“ఇక నీయింట భుజించువాడెగా?”

నని యొట్టు వెళ్ళిపోని యూరు విడిచిపెట్టుచు వచ్చెగాఁ దప్పటికిని అయిదు వారు (శిష్యులు) బతిమాలి యెట్లకేలకు నిలవరించి వాటికిని నాచిన్ననాటికిని మిచ్చి ఆదినముననే పల్ల కుటీరముకట్టి యేర్పాది గొప్పగా పరిరక్షించు కొనఁగి నిల్వినట్లును విన్నవినికి. రాజసందర్శనమునకుఁ గోరెడినప్పుడు కామయ్యను దానికిఁ దధ్యముగా నిప్పటికిని నొకనినేనను ముప్పటికిని మామన్నయది. నాచిన్నతనము నాటికి మాపిన్నముత్తాతగారి భార్య నివరిమ్మగారు లేక మనుమరాలి (దాహిత్రీ) తోడను, మనుమరాలిభర్త మామిరెడ్డిగారి తోడను ఆయింటనే నివసించెడిది. సరసకవిగారు పిప్పరితామహర్షితనకు నిల్లువదలిన పిమ్మటనే రాజుగారి దర్శనముయము వచ్చి రా సమన్వయించు

కోవలయును. విభక్తుడైన పిమ్మటనే యీయన స్వర్గతుండైనను దనకు
 స్త్రీసంతానము తప్ప బురుషసంతతి లేనందునఁ దనవంతుభూమివగైరాలు
 తనయన్న కొడుకు మాతాతగాలికే చెందజేసెను. దాని కీయన చేసిన
 యుపాయము వివరింతును. ఈయనకు సంస్కృతాంధ్రసాహిత్యకవిత్వము
 లోహోపాగు జ్యోతిశ్శాస్త్రముసంగును మంచిప్రవేశముండుటచే (జాతకముం
 బట్టి) దనయవసానసమయము నోజిగి అందులకు వింధ్యభూమియగు తన
 యూరు కడియముకన్న వసిష్ఠానదీతీర మగుతనయ త్తవారి యూరు కాకర
 పర్వతాగ్రముమీదిగినిదనియు నూహించి యాయూరి కేదో మిషం బెట్టుకొని
 యేగుచు మాతాతను విలిచి తనగ్రంథములన్నియు నెండఁ బెట్టవలసినదని
 స్వాగతహితములనియు బిదనఁ గొలఁదిదినములకే కలరా వ్యాధివలన స్వర్గతుం
 డయ్యెననియు గ్రంథసామగ్రితోపాటుగా నన్నలును దానును బంచికొన్న
 పిషయమును బెట్టెడి పాగ్గిళ్లు గల తాళపత్రముగూడ మాతాతకుఁ జే
 జిట్టుటచే భార్యను యొద్ద నపుహక్కుగాని ఆపెస్త్రీసంతానమునకుఁ దద
 నంతరపుహక్కుగాని లేకుండఁ గోర్లు తీర్పు చెప్పినదనియు మాతండ్రిగారి
 వారి వినియుంటిని. ప్తమనను మాపితామహుఁ డీవిషయమునఁ గోర్లులో
 గొన్ని యనశ్శము లాడి కొంత పాతక మార్జించె ననక తప్పదు. మాపిన
 తండ్రి సరసనగ్నగా నివిషయము తలచుగా వ్యాఖ్యానించుట నేనెఱిగినదే
 కాని మాముగ్ధుని (ప్రకృతగ్రంథకర్త) స్వయముగాఁ చెయి గొట్టి చేతి
 కిచ్చునప్పటికి యి హ సత్యమే యగు నెడల మాతాత దానినే బలవలచు
 టచేసేడు మాపితండ్రి వెకయ్యగారికి సరసకవిగారి జాహిత్రినే పెండ్లి
 చేయుటచేత. ఇయన సొన్న కొంతేని స్త్రీసంతాన మనుభవించినట్లు
 పరిణమించుటచే గొంత దొనఁ గంతరించెనని సంతసించవచ్చును. ఆయా
 విషయ వివరములుటకు శలితార్థము సరసకవిగారి కితరపాండిత్యములతోపాటు
 జాతకశాస్త్రపాండిత్యముగూడ నిశితమైనది కలదని తెల్పినట్లయినది. స్వర్గతి
 నాటి కేయన వయస్సు సలబ్దయెదుకమించదని వింటిని. నాపుట్టుపు
 1870 వ సంవత్సరము (ప్రమోదూత) నాటి కీయన లేరు, మాతండ్రిగారికి
 నాజననమునాటికి వయస్సు ముప్పదియైదువత్సరములు, ఆయన సరసకవి
 గారి చరమదశనాటికి బుట్టియుండు నేమో కాని సరసకవిని జూచినట్లు నా

కెప్పుడును జెప్పలేదు. దీనింబట్టి చూడనరసకని 1840 ప్రాంతమున స్వర్ణాచలంబైనదియు 1795 ప్రాంతమున జన్మించి యుండుననియు మతమూలమున కొనవచ్చును. “ఈషద్వైషమ్య మవినశ్శీలను” కూచిమంచి జగతిగారి చంద్రోభావిలాపము మాముత్తాతగారి స్వహాస్యబింబో మాస్యహాస్యము నేను జూచితిని కనుక కూచిమంచి సోదరకవులకే కొంతకాలము మాముత్తాతగారి కాలమును జరుపవలసి వచ్చును. (చిత్రభాను స్వభాను వత్సరములకు వ్రాత పూర్తిచేసిన్లు కొన్ని దినములు పట్టుకొని నుండునని చిన మాముత్తాతగారి చేవ్రాలువలనఁగూడ నిప్పుటికి 120 దినములకంటె వాడని తేలుచున్నది) ఈయనకఁ దిమ్మకవిగారి కవిత్వమున పోకొడు గౌరవము కలదనుటకుఁ గొన్ని పోలికలు కనుపడును. నిరంభయముచే జూపలేదు. శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారికే సమకాలినులు విశ్వక్సేపి లక్ష్మణుని గారికిని మాముత్తాతగారికిని నొకప్పు డెక్కడనో? అనఁగా నేయూరినో? లేక మాయూరినో?

శ్లో. కచభారా త్కచభారః

కచభారా ద్భీతి మేతి కచభారః

కచకుచభారా జ్ఞానం

కోఽయం చంద్రోపసే? చమత్కారః.

దీనిలో వాదము జరిగిన స్థితివల్లనో కొంతకాలము క్రిందకు విడి నట్లు జ్ఞాపకము గాని విషయస్వరూపము జ్ఞాపకమున లేదు. మాముత్తాత యేనభలకుఁ గాని వెళ్ళక యే స్వల్పమును సంపాదించక విక్రమితా ఘహరితమగు భూమివలన ననఁగా నన్నగారు సేద్యము చేసి పుష్కలముగా పండించెడి జొన్నలవలననే జీవితమును గడపిన్లు నేలకిని—నిన్నమొన్న నాజీవితచరిత్రలో వ్రాసిన—

చ. కవియఁగా? స్వతంత్రుఁ డొకఁడంట! బడందని పట్టయే మహా

భవనముగాఁగ నెంచికొనినాన మొనర్చుచు రామునక్కభా

వివరములెల్ల లోకులకు + వినివయమ్యునిపాత్య మిచ్చి నే

కవికి నశండు దేకుడు, + కాదనఁ లేకవిరూప వారనికా.

కా. ఘోషాస్త్రీబలె నుండఁగాఁ దగుకవుల్ గోరైక్కి యే వేవియో
భావలో వీలునుబట్టి యాడునెడలకా వాగ్గని దుఃఖించు సం
గోషం బందును లోక మేనియును నేఁగోష్ఠుఁడుంగూడఁ దా
సీను న్నాశ్రయము సమృద్ధింపఁడు గురుంఁడేమందు లోసెంచెనో.

అనఁజి ఁద్యద్విత్తయమునకు నేవిషయమందోతప్ప నాజీవిత ముదా
హరణము కావన్నను మాముత్తాతగారిజీవితమేని యుదాహరణమైనందులకు
సంతరించుచున్నాఁడను నొండవపద్యములోని కోర్టు కోర్టుగాక పండితసభ
యని యరిము చెప్పికోన్నను మాముత్తాతగా రట్టిపండితసభలకుఁగూడ
నైన న్నయఁభారమును లేదు. ఒక్క- ఆదొండకాయపద్యముతప్ప మా
ముత్తాతగారిచాటువులుగూడఁ గానరావు, అపద్య ముదాహరింతును.

మ. శబలింతు న్నుతి ద్రవశ్రవణదాశ్శివహీనీదభృ
శ్చ్యవమా నామృతశీక రాభ నవలీఁజపాంశౌకౌషమ్యన
ద్భవనాబాంధను ఁద్రసప్లుతసిముఁద్యశ్శాన్వనుమృంధకుకా
అక కుంగోర్చినకొండకుకా నగనకౌషాఖండ కాదొండకుకా.

అ. అడకాయ లెవరికో కాని రుచింపవు. మాముత్తాతగారు
పద్యము చెప్పి గౌరవించినపదార్థముగదా యని నే నిప్పటికి నుమారు నల్పభై
గోంట్లకుఁ బూర్వము క్లింఘ్రూడిలో నీకూరను దెప్పించి యథాన్యాయ
ముగా వండించి నీసిచూచితిని, కొంచెము గబ్బువానన కలిగి యుండును.
కాకరకాయలచేను గుడమువలనఁ బోగొట్టినట్టి యీకాయలగబ్బువానన
కూడఁ బోగొట్టినాసి యుండును. శిష్యులు వెలమవారు తఱచుగా వేటకు
నెప్పించు దికాయలుకూడ సుపాదించి తెచ్చియిచ్చి సంతృప్తిపఱచి
యెప్పుడో కోరుటవలన నీవిని మాముత్తాతగారు వెంటనే ఆశువుగానే చెప్పి
శ్లో వినికి. అయీ పద్యమేకాదు.

శ్లో. కవలగృహలోరణారరాదాం
భుటనాపాటవయోస్సవగృతైః
అనురాగిభృగంచల్లరసార్జై
గృహన మశ్వావతేమా నిహన్యతాంమే.

అనుశ్లోకముగూడ నాశువులోఁ జెప్పిన స్త్రీ వినికి. అయీ తిలకావలీన
రచన ముగిసినవిమృతకదా? ఈయన విద్వత్కవితనసింపచుకొనుటకు వ్యాక

కాధ్యయనార్థము కాకరసరికి నెట్లెట్లు వోగిం నునకున్నది. అపు డాయూరిపండితులలో నప్పటికే గురువుత్తమవాగో! నీ వాడో నాకు నాడో గురువులు కాదగ్గవారో! కేవలకవిగదా? పుష్పగిరి పండితులలో చూతమని యీవర్ణన అనగా? శ్రీనిష్ఠమూర్తియైన శ్రీమూర్తి వర్ణించవలసినదని హేలగాఁ బ్రశ్నింపఁగా నాముఖానికిగూడ నీవు గానే పై నుదాహరించిన శ్లోకమును రచించి గురువుల ముఖ్యతను చూపుతలె నట్లు పండితవరంపర చెప్పికోఁగా వినియుఁటిని. ఇతఁ డాతఁడే నాకుఁ గాఁగి ఈవృత్తము వారు దేనిని గోరిరో అదిగాక ముగియఁటిగా నుండును.

“నరనన్నా ? వర్ణన భాగుగనే యున్నది గాని వృత్తియొక్కాదు మే మడిగినది యొకటియు నీవు చెప్పినది మరొకటియు నున్నది నాకును నేమి ? నీయాశుధారకే సంతసించితిమి ”

అని వారనిరనియు దానిమీఁద మాముత్తర వృత్తియూహనమీఁదు కోరినదే చెప్పితినిని బుకాయించె (బూకరిగాని—జోలియో) నదియు గురువులు లక్షణశ్లోకము చదువుమని మరల పశ్చిందిరనియు చెంటునే అశువులో లక్షణశ్లోకమునుగూడ నిర్మించి చదివె ననియు నొక్కది ప్రశ్నకల్పనమగుటచే సయధార్థమైనను దేనిమీదినో అశువులో లక్షణము? పద్యమో ? రచించుటకును లక్షణవిషయమాశువునో రచించుటకును విశేష తారతమ్యముండుటచే గురువులు సరమాసందభిముఖులు అయియుము నుచ దేశించి—

‘విద్యోక్త-వి’

శబ్దమునకు లక్ష్యభూమినిగాఁ జేసికనిముఁ జేయవలస వినిచాడను. వినుటమాత్రమే కాదు నేను శ్రీ చుర్ర బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిలవారియొద్ద గురుభ్యాన్నమః

అని ప్రార్థనము చేసినపు సకము మావిష్ణుముత్తరగారి స్వహస్త లిఖిత తాళపత్రసంపుటమే జాతకచర్యలో—

శ్రీ. గీ. అమరుఁ డవసన్నముత్తరకయగు సురసింహు
కవిమరుఁడు లిఖించినశ్రీగ్రంథమలను
దాని నీర్వాంతుకామహిమకలిఁ దీసి
విష్ణుని యెఱుకొనియొకదాని గొంది.

కా. కాశీవండిగుడ కృపాకుండయి పరిభ్రాంతివోభామార్జునై
అశీర్వాదముమాత్ర శిష్యులను విశిష్యావంతులక జేయుమేల
ప్రశిష్యమునఁ గొల్పు చగ్గ కులశాఖాబ్రహ్మయ్యకాస్త్రిక గణ
రాజక శ్రీకడియెద్దవాను గురుఁ జేరకబోదు విద్యార్థిసై.

అనుపద్యద్వయములో మొదటిపద్యమందలి సిద్ధాంతకొముది మా
ముత్తత చదివికొన్నదే. ఆయనస్వహస్తలిఖితమే. నాశిష్యవర్గములో నిన్ను
మొన్న నీ|| శే|| సులే|| వేంకటరామయ్యకాస్త్రికి నేను సిద్ధాంత కొముది
మొనరిడినదికూడ మాముత్తతగారి స్వహస్తలిఖితగ్రంథమే. ఆదొండకాయ
పద్యప్రస్తావనలో ముద్రాంత చరిత్రనుడిచినది. అయీ పద్యముగోనున్న-

“ అతికుంగోద్భవకాండకున్ ”

అనేకదానికి సర్పము న్రాయకున్నచో నెవరికోగాని గోచరింపదు.
అని=సూర్యునకు (అని రచాదివాకశే, అని కోశము) తుంగ=ఉచ్చస్థానమైన
మేషరాశియందు అనఁగా సూర్యుఁడు మేషరాశియందుండఁగా (చైత్ర)
మాసమందని యావద్ధర్మము ఉద్భవ=పుట్టుకయొక్క కాండకున్ = సమ
యుముకలదానినీ, (కాంక్షోఽస్త్రీ...అవసరవారిషు, అని కోశము) చైత్ర
మాసమున నాదొండకోగ లుదయించునని తెలివిడి. విస్తరభయముచే
దక్కినది వ్యాఖ్యానించ లేదు, అయీపద్యమునకు.

“ కాలవల్లకభనుర్జ్యవల్లి నీరుల్లికిన్ ”

అన్న యుల్లిపాయపద్యము (దీనికవియెవ్వరో తెలియదు) మార్గ
దర్శకమని నిదికి. ఇలిగార్గము, మాముత్తతగా నేరాజులను జూడక పోత
రాజుగారు చెప్పినట్లు.

“ వ్యాపక జెందక చగవక, పొన్నులగు లేకమేరి పదిమేలు ”

గా (అదియేని స్వకేయభూమిలోనే) భావించుచు

శ్లో. మనసి చ పశ్యంతే కోఽర్థవాన్ కో దరిహరః.

అన్న శ్లోకార్థమునకుఁ బ్రధమలక్ష్యమై, “ నాఽపృషేః కురుతే
కావ్యమ్ ” అనే 2 శ్లోకార్థము జ్ఞాపిక దెచ్చుచు “ శ్రీరామనామ
మంత్రారాధనపరులయి ” కాలశ్లేషము చేసినవారగుటచే నేరాజులనుగాని

దూషించి, లేదా? భూషించి 'చెప్పినపద్యములు లేవని వ్రాయుట'గా
నన్యతముండరాదు. ఈయనమాత్రమే కాదు పూర్వులుగూడ వ్యవసాయము
వలననే జీవనమును. 'శ్లో. పంచమేహని వస్త్రేవా శాశం పచి న్య
గృహే' గాఁ గడపికొన్నట్లు కనుపట్టెడిని. ఏదో ప్రసిద్ధి తెగిలి గోదేవి
గ్రంథములో మావంశస్థులనుగూర్చి యిట్లుటంకించి యుంటిని.

కం. మంత్రులై యేలిన సా

మంతులు జన్మములు సేయుమహిమలు నున్న

తైంత పెడకెనను నాకిను

మంతయు మాకొలమునందు ♦ నగుపరెయ్యెన్.

ఆ. వె. అన్యతమాదుబట్ట ♦ నతిభీతి గలవార

కోర్టుకేగఁ గొంకు ♦ గొనెడివారు

కవిత చెప్పవారు ♦ గడఁ నమాయిలును

గలరు మాకొలానఁ ♦ బువు రందు.

ఏదో యీవిధముగా నున్నదన్నట్లులు పొసేసినట్లు వ్రాసిన
లోక మభినందించునుగాని లేనిపోని అత్యుక్తులు వ్రాసుకొన్నదో కథించి
చదవి వ్రాయ నక్కట లేదు. మా పితామహులకు మా గూఢాచార
నాకాలమున బెద్ద భూస్వాములుగా నున్న కిరిష్టివాని వ్యవహారములను
జక్కఁబెట్టెడివారని వింటిని, నేను శ్రీ హేళటగిరిరాజుగారి జ్ఞానండు
శ్రీ చెలికాని గోపాలరాయనిగారితో శ్రీ తిరుప్పావై కవిత్వరసస్వరూపి
కొండ కేసినప్పడు వారియద్యోగులు తోడనాసకారణమునఁ గలది జమా
ఖర్చులు నాచేతిమీఁదుగనే నడిచినవి. అంతమాత్రముచేరి నేనుగాని
మాతాతగాని మంత్రితముచేసిన వార నుగుదుమా? అనియనుంగాక
కవిత్వమునందలి సత్త యెట్టిదో? తెలిసిన యే నిజస్థితుకవిగాని మంత్రితదని
కవిపదవికంటె (సుకవి తా యద్యస్తి రాజ్యేన కిమ్) నున్నతమైనదని దానికై
ప్రార్థింపుటాడెడినా?

(1) నీ. ఎదుర్కొనవలె దనకమదకరేంద్రము దిగి కేలూక యెరుగి యొక్కించి కొనియె
మునువరితం బుండుకొనుచోడ బురమేగఁ బల్లకి తనకేలఁబట్టి యున్నె.

(2) శ్లో. కాంబూజద్యయ దాచనంద బభుకే యుఁ గాన్యకుర్జేవరాక.

ఇట్టిది కవి కున్న స్థానము మంత్రిదో “ చిత్తము వొంగడము” అను తరగతికిఁ బెందినది, ముప్పదిలక్షల రాబడిగల విజయనగర సంస్థానమును దనచేతిమీఁదుగాఁ బరిపాలించెడి—

శ్రీపెన్నెచ్చ జగన్నాథరాజుగారిని

మహారాజేమని పిల్చువాఁడో యెఱుంగనివారెవరు ?

జగ్గప్ప ?

అనియే సంబోధించుట, ఆమహారాజు కాదుగదా ? మఱి యేమహారాజేని కనిపింపని సంబోధించి న్నెఱంగలదా ?

మ. ఇఁకఁ దరంగదళంగసంగరచమూ హేతిచ్చటాపావణో

ద్యుతీలాశలభాయనాన రిభురాద్ధారాశ్రుధారానవీ

సంగరంగిణ్యబా.....వల్సవయ తిమ్మత్తవిభుం డీతఁడా.

అయినాధారతో నట్లన్న పద్యములు రచించి పెద్దాపురపుప్రభువుచే తుమాహణ పెప్పించుకొన్న మాగావు శరభకవికే మంత్రిత్వమే యెక్కువదో కవిత్వమే యెక్కువదో ? తెలియునుగాని అస్మదానుల కెట్లు తెలియును ? కర్మము చాలక పుగ్గాపురపు రాజుగారు (తిమ్మజగత్పతి) శరభకవిగారిని; జూచి—(ప్రేమతోఁగాని దురుద్దేశముతోఁగాదు)

“ ఇతఁడా ? శరభకవి ”

అన్నారట, ఎప్పు డిట్లన్నది ? శరభకవి, శరభకవి, అని వినుటయే కాని యెన్నఁడును రాజుగా రాయనను జూడలేదు. రాజదర్శనమున కమ్మహాకవి వెల్లెనులేను, (నిన్నుహస్య తృణంజగత్) అట్టి సందర్భమున మహారాజే మహాకవి సందర్శనమునకు వెళ్ళెను. మహారాజు హృదయమున శరభకవి యుగార మొక మేరువుగాఁ బ్రతింపఁబడి యుండుచే నేదోమాదిరి రూపముతో నున్న (విద్యారూపం విరూపాణామ్) నిరాడంబరవేషము మది కాశ్చర్యము కలిగించి చ్చూస.

“ ఇతఁడా ? శరభకవి ”

అనెనట ? శరభకవి రాజు తన్నే కవచనముతో నుచ్చరించెగదా ? యని కనలి సగౌరవముగనే యేకాశుధారతో నలువదిపద్యములు చెప్పి ప్రతిపద్యాంతమందును—

“తిమ్మత్తోవిభుం దీతఃవా?”

అని యేకవచనము చూపి మృదువుగానే అడిగిన మాటలన్నియు చెప్పిందరు. నా బాల్యమునాటికే ఆయుష్యములు గొన్ని గోపించినవి. కొన్ని మాత్రము ముమ్మడివరప్రాంతమును విడిచి, అందులో కొంత మాత్రమే ధారణకు వచ్చినది. ఇప్పుడు దురుగోచరముగ గొంత నొప్పు తగిలినది. వక్తవ్యాంశము కవిపదవికంట ముందుకు పోయి వచ్చి గాని నియు దాని గౌరవమెరిగిన యేకవియు ముందుకు పోయి వచ్చి వచ్చి గాని ననుకొందును, భిక్షులను చేసికొని పొందినను అది అది గాని పాపము కమే యను సంశయ సామాన్యలకు గోచరించు నిర్వృత్తియు పుట్టింది ననో! దమకగ్రస్థానము లభించునని నందఱు ప్రయత్నించుదు గాని ఆ ప్రయత్నము పరిహాసాస్పదమనియే నీ ననుకొందును. పిమ్మట 3 కీల కవికి వస్త్రాద్భావంబరములతోగాని యింతోపకరణములతోగాని వీరమును బనియుండదు. ఇట్లే నాఽస్మాకం వీరీకా...విద్యావనిద్యా స్థితి అన్నాడు భవభూతి, మాముత్తాతగారి వీరిమనుగుర్చియు పొందిన కాలమునుగూర్చియు రచించిన గ్రంథసంఖ్యను గూర్చియు పేర్కొనాముగా దెల్పినట్లయినది. కవిత్వ మెట్టిది? దుష్టమా! నిర్దుష్టమా! రసవంతమా? నీరసమా? అను సంశయము చెర్చింపవలసి యున్నది. ఏదేననిగించునులవారీయన మంచికవియనియే నిర్ణయించి యున్నారు. (కవులచరిత్ర, చు.) లాక్షణికత్వమునం దీయన చదివికొన్న లక్షణగ్రంథము లేవో ముందు తెలిసికొని గాని మంచిచెడ్డలను జర్చింప రాదు. అదిగనుని ఛందము మాముత్తాతగారి గ్రంథసామగ్రిలో నున్నది. అప్పుడీయములేను. కాని విన్నపై జులొనివి యేడుతాలూకులు—

“అప్పకవీయములోని కొన్నియతివ్రకరణములు” అను శీర్షికతో నున్నది నాకుగనుపడినది. అందుచేత ఛందోవిషయమునం దీయన అప్పకవి మతానుయాయగుటకు వీలు లేదు. ఏకొన్నిటికమాత్రమో! అప్పకవి అభిండయతి నొప్పికొనను. మాముత్తాతగారు సర్వసాధారణముగా నభిండయతి నంగీకరించి, తటలకు విక్రమముచెల్లవలసి వచ్చుచో సుభయత్ర దిశావర్తనార్థకత్వ మావశ్యకమని చెప్పి అప్పకవి—

“వెక్కువం దాలం బండు నొక ద్వంపం దలుగ దింటం బాడియు బంటయు”

అని యుదాహరించెను. మాముత్రాతగారిరచనలో—

సీ. శరదంబువేళి ♦ శాంతభావమునంద దరహాన మడరి వెంటనెమరల్చె

ఇందు స్థిరదశమునం దుభయత్ర బిందువు లేదు కాని నేను నాచిన్న తనములో బంగారుదేవిగారికి బంపిన భాగములో నీపద్యమున్న యెడల—

“దరహాన మడరి యంతనె మరల్చె”

అని గొప్పయుడుట నిక్కము. అపద్యమున్న భాగ మింకను నా యొక్కనక బ్రచురణక గ్గలు పంపలేదు. మూడవశాస్త్రములుమాత్రమే పంపిరి. భాగము నా యాయగారు దిద్దుట కప్పకమించుట అనాలోచితముగా నాకుఁ దోచినది నవి ప్రమాదపడి గాని పాండిత్యము లేకగాని ప్రయోగించిన నగుదో నది దిద్దుట యుచితము. బుద్ధిపూర్వకముగ నేదో గ్రంథాధారములబట్టి ప్రయోగించినదాని నితరులు దిద్దుట యుక్తము గాదు, దాసు శ్రీరాములుగారు దేలిభాగవతపీఠికలో నాయీ విషయమును విపులముగాఁ జెప్పించి శలూనా శలూనా యతులును బ్రాసములును దాము బుద్ధిపూర్వకముగనే వాడియున్నారమని తెల్పిరి, అట్లు తెల్పినను శంకించుట ప్రాప్తలక్షణమని యెవరనుకొందురు? కేళశకలకేళభేదము కొంతకాలము పాటించి, కొన్ని ప్రాసములే దానికొఱకుఁ బుట్టినవి. తుద కవి యన్నియు మూలఁబడినవి. అపద్యమునకు మైత్రియే సర్వత్ర కనవచ్చుచున్నది. ఓసమాలు మొదలుకొని యెదుబల్లను నేర్చినవానికి సతము తెలిసెడి యాయతిప్రాసలనుగూర్చి ప్రబంధక గ్గలను వెక్కిరించువారియపద్యమముకన్న శోచనీయము మరియొకటి యుండదు. యతి తెలుగుభాషకు సహజాలంకారమని చెప్పుట కిన్నియో యాధారములున్నవి. కాని యిటీవల యతుల జాబితా పెరిగినవలన నట్టిభావమే మాఱినది. “గుళ్ళో దేవున కంగట్లో జెల్లం నై వేద్య” మన్న సామెత ప్రత్యక్ష మైనది. ఈస్థితిని సమర్థించుటకు గొన్ని లక్ష్యములు భారతాదులలోనే దొరకెడివి. లోగడ నేదో వ్యాసమున నిది చర్చించినవిషయమే మఱియొకటి ఏల అనెడి యవ్యయమును కళగానే భారతాదిగ్రంథములవలనఁ జెలిసికొందుము, దానికి సంధిచేసినచోఁ గొంత శ్రవణసుఖము చెడును, చెడినను.

“ నా కే లింగ నేనిం బడన్ ”

వగైరా సలములలో దిక్కునాచులు చేసియున్నారు. ఇంపులు మాత్రము చుట్టప్రకృతికముగనే వాటిరి.

“ ఏలనే? మునుజేలనే? చలమేలనే? ”

ఇత్యాదు లుదాహరణములు చాలఁ గలవు, మామూలుగాను
ప్రత్యేకించి యొకపద్యము నర్పమును నివచ్చునది ప్రాచీనముగా
యుండునట్లు రచించిరి.

ఉ. మేలనువ"దలెని ఘనఁ మేలను నాతిక' పాసెవారి ॥

‘‘మేలను కన్నీడు కన్నదనం మేలను కన్నీడు కన్నదనం’’

“వీక్షణము శీఘ్రకింఠచలకవీరము మృగముగ నేమిదం”

మేలను నిట్టి సృష్టించి మేలను బాచుకొన నేలకు.

ఇది కవి బుద్ధిపూర్వకముగా వ్రాసినదని ప్రమాదకరము గాదు. ఇట్లు ద్వి-కవియ్యైతముమార్పున నొకటి వా కోరికల సోచినది. మొట్టమొదట మాముఖ్యతగారి రచనను విన్నవా నొక మహిమనీసియుగ ద్వి-కవి మొదలిడినది. ఆసింపజూయినో నొచ్చిన స్వభావము చూచిన-

“అయ్యవానిని క్షేమించు” అని కోరా నున్నాననిది” అని నామగ
ప్రత్యక్షమైనది. అంతాకో నామగ్నమునుండి పరమించినది. ఇది
యంతయు ఒక్కొక్కరికిముందు పాపాధిచెడి కాదు. ఏకైక పాపా
మైన మేక లీవ్వరవిలాసమునకు సంబంధించిది. ఈ పాపముల సంస్కరణము
దీని తుది యాశ్వాసమునకు గూడఁ జూపించితి. ఏకైకమునుద్రామునకు
జంగముదేవరగారు చాచిని నాదగ్గరనుంచినదా! నుపాదించితి. జయీ
ధీరమృత్యు సంస్కరణవలన భారతాద్రివైభవాగము అయ్యి యుదీపించి పడి
మొదటివైభవాగముల ననుసరించి పుట్టిని లక్షణములతో అభివృద్ధిపొందితి.
కొన్ని దిద్దుబాట్లు మూలాల్లానుకూల్యమును వివేకాల్లాప భారతము
సందలి “సమీక్షానమృతక”

అనుచోట దిద్దివ దిద్దుబాటువలన నీయంతమునప్పించును. ఈప్రయో
గము ననునదింది యెంతలో మహాకవులు ప్రవర్తించిరి. అయితమర్మ
మెఱిగియో! యెఱుంగకో! మొదటిప్రయోగమును సంస్కృతిలు దిద్ది చెడఁ

నొకనికొకని యుపసంహరింపకలదు. యుక్తముగా నున్నచో సహృదయులు పెరిగిపొందుదుగాక. పలువురు ప్రాచీనకవు లొకరినిజూచి యొకరుగా నీ పుష్పలూపికావృత్తిసమగ్ర నిర్ణయించి యున్నారు, కొందఱు స్వల్పముగను ముగిసిందంటి విశేషించియు వ్యావహారికమునకుఁ దావిచ్చి యున్నారు. ఇంకొకరికొకఁ గాకున్న వేఱొకరికేని యిది విమర్శసహము గాదని శంక కలుగఁగలదా? ఇట్లునుట చింతగడు కలిగియు నీవాఙ్మోహవాక్యములు నీచనాయకానాయకులకు సంబంధించినవగుటచే నిందు యధాకథించిత్తుగా నిర్ణయితరస్థితి కలగుచో దావస్మాత్రముతో సహృదయులు సంతృప్తి పడవలయునీ కాని లోయ్యది వ్యాకరణాది శాస్త్రముల ననుసరించి లేదు కనుక గ్రాహ్యము గాదని నివరింపరని యట్లు వాడియుందురని నాతలఁపు భవతు సహృదయాః ప్రమాణమ్ అనలు ప్రకృతకథకు బీజభూతములైన ఇట్టికామబద్ధిమాత్రమే. ఎంత పెంచినను ఆ బేజబద్ధిశ్లోకములును నాల్గ యింకావందొకన్న మించఁగూడదు, కనివంశవర్ణనవల్లగాని కృత్రిమతివంశ న్నవవల్లగాని అంత పెరుగుట కొన్నిపుస్తకములకుఁ గలదు, గాని అవియును మించు వర్ణించలేదు. ఏకారణముచేతనో తనవంశమునుగూర్చి

ప. మరలభూగర్భాగ్రాహ్యముందు పంకయధః జేతభునికాత.

అని తనముఖాంతగాని నారంభించి తనలండ్రివలకుఁ దక్కినచరణము లలో నుక్కిరించి పోటగోలిలో—

“అమృతహస్తాని సకలవాసునిని”

అనిమాత్రము నక్కాగించి తనకన్నఁ బెన్పలగు సోదరులను—

“కామయః కామయః కామయః * వనసయాభ్యా

లగు సుతగ్రాహకముడ * యురువాని

మధ్యను గామయాభ్యాని * మఱిఁ బలంతు”

అని హింసకముష్కారమునందే వంశవర్ణన నిమిత్తము. ఈ పద్యములో—
కామయః— అన్నయ, అనుచోఁ దెలుఁగునంధి చేసి, మరలఁ దుట్టతుదిని, సరసయాభ్యాలు, అని బహువచనాంతముగా ముగించుటచే ద్వంద్వసమాస మనుకొనక తప్పదు. అగుచోఁ గామయాభ్యయ, అని సవర్ణదీర్ఘసంధి

యుచితము, స్వప్నప్రతిపదికి ఆశ్రితము, నిరాశ్రయమునందును వినిపి
సహ్యము. ఇంతమాత్రమునకు సామ్యవ్యవహారమున నావ్యక్త
కళ లేదు, ఉన్నదనుకొన్నను మాముగిగాని కావ్యవిషయమున
చియే యున్నదనుటకు స్వహస్తానితో నున్న మహానామమున నామము
లుగాఁ గన్నడుచున్నవి. అట్లున్నను గావ్యవిషయముగా నెట్లువ్యవహరింప
విరుద్ధప్రయోగము లుండుటకుఁ గతియు నాచారములును కలది యు
చున్నాడను. సుప్రసిద్ధులయొకరఁడైన నాకన్న పెద్దవిధానములు నగుచారు
రచించిన గ్రంథములొకటి గలదు నామమును గ్రంథకర్త సామ్యవిషయము
తెచ్చిచూడఁగాఁ జూచితిని, అసామ్యములలోఁ బలుకన్న భావము కాది
యందుఁ జేర్చవలసిన అచాగమ మునెట్లనుఁ జూపియు నుండుననియును.
“చణ” అనేది తద్ధర్మప్రయము స్వస్థిగ్రంథమునందునునుండును. (ప
కేవల ప్రకృతి ప్రయోగివ్యా నామ ప్రకృతియు) అసామ్యము, అను
టకు బదులు అపహరణ్, అని అచాగమముననుగా నుండుటయును
నది. చాలసేపు వారి నిది యేమి యని ప్రశ్నించుకొనినది, ఏమియును
పనివడినచో వారిలో నేను వాదిపఁగలనో లేనో నుండు ధయమున నే,
ఇది వినయాశ్రయము వ్రాసినది కాదు, యాశ్రయము, చచ్చుచు దేమియుగా
లక్షణాశ్రయము లక్ష్యమునందుఁ బ్రతిబింబించు నీమహాత్ములు చాలావరు
దుగా నుండురు. ఇది యొక పాపకరణశాస్త్రమునను మహానామము కాదు.
తుదకు నిత్యకృత్యముగా నెల్లరును ననుభవించు స్థిరాంగ (నిత్యవిషయ)
శాస్త్రమునకుఁగూడ సమర్థములమకోవలసివచ్చె, దానిలోని దానిదే, నీ
త్రోవ దీనిదే, అనునట్లు నెలుపుచు జీత్యము లుండును. అచాగమము
వైపరీత్యము కొందఁకే గొలుట పొందెగాను, అచాగమమున నాకవులు
వై యాశ్రయములు కారని వ్రాయునిమర్శకులు తద్వైపరీత్యము గారని నా
యాశ్రయము.

“అలమందానీ * యార్యానహాయుడై పాలుపొందు పుష్కలమున యుండె”

అని మాముతాతగారు నేంక లోకవరవిలాసములో మంత్రప్రసములో
వ్రాసియున్నారు, లేఖకప్రమాద ముచోవచ్చునని స్వహస్తానితో
మందానీ=అర్యా, ఇకోయణి అనుసూత్రముచే యాశాదేశము రావలయు

ననికూడ వానికించియదా? గీనివేపుమాదమందురు. ప్రమాదో ధీమతా మసి, అనుభయిస్తున్న యిస్సందర్భమునకే పుట్టినది. ప్రతివిషయము నకును అనుభయిస్తున్న నుట్టంకించి సమర్థింపవలెనుట. “పిడుక్కీ బియ్యనో” అనుమామనినది దగును. దానిముద్రించునప్పుడు-

“అటు మంజూపద్యహామయమై”

అని సవరించి ప్రకటించుటచే నిప్పు డిందు స్పృశింపనిచో నాపా నము చదువదుల కగుచునే యగుచుండు. తెలుగువిషయమునగూడ నిట్టి ప్రమాదములు గొన్ని కలవు.

2. ఆ రాంబుని కగుభా

ర్యా కళితాప్రాసమాప

దేవుని భాగ్య, అని హాస్య ముండవలెను. దిద్దుచో గణమే చెడును. ఇట్టి స్వస్థములు సహృదయులు పాఠింప రనుటకు గుఱుతు పేరేభిగముగనులుగా గీయనను సలక్షణకవియని వ్రాయుటయే వ్యాక రణము అని వచ్చుననుటకు గుఱుతు స్వహస్తలిఖితమగు తాళపత్రగ్రంథమే కాక యీ గ్రంథ మునందలి కొన్ని పద్యములుగూడ నగును.

క. పరిగణాంశావ్యయ

పరిగణావ్యయము * పరిమాపనవా

పరిమాపనవా

అదనగ జితశస్త్రాస్త్రమో యనదన రెన్ .

చ. పరిగణాంశావ్యయము * శిందుమః బూర్వగుణానుభావము

పరిగణావ్యయ భాసితి పరిగణానిగాపత గాంచి వర్ణనం

కరిగినులగోననతి నగంబులు నాగములయ్యె వాగ మేల్

గలకలధంబు లుండఁ బులిలక్ష్మి గజాంతలక్ష్మియై తగన్.

అయి రెండుపద్యములును పాణినీయవ్యాకరణజ్ఞత కుదాహరణము లగును. కందపద్యము స్త్రీవర్ణనము, చంపకమాల యేనుగులవర్ణన, నగశబ్దము నాగశబ్ద మగుటకుఁ దగిన ప్రకీర్తియ యిందు క్లేషతో వివరింపఁ బడినది. ఆ పద్యమునందలి యేనుగులు పర్వతములంత యుండునని ఫలి తార్థము, ఇట్టి రచన పండిత్యస్ఫీరకమే గాని కవితానైపుణీస్ఫీరకము

కాదు గాని శుద్ధచ్ఛాందసులగు కొందఱు పండితుల మధ్యను కానిది (శమ కిష్టము లేకపోయినను) యిట్టిరచన చేయుట మాకనుభవము. ఎందు నగర సంస్థానమునకేగినప్పుడు కొంత రచన చేయుచు నేసియు.

తే గీ. అగస్త్యుని యవధీనమున నమిస్తే
దేశసంగత మనియు నశిషామనోరు
నదినశూన్యమందు నీతియైతము కొంత
నూతనముగఁ జిప్పెఁ గాగిని * శుభముగి.

క. మామమా ! నీపాగిమ
గామనమా ? మాపూర్వముగామనినా ?
మామన నీమన గని గా
దా మదిమర ముద్దె శింస * వానంజయనా.

అయీ పద్యరచన మనన, కవి వ్యాకరణమును పఠించి చదును నని తెల్పినట్లయ్యెడిది. కాని యీ రచనయందును బ్రసంగములే లేకుండా నిట్టిరచన చేయవచ్చును. భవతు లోకంబ్రహ్మచేతముగఁ జేసివదిలినను తదితర రచనకును భేదము విజులు పుట్టినవిలగు, మాములైనగా రిప్పటికి నుమారు నూతనముగఁ బూర్వముఁ గాగిని నీవని రచించితి. అంతకుఁ బూర్వమునందున్న గ్రంథములు బాదాపక్షము నుపాసించి భద్రపఱచుకొన్నట్లు పుస్తకసామగ్రివలనఁ జెలియకుండు కాక నీవని రచన వల్లఁ గూడఁ జెలియచున్నది. అన్నియుల పూర్వముల పోలికలవలన నీయంశము స్ఫుట మగును.

సీ. ఒకపాని ఒకభాగిళకు నాలి మదిఁ జిల్లఁ నిల్లఁగిమిఁగఁ * బుల్లఁబుల్లఁ
పద్యమంతయు నిట్టియమకములొడఁగినిండి యున్నది. ఈరచన వసు చరిత్రమునందలి—

సీ. ఒకవంక నలంక మకరాంక హయహేయము !

అనుదాని ననుసరించి చిత్రించినది. ముఖ్యము విను ఒకపాని, అనునర్థమున, ఒకపాలి, అని వాడఁబడినది. ద్వివిధచో యమకము చెడును. ఈ పదము గ్రాంథికముగాదు సరిగదా ? వ్యావహారికముగూడఁ గాదనయే చెప్పవచ్చును. ఏదియునుగాక లోకమున లేకే పోవుచో మాముఁజాతగాలికి మాత్ర మిది యెక్కడినుండి వచ్చినది, వచ్చుటనుగూర్చి యోచించుటయే

మానసి యగురుభయమును గాను. కాని మాగ్రామమున నిమ్మజాతులు వాడుటను నేను నాచిన్ననాఁ డొనఁగుదును. ఆకారణమున మాతాతగారి కిది దొరలెరుంగుదు నని నే ననుకొందును. ఎచ్చటఁగాని దృష్టోచరమో ? న్రవణగోచరమో కాని నేను మేకవికవిత్వముందును దొరల దనునది నిర్వివాదిసిగ్గులము. ఈపదము గ్రామ్యమని వాదించుటకుఁగూడ నాధార మగుచున్నది. నిమ్మజాతులు వాడినంతమాత్రమున గ్రామ్యమగునా ? అగుచో—

కూడు, ముంగళలు, గొట్టె, ఇల్లు, పొల్లు, వస్త్ర, ఇవన్నియు గ్రామ్యములే కావలసివచ్చును. ఇట్టిమహాతులు వాడు—

వస్త్రం - సస్పారస - పుంచుండి - ఏమిషే - చూస్సావేం —

వర్ణములు, తిట్లములు కావలసివచ్చును. గ్రామ్యముకూడ నొక కవిత్వముగాను, ప్రతికగ్రామ్యము, నియోగిగ్రామ్యము, క్షత్రియ గ్రామ్యము, క్షత్రియగ్రామ్యము, శూద్రగ్రామ్యము, కాపుగ్రామ్యము, కమ్మగ్రామ్యము, ఇతను నిట్లు బోఁగాఁ బోఁగా గ్రామ్యభేదాలు పెరుగుచునే యుండును. మరల జిల్లాలను బట్టి కొంత విభజించ వలసి వచ్చును. కవి కొంత దోషము తిలకించవాఁ డగునేని యితరమండలములందు వాడుకొను పదములుగూడ దొరలును. మాముత్యతగారివలె నొకచోఁ గూపకూర్మము వలెఁ గాల ప్రియ మొనర్చువాఁడైనచో గ్రంథసమీప యితరమండలభావతప్పఁ నదితరము దొరలను. ఈయూరు తప్పదనయ తివారియూరు కాకరపర్తి గ్రామమునప్పఁ నుచోలముతప్ప సీమహాకవి యెఱుంగనే యెఱుంగఁడు, ఈయనకవిత్వ మండెక్కడనేని గ్రామ్యపదము దొరలినచో నది స్వగ్రామ మగు కడియమున నేజానులో వాడెడిదే కావలయును తదితరము కాదు. కొంతసామ్యములదృష్ట్యలు ప్రతిపదమును గ్రామ్యమందురు, అది తప్ప స్వగ్రామ మవరియెట్లగులోనిదో అట్టి పితాపురప్రభువు తఱచుగాఁ దనగ్రామమున నివసించుట కలదు, అట్టితరుణములో నెందఱోప్రభుదర్శన మెట్లో కలిగినఁ జాలు నను కొనుగలము, ప్రభుదర్శనమే విష్ణుదర్శన మనుకొనురోజు బయ్యవి ప్రభువుదయచేసినపుడు పురస్త్రీలు పేలాలు చల్లుచు మంగళహారతు

లిచ్చునాచార మప్పుడున్నది-నాచ్చినాడకుండన్నది. అంత్యకాలము
లో సరసకవిగారు ప్రస్తుతపు మహానాటకమును గానము.

“సమస్తానాం శ్రేయోరంగిణీ”

మహామందిరము గల కొన్నిచి క్కరికొనవలె గానము చేయు
జననాథుల మహామందిరమునుకొన కడగొనముల నుల్లముడ

అని నేను కాశీశ్రద్ధగీతకములో వ్రాసినదానిమును సాగినది. దీని
విద్యతలలలో మాములతగా కొకరు, నన్నువ్యాస దీక్షాభిషేకము
సర్వమును గ్రంథావలోకనమునూగొని సాహిత్యము చేయిగాని దేవతా
సమువలనఁ గల్గిన సాహిత్యభివృద్ధి గానమునూగొని. అందులో నన్ను
ముల యానకము లున్నవో అన్నియు నొకట చేయిగాని చేయిగాని
మాములతగారి యానకమున గల విద్యనూగొని చేయిగాని చేయిగాని
కథారంభమనమే.

సీ. అదనంపు కొనంపు, కొనంపు మొ మందుల బదనంపు తెలుసంపు బదనంపు

ఇట్లు నాలుగుపదములును నొకే ఛందఃపదములలో నెడివివది
అర్థ మగుచున్నవి. మానసికమున నెడివివది నెడివివది మును
అస లున్న తేమడ నేకనిగాని నేకదశ్యమును రచించుచున్నాడు! ఇది మేరు
పద్మతీర్థము గీతిలో నీలలుగుధోరణి పావనీసాగ్య ప్రాధాన నెడివివదివారు.

శే. గీ. మొదలు పదనాథగోగంతుడనొక
పదమపునుపావనీయ పావనీయపావనీ
పావనీయపావనీయ పావనీయపావనీ
నిరుపపావనీయ పావనీయపావనీయ.

ఈ సంస్కృతసహాస మన్వయించుట మొకర సీ గాని అచ్చనలుగు
పదములే ధైర్యమును సీసహరణములుదలి పదములు సమన్వయించుట మొకర
ముగా లేదు, దానికిఁ గోడు ముద్రాప్రమాణములు కూడఁ గలవు.
ముద్రాపకు లేవో కొన్ని ప్రతులు సంపాదించియే దీనిముద్రణ కుచిత్ర
మించిపట్లు కొన్నిచోట్లఁ గొన్ని పాశాంతరప్రదర్శనములనలనఁ జేయుచున్నది
గాని ప్రూపు చూచువారు సంస్కారులు కారని కొన్నిటివలనఁ జేలు
చున్నది.

లుపపాదించుటవలన సీతవి కేవలము ఛాందసుడు కాబోలునని సస్పృహయై
లనుకొనుట కవకాశ మిచ్చుచున్నది.

శ్లో. ఆస్వాంత దయితాగ్రనుభారస్య మూర్తీ యావత్తా
అజితనిసామమహో నకోవలగతి ముదా నతి

అని గోవృణాచార్యులు శ్రీభగవద్గీతాలోని సీతవి మూలము
టావశ్యకమని వక్కాణించెను. ఈయన కే. పుటా మహాశయ్య
రములు పూర్వము కూచిమంచి తిమ్మకనిగారు. ఆ పుటా మహాశయ్య
రచించెను. భాషలో స్వతంత్రుడు. అది కే. పుటా మహాశయ్య
ములలో నొకటియై—

“లోకులనినల యామలుగా”

నుండుభాగ్యము పట్టెడి కానిం. చాల పుణ్యములు చేసి పుణ్య
పర్యము కాబోలును నామి నచ్చిపడి.

సీ. నోబాణం దుఃఖంతుం * నిర్భామిన్నాడు * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్
కోవికాంకంతుం వాం * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్
మిగులయారిమి నేముచుగాని పుణ్యములు చేసి పుణ్యములు చేసి పుణ్యములు చేసి

పము భాగము భాగము లేదు, (నకోవలగతి) నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్
నెంత లాక్షణికమునకనిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్
వసుచరిత్రాభాగము పట్టెడి. ముంపున్నాడు * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్
వలయునే కాని కొన్ని సార్లుములు, అన్యభావమున నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్
నీగేశలింగముసంతులుగారు వ్రాసివచ్చు సమయమునకే నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్
నెందకో కవు లదే ధోరణులో గలవ నాలోచింపి, అగ్రహారమునకే నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్
లేదు. ఓగిరాల రంగయ్యగారో జగన్నాథముగారో వాచాభివ్యక్తితోనున్న
ప్రతిపద్యమునకును సదేహితితో నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్ * నిర్భామిన్
వ్యాఖ్యాన సహితముగా.

“మహామహా”

మనుషిరితో నొకపలుకుప్రబంధమును బ్రచురించిగాని నానిప్రచారముగూడ
నిపుడు కనుబడదు. వారిరువురును బ్రాచీనకవులతో నున్నాడని
వారని చెప్పవచ్చును. మాముక్తాంతగానీ సమకాలినులకూడ గాన
చ్చును. నాకావ్యగురువులలో నొకరికి గురువులు. అచ్చు వేరుకన్నును

గొన్ని అంశాల గూడో ప్రచారము గల్గియున్నది. అచ్చువేసినను గొన్నిటి కాకాగ్యము కల్గునీడు. నూముత్తరగాని యానిసీపూర్ణతిలక యేదో కేళమున కచ్చువేసినను అచ్చుపడనికబ్బములతోపాటిదే అయినను దీనిని గొప్పదిగా ప్రాసానికొనుటనలస దీనియం దేదో గుణలేశ మున్నదని యూహించి నయ్యడిసి. పసుచరిత్రలో వసంతవర్ణనలో నొక్కొక్కచరణము నొక్కొక్కప్రాసముతో లగించి సీనము చెప్పిన సంతకన్న నుత్కృష్టకృష్టమని పోల్చుటలో యన మాముత్తర పద్యము సర్వమును నొకటే ప్రాసతోఁ బ్రకరించినాఁడు—

సీ. కాసారాధాపిది • కాసారిభగవల్ల కాసారవరభల్ల • కేసరంబు

ఈసకారప్రాసముతోడనే నడిపి తుట్టతుదకు— డాసె వాసిగమధు మాసవిసరంబు. అని దానితోడనే ముగించినాఁడు. వసుచరిత్రలో నట్లు కాక యీచరిణమున కాచరణము వేలునోలుప్రాసలతో నున్నది. (స్త్రీ)వర్ణన కూడఁ బూని విస్తరించి చేయఁబడినది. శృంగారరసమునకుఁ బ్రధానపరీక్షా స్థానమున సంభోగివర్ణననీ, సంబంధించిన సీనము చాలహృదయంగముగ నున్నది. దానిలో నున్న మొదటిచరణము సందలి యుత్పేక్ష మాముత్తర గారిదే కాని యితరులనుండి దొంగిలినది కాదని వ్రాయసాహసించుచున్నాఁ డను. ఎన్నోపన్యాయములు చదివితినెగాని యీవిషయమున నీయుత్పేక్ష నా కీతవలకుఁ గనుపడలేదు. అందుచే నిట్లు వ్రాయఁ గలిగితిని.

సీ. అశకుసంగకళా • క్షాసగోకకళా పూతమా? యన జడ • కటి నటింప...

పింగి విగ్రహ కప వాగ్రిత • దినయహాశీ

పద్యము పచ్చిశృంగారమే యైనను సంస్కృతసమాసాంతరిత మగు టచే నాపచ్చి కొంత కష్టపడినది. ఇప్పటివా రీయుపరిసురతవర్ణనము నన హ్యముగాఁ దలచినను భోజమహాకవి లోనైనవారు దీనిని బరీక్షాస్థాన ముగా సమ్మానించిరి. శిష్యురాలికిని గురునకును సంబంధించిన శృంగారము కనుక మిక్కిలి యుచితమైన యుత్పేక్షగానిది నాకుఁ దోచినది. దీనింబట్టి మాముత్తరగారు అనుభవరసించులేమో యని కొందఱనుమానింతురేమో గాని కవులవిషయమున నట్లునుమానించుట యుక్తముగా దనుట కెన్నియో యితహాసములు సాక్ష్యమిచ్చుచున్నవి.

ములు చాలాదాని యమకప్రధానములుగా నగుచుండెడిని. క్రమక్రమముగా మాకాలమునాటికి నేటికిమాటలతో నుండుటయే కవిత్వమునకు శోభావహమని తేలిగిది. అందుచే నమము శాస్త్రములోఁ దప్ప నితీవల యమకము వలననే నమము నేమియునుగా మాకు వార్ధక్యమందుకొనునాటికిఁబద్ధ కవిత్వముఁబడే కాని పదవిత్వమునగుమఁగూడఁ దుచిత్వస్థి వ్యాకరణపుఁగట్టుఁ బాల్కులేని లోకస్వయవహారపు మాన్యుములో నున్నదియే కవిత్వముగాని తదితరముకానిని తేలిగిది.

- (1) అహమ్మ! సూర్యకవళం పల్లీ? నీవిశ్లమన్నం తల్లీ,
- (2) నులారాళలు పల్లీ? లచ్చింకల్లీ,మిబిశ్లపున్నెం అన్నంతల్లీ!
- (3) ఏ! నీచమహ్య! కాపు మాయుంటికేల రావు.

ఈమాదిని నీతో నుండుటయే కవిత్వమునకు శోభావహమనువటకు వచ్చింది. పలువురు నేటికి రచించుచున్నారు. లోక మాదరించుచున్నది. సమర్థించుచున్నది. ఇంక ముగియుమాలునో తెలియదు. (హాసితే కింభవిత్యసి) లోకోభిర్నురుచిః, అనసభిర్నుక్తి కాలో భిన్నరుచిః అని మార్పుకొనలసి వచ్చింది. ఎవరికాలములో స్వైకవిత్వమునకు విలువ యుండునో! ఆకాలములో స్వైకవిత్వము ప్రచారములో నుండును. మాతాత గారికిఁ గంగనము పుర్యకాలపువాస్తవ, అడిదము సూరకవి, తురగా రామ కవిగా నీ నాతో పురదగా నున్నను వారిప్రఖ్యాతి ప్రబంధమూలకముగా నిర్విఘ్నము లేగు. కాలువులుమాత్రమే వారివి శ్రుతిమగుచున్నవి. మాముగ్ధులగానిది నాలుగువూలేవు, స్త్రీబంధములే! అందును బేరుతెచ్చిన దీయామి. పుష్పిలకగో! నాకు శున్యమున ప్రతి దొరకక దీనిని నేను ముద్రించుటకు సాహసించునని. ప్రకృత మిదగానిని ముద్రించువారు సన్నుత గౌరవ వాక్యముని కోరుటచే నాకుఁ గోరిన యీనాలుగు మాటలను వ్రాసి మాముగ్ధులగారియందు నాకుఁ గలభక్తిని వెల్లడించు కొనుభాగ్యము గల్గినదని సంపాదించుచున్నాడను. మానంశము-

“కవితారంభప్రియం భావుకం”

నను ఈమహనీయుండు బయలుదేరినచో నట్టి యశస్సునకుఁ దగిన దోహదము కలిగెడిది కాదు. కనుక మానంశము కవితానంశమని

నగర్వముగాఁ జెప్పికొనుట కేమహానీయుఁడే మూలభూరుఁడను. ఈయన

“ కామకవిసుపుత్ర ”

అని గద్యలో వ్రాసికొని యుండుటనే నీయననాత్మకనూని నేకొం చెమో కవియైయుండునని చెప్పక లేప్పను.

ఈయనతండ్రిగారినిగూడఁ గల్పికొని మంజుషావ చిరంజీవి నగర్వద్యుష్ట వఱకు లెక్కించినచో నిష్పటివఱకు నాటుగురునివలెను లేక కు వశ్యురని గోదేవిలో నొడివియున్నాఁడను. (ఇదివలెనా చెమగ్రహించలేని యుచ్చ టికి పంచశరద్యయన్ముండగు నాపేర చిరంజీవిగూడఁ నుకవిత్వము కలము నల రించు సూచనలు కలవు. ఇలువేల్పు కామగ్రెహి శోభిష్టదూఁగాక) ఈయన కవిత్వ మచ్చతెలుఁగులో నంత భారాభధారలో నుంచునో? సంగస్కృత సమాసవిషయమునఁగూడఁ సంతభారాభధారలోనే యుండును. కొంచె ముదా హరించి గీనిని ముగింతును.

ఉ. నాలు మిఁగిరిమేను మరుఁదాలు నెదుర్కొనుఁ జూపు చంద్రఖం

దాలు నఖంబు లేవనగఁదాలు నడవనకొంగు నప్పునొం

దాలు నొడలే మగాలిగఁదాలు మహా నురుచివృత్తికంఠం

దాలు రచారి బర్హివీరఁదాలు నుచాగ్రము లవ్యహుఁటికె.

ఈపద్యములో నేకొంచము శత్రుమనదము లున్నను నియ్యది యచ్చతెలుఁగనియే చెప్పనొప్పును, తత్సమపదములు బొగ్గగా లేనవలెఁగు పద్యములును బోలెఁడు గలవు—

తే. గీ. సామసశ్మలగు తి పూసజ్జడాలు

తేల్చుటిల్లాలిత్తెనోడు + విడివిగన్న

మిన్నపాపడ గలక శ్మిమిన్నఁ గన్న

కన్నగోరసామి వీరి మిమ్ముఁ + గానఁగాక.

ఎవరినో యొరనడిగాఁ జెప్పికొని రచించిన రచనలేప్ప నితరానుస ణము లేని యాయన స్వతంత్రరచన ద్వాితోపాకకదళిపాకములగు మించక ప్రసాదగుణభూయిష్టముగనే యుండును—

(1) నీ. బలితంపుఁ బండువశ్మిలైన నెలనైన మురియించు నగుముద్దఁ హిమగోమ

(2) నీ. అలరువల్లనితాపు + లలముదట్టపులేక చనిమితే నెడఁగుతూ + బంకుశౌర

ఇట్టి విందుల కిన్నియో యుదాహరణములు చూపవచ్చును. సంస్కృతధార కుదాహరించుచున్నాడను.

చ. నిరుపమసాహసాని శయశిర్భగదుర్భగస్త కపీరసం
బురగగోళశ్వనోచి కింహరమహాగళకపదత్తన
శ్శౌర్యముకొల్పగల్గిన శ్శౌర్యగంధణవాఙ్మంజుకా
నుగవిశిష్టానన విశిష్టముల్ రథముల్ పురంజునన్.

ఆంధ్రకవితా సితామహాని గరువాళికవృలకవిత్వములో నెక్కడ నిట్టి పద్యము కనుపించును—

చ. అడవికి కంఠం న ధామిమహాదు.

శ్శౌర్యము రాని తప్పదు. వసుదత్త్రలో లేని చిత్రకవిత్వముకూడ నీయననీయముగోరి గొంతె కలును.

సీ. కనకరంభ శిశుశ్శాసన సతిమేను సాగసౌందర్యగోసౌప్తములు.

దీనిని సమన్వయించినను విధానము చూపుదును. (శ్లో. అంభోజం కలయాణం అనుభోగము శ్రీనిజయనగరపు మహారాజుగారు పెద్దాపురపు మహారాజు శిష్యుడగుచింతామిందఁ జెప్పినది కలదు. దానిసమన్వయము కూడ నిమిషే యుండును) ఆయామిశ్రాస్త్రా తిలకముకొక్క శరీరమును సౌందర్యమును, అడవియందమును, పెరిసి యిఱుముఁడును, కనకరంభాతిరస్కారములు, శరీరము, కనకమును తిరస్కరించును, సౌందర్యము రంభను తిరస్కరించును, అడవియందమో? బంగారపుటరటికంబములను దిరస్కరించునని ఇలితార్థము. ఈయగ్ని మల్లు వచ్చుననగా? కనకరంభా, అని విడదీసియును, కనకరంభా, అని యోగకరణము చేసియు సర్థము చెప్పికొని నవో వచ్చును. ఈయనకవిత్వమునం దిట్టి యెక్కడవచ్చినను నిట్లే సమన్వయించుకో నలయు నని తెలివిడి—

సీ. కలంకితమౌము * కంజాతవిభవంబు కంజాతవిభవంబు * కంధరంబు.

ఈ పద్యమునందు ముక్తపదగ్రస్త మనెడి యమకము కలదు. మొగము పద్యమువంటిది. కంఠముకూడ పద్యమువంటిదే యనునట్లు లోచును. కేవలయోగికారము ననుసరించి కంజాతశబ్దమునకు శంఖముని

యర్థము చెప్పితిని, కంతము శంభుము వలెనున్నదియని ననుభవించు
కోవలయును.

సీ. వన కీతకిని జూడుముని వేడికొనిన బన్నగ వేడికి తాడింపంబులకు పలుక!

ఈ సేనముతలను సమీరముల తగ్గింపుతో వర్ణనము వచ్చి తోతో
బాధ సూచిత మగును. తాడించు = కొట్టు, తా = తొలగించు, తాడించు =
తగ్గించు, కేసితో తాడించినచో గేసియును. బన్నగవేడి కది బాధక
మని తాత్పర్యము. తాడించుగా నిట్టి గికమక లేయును కలిగియున్న గుండు
టచే బండిను లెవరోతప్ప వ్యాఖ్యానించుటకు సామాన్యము. చిక్కను
మందు సంప్రదాయజ్ఞులవలన వినియున్నకథల దీనిని నేను (కాళిదాసుని
పద్మసూత్రమువలన) భేదించగలను గాల శుభ్రమును విడుచుచును నాకను
సందేహమే, దానికి గారణము సరియైన ప్రతిపాదనలు నివారించుచు
టయే, అసలు మాచేయుదాహరణమును సేర్పించు ప్రయోగమును
బొందక భాషాప్రపంచమున నిలువ గల్గుటకారణ మొకవిధమునకు
విద్యార్థి కమునకు గలదుగాని వాతంత్రయమే కాని అన్యముగాదు.

చ. మనుషు మహావీరులు సత్సత్త్వములతో నొకప్పుడు భూమిలో

నమికి నెక్కడ గాని యెక్కోచోలనుండి తాళి మాటుల

గునె ననియిం ద

నొకప్పుడు నొకప్పుడు సుడుము.

మాముగ్ధతగారికాలమున బ్రహ్మచారి సేవ పొందుచుండ గాని నీవి
కున్నంత స్త్రీభార్య లేదు. కవివ్రతములు సేర్పించుచో నిర్భయ
పెద్దగురునని చెప్పుటకు సరియైనది. నాని మాముగ్ధతగారి
యీ పుస్తకరూపమున వచ్చి

“కాశ్యపశిరోరూభిస్సమి”

అనుసంప్రదాయము సాగియున్నట్టి సేవ సేయుచుండ గాని గురు
మర్యాదనుమాత్రమే కాక విద్యగురుమర్యాదనుగూడఁ జూపవలసివచ్చిన
సయ్య నక్కడక్కడ శాస్త్రచర్చ చేసి విద్యతోపములు నిరూపించి యుం
టిని. అట్లు నేను యథార్థమును వెలువరింపచో భావిమగ్గులకు నవ
కాశమిచ్చినట్లుగును, ఇప్పుడో గురువుగారికి నిష్ఠలు మాత్ర మొదలిడినాఁ
డీప్రబుద్ధుఁ డందురు. (నేను ముఖ్యతఃపాశార్థక) ప్రస్తుత మితకా

తన్నను నేకొ. చెమో గురువుమున్న వారివిషయమున నిట్టిదోషమునే చేయ వలసి వచ్చినను సూదుల కంగీకరింపక వారిచే నాత్మపింపబడిన యాత్మేపణ లకు సదుద్దేశములమాట్రము చూపి అయిపాలకమునుండి చాలవఱ కెట్లో తెప్పించుకొన్న సంగతి.

“ఈ గొప్పలు లేదు. నిజ దిక్కక్కడ? కృష్ణభారతిగవీశ్వరత్వముగా జూడవో! అను జయంతిలోని విషయమునలన విస్ఫులమే. ఈకులగురువువిషయ మున స్వేచ్ఛ తెప్పించుకొనుట సినకారము కల్గినది కాదు. కర్తవ్యమేమి? భవవో.

ప్రతి శిష్యుని నుకావాన్య నీను నాన్య నుకొనె.

అను సభియు, స్వేచ్ఛ నాని సర్వభారతరంభముగుంగాక-శిష్యుని విషయ మున గురువుగాలిగాని సద్దిశరులవిగాని అన్యో? గురుగురువులవిగాని ప్రమా దములు చూపుట గురుసూపణముగా వి. లెనరును భావింపరనికూడ నాని స్వేచ్ఛము కలదు. ఇంగుల కుదమో వ్యాఖ్యాతలపోకడ లాధారమని యెఱుఁగెనగు. ఈమనయందు నానిన్నగౌరవాభిమానములసాధారణములు.

ఈమనయ బట్టిగో నేను జయంతిలో.

“మలాను బ్ధిలోపాలుగా

వెల్లొ కృష్ణన కూర్చున్నాడేత నే * ఈమత్రిముం నూలువా ద్భుతో వైచదు సాధుడన్న నయి లేచిం జూచినాకేకదా?”

అని గొప్పపంగా గల్గినది. మా చెల్లెప్పి, యింటిపేరు గల భార ద్యాజగోత్రజులలో నెంతో యింతో కవిత్యము రచించువారు పలువురు న్నను వంశమునఁ బ్రసాద తేచ్చినది యీనరసకవిగానే, రచించిన గ్రంథ ములు మోకొన్ని యున్నను పశ్యత్ గ్రంథమే యీయనరచనకెల్ల శిరో భూషణము. నే నీయన కుకొన్న కథావస్తువును బట్టియే శ్రవణానందములో.

“ఈ వలకలకు రాకలకగలు నా ద్భు”

అని వ్రాయగల్గినది ఈకథలో నేమాత్రమో స్వకపోల కల్పిత ముండకపోయ గాని అట్లున్నను నిది జరిగినదిగాని కేవలకల్పితము గాదని చోరపంచాంగమువలసనే తెలుచున్నది. బిల్వముడు నిత్రమాంకదేవచరిత్ర ములోడను దేవితచరిత్రను గొంతమొకట వ్రాసికొన్నాడుగాని యెత్తు కొనుట యు సముగా నుండదనియో యేమో? ఈశ్వంగారవిషయము

నే త్తితో లేదు. తుదకు వినాహుని జరిగినది కనుక నిది యెత్తకొన్నను నంత యాత్మపణియముగా నుండడిది కాదేమో? ఈనిమిషము త్తితోలేదు గాని వికృమాంకదేవచరిత్రములో దాని మిక్కిలి సంగత్యవ సుదాసని మాత్రము కంతోక్తగానే చెప్పికొన్నాడు, దానినిబట్టి—

“విద్యాపూసం విమిషాణాం”

అనుతెగలో జేర్చఁజరిగినవాడు మాత్రము నిట్లుండెను కావలయు నక్కతననే మహారాజపుత్రిచే వెలిపఁబడినదియు నూహించు సన్నిధి. వావికూడ కూతురివావి కూర్చనచ్చునుటవలన చూష్యముకాదు. అదేకపు బ్రాహ్మణు లెల్లరును సౌందర్యవగుతులే. మహా విద్యాగ్రములేయుని చెప్పుట కనేకములు గ్రంథాధారము లున్నను విశదభేదము నుపసంహరించుట.

“గాత్యేన స్మగద్యభ్యుదయతే”

అని గ్రహింపఁగూర్చి అన్న గోనింపఁబడినవాడని యర్థమునైనాడు. మన తెలుఁగువాళ్ల నను పండితిరాదులుకూడ ముది యగుచునేగాకేదని తోచెడిని. ఈయన జ్యోత్స్నాభుని కొమారుని వల్లభుడనికా? ఇవేమో మా ముత్తాగారు రచించుటచే నేను శ్రవణసందేహమున గెల్చివచ్చితిగా నీయని హాసము క్కొనలేదుగాని అట్లుకానిచో దీనినే కలుగ నడిపాడెను. ఇంకొక మాదిరి సద్యసమన్వయము చూపి తీసిని ముగియును.

సీ. ననులు మామానవ్యవతులలో గెదె?

యా! యమాట నల్ల మేలుగునాయె?

ఇది గ్రంథము తుదిభాగములోనికి బిల్లులని సంగత్యముమూడి తప్పించి కొమార్తనిచ్చి వినాహుని చేసిపెమ్మట పోవలెను ప్రథమసమా గమపుట్టమునందలిది. భర్త-స్త్రీలు మాయలాడులు అని పోలతోభయమున యనినమీఁద భార్య చెప్పును ర్తముకూడఁ బలికెదలమునందు నుత్తరదశ మందుండును.

ఆమాట పట్టుట యవ్యవహారమునకు నేరే నోరేదుభాషము అని రార్థము, ఆమాట అని కాక, యమాటఅని యకారాదిగనే చూచినది యీ అనెడి యక్షరముతోఁ గూడినమాట, యమాట (మన్యమపద తోపము) అని అర్థము చెప్పికొన్నచో యమాట అనగా? మాయా

ధుర్యోధనులలోనున్న యీ అనేక అక్షరములొలగింపవలయునని తేలును. అప్పుడు, మౌనద్యుచతురలము గాని మేము మాయాధుర్యచతురలము కామని నెల్లొండును జేయును. ఇట్లు యావత్తు సీసద్యమును ప్రశోన్నత రుణాలతో సమన్వయించుకో వలయును. సుమా కేబదియేళ్లకిందట మానునట్లెగాని నిర్భయము నేను కానీ చేసిస్పృహపకమును బట్టి యున్నద్యుచతురల ముదాహరించినది గాని నీతికవ్రాయవలసినదని కోరిన చావ్రోగకర్తలు నా దుష్టతకు బలపడి. మూఁజాశ్వాసములుమాత్రమే. ఈ సేసములలో నిర్భయకరణముగూడ జ్ఞానకి వచ్చినదిగాని సగముమాత్రమే,

“ఓంబ్రహ్మలక్ష్మీప్రియ! మరేగిం? యా? ?”

ఈ చతురలము బిగుగు స్ఫురించినది కాదు.

ఈ చతురలములో, అవసరశిల్పములో నున్న సకారమును దీసివేయు నెడల విచారస్వరూప సరిపోవునని ముగ్ధులు రావలయును. నాకు జ్ఞాపక మున్న పాపములలో నెల్లొండును స్ఫుటమగుట లేదు, మార్గము చూపితిని గాన దీనినినుండి వ్రాస్తే అస్థి పడి సమన్వయించుకోందురుగాక- ఈయన క్లిష్టవిధిమంతు మౌన ప్రతి, “శరణంబువేణికి” అనుపద్యము యావత్తును నొకరినొకరి నున్న నానావిధాలుగా మార్చి స్ఫుటమగును.

“అలరు చచ్చునై లీలొమ్మ + కలరుజుమ్మ”

అని శేర్మిస మహానుభావుడు మాముక్తాత. నాజీవితములో సీమాముగ్ధులగు చాల మునునల్లదు జీవించియుండినచో నాకును నీయ సకును—

“జాతామనుమలవరుసగా”

నొక్కిందల వాదోపవాదాలు పోసగి లోకము సంతరించుటకో! విచారించుటకో! కారణముగాఁ బరిణమించునని యీనానీతికను జదివిన విజ్ఞు లనుమానించుచోమో చుని నాకు శంక కలుగుచున్నది. కలిగిచేసెడిదేమి? నాకుఁ దోచినవిధమున గీరిని విమర్శించి వ్రాసితిని- సర్వవిధముల మా ముక్తాతగారు విద్వాంసులు. శ్రీరామమండ్రోపాసకులు. మహాకవులు. చతు

సెత్తికో లేదు. తుదకు వివాహము జరిగినది కనుక నిది యెత్తికొన్నను సంత యాక్షేపణీయముగా నుండెడిది కాదేమో? ఈవిషయ మెత్తికోలేదు గాని విక్రమాంకదేవచరిత్రములోఁ దాను మిక్కిలి సౌందర్యవంతుడనని మాత్రము కంతోక్తిగానే చెప్పికొన్నాఁడు, దానింబట్టి—

“విద్యారూపం విరూపాణామ్”

అనుతెగలోఁ జేర్చదగినవాఁడు మాత్రము బిల్వణుడు కాఁడనియు సక్కతననే మహారాజపుత్రిచే వరింపఁబడెనియు నూహింప వచ్చును. వావికూడ కూతురివాని కూర్వనప్పుసనుటవలన దూష్యముకాదు. ఆదేశపు బ్రాహ్మణు లెల్లరును సౌందర్యవంతులే. మహా విద్యాంసులేయని చెప్పుట కనేకములు గ్రంథాధారము లున్నను విస్తరభీతిచే నుపేక్షింపఁబడియె.

“గాత్రేణ స్మరగర్వఖర్వణపకే”

అని శ్రీహర్షునిగూర్చి అన్న గోవిందసండితుఁడువర్ణించియున్నాఁడు. మన తెలుఁగువాడైనను పండితరాయలుకూడ మంచి యందగాఁడేయని తోచెడిని. ఈయన డిల్లీవల్లభుని కొమిలెకు వల్లభుఁడుకదా? భవతు మా ముత్తాగారు రచించుటచే నేను శ్రవణానందమునకుఁ గథావస్తువుగా నీయితి హాసము కై కొనలేదుగాని అట్లుకానిచో దీనినే కయికొనెడివాఁడను. ఇంకొక మాదిరి పద్యసమన్వయము చూపి దీనిని ముగింతును.

సీ సతులు మాయాధుర్యచతురల్ గజే ?

యార ! యమాట పల్కు మేలగునటోయి ?

ఇది గ్రంథము తుదిభాగములోనిది బిల్వణుని శిరశ్చేదమునుండి తప్పించి కొమార్తనిచ్చి వివాహము చేసినవిమ్మట సతీపతుల ప్రథమసమాగమఘట్టమునందలిది. భర్త-స్త్రీలు మాయలాడులు అని వేళాకోళమునకై యనివహించి భార్య చెప్పునుత్తరముకూడఁ బ్రతిచరణమునందు నుత్తరదళ మందుండును.

ఆమాట పల్కుట యుక్తముగాదని పైకే వోదనునర్థము అంతి రార్థము, ఆమాట అని కాక, యామాటఅని యకారాదిగనే చూచికొని యాఅనెడి యక్షరములోఁ గూడినమాట, యామాట (మధ్యమపద లోపము) అని అర్థము చెప్పికొన్నచో యామాట అనగా ? మాయా

ధర్మపదములోనున్న యా అనెడి అక్షరముతోలగింపవలయునని తేలును. అపుడు, మాధుర్యచతురలను గాని మేము మాయాధుర్యచతురలము కామని ధర్మార్థము తేలును. ఇట్లు యావత్తు సీసాద్యమును ప్రశోద్ధిత రములతో సమన్వయించుకో వలయును. సుమా శేబదియేల్లకొండట మాముక్తాంతగారి గ్రంథము నేను కాసీ చేసినప్పుడు పాఠకమును బట్టి యీపద్యచరణ పూదాహరించితిని గాని నీతికవ్రాయవలసినదని కోరిన ముద్రాణకర్తలు నా కప్పుకోక బునినది. మూఁడాశ్వాసములుమాత్రమే. ఈ సీసములో నింతోకచరణఃపూగూడ జ్ఞాపితి వచ్చినదిగాని సగముమాత్రమే,

“ఓంబోంబులనుప్రియమనగోప ? యార ?”

ఉత్తరదళము బాగుగి స్ఫురించినది కాదు.

ఈచరణములో, అవసరశబ్దములో నున్న సకారమును దీసివేయు నెడల మీరన్నమాట సరిపోవునని యర్థము రావలయును. నాకు జ్ఞాపక మున్న పాఠములో స్థలి యర్థము స్ఫుటమగుట లేదు, మార్గము చూపితిని గాన దీనిననుసరించి ప్రాంతలే తక్కినది సమన్వయించుకొందురుగాక. ఈయన కీట్టికవిత్వమందు మిక్కిలి ప్రీతి, “శరదఁబువేణిక” అనుపద్యము యావత్తును నొకశరదశబ్దమునే నానావిధాలుగా మార్చి తుట్టతున్నది.

“అలరు చున్నట్లు లీకొమ్మ + కలదుఁజుమ్మ”

అని తేల్చిన మహానుభావుఁడు మాముక్తాంత. నాజీవితములో నీమాముక్తాంతగారు చాల ముగ్ధునలియు జీవించియుండినచో నాకును నీయ నకును—

“తాతామనుమలవరుసగా”

నొక్కింత వాదోపవాదాలు పోసగి లోకము సంఘించుటకో ! విచారించుటకో ! కారణముగాఁ బరిణమించునని యీనానాపీఠికను జదివిన విజ్ఞులనుమానితుగేమో యని నాకు శంక కలుగుచున్నది. కలిగి చేసెడిదేమి ? నాకుఁ దోచినవిధమున దీనిని విమర్శించి వ్రాసితిని. సర్వవిధముల మా ముక్తాంతగారు విద్వాంసులు. శ్రీరామమంత్రి పాసకులు. మహాకవులు. చతు

ర్విధకవి తాడురంధరులు. కాని సంస్కృత సమాసములందుఁ గావించితముగాఁ బారఁబడినట్లు నాకుఁ దోచినది “కాదన్నవాఁడు కరణ మన్నట్టుగా నేదో అమర్చినదానిలో నత్తగారు వ్రేలు వెట్టినట్లు తెలిసీ తెలియనిమాటలు వ్రాయుటకేమి? నామాత్రము పాండితి లేనివారుగూడ జాబితా తయారు చేయవచ్చును. ప్రబంధనిర్మితి కష్టసాధ్యముగదా? తెలుఁగు కూర్పులో నాయనకు జిక్కిన లక్షణ గ్రంథసామగ్రినిబట్టి ఆయన రచన నిర్దుష్టమే, కాని చిత్రకవిత్వనందర్శములలోఁ గొన్ని లోపములు విద్వాంసులు తమింపఁ దగినవి లేకపోలేదని నాయాశయము ఈయనయే యేదో వర్ణనావ్యాజము మీదనే గ్రంథమును పెంచెనుగాని అన్యథాగాఁ గాదు తన్ను స్వయముగా వచ్చి బహుకరించిన రాజు నొకపద్యములో - విమలరేచర్ల గోత్ర పవిత్ర మూర్తి” అని స్పృశించి గౌరవించెను అంతే. నిస్పృహస్య తృణం జగత్, ఒక్కపద్యము యమకమున కుదాహరించి విరమింతును—

చ. గతితళు కంచక న్న మెఱుఁగగా? మెఱుఁగా? మెఱుఁగారుతీర ప
ర్యతకుచమోవి చూపు తొగఁరా? తొగరా? తొగరా మొగమ్ము స
మృతి మెయి కంత మెన్నఁ దరఁమా? దరమా? దరమావలగ్నసీ
మతురుము తేల్ తమోవిసరఁమా? సరమా? సరమా! నాభియుక్.

దీని సమన్వయవిధానము వివరించ వలసియున్నను విస్తరభీతిచే జదువరులకే వదలితిని, దీనిలో సరశ్శబ్దమునకుఁ దెల్లలో సరస్సు సరసు అని కావలసియున్నను సరము అనుట యమకమునందలి లోభముచేతఁగాని కవికిఁ దెలియక కాదని నిజ్ఞు లొప్పుదురు. నే నింతవఱ కేతెలుఁగుపాత్ర మునఁగాని చూచి యెఱుఁగని పోకడ గల పద్యమొకటి యుదాహరించి లోఁగడ నావ్రాతవలన మాముత్తాతగారి కేమేని కోపముగల్గినచో నీద్వారమున దాని కుపశాంతిని గల్పింతును.

చ. మదభసలాభి వంటికచఁమా? మృదురంభలవంటి యూరులా?
మదనదరంబువంటి గళఁమా? విరిబంతులవంటిగుబ్బలా?
కదలనిమించువంటి తళుఁమా? ముకురమ్ములవంటి చెక్కులా?
మదవతిజవ్వనం బమృతఁమాధురి నేయది? యెంతవానికేన్.

ఈ సద్యమున కిదియే సాటి, ఎందుచేత నని ప్రశ్నించుచో జవాబు చెప్పజాలను కాని-

“తెన్నె నమ స్వాగుహం శ్రుతాయ”

అని సమస్కరించి యూరకుంచును, ఇట్టి మహాకవికి నేను అన్న గారి మునిమస్మడను.

నాచెండవవితంజి కొడుకు చిన్న వేంకటశాస్త్రి తండ్రివంక నావంటి మునిమనవండే కాని తల్లి గొమ్మహామహులగు బాహుత్రియగుటచే సాక్షాత్తుగా మునిమనమడుగూడ సగుచున్నాడు, అంతటా యుష్కండై త్రిదశపరిమిత వయస్సుకై ద్విదశాలయ మలంకించిను దేవీభాగవత దశమస్కంధము నాంధ్రీకరించుటచే గ్రంథలలో గొకింతసాసము నాంజించుకొన్నాడు. నేను దీనియుష్మత్తుడనగుటచే నిప్పటికిని నేవో రచన సాగించుచునే యున్నాడనని లోక మోహించే! మా చెల్లిశ్చి వాశమును కేమేని కవితా విషయమున బేరుప్రతిష్ఠ లున్న వో నందుల సరసకవిగానే మూలపురుషులు, మా కడియపు గుంటంబమువారు గాని యితరత్రా నున్న కుటుంబములవారుగాని యీ సరసకవిగానివేరు చెప్పికొనియే గర్వపడవలసినవారు. (చెట్టువేరు చెప్పిని సర్వముకొనుట సుప్రసిద్ధమే కదా) అగర్వ మీసీన చరణము తెల్పును.

సీ. కెడకవింకు డై • పేగు నెంచినవాడు పిన్నముత్తాత సంగన్నగారు

తే. గీ. కులవి

గమ్యతెల్లమ చిన్నముత్తాత రచకు

గ్రంథముల సుస్థరించె నాళన్న నింటి

పేరుగల కెప్పడను చెల్లపిల్లవారు.

తనయసంతరమున బయలుదేలు తనవంశము కవుల కుపకరింపవలయు నను నూహణో నీమా ముత్తాతగారు తనవాటా పాలములో మంచి వెడల్పుగా నుండు నాళలుగల తాటివిత్తనములు నాటిన్లు మాతండ్రిగారివల్ల వింటిని. ఆ చెట్టిప్పటికిని గొన్ని కలవుగాని అపత్రములమీద వ్రాయుట చేత గాని మాకు వానివలన నేమి యుపకార ముండెడిది. నాచిన్ననాటికి గొన్ని వందల పుటలు గల అలేఖములు (వ్రాతకు సంసిద్ధపడిచిన తాటాకు పుస్తకములకు నలేఖములని పూర్వుల వాడుక) నాలుగై దుండెడివి, అవి

యును నా కవకరింపకపోవుటచేఁ గోతికిఁ గొబ్బరికాయదొరకినట్లే యెసవి. కొంచెము వయస్సు ముదురునప్పటికే నవీననాగరికత ముంచుక వచ్చి పైఁ బడినది. ఇంక తాటాకులజోలి యెవరికిఁ గావలయును? వీని మాటలు లుంతము, కలము సిరాబుడ్డియుఁగూడ మూలఁ బడినవి. పొంకెన్నెన్ను కవిత్వముఁగోనికి దిగితిమి, ఇంతజేలికలోనికిఁ దత్తెత్తామగ్రి వచ్చినప్పుడు

“అమ్మా? మాదాకవళం”

దగ్గఱకుఁ గవిత్వముమాత్రం మేల రాకుండెడిని? పూర్వకపులు కష్టించి చదివికొన్నారు. వారి కవిత్వముకూడఁ గష్టించినవారికిఁ గాని సమ న్వయింపదని ఆయీ మాముత్తాతగారి రచనవల్లఁ దెలిసికొంటిమిగదా? ఇప్పుడు లఘూపాయములో విద్య సంపాదించిన అస్మదాదులకో? లఘు పరిశ్రమకూడ నక్కఱ లేకుండ దెలియఁదగిన-

మాదాకవళం

గవిత్వమే ఆస్వాద్యమని సమన్వయించుకోవలసి వచ్చినది. ఇట్టి రచనలు పాశ్చాత్యులలో నున్నవనియు నియ్యవి తదనుసరణప్రాయ క్తము లనియుఁ గొందరనిరి. కావచ్చును! ఆభాష బొత్తిగారాని నా కందలి మంచి చెడ్డ లెట్లు బోధించెడిని-

“తెలియ దేమందురా? జేవుఁడా? యింగ్లీషు”

కదా? మాబ్రదుకు, పై విషయమే కవికే పర్ణ్య మగుచో-

ఉ. కొందఱు సోదరీమణులు*కొప్పలు మల్లెనరాలవాసనగ్
చిందఁగ రోడ్డుప్రక్క నును*చీకటియే తెరచీర గాఁగ నం
దందున నీళ్లచెంబు లిడి*యావల దవ్వుననుండి యెట్లా మ
మ్ముం దరి కేగఁ గాంచి పెడ*మోమయి పిల్చిరి గ్రుడ్డివెన్నెలక*.

అనునదికూడ పర్ణ్యమే యగునేమో? యని నే నొకరి నడిగితిని. వారు దానికామోదించిరి గాని దీని కామోదించరైరి. భాషలు వేఱు వేఱయినను గవులభావములు చాలవఱ కేకేభవించుచునే యుండుననుట సర్వసమ్మతము. దీనింగూర్చి యన్యత్ర చర్చించి యుంటచే నిట స్పృశించి

విడిచితిని, పూర్వకపులలో నేదో కొంత నియమముతో జీవయాత్ర సాగించిన కపులలో మా ముత్తాతగారుకూడ నొక్కరు. కూచిమంచి తిమ్మకవి గారు పినాపురపుర బౌదగయకు స్నానమునకు వెళ్లి అటఁ గుక్కులేవ్వరు నభిషేకించి స్వగ్రామము చంద్రమపాలెములో రచన సాగించుచు రాజానుగ్రహము నపేక్షింపక డైవానుగ్రహమునకు దోసిలొగ్గుచుఁ గాలక్షేపము చేసినట్లే మా ముత్తాతగారుచు నిత్యమును రెండుమైశ్వరమున నున్న గౌతమి కేగి స్నానము చేసికొనివచ్చి విద్యాగోష్ఠితోఁ గాలము వెళ్లఁబుచ్చిరి. వారివలెఁ బ్రవర్తించునను అస్మదాదుల కిప్పు డవకాశములేదు. శుద్ధ కళాభిలాషులలో నున్న కాలువ కేగుచో సైకిలే శరణముగదా! యిప్పుడు సర్వమును మాటిసది. ఇంకను మాటనున్నది, కాని వారికున్న యానందముమాత్రము నేటివారికి లేనట్లే బాగుగ యోజించినచో గోచరించును.

మ. చగువులో విస్తరికుట్లు జండుఁబనుల్ గాపల్ మఱిన్ దొడ్లలో
గొప్పలుంగుళలు గాఁగ వర్తిలి తఱచుభిమినురుల్ నేటిరం
కడ మోటారలు మేడ లోడలుచుగాఁమాతొంగదా ? వీరి కు
న్నదె ? యవ్వారలత్పి వారినుఖ మానందంబు కామేశ్వరీ.

మాముత్తాతగారిని బ్రత్యక్షముగా నేను జూడకున్నను భావనచేఁజై పద్యములో నాయనజీవితము వర్ణించితిని. అస్మదాదుల కట్టి మంచి జీవితము కావ్యమునను వాతావరణ మందులకుఁ బూర్తిగా వ్యతిరేకించి యుంటచే నలభ్యము, “సలుగురితోటిపాటు నారాయణా, కలంతోపాటు గోవిందా ” ఆసులోకో క్రియే నేటికపులకు శరణ్యము, ఏదోపూర్వజన్మము నందలి సుకృత మొక్కింత తోడ్పడఁబట్టి ప్రాచీనమార్గానుయాయులైన పండితుల శిష్యునిమించు భాగ్యము కొంతమాత్రమేని కలిగినది యని సంతసించును, శ్రీమదల్లమరాజు సుబ్రహ్మణ్యకవిగాఁతోఁ బ్రాచీనకపుల వేషము పరిసమాప్తమైనది. ఇటీవల వేషమే కాదు, భాషయే కాదు సర్వమును మాటిసది. సర్వథా ఆకపులు ధన్యులు-

“నాన్యపిః కురుతే కావ్యమ్ ”

అను నభియుక్తోక్తి వారికే సమన్వయించును. మాముత్తాతగారు
వారిలో నొకరు.

“ధన్యో మాఘకవి ర్వయంచ కృతిన స్తత్సూక్తిసంశీలనాత్ ”

శ్లో॥ జయంతి తే సుకృతినో,

రససిద్ధాః కవీశ్వరాః

నాన్తస్మి యేషాం యశఃకాయే

జరామరణజం భయమ్

స్వస్తి

చెళ్లపిళ్ల వేంకటకావ్రి

శతావధాని.

త ప్పి ప్ప లు

—o—

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
4	26	లోకము	లోకనము
5	3	ఘోకము	ఘూకము
15	19	భామ	చామ
17	14	ముఃపం	ముఃపం
34	3	సఖయ	సకియ
43	11	ధ్యాంఘ్రి	ధ్యాంఘ్రి
44	23	మానితాంగ	మారసమానితాంగ
51	10	గృహంబు	గృహంబు
68	18	పౌథాం	ప్రౌథాం
75	4	మధు	మృదు
85	5	నిన్ముల	నిమ్ముల
91	4	ప్రదేశం	ప్రదేశం
93	7	బాతుల	బాతువుల
95	15	సాళికి	సాళికిని
103	7	పూవింటి	పున్వింటి
111	10	తెగయఁగా	తెగయఁగ
116	25	చంద్రుడు	చంద్రుండు
128	27	గురుణ	గరుణ
136	5	గుణదామ	గుణధామ
136	6	ధామా	ధామ
150	9	వాతేఱవాతేర	వాతేర
150	15	చూపక	చూచకం

156	6	కాంతుని	కంతుని
157	11	నాహి	నాహిత
167	16	యేలమి	యెలమి
168	7	జుట్టు ట	బుట్టు ట
168	9	బాహు	బహు
176	8	త్మాంకన	త్మాంకమున
178	14	జాలముల్	జాలకముల్
180	9	యాల	యల
201	7	నగలైంగ	నగలైలంగ

శ్రీ ర స్త.

యామిని పూర్ణతిలకావిలాసము

ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీమద్దర్పణకల్పితాత్మసురత
 క్రీడాగృహభ్యంతర
 క్షేమారంభనవస్రదీపకళికా
 శ్రీరమ్యచిత్రావళీ
 సామర్థ్యోదితదీపికాజనమతిన్
 సద్యస్త్రసాలాపయా
 భూమిప్రోద్భవః గౌఁగిలించి నగుత
 ద్భూభర్తృమమేలుతన్.

సీ. హరితనూభవసూతుః ♦ డద్రిసుతోపేతుః
 డబ్బారిధారి నాఁగాసురారి
 1సవనఘనాకారి ♦ కువలయక్షయకారి
 యాభీరహితుఁడు సఁత్యాభిరతుఁడు

సరకప్రభేది కిన్నరపావనవినోది

పరబాణశమితండూ ♦ భవవిజితండూ

భద్రరేఖాస్ఫూర్తి ♦ పదభవ్యమూర్తి పు

ష్కరనేత్రుఁ డండజాభరణవతుఁ

తే. గీ. డమలబృందావనవిహారుఁ ♦ డఖిలభూత

చారణుండును సిగమాంతకారణుండు

మాధవుండును నిఖిలక్షమాధవుండు

భూరికృపచేత మము వేడ్కఁ ♦ బ్రోచుఁ గాత. 2

చ. వినుతమునీంద్రసంఘపరివేష్టితుఁడై ధవళాజ్ఞకర్ణికా
ససపరిసంస్థితం డగుచు ♦ సర్వచరాచరరూపసంఘమున్
ఘనతరలీలచేఁ బ్రతిమకాండముగా సకలేంద్రియాభిభే
లనగుణపంక్తిగాఁగనినిచి ♦ లాస్యగురుం డగు ధాత గావుతన్. 3

చ. పరిణయవాసరోత్సవసపర్యవ్విశేషవిలాసవై ఖరిన్
వరపుర 3 మార్గనిర్గమనవాంఛ జనం భృగుదారసద్దయా
పరవరవీక్షణేచ్ఛగని ♦ భక్తిని భర్తమనోనువర్తియై
నిరతము ముగ్ధవృత్తి మది ♦ నిల్పుధరాత్మజ మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. 4

మ. కలహంసీనటనాను 4 మోదిని మధుగ్రాసోన్మదాభీలన
5 త్కల సంగీతసమున్మనోబ్ధ యగుచుం ♦ గారుణ్యశోభాకృతి
న్వీలసత్పుష్కరకర్ణికాత్మభవనోర్వీపీఠికాసీన యై
యలరున్ లేములఁ బాపులేమ మము సరైవ్వేద్యులం జేయుతన్. 5

సీ. పల్కుటాల్దొరగ్రుడ్డు ♦ పనటు లాటలపట్టి

సిరిబాసలిరుదట్టి ♦ చెలిమిజట్టి

పా 2 నిలిచి.

పా. 3 నిర్గమేచ్ఛజన ♦ వైశమ భార్గవకృత్య మేలు నే

య్య రుచి సపత్నిశంక నతిభక్తిని

పా. 4 మోద మధులిక్కుల్యాణసంపల్లస

పా. 5 త్కల గీతాదృశమానసాబ్ధ యగుచుం

నుడిపడంతొకమామ ♦ యడుగుజాలేరాలు
 మినుసికదొరసాము ♦ మేడగీము
 రివేల్పుటోరెపుటిమ్ము ♦ వెలలేనితలసామ్ము
 చలువల వెదఁజల్లు ♦ మొలచి నిల్లు
 పగడవంట నెనంగు ♦ బలువేలుపు నినుంగు
 క్రొత్తసింగపుసాని ♦ కత్తలాని

తే. గీ. గాఁగ జగములఁ గడలేని ♦ కనికరమున
 మనుచు గొనములగని యనఁ ♦ దనరు చున్న
 మొయిలు విరిదిప్పదొనజోదు ♦ ముద్దుగుమ్మ
 మేలుఁ జేకూర్చి వేడ్క మ ♦ మేలుఁ గాత.

6

సీ. సవనభుజ్మార్ధభాస్వన్నౌళిమణిఘ్రిణి
 పరివేష్టితాంఘ్రి యే ♦ భాసురాంగి
 చంద్రచంద్రామృతఁచందనమందార
 కుందబృందాభ యే ♦ యిందువదన
 శుకరాజహేమపుస్తకరత్నవీణాబ్జ
 రాజత్కరాగ్ర యే ♦ రమ్యమూర్తి
 ప్రమదసారససార్వభౌమగంధర్వాభి
 ధానవిఖ్యాత యే ♦ ధన్యచరిత

తే. గీ. యమ్మహావాణి జలధరఃశ్యామవేణి
 పరమకల్యాణి పద్మసంభవునిరాణి
 జితదరశ్రేణి మోక్షనిశ్చేణి మాకు
 మృదువచస్సూర్తి యొనఁగూర్చి ♦ మించుఁ గాత.

7

మ. కరమొప్పం జనకాంకయుక్తఁ డగుచుం ♦ గంగాసువర్ణాబ్జము
 లైరలింపం గర మూన భర్త కది నంకేతక్రియన్మోయిఁ ద

7 త్వరపశ్చాననద్యగ్విశేషనివనః ద్వామాంకుః డై తత్ప్రిత్య
స్థిరసమ్మోదనకారి యా గజముఖున్ ♦ నేవించి కీర్తించెదన్.

8

సీ. ఆజి భూమైత్రి సఖ్యానందనంధాన
కౌశలశేముషీ ♦ దేశికములు

రాఘవజనకజా ♦ మోఘసందేశాక్ష

రిరామ్యతసారక్షు ♦ జ్ఞాంకురములు

9 నగభిడ్విదాస్త్రురు ♦ ణక్షుణ్ణలక్ష్యణ

ప్రాణసంరక్షణ ♦ భౌరికములు

రాక్షసాంతవ్రతా ♦ రంభదీక్షాధీశ

సారదోక్షీలిత ♦ దోరకములు

తే. గీ. ఘనజగత్ప్రాణనందనా ♦ గ్రణి కృపాక

టాక్షవీక్షణములు సుధీ ♦ రక్షణార్థ

భాస్వదేతప్రబంధనై ♦ భవవినిద్య

మానకుకవిభయభ్రాంతి ♦ మాన్యుఁ గౌత.

9

తే. గీ. దండి భవభూతి భవభూతి ♦ పండితాచి

రప్రసన్నమురారి ము ♦ రారి భోజ

ఘనమయూరమయూర స ♦ త్కాళిదాస

భద్రభారవిభారవి ♦ (ప్రభులఁదలఁతు.)

10

కం. ఘనవాగనుశాసను తి

క్రమయజ్వసు సోము మల్లి ♦ కార్జును శ్రీనా

థుని ధూర్జటి భాస్కరులను

మనమున వినులెంటు నాంధ్ర ♦ మర్మజ్ఞులనున్.

11

తే. గీ. అమితదోషాచరత్వది ♦ వాంధకత్వ

పక్షపాతాంచదినరశ్మి ♦ బాహ్యకత్వ

పా. 7. త్వరమా పంచముఖావలోకమునన్ ♦ తద్వామభాగాంకవి

ప్రభుఁడై వారల కాత్మమోద మొసంగన్ ♦ స్కందాగ్రజం గొల్చెదన్.

పా. 8. రాస్యతమషిత బీ ♦ జాంకురములు

పా. 9. నగభిడ్విదాస్త్రురు ♦ ణక్షుణ్ణప్రాణసంరక్షణార్థులక్ష్యణములు.

ఫలవిఘాతత్వమహిమ లేఁర్పడుట కతన
కుకవులును ఘాతములు నొక్కఁగూటివారె!

12

తే. గీ. పుత్రవతిరీతి పృథుకసంభూతనమయ
గర్భనిర్భరిచేదనావిర్భవంబు
వంధ్యతెలుగుట యెల్లు కావ్యప్రయాస
సుకవులకుఁ గాక తెలియునే కుకవితతికి.

13

ఉ. చేరికనారి కేళపనఁ నేతఁగ సాలనుతావనీజభి

హారఫలాదికంబులు విరుద్ధతరాంతర బాహ్యమూలమై
మీరినమాధురీమహిమ ఁ మెచ్చరెలోకులు వారియట్లలం
కారరస్థాభావములె ఁ గైకొనుడికవిచంద్రు లాదటన్.

14

సీ. కమనీయశృంగార ఁ గానమాధుర్యంబు
మోహంపుచూపులేఁ మొనలవాడి

భామామనోహరఁ ప్రేమానురాగంబు
లేజవరాలి పాఁలిండ్లబిగువు

మాసవంతుని సన్మనోసశృలత్వంబు
ముద్దులగుమ్మ కెఁమొవిటీపి

నై జానుభవచిదానందస్వరూపంబు

కవితాచమత్కార ఁ గౌరవంబు

తే. గీ. మన మన నెలుఁగుఁ గాక యెవ్వనితరంబు

పాటిఁ బెల్పంగ నాత్మానుభవమరీతిఁ

గాన ధారాప్రకల్పన ఁ కౌశలముల

ఫణితిఁ డెలియుడి కవిసార్వభౌములార.

1

† కం. ప్రాకటముగ మృగనసము

లూకొని బాగున్న వెంత ఁ యున్న వటంచున్

గేకలువేసెటివారికి

‘లోకోభిన్నురచి’ యనఁగ ఁ లోకానఁ దగదే.

తే. గీ. సరససుజ్ఞాన వరమంత్రచక్రవర్తి

సమదవరవాది గజగజాసనకరాగి

జాగ్రదుగ్రప్రతాప సమగ్రమూర్తి

కోనయాఖ్యాంధగురుక్షీర్తిః గూర్తుమదిని.

17

మ తనరార న్నుతియింతు దాంతులను మేధావంతుల న్నాహితీ

ధనవిశ్రాంతిల భావ్యకారమతసిద్ధాంతస్వాంతిల న్మానసా

ర్చనగౌరీమణికాంతుల న్లణవిభాస్వస్మృఖ్యనామాత్మభా

ధనహృద్యేదుల వేంకటార్యజనభృతానిమంతుల న్నాంతులన్.

18

సీ. కుశలభారద్వాజగోత్రవిఖ్యాతుండు

వెంకయధీరుఁ డే విభునితాత

రామనామార్యుఁ డే రామభక్తునితండి

వినుతభాగాంబ యే ఘనునిజనని

వెంకయ యన్నయ విఖ్యాతవర్యు లే

ధన్యమూర్ధన్య సదాభిప్రవరులు

అఖిలసంస్మృతవెంకమాంబాఖ్యవిఖ్యాత

పరమసుసాధ్వీ యే వరునిరాణి

తే. గీ. యమ్మహాత్ముని సకలజనానుమతుని

సరసకామయ యన్నయ సరస యాఖ్య

లగు సుతత్రయజనకుఁ డై యలరు సప్తి

మద్గురుని 11 కామయార్యుని మదిఁ దలంతు.

19

సీ. త్రిభువనపూతకృత్కియ గల్లు గౌతమీ

తీరవితీర్ణధాత్రీప్రసిద్ధ

తర మైన కంకణ పురవరస్థానసం

భూతిఁ జెందినవాఁడ భూసురుండ

శ్రీరామనామమంత్రారాధనపరుండ

సకలవిద్వన్మహాజనహితుండ

పూజ్యతరప్రాజ్యరాజ్యసత్పీఠికా

పురవరసామ్రాజ్యపరివృథుండ

తే. గీ. విమలచేచర్లగోత్రపవిత్రమూర్తి

రావు వెంకటసీలాద్రిరాయస్మృతతి

చేత సత్కృతిః బొంది¹² ప్రసాదితనొంది

నట్టి¹³ సరసయనామవిభ్రాతయశుఁడ.

20

శా. కావ్యాలంకరణేతిహాసములు లోకప్రోక్తవాక్యవశుల్

దివ్యజ్ఞానపురాణకల్పసకధల్ ♦ ధీచాతురీభావముల్

సవ్యప్రాకృతలక్ష్యలక్షణనిబంధగ్రంథముల్ సత్కళల్

భవ్యాంతఃకరణాతినత్కువివరప్రాప్తిజ్ఞహృత్పద్మఁడ.

21

తే. గీ. సంస్కృతాంధ్రంబు లొక్కీంత ♦ సంగ్రహించి

రామచంద్రప్రసాదపూర్ణ త్వమునను

గోరి యేతత్ప్రబంధంబుఁ ♦ గూర్చినాఁడ

ప్రేమఁజూడుఁడు కవిసార్వభౌములార.

22

వ. అని యిట్లు సకలదేవతానమస్కారంబును, విద్యజ్ఞనపురస్కారంబును, గుకవిజనతిరస్కారంబును, మద్వంశప్రసంసయుం గావించి యే నొక్క శృంగారరసప్రబంధంబు రచియింపం బూని యున్న సమయంబున.²³

సీ. ప్రకటనరత్నసూనుకులసంస్థాపనం

డక్షవదద్వితీ ♦ యూఘహరుఁడు

పరభృత్పురాస్త కర్పరజీవనావనం

జాశరీవిగ్రకృదాశుగాఢ్యః

డద్రిదారక సగర్భాద్రిశ్వర ప్రభుం

డరికర్పరాంగ శంబరవిదారి

14హరిశారి నాభిరుక్తార్ధరయసాత్మ్యః

డచలాత్మజాత్మార్పరుచిరహేళి

పా. 12 విభ్రాతవడసి

పా. 13 సరసాహ్వయఁడ జనానందకరుఁడ.

పా. 14. హరినాభిరుక్తార్ధరయగాసాధ్యయఁ

తే. గీ. సప్తసప్తాభిజనగోత్రం ♦ డాప్తమాని
సప్తతంత్రసమాప్త సంప్రాప్తతృప్తుఁ
డనయదశకంఠకంఠలుంఠనవిలుంఠ

శౌర్యవిస్ఫూర్తి రఘురామఁచంద్రమూర్తి.

24

వ. ఏతద్గుణాలంకారభరితుం డగు నవ్వరమపురుషుండు.

25

నీ. నీలనీలపుమేలుఁడాలు డీ తెడఁ జాలు

మేనితో సిరిదొరఁసానితోడ

పండువెన్నెలగోము ♦ నిడుక్రొన్నెల మోము

తగవుతో వగగుల్కుఁ నగవుతోడ

వెలలేని తమినేలు ♦ వలరాజుఁ గనఁ జాలు

రూపుతో దయఁజిల్కు ♦ చూపుతోడ

తొలుమెఱుంగుల కల్పఁముల మెఱుంగులమే ల్ప

టంబుతో మణికిరీటంబుతోడ

తే. గీ. వలపుకస్తురినామంబు ♦ వలపుఁ గొలువ

పేరెములువారు రతనంపుఁపేరు లోడ

నెలమిఁ గలలోన నొకనాఁడు ♦ గొలువు వెలయఁ

గలిమి చెలువార మ్రోల సాఁతొత్కరించె.

26

తే. గీ. అటల సాతొత్కరించి తా ♦ నాదరమున

నరసకవిచంద్ర యనుపేర ♦ నన్నుఁ బిలిచి

యామినీపూర్ణతిలకా శుభాంగిపెండ్లి

కథకు మాపేరఁ గృత్యముమ్మ ♦ బుధులు మెచ్చ.

27

కం. కృతి యొనఁగుము మా పేరను

సతతము ధనధాన్యసకలఁసంపదలును శా

శ్వేతముక్తి భుక్తులును నే

వితతంబుగ నిచ్చి ప్రోతు ♦ వెలయఁగ మిమ్ముకా.

28

వ. అని అనివారితకర్ణానురాగాంచితంబుగా నాన తిచ్చి యమ్మ
హత్ముం డంతర్హతుం డై న నేనును మేల్కొంది మే ల్కొందిన తెఱుగున

సమందానందకందశితాంతరంగుండ నై బంధుమిత్రామాత్యబుధజనంబుల
తోడ నేతద్వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించిన నుదంచితామోదభరితాంత
రంగులై వార లొనర్చిన శౌరవోన్నతుల నస్మదీయజన్మసాఫల్యవిభవ
పరంపరల నలరి చమత్కృతి యగు మత్కృతికి నలంకృతస్వభావుం డగు
నమ్మహాదేవునకు.

29

—♦ పట్టంతములు ♦—

కం. శ్రీదునకు సర్వమంగళ
వాదునకుం గురుమతాభివాదున కభయా
పాదునకు నిత్యజయనం
పాదునకు భక్తకల్పఫలపాదునకు.

30

కం. ఘణ్యునకు సర్వలోకశ
రణ్యునకుఁ సూనిస్సౌచ్ఛ్యరణ్యున కగజే
ష్టణ్యునకు దలితచిత్రహి
రణ్యుకోదరమృగానురవరేణ్యునకు.

31

కం. శాంతునకు కీర్తిభరితా
శాంతునకు భక్తహృన్నిశాంతునకుఁ గృపా
సావీతునకుఁ బరమగుణవి
శ్రాంతునకుఁ గబంధరూపశాపాంతునకు.

32

కం. భద్రునకు దలితగర్వన
ముద్రునకుం దుష్టపంజీ ముఖకుత్కిలని
15 రిద్ధిద్రాద్రియధవిశిఖా
16 త్సుద్రునకుం గంధవాహనుతఖద్రునకు.

33

కం. భేష్టమననిరోధమహి
భౌష్ట్యవిభేదనంయమిశ్వరదత్తా

పా. 15 రిద్ధిద్రాధినాభసాధన

పా. 16 చిదూహశరామతూణజిన్నుదుగినకు

ద్విజ్ఞంధదశసకారణ

ఖణ్డాయబాణతూణః ఘనధర్మసకన్.

34

‡ కం. కంధరజితవిగ్రహ దశ

కంధరబంధురమదాంధః కంధరవిలస

త్సింధురసంహరణాసిత

కంధరసతివాహశరజః గద్భంధుసకున్.

35

కం. రామునకు సకలదురితవి

రామునకుం ద్విభవనాభిః రామున కనుజా

రామమధునామునకు భృగు

రామాద్భిత్తశౌర్యధుర్యోధః సమురామునకున్.

36

వ. సమర్పణంబుగా నా యొసర్పం బూనిన శృంగారరసాభంగరంగ త
రంగాయమాన సుధాసముద్రసంపూర్ణ చంద్రోదయోల్లాసం బగు యామినీ
పూర్ణ తీలకావీలాసం బను మహాప్రబంధంబునకుం గభాక్రమం జెప్పి దనిన. 37

నీ. అరునంపుదొరలింపు ♦ దొరలింపు మెఱయింపు

బరువంపు నెఱగెంపు ♦ జరులసాంపు

సరసంపు విరిగూపు ♦ లరజంపు మురిపెంపు

సురతంపు తరినింపు ♦ తరులసాంపు

పరులింపుదొరులింపు ♦ మరలింపుమరలింపు

మురిపెంపుసిరినుంపు ♦ పరెలసాంపు

విరలంపు తెరలింపు ♦ బరికింపుగరువంపు

గురిపంపుదొరలుంపు ♦ టరలసాంపు

తే. గీ. మెఱయు వరగరుడోరగాంబరచరాది

పరమపురుషాతిశయ నిరంజితరవిహార

విరచితాశ్చర్యరసధురంధరశిరంబు

నిరుపమభరంబు నిర్జరగిరివరంబు.

38

కం. సకలచరభరభూత

ప్రకర్షకభాసఖలసుస్థిరాచక్రకాధా

రకనాభీకృత మైదన

రు17కసకగిరిదక్షిణోద్విరూఢం బగుచుక.

39

సీ. అంగ వంగ కలింగ ధరంగత్పళింద సౌ

వీర సౌరాష్ట్ర గాంధార మగధ

మలయంభ ఖోజ కేరళ చోళ భూపాల

బంగాళ ద్రవిడ నేపాల సౌళ

కరహట మరహట ధాంభోజ పాండ్యపా

నాట విదర్భ కన్యాట లాట

సింధు బాహ్లిక పారసీక ఘూర్జరనాట

కామరూపాంధ్ర కేకయ వరాహ

తే. గీ. మత్స్య 18 హూర్ణవ శార్ణవ ధమద్ర సాల్వ

శూరసేన సుగంధర చోర శాది

సరస ఛప్పన్న దేశరాజ్యముల లోన

పూజ్యతరగామి పాంచాలరాజ్యభూమి.

40

5. ఇట్టి నకలదేశాతివై భవాదేశంబు నగు నా దేశంబు నందు. 41

కం. సూక్ష్మోత్తరగుణకాండవి

లక్ష్మోకర మగుచు రామలక్ష్మణయుత మై

లక్ష్మీమందిర మన శ్రీ

లక్ష్మీమందిరపురంబు ధర్మిన్ వెలసెన్.

42

వ. మఱియు నప్పురవరంబు.

43

సీ. పద్మాకరమరీతిః బ్రహదాభులః జెలంగి

ననరాశి కరణి వాహినులః జెనంగి

హారాళిపగిది నాయకరత్నముల మీఱి

పుష్పమంజరిభాతి భూతివెలసి

పా. 17 కనక్కురీక్షణోద్విరూఢం

పా. 18 హూర్ణవశార్ణవ

విష్ణుచక్రములీల ♦ విశిఖావళుల మించి

19దివిమాడ్కి విబుధనుస్థితుల నలరి

కలభంబురీతి పుష్కరసంపదలఁ గుల్కి

కులగిరిగతి దుర్గములఁ దనర్చి

తే. గీ. తరుణరాజీవమణిగణాస్థగితహేమ

కుంభసంభరితాగ్ర విశ్వంభరాది

20నాధసాధనిధానరథ్యాది వసతిఁ

దనరి చెలు ఎందు నా ప్రోలుధరణి యందు. 44

తే. గీ. హరియుగంబున కావరణాతిశయము

కతన శమనోత్తరాశలగతులు గలిగె

గాన సప్తాశ్వుఁ డనెడు విఖ్యాతిఁ గాంచె

నినుఁడు ద్విజరాజు నియతిలేకను జరించె. 45

తే. గీ. పరభయంకర విషధరప్రకటశమన

పరిఘగతి మించు విషధరపరిఘపురిని

కలితకమనీయకలశపాకాండఘటిత

గోపురము లయ్యెఁ దత్పరగోపురములు. 46

కం. పురిసాధము లమృతద్యుతి

కరణాప్తిని సార్థకత్వకీర్తినిఁ జెండెన్

హరిణాంకుఁడు 21సాధామృతి

కిరణాప్తిని సార్థకత్వకీర్తినిఁ జెండెన్. 47

సీ. రాజహంసోద్విహారంబు లై నవి గాని

రాజహంసోద్విహారములు గావు

కమనీయపుష్కరాగ్రంబు లై నవి గాని

కమనీయపుష్కరాగ్రములు గావు

పా. 19 దివిమాడ్కి సకలసద్విజుల నలరి

పా. 20 నాధసాధనిధానరథ్యాదివసతిఁ

పా. 21 సాధామల

ఘనసువర్ణచ్చదాంకంబు లై నవి గాని
ఘనసువర్ణచ్చదాంకములు గావు
సరసాళిజనవిలాసంబు లై నవి గాని
సరసాళిజనవిలాసములుగావు

తే. గీ. ధర్మనీయుల కతివిచిత్రంబు లగుచుఁ
22బద్మ పద్మాకరంబులై ♦ పదవిఁ గాంచె
కాంచనాంబరరత్న సంఘాతభామ
యంబు లై నట్టి మణినికా యంబు లచట. 48

తే. గీ. నెండినీ రానుపగిది రేనిండుపండు
నెన్నెలలచందమామ రావే యటంచు
రిక్కరాయునితోడ డీడిక్కు లిడుదు
రాటబోటులు తిలకాంక ♦ మలర నచట. 49

మ. పురసాధాంతరసీమలం గలరు సంభోగాభియోగంపు ద
ల్తురుతుంజారిపయింట లొత్తు తఱి కేందు బ్దరు ముత్తెంపుదొం
తర లంచు న్మణిబింబితర ముల నెత్తం బూని భాస్వన్నభో
త్కరకాంతు ల్పనియింప సంతసిలు ముగ్ధుల్ ముల్విదగ్గి ల్మగన్. 50

చ. సరసకళానిమగ్నుడగుచల్లనిరా జనురాగమగ్నుఁ డై
పురమున రాజసుందరులఁ ♦ బొందుపొయ ల్లనుగొంచు నేగ బి
త్తురు లటు నేర్పున న్మృగినిఁ ♦ దార్చి మృగంబునఁ గూర్చి ప్రాశతన్
మఱిల నొసంగ సిగిలిన ♦ మర్మముగా శశి దెల్లఁబోవుటల్. 51

సీ. కనుద్రిష్టాచును గిరుక్కున మల్లి క్రీగంటఁ
గనుగొన యతి లోటుక్కునఁ గలుగు
వగఁగుల్కుఁ బల్కి నవ్వవగఁ గుల్కు వగలాడి
మాటకు మోని మోమాట మందు
మురిపెంపుపైఁటదెమ్మెర నవాదుగ సోక
వేదాంతి హా యనివెనుకఁజూచు

23 యలజవృన్దనంపుటొక్క య్యారంబు దిలకించి

దమిఁగొని మరుఁడు తత్తరము నందు

తే. గీ. నాటపాటలు వగమున్దొమ్మాటసూటి

తేటనీటులు వలపునఁ య్యటలాట

కూటవాటులు గలిగి యవ్వీట నాట

బోటు లుందురు మదుమాయఁబోటు లనఁగ.

52

సీ. కడలేనియంద మెక్కడలేనియంద మీ

పాటలాధరి మున్దొమ్మాటరంగు

యెదమీఁద జాటు పయ్యెదమీఁద జాటు నీ

యెలనాగ వలపుజూయలహారంగు

రతులందు మదనహారతు లందునీపువ్వుఁ

బోడి లేసిగ్గు జూపులబెడంగు

వినయంబు నలరుమోవి నయంబు నలరు నీ

కుల్కుమిటారి పల్కులతెఱంగు

తే. గీ. నొర యే మందు దాని యొక్క య్యార మెందుఁ

దలఁపువగఁ జిందు మురిపెంపువలపు మందు

కళలఁ జెలు వొందు జల్లనికల్పవిందు

జాయలనుకొందు రొకపొందుజారు లందు.

53

శా. రంగద్రాగనిధానపద్మినులకున్ ♦ రాజాప్తి సదాభీగినీ

సాంగత్యంబు విరాణ్ణికాయమునకున్ ♦ సౌజన్యత స్సూర్చి వా

కృపంగారాంగజమంత్రతంత్రవరసంకేతానుసంధానజా

రాంగీకృత్రియ లందు నేర్పరులుగా ♦ నవ్వీటిసంచారికల్.

54

సీ. “అలికుచంబులే ♦ నంటి చూడఁగ నొనె”

“కొనగోరు మాటి పై కొనకు జాణ”

“పెదవితమొగ్గఁ జూపినఁ గొందు వగలాడి”

“నునుపంట నొక్కకు ♦ ననువుకాడ”

“సోబ గొందు నీ దండ ♦ జోడుగావలె బాల”

“పైకమ్మ జూచి చేపట్టు దిట్ట”

“వెలదింపు నీ పొందు ♦ గలువనెమ్మదివచ్చు”

“నీవిమ్మ జేర మన్నించు దాన”

తే. గీ. సనుచు సనిచిన నెరజాణ ♦ తనపు వచన

రచన లలరించి మోహంపు ♦ రుచుల నించి

21 మంచివిరు లంచు వలపుల ♦ మంచుగలపి

విలువ గొందురు పుష్పలావికలు పురిని.

55

నీ. “అరిది ముచ్చలగుమ్మ ♦ సరులమారుపులేమె”

“కేళీఘనములంద ♦ గించు జాణ”

“పుష్పమంజరులింపు ♦ బూదపు నీ యెద మీద”

“నమరిన రాజభోగముల గనుము”

“నలిమించువంక సన్నములు నీకొప్పనే”

“కుసుమసంగతు లందు ♦ గూర్చి చూడు”

“రంభచెక్కిళ్ల పై ♦ రాణించు నేళిలు”

“కందర్పభోగుల ♦ గరిమలవియె”

తే. గీ. యూనె! బలుకొల్ల లేమి నిండారంగన్న

22 భామ? చనుమధ్యమునంగంటె ♦ చాల నలరు

సనుచు నెయ్యంబు గల పాంథజనులతోడ

బల్కుదురు శాలిపాలికాభామ లచట.

56

చ. గురు తగు వాడిచూపు బెళుకులకులకు ల్లకుల ల్వెలార్చి బి
త్రిమొన లాని చాయ లరు ♦ దై బిరు దై గురుదై వమాయమే
ల్పరలఁ దనర్చి రందు మగువ ల్నుగవుల్ తగవు జైలంగ బోం
ట్లరి వలరేనిసాధన కుటారిమిటారికటారులో యనన్.

57

పా. 21 మంచివిరు లంచు వలపుల ♦ మచ్చు గొలిపి

పా. 22 చామరనుమధ్య గంటిని ♦ చాల నలరు

మ. పురిరాజద్విజరాజు లక్షయకళాపూర్ణు ల్పినన్నాత్ము లం
 26 తర మెంచం ద్విజరాజు బ్రహ్మకుల గాఁగఁగ్రాధదోషార్థి న
 ద్దురుకాంతాసఖుఁ డుత్పలప్రియుఁడు పఁద్యోత్రుండు సౌమ్యారి పాం
 ధ రిపుస్ఫూర్తి సురానుమోది యనఁ దఁద్యర్థాన్యుఁ డై వ ర్తితెన్. 58

చ. కడువడిమాటవచ్చు నెడ ♦ కాతర మంది స్వధర్మహీనతం
 బడిసి యధర్మవృత్తిఁ గని ♦ ప్రాణభయంబున పుణ్యమార్గము
 ల్విడివడ నుండె భార్గవుఁడు ♦ వీరవరేణ్యుఁడె యంచు నిత్యముం
 నుడువుదు రన్ని వన్నెలఘటన ల్లద రాజకుమారు లచ్చటన్. 59

కం. అర్థ మొనగూర్చె ననుటకు
 నర్థము గాఁ జేసె సఖుని ♦ యనవరతినిధా
 నార్థుఁ డగు రాజరా జని
 యర్థులఁ బూర్ణులుగఁ జేతు ♦ రచ్చటివై శ్యుల్. 60

కం. భద్రులు భుజబలమున బల
 భద్రులు ధర్మామర్షభద్రులు జయసౌ
 భద్రులు కీర్త్యాదరహర
 భద్రులు నష్టరము నందుఁ ♦ బరగినసూద్రుల్. 61

చ. చెలు వగు ధాతురూపమునఁజెందుచుఁ బూర్వగుణాంతభావమిం
 పలరంగ వృద్ధి భాసిలి పఁరార్థనిధానతఁగాంచి వర్ణనం
 కలితసులక్షణోన్నతి నఁగంబులు 27 నాగము లయ్యె నాగమే
 ల్లలకలభంబు టుండఁ బురఁగిల్చి గజాంతరలక్ష్మి యై తగన్. 62

చ. భువనతురంగపుంజకీలిబొమ్మను బొమ్మను గొమ్ము లొమ్మినం
 జవనతురంగము ల్నవతం ♦ జాలునె జాలునె వ్రాలు నష్టరీ
 జవనతురంగసంఘముల ♦ సంగతి సంగతి నింగి బొంగినం
 భువనతురంగము ల్విరగఁ ♦ బూనవె పూనవె శృంగభంగముల్. 63

పా 26 తర మెచ్చం ద్విజరాజు బ్రహ్మకుల గాఁగఁగ్రాధదోషార్థి న
 పా. 27 నాగములై విదిత్తరీలఁ జెలువారు తత్పురవిలాసవిశేషముభూములం దంగ

చ. నిరుపమనాహసాతిశయః నిర్భరదుర్భరశై రివీరసం
హరణరణోత్సవోచితవిహారః²⁸ మహారథికప్రదప్తస
త్పరిణయకార్యధుర్యతరథాణధణంధణనాదఘంటికా
సురమితనిర్జరీజనమనోరథముల్ రథము ల్పురంబునన్.
64

ఉ. 29 సాధనపట్ల నెన్నికలు ధ సాహసవృత్తికి మూలకర్త ల
త్యాదరభావ మందు బిరు ధాంకులు పౌరుషధాటి మాటమ
ర్యాదల మచ్చుమొక్కులు పరాక్రమశక్తికి విక్రమార్కునిం
గాదన జాలు మేలునడ ధ గండలుగాఁ బురి నున్న పోటరుల్.
65

కం. 30 ఆసారగంధ మధుర ర

సా నారవిసారసారః సానీకబలా

కాసారస భాసురమిహి

కాసారము లచటి కమలః కాసారంబుల్.
66

మ. 31 ప్రకటప్రావృతభోగసంపదలు ముఁపం భాస్కరాబ్ధి న్నియా
మక మూహించి సమంచితాశయమతిన్మందాక్షీదర్శనో
త్సుకత న్భోగవతీస్రవంతిని మఁసూర్తిం బ్రకల్పించు స
న్మకురాక్షీర్ణ విభోకనాశము లనం ధ బొల్పుం బురాంధోవ్యఘముల్.
67

సీ. మోహనాకారసన్మృఖివిలాసము లొప్ప

గాంచనద్యుతులు నల్లడలఁ బర్వ

పల్లవాలంకారః పత్రరేఖలు దేర

జిల్లకంచెలతీవి ధ చిందు లాడ

వెలలేని మురిపెంపువలపులు నిండార

మన్మథసహకార ధ మహిమ మెఱయ

జిలిబిలిముద్దుచిల్కలపల్కు లలరింప

కలకంఠు లెలమిని ధ గలసి మెలఁగ

పా. 28 మహారథికప్రవాసన

పా. 29 సాధనపట్ల

పా. 30 ఆసారగంధ శిశిర ర

పా. 31 ప్రకటప్రావృతభోగసంపదలంపా

తే. గీ. నిగనిగ లలపండ్లు వఁన్మియలు గులుక
తమిని సరసాళు లలమిగీతములు బాడ
నలరు బురలక్ష్మితోడినెచ్చెలు లనంగ
కిబాల్చె నెల్లడ నుద్యానభూము లచట.

68

—♦ లక్షగ్రాహి ♦—

తమ్ములను గ్రమ్మి కుముదమ్ములను గ్రమ్మి విరి
గొమ్ములను దొమ్మి గనుజమ్మి తమిగ్రమ్ముం
జు మ్మనుచుఁ దుమ్మెదలు ♦ నెమ్మిఁ దమసొ మ్మని క
రమ్ము గని ద్రిమ్మితనమ్ము మది సమ్మన్
ముమ్మరపు కమ్మవిలు ♦ పమ్మినదురమ్ము గని
సొమ్మసిలు కొమ్మలకుఁరిమ్మ లటుఁ జమ్మన్

గు మ్మనుచుఁ బమ్మి వెలిఁడెమ్మరదళమ్ములు బు

రమ్ముచులు గుమ్మరు ముదమ్ము జెలువమ్మన్. 69

వ. మఱియు నప్పురవరంబుపురవరంబునుం బోలె సకసజ్జ మనోహరం
బై హరపురంబునుం బోలె నిరంతరసర్వమంగళావాసం బై వాసవతాజ్యంబు
నుంబోలె సకలఫలప్రదానసంతానవిరాజమానరాజాప్సరోద్భాకరంబై కరంబు
నుంబోలెవివిధకార్యనిర్వాహకశుభలక్షణాలంకృతంబై కృతయుగంబును బోలె
నిమ్మపటధర్మసంగ్రహం బై గ్రహమండలంబునుం బోలె కవిగురుబుధమిత్ర
మందారకువలయప్రియాపీఠకేతుచక్రం బై చక్రంబునుంబోలె * చక్రధర
సాధనం బై ధనపతినివాసంబునుం బోలె చిత్రరథనిశాంతం బై నిశాంతంబు
నుం బోలెఁ గమలామోదకారణం బై రణాంగణంబునుం బోలె సగుణధర్మ
ప్రధానశాస్త్రాభిరామం బై రామావతారంబునుం బోలె విభీషణసంసేవ్య
మానం బై మానవతీవతంసంబునుం బోలె పరపురుషావగాహదుస్సహమా
నసం బై మానసనరోవరంబునుం బోలె రాజహంసవిహారం బై హరంబునుం
బోలె కంధరాభిశోభితం బై ధరాభిశోభితం బగుచు నధరాభిశోభితం బై
వారణవిభవాన్నదం బగుచు నవారణవిభవాన్నదం బై నవరతానుకూల

పా. కి. వన్నె లలరారు శృంగారభావము లచట.

పా. * పుడసోత్తమసాధనం బై

బాలికావినోదం బగుచు నవరతానుకూలబాలికావినోదం బై భోజాభి
సన్నతగోప్రసాదప్రధానం బగుచు సంభోజాభిసన్నతగోప్రసాదప్రధానం బై
మర్త్యానందబంధురకళ్యాణధామాభిరామంబగుచునమర్త్యానందబంధురకళ్యాణ
ధామాభిరామం బై నిశాధినాయకావతంసవిరాజితంబగుచు ననిశాధినాయకా
వతంసవిరాజితం బై పర్వరంభాభిషక్చాస్త్రామసామం బై పూర్ణచంద్రో
దయాభియోగంబున నమరి వియద్వాహినీలోచనాసురపదోపమానం బై
తారకానుగతి నలరి విజయదైవజ్ఞశాస్త్రకైలాససిద్ధాశ్రమసంకాశంబై సుభ
ద్రానందప్రదం బగుచు ముదం బొసగు నప్పురంబున కధీశ్వరుండు. 70

కం. ఆనగరిపుఁ డానగరిపుఁ

డానగరిపుఁ డై నవానిఁగినసురావాప్తి

గానఁబడఁ జేయు విజయవి

ధానుండు మదనాభిరామఁధరణిపుఁ డలరెన్. 71

తే గీ. తరమె యెన్నంగ నతనిసొంఁదర్యమహిమ

రామలకుఁ జూడ మదనాభిరామ మగుట

కతన మదనాభిరామాఖ్యఁగొంచె నృపతి

రూపురేఖల కింక సాటిఁజూప నేల ? 72

నీ. త్రిదళాలయముఁ జొచ్చి ఁ తేరె తృణగ్రాహి

హరికర మంటె గోఁతొంతకారి

కాకోదరముఁ బట్టె ఁ కాత్యాయనీభర్త

తొలలం బంటె కంఠజాతహాభి

ఘనతారకంబుల ఁ కరము లానె కళంకి

34 కొలనునీటను నిల్చెఁ ఁ గుముదకోటి

హరిశిరస్పర్శ నిర్జరుఁ డయ్యెఁ గరదుండు

ప్రజ నంటె నమితవర్ణ స్వరూపి

తే. గీ. యనుచు వారలఁ దత్సమాఖ్యల జయించి

రూపసంపదలకు మున్ను ఁ బ్రాపుఁ గొన్న

సారసంగ్రహవై భవోదారలీల
వెలసె మదనాభిరామభూవిభునికీర్తి.

73

చ. అతనిపరాక్రమస్ఫురణ ♦ మద్భుత మద్భివరీతభూతల
స్థితకలుషాహృతాహితపతివ్రతలకా నత మూసఁజేసి త
త్పతుల మతానుసారవిభవములఁ బ్రాణపదమ్ము గాడె ల
క్షితభవనాంతరమ్ములఁ బ్రసిద్ధిగ వారలఁ బాయ కుండుటకా. 74

మ. అరు దందకా మదనాభిరామనృపవీరాంకప్రసిద్ధోజ్వల
త్కరఖండై కవిధాతచాతురిని మాద్యచ్ఛత్రిమిత్రాళి సం
భరితస్పృహభాగభాగ్యవిభవప్రఖ్యాతి నొందించె నా
ధర నే చందము జేయఁ జెల్లదె న్వతంఁత్రప్రస్ఫురచ్ఛక్తికికా. 75

కం. అనిమిషదానప్రదుఁ డని
కొనియాడఁగఁ గర్ణామకుండు వెలయుట యీ
తని దానవారివార్ధికీ
గొనకొని సత్కర్ణధారకుం డౌటఁ జూచి. 76

తే. గీ. రామనామంబు వెలయ నాఁరాయణుండు
మూఁడుయుగముల జన్మించి ♦ మోద మలరఁ
గలియుగంబున జన్మించె ♦ గ్రమముతోడ
ననఁగ మదనాభిరామరాష్ట్రనుండు దనరె. 77

సీ. కర మొసంగుట లేని ♦ ఘనసార్యభౌముండు
దరముఁ బూనని చక్రధారణుండు
భువనజాతులకా ర్తి ♦ బూనఁ జేయని రాజు
పౌరుషచ్యుతి వీడువడు కీరీటి
గోత్రవిద్వేషంబుఁ ♦ గూర్ప మానిన యింద్రుఁ
డగతి వీడ్కొనిన ధర్మార్థభిర్ర
పుట్టుభాగల కింపు ♦ బుట్టఁ జేయు విరాట్టు
పరభూభృదాప్తిఁ జొ ♦ వృడని యినుండు

తే. గీ. నిఖిలదిగ్గయశాసనోఽల్లిఖిత వితత
జాగ్రదుగ్రప్రతాపబాహుగ్రగణ్యుః
డలరు హితపద్మహేళి కళ్యాణరూప
శాలి మదనాభిరామరాజన్యహేళి. 78

సీ. వరకరగ్రహణంబు ధైర్యవాహికములందు
ఖిలవృత్తి ధాన్యసంగ్రహములందు
నియమప్రమాదంబు నిద్రాతిశయమందు
పాదబంధాస్తి కావ్యంబులందు
రాజవైరుధ్యంబు రాజీవములయందు
వర్ణమిశ్రితచిత్రవాటలందు
రహితభాగంబు రతివిలాసములందు
పరిభవం బలనుచాపంబునందు

తే. గీ. గాని తద్వ్యతిరేకప్రకారమూల
కారణభావభావసంగతుల నతుల
గతుల పరిపాలనవ్రతనుతుల నలరె
విజయమదనాభిరామవృక్షీశ్వరుండు. 79

కం. ఆ రాజేంద్రున కగు భా
ర్యారతిశాస్త్రానురూపలావణ్యకళా
సారశుభలక్షణాలం
కారిత మందారమాలికారత్న మనన్. 80

సీ. 35 సరసాంతరంగాతిశయసారసుకుమార
సమదాళి విభ్రమాంకముల నమరి
36 భవ్యగుణోజ్వలభావసద్రూపసం
పదకేళికాకలాపముల దనరి
వరజనానందసుందరగంధబంధురా
భరణశోభాపరంపరల నలరి

పా. 35 సరసాంతరంగాయమనోహరసారసుకుమార సరసాళిజనవిలాసముల నమరి

పా. 36 మరభాగదేయభావమరభవ్యగుణనిరంతరభాసమాననిర్భరత దనరి

హరిమానసానందఃకరమానితక్రియా

దరమాధురీ సుఖోత్కరము లొదవి

తే. గీ. వరలు మందారమాలికావై ఖరులను
వరలు మందారమాలికావై ఖరులను
దరమె యెన్నఁగ నామసార్థకము నొందు
తరుణులకు విందు సౌబగుబిత్తరుల యందు.

81

సీ. అసమానరూపమోహనలీల నలరారు
రతిమన్మథుల విహారంబు పగిది
లావణ్యసత్కళాలంకారముల మీఱు
రోహిణీపూర్ణచంద్రుల విధంబు
సౌభాగ్యవైభవాస్పదభోగభాగ్యముల్
వరలు శచీపురందరుల కరణి
మృదులకోమలశుభాభ్యుదయం బలరు పద్మి
నీనవోదితధామనిధులమాడ్చి

తే. గీ. (సకలసంపదలారాజజంపతులకు)
గలుగ నన్యోన్యసంప్రీతి యునత మీఱ
నెపుడు నిష్టోపభోగంబు లెలమి గాంచి
రలఘుతరలీల నఖలభాగ్యములు గలిగి.

82

ఉ. ఆ యెలనవ్వు లా సౌబగు యలానెఱజాణతనంబు లా గుణా
లా యమకంబు లా గురుతు యలా మురిపెంపుభరంబు లా సుధీ
లా యెడఁబాటు లా సిరియొయారము లా నెఱిజవ్వనంబు లా
ప్రాయము లొక్కరూప మని ప్రస్తుతిఁ జేతురు వారిన్నటన్.

83

తే. గీ. ఇటుల నున్నంతవేళఁ బ్రస్తుటతరాత్మ
పూర్వపుణ్యంబు వలన సంపూర్ణ సకల
కామితార్థైకమదనాభిరామస్యపతి

జాయ కం తంతః జూలు చూచాయ నిభిచె.

84

కం. చెలు లానందము నొందఁగఁ

జెలియకు నెల దప్పి మేను * జెలువము నొందెన్

వెలదించెఁ బలుకు లందము

వెలదికి నం తంతఁ జాల * వేవి శోదవెన్.

85

సీ. పూర్ణాబ్జరుచుల సాంపులు గుల్కు నెమ్మొము

పూర్ణాబ్జరుచులసాంపులు దనర్చె

భంగంబు లనఁగ నేర్పాటొందు వఖి లన్ని

భంగంబు లగుచు నేర్పాటుఁ బూనె

వివరం బటంచు భావించిన పొక్కిలి

వివరం బ టంచు భావించ నయ్యె

నలిమించి నునుజాడలలరించు నూఁగారు

నలిమించి నునుజాడలలరఁ దాల్చె

తే. గీ. వేసటలు గాంచె నడ లందుఁవిసువు మించె

వన్నె చిన్నెల పైఁ బ్రేమఁసన్నగించె

నెలతరంబుగ రామిన్న నెలఁత దొలుత

నీరు దోచఁగ వే టొకఁనీరు దోచె.

86

కం. కలిమిగల చెలియ కటికుచ

ముల మధ్యను నడుము వృద్ధి * పొందను ధరలోఁ

గలిమి గల వారిలోడను

జెలిమిని గావించు పేద * సిరి గను టరుదే.

87

కం. కుదు రైన బొంగరంబుల

నదికిన నీలంపు ముల్కు * లన నొప్పుఁ గడున్

సదమలమేచకరుచులను

సుదతీమణి గుబ్బిదోయి * సుధతీరు లొగిన్.

88

చ. కలికిపయోధరంబు లతిఁగాఢపయోధరపూర్ణ భావ మై

నిలచెటివేళఁ దద్గుణము * నిర్గుణవృత్తిని భేదపూర్వ మై

వెలువడ సాగెనో యనగ ♦ వింతమెఱుంగ గలరంగ గర్భిణీ
లలనకుఁ జన్నొన ల్కడు విలాసముగా నలుపెక్కెఁ బెక్కుగన్. ౯9

నీ. మమతచే జేర ర ♦ మృని బార జాచి కే
లంటిన కరము వె ♦ న్నంటఁ దిగుచు
దిగిచిన నగుచు మే ♦ లగు బాల నీ లీల
లని రేని 37 సిగ్గుసిగ్గునుచు మొగ్గు
మొగ్గినఁ బ్రియభావములకు నెమ్మది నమ్మి
విన్న నై మనసు నిఁవ్వెరగుఁ దలఁచుఁ
దలఁచిన వనుల పై ♦ తడబాటు లొదవ మ
చ్చికమాట లందు నిఁచ్చకము జూపుఁ

తే. గీ. జూపు లందునె యొడబాటు ♦ సొంపు నించు
నించువిల్కానిపనుల కాఁసింపు విభునిఁ
గాంచు నోపక యలసటఁ ♦ గాంచు ముద్దు
సుద్దులను బొద్దు జిల్కి లేఁజూలి కలికె. 90

నీ. కలకంఠి కొకవింత ♦ గాఁ దోఁచె గర్భంబు
దొడవు లంతంతకుఁ ♦ బెడిద మయ్యె
బడలిక చెమటజిత్తడులు రాఁబడు లయ్యె
నడు గొకయామ డై ♦ 38 యలసటఁ గనె
నాహారముల మీఁద ♦ నాదరం బెడబాటె
బహువాంఛ లొదవె మృద్భక్షణ దగె
జెలులముచ్చట లెల్లఁ ♦ జిందరవంద రై
పలుమారుఁ జిరచిరఁ ♦ బలుక మీఱె

తే. గీ. పక్కలను జేతు లాని “యబ్బబ్బ నొచ్చె,
నించు కేనియు దాళ” నటంచు “నున్ను”

రంచుఁ బలవించు “నీశ్వరా” ♦ యని తలంచు

39 చుండ నెలఁతకు నెల లన్ని ♦ నిండి యుండె. 91

కం. అస్పృడు వృష్టాంగన లొగి

ముప్పిరిగొను మోహమునను ♦ ముద్దయ మనకుం

జెప్పదు సిగ్గున మిక్కిలి

నొప్పులు గాఁబోలుఁ జాల ♦ నొగిలిన దనుచున్. 92

చ. తడయక జల్క మార్చి విశదంబుగఁ గల్పిన యన్న మింత య

ప్పడఁతి భుజింపఁ జేసి బహుభంగుల వేల్పుల మ్రొక్కి మంత్రముల్

గడువిన జేసి భామలకు ♦ గండముగా యిది మేలుగూడఁగా

గడిపెడువాఁడు శ్రీధరుఁడు ♦ గావలె నంచుఁ దలంచు నత్తఱిన్. 93

తే. గీ. పురజనంబులు సంతసంబునఁ జెలంగ

సధిపజనమూళి హర్షవాఁర్నిధి మునుంగ

నమితసుముహూర్తనమయము ♦ నందు రాజ

పత్ని గాంచెఁ గుమారికాఁరత్న మెలను. 94

వ. అ య్యవసరంబున భేరిమృదంగపణవానకగోముఖమహోత్కట
డిండిమానేకశంఖకాహళవేణువీణాదితూర్యనినాదంబులు జెలంగ వందిమాగధ
సందోహంబులు గై వారంబు లొసంగ హోహాహూహూప్రముఖగంధర్వ
సమాసపాతకానీకప్రకల్పితమృదుమధుర సరససంగీత నిక్షణాంబులు జెలంగ
సర్వతోముఖసంభవనంభూతముఖోద్భూతప్రముఖవిరచిత తర్కవ్యాకరణ
మీమాంస భాట్టప్రభాకరవేదవేదాంతాది విద్యాప్రసంగంబు లెసంగ పకల
జనానురూపలావణ్య విలాసనిశేషభాషావిభాషితా శేష వారాంగనాజ్ఞ
సృశ్టంబులు సొంగ నయ్యుర్విధవసార్వభౌముండు సర్వసర్వసహగీర్వాణ
సమూహంబులకు నపరిమితానురూపంబుగాఁ బుత్రికోత్సవంబున యుచిత
ప్రకారంబున సపరివారబంధుమిత్రమాతృకవిబుధభటగాయకాదిజనంబు
లకుఁ దాంబూలజాంబూనదాంబరాభరణగ్రహారాది బహుమానంబు

లొసంగి దేవతారాధనంబును బిత్తదేవతాపూజావిధానంబును స్వస్థలధర్మా
చారవిధానంబును నిర్వర్తించి కృత్యక్రమంబును. 95

తే. గీ. స్వస్తిపూజాహవచనంబు ♦ సాస్మరించి
సర్వసౌభాగ్యనైభవ ♦ సాంతుతఁ డగుచు
యామినీపూర్ణతిలక య ♦ టంచు దుహిత
నామకరణంబు వ్రాసె భూనాయకుండు. 96

వ. మఱియు నబ్బలికాజనచూళికారత్నంబు యామినీపూర్ణ తిల
కాంకురం బగు నూత్న కురంగాంకరేఖయుం బోలి యామినీపూర్ణతిలకాభి
రామనామంబున దినదినప్రవర్ధమాన యై. 97

సీ. రవనూనెమోలుగుచే ♦ రాణిమి పాపట
యల్లికజడల సొం ♦ పామటంపఁ
దొలుదొల్ల బొమలపై ♦ మొలచి న స్ఫుర్పడు
నొసటఁ గన్తుమక్క ♦ మిసిమిఁ గ్రక్క
వొక్క మై నునుసోగఁముక్కొనఁ దగ్గట
దపుటాణిముత్తయ ♦ మెప్పుడు ముఖయఁ
జిన్నిసొన్నలపొందు ♦ జెన్నగు సన్నంపు
వన్నె చెంగావిపావడ జెలంగ

తే. గీ. నరుతలరగతిపేరు లం ♦ దండఁ జెలు
పనిమోలుగులరవికె పై ♦ గునిసి యూడ
గజ్జె లందెలు బదముల ♦ ఘట్ట రసఁగ
ముద్దు జలిబిలిపలుకుల ♦ మురియు బాల. 98

వ. వెండియు. 99

రగడ. చెలువ జెలు వలరగనుమచ్చిక ♦ జిల్కఁ జిల్కలఁ జెంచ నేరిచి
పలుకుపలుకుల తేనె లొలుకఁగ ♦ బన్ని బన్నిదములకు నోరిచి
పొందు పొం దగు ననుచు బంగరుబొమ్మ బొమ్మలపెండ్లిజేయుచు
విందువిందుమటంచుమదిఁ జన ♦ వియ్య వియ్యము లనుచుడాయుచుఁ
గోరి కోరినవాని గుజ్జన ♦ గూళ్ల కూళ్లకు దనివి దీర్చుచు

సారెసారెకుఁ జెలుల ముచ్చట ♦ సాగ సాగన మేలుఁ గూర్పుచు
 బంతి బంతులు సాగి పువ్వుల ♦ బంతి బంతుల తరమి టువ్వుచు
 వింతవింతల విరులనెరిగ్గొ ♦ వ్వేదల వెదలగ దురిమి నవ్వుచుఁ
 కేళి కేళీవనుల పూదీ ♦ గెలకు గెలకుల బోదె లుంపుచుఁ
 దాళి తాళీరుచుల పువ్వుల ♦ దండ దండలుగాఁగ నింపుచు
 గుమ్మగు మ్మన మేలుతావుల ♦ గుప్పు గుప్పుగ బనటులరయుచుఁ
 గొమ్మ కొమ్మలఁ గూడి పూవుల ♦ గోల గోలతనమ్మ మెఱయుచుఁ
 దరిమి తిరి మిగులగను మదనుసీ ♦ దలఁచి తలఁచినపనులఁ జెల్పుచు
 గరముకరముఁ జెనిచి చెలులకుఁ ♦ గల్లకల్లలకథలు విప్పుచు
 40 బాల బాలతలంపుడిలిలి ♦ పాటపాటల మధుని బాడుచు
 మేలి మేలిమిగొలుసు టుయ్యెల ♦ మేర మీఱగ నూఁగ వేడుచుఁ
 జల్లుచల్లని చూపు లలమగ ♦ సారెసారెకుఁ జెలుల నేలుచుఁ
 గొల్లకొల్లలు గాఁగ సిరు లిడ ♦ గోరె కోరిన వొనగఁ జాలుచుఁ
 దరతిరంబగు సాబగుబిగి నూ ♦ తనము తన మురిపెములఁ జెలఁగుచు
 మఱియు మఱియును దల్లిదండ్రుల ♦ మనసు మనసునఁ జెనిచి

మొలఁగుచు. 100

సీ. సిరిసింగళావంతి ♦ చిన్ని వెన్నెలరాసు

లలపోతముడిచాలు ♦ కలిమి బంతి

నచ్చునగండ్ల విన్నాణంపు దోస్తి

మవ్వంపు మువ్వన్నె ♦ గవ్వలాట

కనుమూత లె తనగాయ లందపు మేల్మి

బంగరుపనిరింగు ♦ బొంగరములు

సరిచేసి పండముల్ ♦ సరివిప్పు పొడుపొటి

కతలు జిత్రపుయ్యత్రకముల కేళి

తే. గీ. గూఢమణికందుకక్రీడ ♦ గొనబు నటన

లాది గాఁ గల్గు బాల్యంపు ♦ టాట లందు

- మిన్న యై జాణతనమున ♦ వన్నెచిన్నె
 లెన్న మన్నన మించె రాకన్నెమిన్న. 101
- చౌపది. శ్రీ లలరంగ బహుచిత్రగతుల జవ
 రాలు మెఱయు చతురంగము లందున్
 డీలువెడలి గరిడీల దేరు సొగ
 టాలున దనరు మిటారము లందున్. 102
- నీ. ఒకపాలి పికబాలికకు జాలి మదిఁ జిల్క
 జిల్కలగమికి రాబల్కు బల్కు
 నొకమా టనక తేటనకలాట లిడు నెమ్మి
 నెమ్మికోమ్మల కాదరమ్ముఁ గ్రమ్ము
 నొకవేళ నొకపాళముకుమేళముగఁ గోరి
 గోరికలకు పాటఁ ♦ 41 గూర్చునేర్చు
 నొకసారి సుకుమారి ♦ ఒకదారిమూఁకల
 కలరవంబులఁ దీర్చుఁగనుచు మనుచు
- తే. గీ. నెనరుటంచకు గతులపొందికలు గూర్చి
 సరసములు నేర్చి సరసనై ఖరులఁ జేర్చి
 భావములు దార్చి మదిని నై భవముఁ జేర్చి
 యలరుఁగన్నియ కన్నెప్పొయంబు నందు. 103
- కం. శృంగారతాళసంగత
 రంగద్వీణాదివాద్యరచనానుమితా
 భంగతరంగితమంగళ
 సంగీతకళారహస్యచాతురి మెఱసెన్. 104
- తే. గీ. యామినీపూర్ణ తిలక యొయ్యారములకు
 నాదిగాఁ గల్గు క్రీడావినోదములను
 మోద మలరించు తఱిని సమ్మోద మొదవ
 కొదవ లేజవ్వనపు జాడ ♦ లొదవె నంత. 105

౧. కల్పాకల్పనిదాన దానసుమనః*కంజాత కంజాతసం
కల్పావిర్భవభూతి భూతి*కతద్భృక్కాండ ప్రకాండార్హవా
క్కల్పాంతజ్వలనప్రద ప్రదరచ*క్రాచక్రవాళక్షమా
కల్పాత్మసృభులక్ష్మి లక్ష్మణమనో*గ్రగ్రంథతత్వాత్మకా. 106

౨. గంధివృత్తము. హరిహరతారకావి*హరిహరదభ్రానీ
హరితారకాచలప్ర*హరిసాధనామరా
4 హరినారదస్వరగ్ర*హరిహట్కురుణ్యనో
హరిభూరినద్యశోవి*హరివీరకారణా. 107

‡ కం. దశకంఠకంఠలుంతన
దశరథపుత్రా శ్శ్రీతత్రి*దశమండలరా
దశదిగ్భరసంపన్నా
దశరూపకులేంద్రో మోక్ష*దశరణదత్తా. 108

X ద్య.

ఇది శ్రీరామచంద్రగురుకరుణాకటాక్షపీక్షణసంలబ్ధ సరస శృంగారరస
ధారాధారమాధునీధునీణాంద్రగీర్వాణకవితావిలాస విచిత్రవిలసితాప
స్తంబసూత్ర) భారద్వాజగోత్రపవిత్ర చల్లపిళ్లకులసుధార్ణవ
రాకానిశాకర యశోధురంధర ధరామరప్రవర్య రామయ
నామార్యపౌత్ర కామకవిసుపుత్ర సకలవిద్యజ్ఞనవిధేయ
సరసయనామధేయ ప్రణీతం బైన యామినీపూర్ణ
తిలకావిలాసం బను శృంగారమహాప్రబంధంబు
సండుఁ బ్రథమా శ్వాసము
సంపూర్ణము.

పా. 42 కల్పతద్భృక్కాండ ప్రకాండార్హవా.

పా. 43 హరిహరదామరాగ్రి*హరిరాట్కురుణ్యనో.

యా మి నీ పూర్ణ తిల కా చి లా స ము

ద్వి తీ యా శ్వా స ము

కం. శ్రీమత్సావకపదయుగ

తామరసరసామృతంబు ♦ ద్రావక భవభా
వామయజనులకు సుఖమే
భూమినుతానందసాంద్ర ♦ భూపకులేంద్రా.

వ. దేవా అవధరింపు మరంభరంబు.

2

కం. తళతళ నై బెళపె నై

మిళమిళ నై మేనికాంతి ♦ మిణిమిణి గొనన్
గళలలముకొనియె దినమొక
నెళవున లేజవ్వనంపు ♦ నిగ్గులుదీరెన్.

3

సీ. కలకంఠినీలాలకములు వకనగరజెందె

చపలతదాల్చె లోచనయుగంబు
విరిబోడినునుబల్కు ♦ వింగడియె దొడంగె
జనుదోయి కాటవ్యమన నెనంగె
తిలనాసమధ్యం బదృశ్యభావము నొందె
ఘననితంబంబొత్తు ♦ గొనఁ దలంచె
మదిరాక్షిగమనంబు ♦ మందమైకనువల్లు
పాణిపాదము లెట్ల ♦ బాటియుండె

తే. గీ. సకట చైత్తమన చనువు బూటకముగాన
మానగిలున కతులసన్మానమిత
2వంచనఘటింపఁ దలచి నింఁదించుపగిది
సంబుదానం మేనిబొల్పుంబు నడలె.

4

సీ. బిగిగొప్ప నొకగొప్ప ఁ చిటిమొగు త్రైతగొప్ప
మొయిచాయ గొకచాయ ఁ మించులలమె
బొమలు వేలుపునామి ఁ జమలిసింగిణు లొప్ప
గృగారరినవృష్టి ఁ జిలుగునాటె
నలిగబ్బిగుబ్బలు ఁ నన్నోపలములంఁటె
గోరికలంబు పైఁ కొనలునాఁగె
మది నెమ్మిప్పుడించుచి ఁ కిముదమునాటలొనరె
భావంబు కొలఁకు లేర్పాటునొందె

శే. గీ. నూగుట రను హలక్షేపి ఁ నూలుకొనియె
నూహసన్యంపుదినుసులుఁ మొలకలెఁజ్జె
గొప్పరుల కింపుమలకింప ఁ సుదతిమేనఁ
గొమరుప్రాయంపుఁ చొల్కరి ఁ గుల్కరింప.

5

కం. పదలక్షణసంక్షాన్యము
పదగుణవృత్తప్రయోగిఁ పరరూపసవా
స్వదభానాత్మకీయ
లొనవఁగ చెలి శ్లోశాస్త్రమో యనఁ దనరెన్.

6

చ. పొలఁతి నితంబవేదికడఁ ఁ గొక్కిలికుండముగారచించి యు
జ్వలరుచిపొంగువారి కుచఁచందనపూఁ ఘటంబులుంచి వే
సలిశిఖిఁపిఁబలాఁధిఁఘంసస్థితి గొల్పి మనోజమాన్రికుం
డలవడఁజేయు మోహసపుఁయఁద్ర మనం జను జవ్వనంబునన్.

7

పా. 2 వంచనఘటింపఁ దలచి నింఁదించుపగిది

పా. 3 మజపుటాట లొనరె.

సీ. అలివేణి నవమందఃహాసంబు కొమ్మది

4కౌను వివాదప్రకాశకంబు

వల్లవాధరి దంతపాలి ముక్తావళి

తరళాక్షి నెమ్మొము ధర్వణంబు

5కుటిలకుంతలిశోణి ధ కువలయానందంబు

కోపనపాణి రత్నాపణంబు

శృంగారమంజరి ధ చెలియచప్పవనీవి

భృంగురసందేశంబు ధ పడఁతివేణి

తే. గీ. పుష్పబాణవిలాసంబు ధ పాలుపు వచన

రచన సాహిత్యరత్నాకరంబు గాఁగ

రసికజనవిభ్రమస్ఫూర్తి ధ యొనఁగు టరుదె

యనఁగఁ జెలువొందు కన్నెప్రాప్తయంబునందు. 8

చ. మృగధరచింబనంపదల ధ మీటు వధూటిముఖంబు వేణిచె

ల్వగు నునుజూపు కొను కటియందపుటారును మోవిపల్కుల

బగురుబిసాలిచందములఁబై కొను సంక్రీదరస్మితాక్షులుం

బిగిచులుం భజంబులును ధ బేర్మినడల్కురులంగకంబులున్. 9

కం. ఖగరాజకరకుతూహల

ఖగరాజవిరాజితములు ధ కామినికన్నుల్

ఖగరాజకరకుతూహల

6ఖగరాజవిరాజితములు ధ కామినిచన్నుల్. 10

కం. కనకంబు మేనిచందిము

కనకంబగు గళము పిఱుదు ధ గనకంబులన

త్కనకంబు వలపు మిగులన్

గనకం బగు నడమముగలుగు ధ కాంతామణికిన్. 11

పా. 4 చెలియమోవి రత్నాపణంబు

పా. 5 కోమలికటిసీమ ధ కువలయానందంబు

పా. 6 ఖగరాజకుతూహలములు ధ కామినిచన్నుల్

- కం. కుముదినిలాసము కనుగెవ
కుముదినిలాసంబు నిలుదు ♦ గొనబగు నడకల్
కుముదినిలాసము లనఁదగు
గుముదినిలాసంబు నడుము ♦ కోమలి కెన్నన్. 12
- సీ. కలకంఠి నెమ్మోము ♦ కంజాతవిభవంబు
కంజాతవిభవంబు ♦ కంధరంబు
కంధరంబు మనోజ ♦ కమనీయశంఖంబు
శంఖభాగము బాలచంద్రమూర్తి
మూర్తిసౌందర్యంబు ♦ కార్తవ్యరావళి
వళినిలాసము వీచికలనికరము
కరము కోమలఁ బాకరవారి జఘనంబు
జఘనంబు పులినసంస్థానజగతి
- తే. గీ. గతిమదేభేంద్రనిష్ఠుఁడంగంధనరణి
గంధనరణిసువర్ణసంకల్పపదము
పదము లలివేణికగు శుభాస్పదములనఁగఁ
(నము లనఁజాలు నతివ కుంతలపుజాలు.) 13
- సీ. కనకరంభాతిరస్కారంబు విరిబోడి
సారసౌందర్యోర్మిసౌష్ఠ్యంబు
సవచక్రవిభవంబు ♦ నారీశిరోమణి
శుక్తినితంబు స్తంభచతురిమంబు
మృగరాజవిభవంబు ♦ మేచకాంబుదవేణి
సయనవక్త్రావలగ్నప్రభూతి
వజ్రపుష్పాకారశైభవంబు లతాంగి
రగమృదుత్పిఘ్నాఽలక్షణంబు
- తే. గీ. సారసానిలాసంబు ♦ సన్నతాంగి
గమనకుంతలపంచశాఖద్వయంబు
శంబరారాతివనవాటిశంబరం బ
సంగ వగలుగు కల్కి నెన్నంగఁదరమె. 14

ఆ. వె. జలజకనకకటకఃసలినభ ద్రోభముల్
 సఖయ కంఠకాంతి ధి జఘనచరణ
 గమనములకు సాటి ధి గానక ననవృత్తి
 నెదిరి పూర్వరూపపదము నొంద. 15

తే. గీ. లలనవదనము సల మని ధి పలుకఁ దగును
 కలికిగోరులు భగణనై ధి ఖరుల సెలరు
 ప్రచురనగవృత్తి నెనఁగుఁ ద ధి త్కుచయుగంబు
 నమరపతిహితలక్షణాగ్రమణి రమణి. 16

తే. గీ. కమలశరశంఖనిజయమంధగళము గళము
 ముకరబింబవీలాసనఃస్మృఖము ముఖము
 కనకచక్రిప్రభాళి చఃక్రటియుఁ గటియు
 కాముకసావ్యంతదారుక్రకచము కచము. 17

తే. గీ. మారువిలునారి తీరు జె ధి న్నారు నారు
 పలుచ నగు కండచక్రైరఃపలుకు పలుకు
 లేనిసింగార మనుమాట ధి కొను కొను
 కొదమచంధురుసాటి బూఃనుదురు నుదురు. 18

కం. వెన్నానునుబలుకులమ్మదు
 వెన్నా వె న్నానియున్న ధి వేణి కమరు వా
 ల్మి న్నాతనమున జె న్నుగు
 మిన్నా నెన్నడుము కన్నెఃమిన్నకు నెన్నన్. 19

తే. గీ. తరుణి శృంగారధరపయోధరవీలాస
 రత్నదామాంకతనితంబఃరామణీయ
 యగుట యుపజనులకుమేరు ధి వగుట యరుడె
 చరమకల్యాణరూపనంపదల నలరి. 20

వ. మణియు నవ్వెలాసినీజనచూళికారత్నంబు నవరూపనానుగుణ్య
లావణ్య రససుధాసాగరోర్మిమాలికాఙ్గలికాపాళికలం దోగునెడ నఖముఖా
ద్యవయవవిశేషంబు లైట్టి వనిన. 21

శే. గీ. చమరవాలంపు నిడువు నీలముల తళుకు
మినుకకాటుక మృదువు తమిస్రసాంద్ర
మధులమేచకరుచినుంక ♦ మడుగఁ జాలు
కలికి నునుసోగతలవెంట్టుకల హారంగు. 22

శే. గీ. రమణి ఘనకేశఘనలక్ష్మి ♦ రమణమెసఁగు
గల్మి నెల్లెడ నెపుడు శృంగారరసముఁ
గురియ మిలుమిట్లు గొని జాలుఁ ♦ గొనె ననంగ
హగను వగణిలుజడ సాంపుసాంపు మీతె. 23

చ. సరసిజనేత్ర నెమ్మొగము ♦ జందురుఁగో హరిణాంకుతోడి తా
మరసభవుండు దా తనకుమారుఘటించె నటంచుఁ బూని తా
మరల సిరుల్ హరింప విధి ♦ మన్నన శిక్షవిధిప్రయుక్త మా
9గురు తొనరించె నంక మనఁ ♦ గూడనిచో నదియేల నిక్క మా. 24

శే. గీ. మానినీమణి ఫాలనిర్యాణకాశ
లాత్మభూరచితాద్యలక్ష్యప్రధాన
మానితాకృతిఁ గనుట నిమ్మహి వినూత్న
10భవకళానిధిదర్శనప్రతిభ నెనఁగె. 25

శే. గీ. మజపు రా వెన్ని చూచిన ♦ మరునిచేతి
సింగిఁగీవిండ్లు కాఁ బోలు ♦ చెలియబొమలు
గాక యుండిన నిడువాలుకలికచూపు
తూపు లే గీతి మదినాట ♦ దూయ నగును. 26

శే. గీ. తమ్ములను మీఱు దాని నేత్రమ్ములకును
తమ్ములనఁ జాలుపోల్కె మాత్రమ్ము గల్లు

పా. 9 గురుతొనరించు జందుఁగడతిగూఢకళంకితుఁడయ్యెనంతట

పా. 10 భవకళానిధిదర్శనప్రభయమంగె

తమ్ము లెంతేని¹¹ సిరినిశాంతమ్ములైన
తమ్ము లనుమాట విడువకఁ ♦ దగిలి యుండె. 27

తే గీ. వదనకమలమరందాస్తి ♦ న్రాలి యచటి
గంధవహకాంచనప్రియ♦బౌంధివంపు
వచనరచనలఁ దగు మధునత్రయము లనుగ
కాంతకర్ణాంతగతకళాక్షములు దనరె. 28

చ. కపురపుగంధి నెన్నొసట ♦ కస్తురితిన్ననిముల్కి గూర్చి చొ
క్కపుబామవింట మారుడు జగజ్జయలీల సమర్పి యున్న ని
12క్కపు నవహేమకోశపరికల్పితమోహనబాణపుంఖో
ఖపు శీరిఁ దాల్చె నాన నుముఖస్థితి నంబక సేవ్యభవ్యమై. 29

చ. మలయజగంధి వక్త్ర మను ♦ మన్మథపుష్పవనంబు నందు రం
జిలు నయనోత్పలంబులను ♦ జెల్వగు భూలతలం బెనుంపఁగా
నలర ఘటించి నట్టి యధరామృతసంగ్రహయంత్రయుక్తని
13రృలకలశం బన న్విమల ♦ మాక్తిక మొప్ప లతాంగి ముక్కునన్. 30

చ. సరసవిలాసవాగ్విభవసారమెఱింగి మెఱుంగుఁబోడి కం
ధరవివరప్రవర్తిత పదప్రచురాత్మహయగ్రహాత్ముకో
త్కరమకరాంకనిర్మితరదచ్ఛదబింబఫలోపరిస్థవా
గురయన మాక్తికాభరణగుచ్ఛ మెసంగె లతాంగి ముక్కునన్. 31

తే. గీ. బోటి నెన్నొము మరువిరిదోట నలరు
భూదళంబులు కస్తురిబొట్టు దలిరు
మోపు గల నాన పసి డంటి ♦ మొలకనీటి
బోదెగతి గంధవహమూలపుటము దనరె. 32

పా. 11. సిరికి నిత్యమ్ములైన

పా. 12 క్కపు బలు మోహనాంబక వికాసస్వరకాంచనకోశభానుగో
ద్విపులవిచిత్రపుంఖవహవిభ్రమ మార విలాసనానయన్.

పా. 13. రృలకలశం బనాండనగ ♦ మాక్తిక మొప్ప లతాంగి ముక్కునన్.

సే. మానసీమణి సుధామధురాధరము బంధు
 జీవంబునకు బంధుజీవమయ్యె
 శోభన సుస్మృతుఁగువాఁడెఱు పూర్ణపరివక్ష
 బింబంబునకుఁ బ్రతిబింబమయ్యె
 మదిరాక్షి కెమ్మోవి యమహిమంబు రత్నసం
 తానంబునకును సంతాన మయ్యె
 కలవాణి రదనాంశుకంబు దాడిమపుష్ప
 1 నామంబునకు శుభనామమయ్యె

శే. గీ. మేలు పగడాలు నునుపగడాలు గెంపుఁ
 గలువచేరువఁ గని పొందుఁ గలువఁ జేరు
 చిలుక మొగముల గల వన్నె జిలుక మొగము
 కళల దిగుబావి చెలిముద్దుకావిమోవి.

33

కం. తరుణీమణి వదనవిక
 స్వరకార్తస్వరసహస్రప్రతాతరభా
 స్వరతరుణారూఢశసుం
 దరమున రసనాంచలంబు తద్దయు నమరెన్.

34

చ. అతులితమోహవిభ్రమరసాతిమనోహరమాధురీధురీ
 గత16 పరిశుద్ధవర్ణ సుమంసఃప్రియలక్ష్మణకామనియ్యసం
 తతమృదుసౌఖ్యసంపద లుదారత దాల్చి సుధారసంబు భూ
 పతిసుతముద్దుపల్కులకుఁ బల్కునగాదె తలంచి చూడఁగన్.

35

శే. గీ. హరినీహరిమలయజక్షీరపీఠ
 కుందమందారచంద్రికాకుముదచంద్ర
 16 తారకాతారడిండిరపారదప్ర
 హాసభాసుర మగు మందహాసగరిమ.

36

పా. 14 సాంబునకుఁ బుష్పసార మయ్యె.

పా. 15 పరిశుద్ధవర్ణ గణనప్రముదప్రభుదత్ప్రభూతిసం

పా. 16 తారకాతారడిండిరతారకవర్ణ

తే. గీ. మగువ జగిబిగిపలుచాలు ♦ సాగనుఁ జూచి
మొనలు విచ్చెను మల్లెపూఁమొగ్గ చాలు
నీరసంబున మరరాలు ♦ నేలఁగ్రాలె
సరసదాడిమబీజముల్ ♦ సవతుఁ గాంచె. 37

తే. గీ. కులుకువీరిఁబోడి ముద్దుచెక్కుల మోటుంగు
మినమినల దేరి పసిమి ను ♦ స్పృహ నెసంగు
కతన నెల్లడ నిద్దంపు ♦ గళలు గుల్కు
తళ్కుటద్దంపుగమి చూడఁ ♦ దగిన దయ్యె. 38

తే. గీ. లలనలావణ్యరసధునీలహరి విహర
మాణయువజనదృశ్యత్వమత్స్యబంధ
17నద్యయం బొనఁ గూర్చెమీఁనాంకుఁ డనఁగ
గండమండితచికురేఖలు దనరె. 39

తే. గీ. విమలకమలాసనస్థితి ♦ వెలసి యున్న
శ్రీనమాకృతు లన మణిఁశ్రీవిచిత్ర
భూషణాలంకృతులు రాజఃపుత్రికావృ
శోభితశృంగు లతులవిశ్రుతుల నెలరె. 40

కం. మధురాధరాధరాధర
పృథుతరచుబుకప్రదేశఁబింబం బలరెన్
విధువదనవదనగుహ యం
దధిగత మగు 18విధివధూవిహారం బనఁగన్. 41

ఉ. పంకజగర్భుఁ డందు మృదుఁభాసురగీతగుణప్రయార్థగీ
ఖాంక మొనర్చి శంఖనివహఃస్వయదేశికభావ మిచ్చి ర
తాంకితపట్టబంధఘటఁనామృతపూతకృతాభిషేకధా
తాంకత నిల్పె నాఁగ మణిహారములం గళ మొప్పె నింతికిన్. 42

తే. గీ. సమదగజయాన భుజముల ♦ చంద మరయ
విమలహేమమృగాశనాశములు గావె

పా. 17 నీయుగంబు మనోజండు ♦ నిల్పె ననఁగ

పా. 18 విధివధూవిహారనీత మనన్

కాక యెటు గొల్గు పాణిపంకజవిలాస
భాసురము లై న ఘననఖి ♦ కేసరములు.

43

కం. కరకంకగోర్మికాకర

(కరకమలము లిందుముఖి) ♦ కర మల రారెన్

బరిపుల్లలతాంతాంతర

పరికల్పితహేమదామ ♦ భరము లనంగన్.

44

సీ. అలరు చల్లనితావు ♦ లలము దట్టపు లేత

పసిమిచే నెసఁగు పూ ♦ బంతు తొర

నును మెఱుంగులచాయ ♦ లొనరి యాసలు గొల్పు

నశకు లూరెడు ప్రియకలశ తొర

కొమరుప్రాయపు ముద్దు ♦ గుల్కు టామున నోల

లాడు జస్క-వజోడు ♦ నాడె మార

పొంగురోన్నతనిత్యభద్రలీలల మించు

మదగజరాజకుంభంబు తొర

ఆ. వె. ప్రేమసామదానభేదదంపము లనఁ

గలుగు చతురుపాయములను సవతు

బోల్పఁ దగిన రాజపుత్రిక వలిగబ్బి

గుబ్బదోయిసాబగు ♦ నిబ్బరములు.

45

కం. చిలుకలకొలికికుచాంత

నలమితము లగుచు చిలుక ♦ తాళీరుచు లిం

పలరె రతిమదనమోహన

19కలితాజ్జిలినానోలి ♦ కారచన లనన్.

46

జే. గీ. కుందనపుబొమ్మ గాఁ బోలు ♦ కుందరదన

గాన నీలపుజవ రీతి ♦ గాన నగుచు

గారుకొని యున్న నునుమెఱుఁ ♦ గారు గురికిఁ

జేర బారడె కడు బ్రహ్మచారి యైన.

48

కం. విచికిలగంధిమనోహర
కుచదుర్గవిహార కేళిః ♦ గోరెడి రతిరా
డ్రవితాధ్వయుక్తసౌహ
నచయం బస వళులు నమరె ♦ నారీమణిన్. 48

కం. హరిమధ్య మధ్యనిర్జిత
హరి పుష్కరసీమ లలిగి ♦ హరిపదవిభవ
స్ఫురణః గనె నంత విడువక
హరిపరమాణుస్వరూప ♦ మనచెన్న డమున్. 49

తే. గీ. హారరోమావళీపుష్కరాపగాక
ళిందజానంగమక్షేత్రలీల లమరె
16సకియపొక్కిలి గా దేని ♦ సరసజనద్య
గాళు లటు మున్గి రా నేమి ♦ కారణంబు. 50

కం. 17విలసత్సువర్ణమణి రే
ఖల వెలఁదుక జఘనసీమ ♦ ఘన మ్మ యుండన్
లలనాలలామ రోమా
వళి నవయావనలతాల ♦ వాలం బనంగన్. 51

కం. ఇంపుగ మరుఁడు జగంబుల
చంపకసారభనితంబచకోన్నతిచే
బెం పలర జయించె నవ
శ్యం పితురాచార మనుట ♦ సత్యము గాడే. 52

మ. 18కరికర్ణాంతతిరస్కృతచ్ఛదనవర్ణప్రేక్షణ క్రోధహృ
త్కరివర్గంబు గ్రసింప వల్లవలవఃగ్రాసాప్తి సర్వదుర్మా
కురభేదంబుఁ దలంచి పిప్పలదళాంకురగంబు కాంతామనో
హరలీలాంగక మై మృదుూరుకరిహస్తాశ్రిత్యవృత్తి దగక. 53

పా. 18 సకియపొక్కిలి గాదె సత్పురసజనద్య

పా. 17 విలసత్సువర్ణమణి మేఖల వెదుకఁ జఘన

పా. 18 కరికర్ణాంతతిరస్కృత్యాభవనసరేఖం బొల్చిన గోధ

‡ శే. గీ. కరకులులవృత్తి దెల్పి తత్సంగంధ
బంధురంధరత్వసంబంధ మంది
విశారదములు నృదురు లై ♦ మీఁకె గదలి
వారణంబుల కీది నై రిక్తారణంబు. 54

శే. గీ. చిల్క బాహువతీరుచే ♦ జిక్కి హూయలు
గ్రక్క సూరముల వన్నె ♦ జొక్కమైన
నాటి పిక్కలకును రాజుచంపు పొట్ట
నీ గలావుల వే గీతి ♦ నీడు వచ్చు. 55

శే. గీ. కలితలావణ్యసారశృంగారసరసిఁ
దేలి మునిపెంపు గతులచే ♦ నోల లాడు
ప్రణి తాఁజేటిపిల్లల ♦ పగిది మించు
చెలియ మీగాన్ల పొందికె ♦ జెప్పఁ దరమె! 56

‡ ఉ. కోకయుగప్రహసకుచక్రింభవిలాసిని ముద్దుపాదముల్
కోకనదస్వరూపముగఁ ♦ గూర్చియు వాగ్దానితాధినాథుఁ డ
స్తోకతరప్రకాశముఖశోభ లవారతము న్వలుంగ ని
త్యాకృతు లైన తత్పదసంభాంకురతారక లుంచె నేర్పునన్. 57

‡ శే. గీ. శగబరారాతిపిజయశాసనపటం బ
టంచు నెంచెద రది మది ♦ నెంచి చూడ
గొనబు దనరేడి తిథుకు కుంధనపు టనటి
నెలమి నలరు కోటాకు లా ♦ వెన్ను వెన్ను. 58

‡ శే. గీ. ఆ యలరుఁబోడి నెమ్మేని ♦ చాయ కెదిరి
ఘననిశాఖండములు నల్లె ♦ గడు మెఱుంగు
లడరి గడగడ వడకె బుత్తడి గరంగి
పెక్కువన్నెల రారాపు ♦ జిక్కి యుండె. 59

‡ తే. గీ. ఎందుఁ జూచినఁ గాని పూర్ణిందువదను
యాసముల పోల్కెఁ గన నిభిఁయూన నెపుడు
యా నలినసంభవుని చిత్రఁయూసములకుఁ
దలచి చూచిన లేని సంకెలలు గావె.

60

‡ నీ. రతిరాజశంఖశీలత నై న లత నై న
మించు కంధరము నెఁమ్మేనిచాయ
బలితంపు పండువెన్నెల నై న నెల నై న
మరియించు నగుమున్నుమోము గోము
నమదకిశోరకేశసరి నై న సరి నై న
లాలించు నడుము కెంకేలు మేలు
మరువంపుచిల్వ లేమల నై న మల నై న
వెల దేర్చు సొబగు గుబ్బులబలంబు

తే. గీ. లెన్న దగు రన్న 24 చెలిమిన్ను • సొన్నగున్న
వన్నె చిన్నె లి కె న్నెన్ని • యున్న వన్న
యన్ని నిజ మెన్న డిటు లున్న • వన్నెలాడి
నన్నికల నై న విన్నవా • రెన్న నరిది.

61

‡ నీ. గజయాన నెమ్మేని • కాంతు లాసలు గొల్పు
దాని దోబూచుల • దాని నెన్ను
కలకంఠకంఠి లే • గొను రూపము లేని
దాని నో రెడబాటు • దాని మించి
వెలది తియ్యసేమోవి • 25 వేల్పుటోగిర మైన
దాని క్రొన్నన జేలు • దాని నేలు
కొమ్మ వేసలి గుత్తు • లొమ్మ నానుపు బాటు
దాని పాటలబోటు • దాని మీటు

పా. 24. రాశన్నెమ్మిన్న వన్న చిన్నె లెన్నెని కె న్నెన్ని •

పా. 25. వెల్పుటోగిర మైన

శే. గీ. మగువ నెమ్మొము సరిసాటి ♦ మాయ లలరు
దాని సింగపుదొర మెచ్చు ♦ దాని కెచ్చు
భావముల ధాత్రి శతపత్రపత్రనేత్ర
రమ్యశుభగాత్రి మదనాభి ♦ రామపుత్రి. 62

‡ నీ. అబ్జశోభాస్ఫూర్తి ♦ నలరారె విమలాంగి
వచనకంఠద్యుతి ♦ వచన రచన
నాగప్రభాతిభాంఘవ మొదె విరిబోడి
నెరిగొప్పు గతి నాభి ♦ మెలుగు టారు
పుష్కరాభిభ్రాతి ♦ బూనె సారసనేత్ర
యూరుమధ్యాంఘి వయోనిభాతి
గోప్రభంగాశ్యతి ♦ గొన బారె నలివేణి
దంతనింతంబద్యుగంతవభులు.

శే. గీ. నిండి కనుచుండు నై యుండు ♦ రెండు మూడు
నాలు గై దారు పది నూరులోలి గల్లు
నోరులదొర ల్లఱిపఁగాఁ ♦ దీర దనిన
నితరు లెన్నెద రనుచు నూఁహింపఁ దరమె. 63

ఉ. డాలు మిటారిమీను మరు ♦ డాలు నెడుక్కొను జూపు చంద్రఖం
డాలు నఖంబు లేర్పుపగఁ డాలు రదచ్చదకాంతు లేస్తుతుం
డాలు తొడ ల్మదాళి జగఁ డాలు కురుల్ నునుదమ్మికెంపు తం
డాలు రదాళి బర్ణైవీరఁ డాలు కుచ్చాగ్రము లవ్వధూటికిన్. 64

‡ కం. కందమ్ములకుం దమ్ముల
కుం దమ్ము లనంగ వన్నె ♦ గొను రద పదముల్
కందమ్ముల కందమ్ముల
కందమ్ముల నెనఁగుఁ గుంత ♦ లాక్షులు సఖికిన్. 65

చ. 26 మగువపదంబు కోకనద ♦ మానదమానద మార్ద్రాభి న
మృగ నగు రూపు భాగ్యకర ♦ మాకర మా కరమా మృదూక్తు లె
చగఁ గటిసీమ మోహదర ♦ సాదరసాదరసాధుకంఠలీ
ల గళనినాద మెన్నఁ బికలాపికలాపిక లా కచాళయన్. 66

చ. గతితథా కంచ కన్న మెఱుఁ ♦ గా మెఱుగా మెఱుఁగారుణీరుప
ర్వతకుచమోవి జూపు తోగరా తోగరాతోగరామొగంబు న
మృతిమెయి కంఠ మెన్న దర ♦ మా దరమాదర మా వలగ్నసీ
మ తురుము కేటమోవి నర ♦ మా సరమా పర మార నాభియన్. 67

చ. 27 ఘనకబరీస్తనాకృతులు ♦ కందర మై దర మై రమ్యకృత్తు
జను మది కంఠవక్త్రములు ♦ సాదర మా దర మారమాక మా
దినసుగ వాక్సితాంగములు ♦ తే నెలఁగో నెలఁగో లఁగో క్షిగో
నెన యగు నాభిజంఘగతి ♦ హేమకరి నృకరిం గరి న్నగున్. 68

చ. కలికి మెఱుంగుదీఁగెమొలకా తథాకా 28 వలకాకఁ జేయు లీ
లల నగుమోము దమ్మి మిగుల వగ లా వగ లాఁడి వల్కు జి
ల్కల నలరించు గుబ్బు లరుల వాళిదులా మరు లానజేయు కొ
మ్మల తలమిన్న చక్కదనమా ఘనమా జనమాస్యకస్యకన్. 69

ఉ. కందనిమానుపండు కను ♦ గందని జాలిలిన్నిగ్గుణేటి ము
క్కందని పూలగుత్తి మరు ♦ గందని తథామెఱుంగు జిల్లు వా
గం దని ముద్దుచిల్క తరు ♦ గందని బంగరుమొల్క పూలుజా

పా. 26 చ. మగువపదంబు కోకనద ♦ మానదమానద మార్ద్రాభి న
మృగ నగు రూపు మోహకర ♦ మాకర మా కరమా మృదూరు యు
గ్మగతి ముఖింబుతామరసమారస మా నితాంగ మిం
పగు కటిసీమ వేణి ఘన ♦ మాఘన మా ఘనమార్ద్రమధ్యకున్.

పా. 27 చ. ఘనకబరీస్తనాకృతులు ♦ కందరమై దర మై రమ్యకృత్తి
జను మది కంఠవక్త్రములు ♦ సాదరమా దర మారమాక మా
కనుగన మోహదేహములు ♦ గల్వలతో వలతో లతోన్నతిన్
దిన సగు పల్కు బల్వలపు ♦ తియ్యన నై యననై ననకృతిన్.
పా 28 బలుకాదరంపు లీ

గం దని మారువాటి నెర ♦ గందని కొన్నెలజింకకూన నూ
గందని తమ్మిమ్మొప్పులు ♦ గందని ముత్తము సుమ్ము కొమ్మయున్. 70

‡ నీ. కళలు దేరెడు నిండు ♦ జలుగు వన్నెలగుత్తి
గమగమ వలచు బంగారుమొలక
కొదమతుమ్మెద పాదుకొనని క్రొన్ననదండ
నడువనేర్చిన రతనంపు బొమ్మ
కనలక నిల్చు తొల్కరిమించుదీగె దె
మ్మర చూర గొనని కప్పురపుతావి
తొడరి కోయిల సుంక ♦ మడుగని యెలమావి
నెల లేని జలుగువన్నెలకొటారు

తే. గీ. కాంత రతికాంత కాంతు బూజింతు ననుచు
సంతసము నెంత సంతసల్ ♦ దొంతరిలగ
సంతరించిన వింత చామంతిబంతి
వంతు కెక్కిన వలరాజుదంతి యింతి.

71

నీ. కపురంపుతావి చిల్కలకొల్కి చిన్నిపూఁ
దేన తొల్కరిమించు ♦ తేటకత్తె
వలపులమూట నవ్వులదొంతి జిల్లువ
న్నెలగనివగనిగు ♦ తలిరుమావి
చక్కెరబొమ్మ ముచ్చటదీము మోహంపు
టచ్చు తల్కుల ముత్తియంపు క్రోవ
సొగసులగుత్తి సంపెంగమొగ్గ సారంపు
మొలక శృంగారంపుకొలను ముద్దు

తే. గీ. పలుకులమిటారి మరునిచాయలకటారి
మొగలి విరిబాకు తమ్మిక్కెంపులనళాకు
నాణెములదీవి చక్కదనంపుదీవి
కన్న విరిపొన్నగున్న రాకన్నెమిన్న.

72

చ. చతురతరప్రధాన మతి ♦ సారసయాన మదేభ కంభజ్యం
 29 భిరకుచకుంభ భారరుచి ♦ వేశలబింబఫలాధరోష్ణి స్స
 కతజఘనాళి కుంతలి ప్రగల్భగుణోన్నతి భాగ్యమూర్తి వి
 స్త్రుత నయనాబ్జవక్త్రమదః కేళి యనం జను జవ్వంబునన్. 73

తే. గీ. మవ్వముగ మేన నిండారు ♦ జవ్వనమున
 నాతి నూతనపద్మినీ జాతి రీతి
 నలరె కవిరాజహంసస్త్రి యూధి లలమ
 సరసులకు వన్నె లొదవింప ♦ జాల కున్నె. 74

తే. గీ. ఇటుల నెన్నఁగఁ దగిన మిక్కుటపుఁ గొమరు
 ప్రాయమున సరసాళి బింబాధగోష్ఠి
 మదనమోహిని శశిశేఖ ♦ మంజువాణి
 సరసమంజరి మొదలై న ♦ సఖులఁ గూడి. 75

కం. ఒకనాఁడు కుతూహలపూ
 ర్వకముగ కేళీవిహారచరణల బహుది
 త్రకళాకౌశలవిభవా
 త్మక యై సకలైశభర్తృదారిక యంతిన్. 76

నీ. వలి గవ్వరపు టఁటి ♦ మొలక బోడెలచాలు
 దులకింప సంపెఁగల్ ♦ గులుకరింప
 విరిమలైబొదల సంధిరుల సొరులు మీఱ
 చామంతు లొకవెంటి ♦ బాడ నలరఁ
 బొగడతావులు మేలు ♦ బొగడఁ జాల నెనంగ
 పొన్నగున్నల బాగు ♦ పొందుఁ దెలుప
 వీడెంపు టాకుదీవెలు నంపదల నింప
 పోకప్రమాకుల తీవి ♦ జోక నేలుప

తే. గీ. నన్నవిరజాజు లలరు గొజ్జగుల చెఱకు
 సరకు దాడిమ ఖర్జూర ♦ సాల ద్రాక్ష

తెలమి ఫలపుష్పముల కల్పి ధ యెపుడు గల్గి
తనరు నెర నై న యుద్యానఃపనములోన. 77
సీ. నిల్వటదృశ్యగోడ ధ నీలంపు దూలముల్
బవడంపు గుండ్రకఁబములు జికిలి
తెలిరాల తలుపు రిక్తపులు రాపచ్చ
రాలఁ గూర్చిన చిత్రజాలకములు
బలుగెంపు వాసము ధ లలరింపు జిగి పెంపు
పైని బంగరుకప్పు ధ బ ల్మెఱుగు
వన్నె జల్పిన చందుఁవానిగ్గు సిగనిగల్
దిల కింపు తెరలు ముఁజైముల జాల

శే. గీ. రులును మరకతసాపానములును జంద
మామ రానిగ్గు టరుఁగులు ధ మానికముల
గర్జియలు చిత్రరుల పొందుఁ ధ గలిగి యెపుడు
సుందరం జైన కేశికామందరమున. 78

శే. గీ. విరచితాస్తరణాంబరాంతరముఁ జేరి
కోరి తనచుట్టు చెలు లెల్లఁ ధ గూరు చుండ
పసిడిపూవుల దంతపు ధ సని మేఱుగు
లూరు వీణను బూని యొఁయ్యార మొదవ. 79

సీ. కడు విల్వ లిడు జల్ప ధ బడు వల్వ గటి చెల్వ
రంగుఁ జందరు కావిరంగు లీన
ననుదభిలను జిల్క ధ గనుబెఱ్ఱు లెన గుల్క
దుముకు లై కర్ణపూరముల కెగయ
వగ లెన్నఁ దగు చున్న ధ జిగి మిన్న లగు జన్న
లెద గప్పు జిలుగు పయ్యెదను గదుమ
30త్రగుడీవి జిగికావి ధ నగు మోవి గదుర నా
సామాక్తికము బ్రభానము జెలింప

తే. గీ. పసిడి గాజులు కేలఁ బెం ♦ పెసఁగ గల్గు
గల్గు రనుచును సరితాళాగతుల నేలవఁ
దనరు మందర మధ్యమ ♦ తారకముల
వీణె మీటుచుఁ బాటఁ గావింపఁ బొడఁగ. 80

కం. సరిగమపధనిన యను ను
స్వరరచనల సప్తతాళ ♦ సంగతులను ది
త్తరి యను శబ్దాదికముల
మఱిమఱి యందములఁ బాడ ♦ మాధుర్యముగన్. 81

శా. శారీ నాట ముఖారి మాళవి ధనీ ♦ గాంధారి దేశాక్షి
పూరీ భైరవి ఘూర్జరీ మలహరీ ♦ పున్నాగ సారాస్వతి సా
వేరీ కన్నడ గౌళ మోహన య సావేరీ వరాహీ బిహ
హూరీ మారువ లాది రాగములు మేళింపన్ వడిన్ బాడఁగన్. 82

ఆ. వె. సరసులకును మోహానంపద లొదవించె
పూలు పూచె దరులు ♦ రాలు గరిగె
నేమి చెప్పవచ్చు ♦ నేలోకమున నైన
గానమునకు సాటి ♦ గానఁ గలఁజ. 83

తే. గీ. సరసనైఖరి పద్మమస్వరము రాగ
సరణిఁ బాడిన మది భయ ♦ సంభ్రమములు
గలిగి భ్రమఁ జెందుఁ బున్నాగ ♦ గణము లెల్ల
న్యాయనయ మప్పు డరయ సన్యాయ మయ్యె. 84

వ. ఇట్లు విచిత్రం బగు గానం బనూనంబుగఁ గావింపు చున్న విని
య క్కన్నెమిన్న యెన్నఁ దగు మిన్న యగుట మన్నింపుచు సన్నరనాయ
కుండు. 85

కం. కనువేడుకఁ గొని తనయను
దన యనురాగమునఁ జూచి ♦ తగి ముదము మదిం
బెసఁగ మనోరంజనుఁ డచు
జనుఁ డను గగు మంత్రి యగుట ♦ జనవరుఁ డనియెన్. 86

సీ. సరససారంగాతిశయనిరూఢి చనరే
 పున్నాగనైభవస్ఫూర్తి నలరే
 రమణీయరూపనారాసంగతి మించె
 శంకరాభరణసౌష్ఠ్యవముఁ జూపె
 గరిమ కల్యాణి నైఖరులు గానఁగ నయ్యె
 ఘనమేఘరంజనీ కృమత దనరే
 మంజుల శ్రీరాగ మంజరి సిరుల బెల్లె
 హితఁబగన్మోహనాకృతి వహించె

పే. గీ. కలికి దృష్టిభిచార్లకుఁతల వితాన
 గోమఁజ్ఞాపఘనకచస్తోమ కుచ వి
 లాసమహిమాతిశయముల లలిత గీత
 కృతకవిద్యాధిదేవతాకృతి నటించె. 87

పే. గీ. గానవిద్యాంబునిధి సుధాకరకళాన్వ
 రూప మగుఁగాన విలువంటి రూఢిగతుల
 వెలసెఁ గా కార వేలుపువెలఁదులకును
 గలుగు నే యిట్టి యతులశృంగారమహిమ. 88

చ. అని యిటు తెన్ని మిన్న యగు నాత్మజ నప్పుడు కన్నులారఁ గా
 గనుఁగొని సంతసించి నృపకాయజుఁ డాత్మపవిత్రవంశసం
 జనితయు గీతనేవధియు సారసుధీ యగుఁ గాని సాహితీ
 ఘనచతురత్వ మించుకయుఁ గాన దటంచుఁ దలంచి వెండియున్. 89

పే. గీ. పూర్ణచంద్రాస్య యామినీపూర్ణతిలక
 గాన విద్యాప్రవీణతఁ గాంచె నెంత
 యకట సాహిత్యహీనయై యలరెఁ గావ్య
 భవ్యనాటకములు జెప్పఁ జ్రాధ యగును. 90

కం. మొగ మెల్లఁ గన్నుగవ మేల్
 జిగిగుబ్బులురమ్ము గమ్మెఁ జిలుగు నడుము మి
 న్నుగు వగలాడికి విద్యలఁ
 దగు శీత రమణర్పురసికతము లెవ్వరొకో. 91

వ. అని యడిగిన రాజునకు నిష్పన్నుండ్లను మనోరంజనము డిట్టి నియె. దేవా సర్వజ్ఞుండైన నీకుఁ దెలియనియది దేహము గలది! ఐనను నాకుం దోచిన విధంబు వివరించెద నాకర్ణింపుము. సశిలశాస్త్రపురాణేతి హాసతత్వజ్ఞులైన విద్యన్మహాజనులచే బరిపూర్ణంబైన సగరిలును కళ్యాణ రుండవు. తదాశీర్వచనరచనావిశేషసమర్థతావిశేషసాధ్యాభ్యాగోగ్యయుండవు. పండితజన మనోరథఫల ప్రదానసంతానమగోరువాడవు. సంతతా నంతదేవబ్రాహ్మణాభక్తి తాత్పర్యుండవు, సకల నిద్యా సేవా రంగుండవు, కార్యకార్యవిచక్షణుండవగుటం జేసి తానకానుగ్రహము యిహముగీతతా వర్యులం బిలిపించి యేతద్వృత్తాంతం బంతయు నొంగించిన వార తెచ్చి ధాబుసం బల్కుదురో తెలియ వలయు ననిన ధారావర్షింగిస్త్రులను సహించి రంగంబున సంగీకృతపాగోత్కర్గ తరంగిణియు నిజాంతాభిమానులైన జనిన మనోరంజనుండు ననుభూతుం డైన నిజనివాసంబునకుం దేరి యుచిత్ప్రకారం బుననుండె ననంతరంబు.

92

కం. మందారమాలికాగ్రహ

మందాత్మజగోష్ఠి సరతః ✦ నాసందరసా

స్పందాయమానమానస

మందారమరందమధురః ✦ మదమధుకరుఁ డై.

93

కం. ఆనందనిధానం బగు

నా నందని గుణగణాబు ✦ లాత్మప్రియస

న్మానంబు మీలు లనదుప

మానంబున కతిశయించి ✦ మహిమల ముండెన్.

94

వ. అంత వింత యగు కేళీనిశాంతప్రాంగంబున నిశాంతంబు శాంతం బుగాఁ దెల్పు వేణువీణాదినినాదంబుల మేల్కాంచి శ్రీరామచంద్రపాదార విందధ్యానపరాయణుండై మణిదర్పణాదిదర్శనంబు గావించి కాల్యకరణీ యంబులుతీర్చి నిమిత్తకోవిదప్రోక్త వచనరచన లాకర్ణించి సముచితాంతరాల తరనమజ్జనప్రదర్శిత మజ్జనగృహాంతరాళచంద్రోపలపర్యంతకావిష్కలుండై గంధ సలిలాభిషేచనంబు నిర్వర్తించి సూక్ష్మనిర్ముక్త గూఢపాత్వాక నిర్మోక సమానమానితధవళాంశుకోత్తరీయుండై సూర్యార్ఘ్యప్రదానాది సంధ్యా

దన్యుష్టాన నిధినిధానంబునం బ్రవర్తించి బ్రహ్మయజ్ఞాగ్ని హోత్రాదివిత్ర
 కర్మంబు లాచరించి రామాయణాది పురాణపారాయణత్వంబు వాటినిచి
 హుతకప్రాకారనిగునరం బగు దేవతామందిరంబుఁ బ్రవేశించి తదంతరాళసం
 స్థాపిత సీమకనున కన్యకాసనాసన పట్టభిషేకసమయ సమాక్రాంతదిగంత
 రాసంత సుఖ్యపుణ్యజనాన్వయ విభూషణ విభీషణాంజనే యాంగదజాంబవ
 న్పురంధరతామరాజ్య లక్ష్మణ ప్రమథ సంవాహిత శ్వేతచామరాద్యఖిల
 శుభలంఛనాలచింత్రీ సతారామాభిరామ రామవతార విగ్రహాను
 గ్రహానుసంధానిగ్రామ యోజితోపచారపూజాకలాపంబు కలాలాపంబుగా
 సమర్పించి తస్మిన్సాదానమై నిత్యపౌనర్యారవిందుం జేస్తే పూజాగ్రహంబు
 నెడల యెడ నెడల నెడల జన్మన గడుసుం బడుగు సడుములు గడగడ
 నడక దడలు పడుగులిడిన కుడి యెడమల మడము నొడియుచు జడల
 నెడలగు లడద నెడల నెడరాగిపుంజ రంజిత మంజులమండీర శంజితంబు
 గ్రొందునోప సుందర లగు కేలు సీవల నం దంద నందగించు కుందనపు
 బాణ జూమలనెం గొండెకలు జలుకు జడిలి కచ్చుల మచ్చులచ్చుపు బచ్చు
 పొచ్చ ముచ్చుల మచ్చులను మచ్చుల గొలుప నలుపులనం జాలు జూపు
 వాలుజూపుల ను నెడల కాప రాని తిరితీపు నెడప యెటపు మరెంపు టిరవు
 లగు మారుని నాగురులనుం గురువు లగు మెజుగు నుంగరవు ముంగురుల
 సిరులు మినమిసల ననగు పసిడి క్రొందమ్మి మెసిమికిం బస గొని ముసరి
 గుసగుసలు మనల భసలవిసరంబులం గనరు మసరున నోల పెంపెనలు
 నూయ నూయగ జను పోడ లగు నూడిగపుచేడియల గైదండ గొని
 మెజుగు బంగారు సింగారంబులం బొంగారు శృంగారరచనాగారంబుఁ బ్రవే
 శించి విలాసినినమర్చి తేందూపలవీణకాసీనుం జేయున్న య స్మరనాథా
 గ్రహక కౌక్య రమణీకరోమణి మణిముకురావలోకనంబు గావింప నొక్క
 పద్మచిలకంబు రాజచిలకంబునకం నిటలతలఘోరితచులు కస్తూరికాతిలక
 గోఖావిలాసంబు వికచకమల మరందరసాస్వాదనాంతర్గత మదవదిం దింది
 రార్థకనిర్భరత్వంబు సంపాదించ మణియు నొక్క శంపాలతాంగి యా రాజ
 పుంగవున కభంగురవంగళప్రదాద్రాశుభ్రవిభ్రమైకముక్తాఫలప్రపూర్ణస్వర్ణ
 కర్ణాభరణయుగళంబు వదనసుధానదనదర్శనాగత చిత్రాసలతారకాంశమూ

రు లతులకీర్తనంబులం గవోలపాలికానర్తనానువర్తనస్ఫూర్తుల నందె నన
 విందుదేర వే టొక్క నారీరత్నంబు నృపరత్నంబునకు మవ్వంపుజెల్పు నివ్వ
 టిల గెంపురవ్వల సంతసల వింతఁ దనరు దంతపుమన్నెన నెవ్వగల మెఱుగు
 లడరదువ్వి గమించిన ననిచిన తనులతామోదమునకుం గ్రమ్ముకొను
 కొదమతుమ్మెదల మెదల నీక జోకగాఁ గూర్చి తాచ్చిన వెగఁగుసాం
 పెగయు సంపెంగముగ్గ నిగ్గు లుగ్గు లిడుటకు మొగ్గించె నన పసిఁడితాయె
 తుల జతలకుం బట్టగు హొంబట్ట బొందునంబొందుపడం జూచిన దట్టంపు
 సోగపెన్నెరులసిగ వగలు గులుక మిన్న యగు నొక్కకన్నియ య మ్మన్నె
 తేనికీ సన్నంపువన్నె లెన్నఁ బన్నిన చెన్నున చిన్ని నెన్నెల నిగన్నిగల
 మెఱయ శిరంబునం బ్రబలు ధవళోష్ణపణభూషణంబు రోహణచలశిఖర
 శృంగారరసాభంగరంగ త్రంగమాలికాసుందరం బగు మందాకీనీహృదంబు
 చందంబునం బొందు నెరవ యెం డొక మెఱుగుఁబోడి యీ రాజమూళి
 మూళికాభాగభోగార్హలాంఛనాకల్పం బనల్పంబుగా మెఱయ మఱియు నొక్క
 తరుణీలలామం బ భృపాలలలామంబునకు ఘుమఘుమాయమాన మృగీ
 మదసారభాసారఘనసార సారతుషారంబుమిత పాటీపూరాభిరుచురంగంధ
 సారం బవిరళమనోంబురుహంతరాశప్రభాత సూతనకృపారసాభివృద్ధివృద్ధ
 ప్రసిద్ధసిద్ధాపధక్రియ ననుకరింప భాసురవిలాసంబుగా నొక విలాసినిరత్నంబు
 రత్నకంకణ రుణరుణత్కారంబు లెసఁగ నలరు సురటి వినరఁ దన్మయ
 నొక్క ముద్దయ ముద్దు నెరవ న న్నరసతికి బ్రశస్తవిస్తీగతరోరసలస్యస్య
 గోస్తనస్తబక నిస్తులస్వగ్ధ మాలికాపుంజంబు రంజితాత్మగుణమణిగణార్పణ
 ప్రకాశభాసురత్వంబు నాదరింప సాదరంబుగా నొక్క తలోదరి యీ ధరా
 ధరవరేణ్యనకుం భుజార్గళగ్రధితరత్ననూత్నాంగదయుగ్మంబ యుగ్మతర
 ప్రాజ్యరాజ్యేందిరాసుబంధురబంధశృంఖలావిలాసరూపంబు ప్రాపింప లీలావతి
 యొకర్తు కా రాజమూర్తికిఁ బ్రబల బిలేశయోపమాశయకు శేశయాంగు
 శంబుల మణిమృణివిరాజమానోర్మికానికరంబు మకరంద చిందు నివ్యంద
 మాణ సుమనోభిందితమందారశాఖాశాఖా శోభాకరత్వంబుఁ జెలుప కలికి
 యొకతె యీ రాజకొమరునకుం గొమరుమిగుల మిగుల నిగన్నిగలు
 మెఱయ భిరు దగు మగరాలజగజంపుటందియ సందియంబులొలియ సల్ల

లితపల్లవస్తోమవాదం యగు వామవాదంబునం బ్రణమితామితవితతనంగరాం
గణ ప్రభూనిభీతచేతోంబుజాతాహితక్షిమాధర శిరస్థితమకుటలఘటిత
రత్ననిర్యత్నప్రభాభవనముదయావలంబితాలవాలలీలాకలాపం బననుకరింప
నలంకరించిన భవనమోహనాకారంబుగా నలంకృతం డై కురంగట మెలంగు
కురంగదృక్సమాసాదితాంభోజరాగప్రసాదపాదుకాద్వంద్వంబు విషక్షమా
వరదంపతీస్వాంతాంతగాఢంబుగా సంఘ్రునాభీకంబులం దొడంగి విలాసినిపరి
వృతుం డై యచటవెడలి సప్తకయ్యంతరంబులు త్తరణంబుగావించి నిజ
విలాసదర్శనానందరసమరందబిందుసందోహనుందరవృద్ధయారవిందవందిమా
గధయాంబు సముచ్చార్యమాణధైర్యశైర్యశౌర్యగాంభీర్యచాతుర్యసాం
దర్యానాశ్రియశ్రవ్యదాక్షిణ్య పుణ్యగణ్యవిద్యావిశేష హృద్యానవద్య గద్య
పద్యంబులం బ్రస్తుతింప విద్యోతమాననూతనశాతకుంభరంభా స్తంభ సంభార
పూర్ణకుంభాభిభృతద్యౌరవార్షవేదికాప్రదేశంబును దేశాంతరాగత వివిధ
శిల్పికానీకప్రకల్పితానల్పచిత్రపాంచాలికాముకురంఘల కోమల స్థితభిత్తికా
విలసితంబును సితాంబువాహినీ స్థనగుళుచ్చస్వచ్ఛరుచిస్థూల ముక్తాఫలస్వర్ణ
శృంగులూఘటితఘటికా క్రాంతప్రాంత హరిణాంబరవితానాయమాన కాయ
మానంబును మానితేందూపలవిరచ్యమానసాపానసార్వప్రమద రదావళకర
శ్రీకరాకారగేఖా తిరస్కారితాభిముతురామణ్మతంగ జోత్తమాంగంబును
మాంగల్యదేవతానివాస భాసురవిలాసభవనవిశదంబును విశదవిస్ఫుటస్ఫటికో
పలస్థాపితవితస్తీకాంతరవిస్తీరస్వర్ణచిత్రకంబు శస్తరణబహుళనుందరంబును సుం
దరతరపురందరోపలవలభికాధారదారుకావలగ్నమకరత మాణిక్యపుంజరంజిత
కనకసంజరచకోరకీర శారికా కపోతపాళికాజాలకంబును జాలకమాలికాలం
కృతోద్యానవనసుటశ్రురంగశాబకమయూరరాజహంసాభినర్తితాంగణ విశాలం
బును విశాలాదిదేశాంతరావనవిధాననగరాగతార్థజనంబును జనమనోహరపరి
మళద్గంధవిలసితాంత రాష్ట్రదిగ్భాగభాసురంబును సురవరాశ్మస్థిగ్ధగంభీరవేదీం
ద్రహస్త స్తంభానుమేయకమలశీకరోద్గిర్ణయంత్ర స్తంభాభిరూపవాహిత్యం
తంబును కంఠీరవంబుతేవ దుర్గాధివాసభరితంబును భరతశాస్త్రంబు డంబున
హంసమయూరబాణవతాకాది లక్షణప్రకరంబును కరంబు కరణి మణిపలయ

ప్రకోష్టవైభవంబును భవశరీరంబు పోలిక సర్వమంగళభిరామంబును రామ
కథా విధానంబున సుమిత్రానిందనై కప్రధానవిశ్రుతంబును శ్రోత్రీవాక్యంబు
పగిది సకలలోకార్హక్రియాకలాపంబును కలాపంబు రూపంబును వివిధ
వర్ణావలोकనాశ్చర్యప్రదంబును ప్రదర్శింపు జనోద్భాసింపు సుమనః
ప్రకాశితంబును పుణ్యజనాధిష్ఠితం బైన విబుధసేనీయంబును పిరాడ్విహార
యోగ్యం బైన భోగినీప్రదేశంబును రాజమండలప్రదర్శింపు బైన పద్మినీమనో
హరంబును విస్మృతమార్గం బైన ముష్ప్రసేతప్రసన్నంబును చంద్రాంశు
సమాకీర్ణం బైన సమాక్షోదీనుహృచ్చక్రంబును సగ్గుణ భవాక్రాంత
భువనాంతరాళంబగు సభాభవనాంతరాళంబు బ్రవేశించి రత్నసింహాసనా
సీనుం డై రాజమనృథుండుఁ గావున నొక్క కేల లీలానిధింబును గీలించి
విలాసినీసమర్పిత కర్పూరతాంబూలికాచర్విణంబుఁ గావించుచు నితంబిని
హస్తవిన్యస్తపవిస్ఫురద్రత్ననాభావలంబమాన ఛనశ్చాశురకృష్ణమాభిరామంబు
సకలదిగంతరాక్రాంతరిజకీర్తిలతావితానమాలికావిలాసంబుఁ జెంపుఁ జేయు
నిజరూపవయోవిలాసగుణగణత్రయోక్త్యంశంభాన్యస్సగోగణగణికాదు ప్రవృత్తి
నృత్యవిద్యావిశేషంబు సంతోషంబునెఱుప వేణునీణాదిసూర్యనిశ్చలంబులొనం
దంబు పొందుపఱుప నన్ని హితపురోభాగనియమితస్థలసిం భృగ్యసూ సస్థిత
రత్నత్నరుఖిన్దనిర్మలభరణనిర్మితచర్మఫలకంబులు జూలకులగు లులకంబు
లొసరింప నమ్ముఖోభయపార్శ్వస్థవేత్తాధిగోచార్చర్యమాణజగ్రద్వచఃరచనా
చమత్కారంబు కర్ణోత్పవంబు సంచాదింప నుండగీమదనాభిరామరూపశ్చయింబు
బ్రాంపింప మదనాభిరామభూమిశ్వరుండు నిండోలగం బున్న యవన
రంబున.

95

తే. గీ. ఉజ్వలద్రాజగోత్రోద్భవులు ముఖోద్ర
గురుకవులు మిత్రపుత్రభోగిలు మహర్ష
లాంఛనాక్రీతు లతులకల్యాణమశులు
బలసి సేవితు రా జగద్బంధుఁ డలర.

96

వ. మఱియు హితపురోహితమంత్రిసామంతాదిజనంబు లుచితరీతిం
గొల్పినగొల్పవై యుండి దుష్ప్రధానపరిభోధితప్రయోజనాభివృద్ధింబు

డగు మనోరంజనం బిలిచి సగరసితాశేషవిద్యస్మహాజనుల రావింప నియో
గింపు మనిసి సే లని యనుడు. 97

శం. తమపురుషుల గల విబుధో

స్థిమవరులకుఁ బ్రభువరాజు ♦ దగఁ జెలిపి వికా

సమఁగంబుగఁ జను దేరఁగ

సమఁచుం బని నోడ్కురాగ ♦ చారులఁ బనిచెన్. 98

శం. పనిచిన వా రలొగ్గఁముం

మనఁ జని రా బాజు నిస్రఃపుంగవులకు మ

స్మృతినిన్ననింప నని సే

లని సత్వరమంది వార ♦ లతిముద మొదవన్. 99

స. పాలనిగ్గులఁ జెల్పు ♦ పాలగల్గిన భూతి

నొనుకొని తిగఁగోలనఁగఁ బూని

సంసరజ్జునుచిత్తమండలములు గండభా

గముల పై గదిసికట్టిములఁ గదల

చరితఁడయిగ జన్మింపదులతో గరిపూస

సరులు పే రెడఁ ♦ జెనఁ గొనంగ

సేవఁగని పింజఁదీర్చి కట్టిన మొల

నలుద నీ ర్యావిధోవతులు మెఱయఁ

శే. గ. దిగిం పన్నియశాలు నొదలలఁ దాల్చి

కరితలంబుల సుస్తకక్రమ మెలర్ప

సమలయస్థిత శాలాక్షితములు

సంగ్రహించుచు సందలు ♦ సంతసమున. 100

మ. ఘను లా భూసురు లేగి రాజగృహమాఁగ్గదావరపార్శ్వప్రవ

గిను లా చందమురాక జేసికే హితవ్రాతంబు జెల్పన్ సుహృ

దములం బలచిన వారు బిల్వఁగ సభాస్థానం బనూనంబుగాఁ

గని నొక్కప్పుము జేరి రందలు సృహోత్కర్షప్రహరౌక్తై. 101

మ. ఇట్లందఱు నా సభాభవనాంతరంబు జేర నా రాజసింహుండు

సింహాస్థంబు డిగ్గి నమస్కారపూర్వకంబుగాఁ గుశలంబు లడిగిన వార

లాశీర్వచనప్రయుక్తంబుగా సంతోషాతిశయంబులు దెలుపుచు నుచితప్రకారంబున నందఱు నాసీనులై యున్న సునాశీరునిం బోలియున్న య స్మరనాయకుండు గూర్చుండి వారల కీ ట్లనియె. 102

కం. భూమీసురాగ్రగణ్య

స్వాములు మీ మహిమలెన్న ♦ నక్యమె మీయం

దేమి విశేషనువిద్యా

సామర్థ్యమొ తెలియ నాజ్ఞ ♦ నలిపిని మిమ్ముకొ. 103

వ. అనినఁ బ్రత్యేకంబుగా విభుని కీట్లనిరి. 104

సీ. తర్కశాస్త్రోక్తి క్షసిద్ధాంతమార్గవే

దండుం డననియె నున్మండళాస్త్రి

ఘనశబ్దశాస్త్రప్రకృతార్థసూత్రభా

ప్రాయోగ్యుండ ననియె బ్రహ్మాండశాస్త్రి

యుభయమీమాంసవాక్యోచితార్థనిధాన

సాధ్యుండ ననియె ప్రచండశాస్త్రి

ధర్మవేదాంతతత్త్వప్రపూర్ణస్వాంత

దాంతుండ ననియె వితండశాస్త్రి

తే. గీ. ద్యూత గజ హయ శకున సంగీతశాస్త్ర

లక్షణజ్ఞుండ ననియె సర్వజ్ఞశాస్త్రి

గణిత మణి మంత్రశాస్త్రలక్షణ మనోవి

హరి నని ఎల్లెఱ జగదీశ్వరాఖ్యశాస్త్రి. 105

తే. గీ. బహుపురాణ పురాణప్రపంచసరణ

లెఱుంగుదు మ టంచుఁ బల్కి రాశ్యేంద్రు లందు

నందరారోహణావరోహణజటార్హ

శిక్షలను వేదసమితి భాషింతు మనిరి. 106

చ. అని సకలంబుఁ దెల్పి వినయాన్వితుండై పతి యిట్లుబల్కె మ

త్తనయకు కావ్యనాటకవిధాన కళాభరణాద్యశేషల

క్షణము లెఱుంగఁ జేయుఁడి రఘుజ్ఞులు మీ రొక రిందులోన నా

మనమున సంతసంబాదవ ♦ మచ్చిక లచ్చపడంగ మెచ్చుచున్న్. 107

చ. అనవుడు వార లిట్లని రఃహః జనవల్లభ యేమ నందు మి
 ప్పనికి రసజ్ఞతాన్యులము ♦ భవ్యరసజ్ఞతసత్కవీంద్రజీ
 వనము కవితృముల్ దెలియుఁవారము గాము కవితృబోధ తె
 ల్ల నువుగ బుద్ధిజాడ్యహృదఃయాంధులు ఛాందసు లందుఁ జేరునే. 108

సీ. సకలార్థతత్వజ్ఞః శబ్దశాస్త్రజ్ఞుని
 కన్నతండ్రిగఁ జూచి ♦ గారవించు
 ఘనతరసాహిత్యకల్పకు లై నట్టి
 తార్కికులందు సోదరతఁ దాల్చు
 పరమపుణ్యమ్నాయఃపతనశీలురఁ దల్ప
 రాని వా రనుచు దూరతఁ జరించు
 మహాదనుష్ఠానమీమాంసశాస్త్రజ్ఞుల
 పుంస్తవహీను లటంచు ♦ బుద్ధినెంచు

శ్లో. గీ. భూరినాటకకావ్యశృంగారభావ
 కనదలంకారశబ్దలక్షణము లరయు
 వాని దగఁ జేరి మదిలోన ♦ వలపులూరి
 తొడరివరియించు కవితావధూలలామ. 109

వ. అనిన. 110

కం. సరసాలంకారుడు భా
 సురనాటకకావ్యసిపుణశుద్ధిఁ గలుగు స
 గ్గురు కవి యెవ్వఁగో? మీ మది
 నరిసి ప్రబోధింపవలయు ♦ ననవుడు వారల్. 111

కం. మలహాణుడను నొకకవియును
 బిలహాణు డను నొక్కకవియుఁ ♦ బెంపొందుదు రా
 మలహాణ బిలహాణు లందున
 బిలహాణు కవిరా జటంచుఁ ♦ బిరుదువహించెన్. 112

సీ. వివిధాంబరము లందు ♦ ధవళాంశుకవితాన
 ముఖలరువుల పసంతాగమంబు

నెల్ల పుష్పము లందు ♦ మల్లికాకుసుమంబు
 ధానుష్కచయ మందు ♦ దర్పకుండు
 సారభావళు లందు ♦ సారంగనాభంబు
 నస్త్రంబు లందు శృంగారానంబు
 సుందరోక్తివీలాస ♦ మందు తిర్క్కరీసంబు
 ప్రియతమంబుల వలపింపశ్యామ

తే. గీ. మొనయుప్రాయము లందు జవ్వసము ముక్తి
 మార్గముల యందు శాంకరమౌళము మధుర
 గీతముల యందు పంచమగీతి గీతి
 కవుల యందును బిల్వణాకవి ఘనండు. 113

వ. అనిన రా జిట్లనియె. 114

ఉ. ఎన్నడు జూడలేదు విభుధేశ్వరుఁ డెచ్చటనుండుఁ గాపురం
 బున్న పురోత్తమం బెచటనుండు నతం డిటువచ్చునే సదా
 భ్యన్నతీఁ జెంది యేమనునొ ♦ యుక్తముదెల్పుఁ డటన్న విశ్వవి
 ద్వన్నతమూర్తి బిల్వణునివార్త లశేషజనార్దమూలముల్. 115

సీ. చిత్తగింపుము దేవ ♦ సింధుజవిద్యావ
 తీపురం బతనికి ♦ కాపురంబు
 లక్షణనాటకాంకారకావ్యశా
 స్త్రాగమోభయకవిత్వాఽఽ చతుర
 శృంగారవిద్యావిశేషశేషాహి బి
 ల్పణచోరభస్కుండుఁ ♦ డనెడి పేరు
 లలరెడివాఁడు మే ♦ లలరుబ్రాయమువాఁడు
 తగుగుణంబుల మెచ్చు ♦ దగిసవాఁడు

తే. గీ. పరమపావనుఁ డఖిలప్రపంచసార
 మరసి తావకపురము విద్యాద్విధవ
 తావిహారస్థలం బని ♦ తలచి తన కు
 టుంబసహితంబుగా నివాసంబుఁ జేసె.

తే. గీ. అఖిలవిద్యాధులకు రహస్యార్థభోధ
జేయు సుచింతింబుగా నయాచితపదార్థ
మనుభవింపుచు నెవ్వని ధ నాశ్రయింపఁ
డతఁడు సర్వస్వహిత్రుఁ డుద్వద్గుణాఢ్య. 117

కం. కావున మీ రిప్పుడు వి
ద్యావిభవానందసాంద్రు ధ లగుటఁ దెలియ మే
ధావు లగు వారిఁ బంపిన
దేవ భవద్దర్శనేచ్చ ధ దీరఁగ వచ్చున్. 118

చ. అస విని మంత్రితేఖిరుల ధ సంపిన వా రతివేగనేగి వా
గ్విసయమెల్లర్ప భూరిగుణవిశ్రుతుఁ డౌ మదనాభిరామ రా
డ నుడు భవత్ప్రసంగరసకల్పనముల్ వినఁ గోరి యుష్మదా
త్మనిభృతభావ మారసి ముదఁబునఁ దోడ్కొనివచ్చువారిగన్. 119

తే. గీ. వేగర మ్మని బనిచె మా ధ విన్నపంబు
చిత్తగింపుచు తమరు విచ్చేయవలయు
ననుచుఁ బల్కిన బిల్వణుఁ ధ డధిపమాళి
దర్శనార్హ విలక్షణాదరము మెఱయ. 120

తే. గీ. రాజభవనంబుఁ గాంచి సీరాజనముల
రాజులుచు నున్న త త్సభారాజమునను
రాజసౌందర్యమదనాభిరామరాజ
రాజ సన్నిధి స త్క విరాజు చేరి. 121

వ. ఉన్న య న్నరనాయకుం డనర్హురతోన్నతపీఠంబున నధిపసింపం
జేసి యుచితాభివందనంబుల నమందానందంబు సంధింపం జేసిన సునాశీరునిం
జేరు వాచస్పతిచందంబున న మ్మహీసురవరుండు. 122

తే. గీ. సామువెన్నెల గుత్తిపూ ధ సజ్జదాల్పు
వేల్పు టిల్లాలి సైదోడు ధ విడిదిగన్న
మిన్న పావడగల కన్నెమిన్న గన్న
కన్నెదొరసామి సిరి మిమ్ముఁ ధ గాచుఁ గాత. 123

కం. ఘనసారసారబౌంధవ

కిరిధనరాజహితాత్మభూజితప్రాశ్నిమ లా

జనవర భవపదఘనమం

డనమావయశఃప్రతాప ♦ ధర్మ స్ఫురణల్.

124

తే. గీ. బహువిచిత్రంబు రాజేంద్ర ♦ భవ దుదార

చక్రదర్శన విమతరాట్యుక్త మవని

చక్ర మను నామ మిలకు నిర్వృక్రముగ నొ

సంగి విక్రమమదవృత్తి ♦ సలిపెనెందు.

125

గీర్వాణభాషాకందము—

మదనాభిరామనిరతా

ర్ద్రదయా దృగ్విస్మదాదాహ్వయ్యైర్వైర్యా

స్పదపుత్రప్రాతరాజ్యా

భ్యుదయాదీంతేరమాహృదోకస్సహనిః.

126

వ. అని యాశీర్వచనయుక్తంబుగాఁ బ్రశంసించిన సంతసించి వినయ సంపన్నుండు గావున నా నృపాలాగ్రేసరుండు పండితాఖండలున కిట్లనియె.

127

మ. కవిరాజోత్తమ మిమ్ముఁ గన్గొనుట యోగ్యం బయ్యె సాభాగ్యదా

యివి పూజ్యంబది మీరె మీ రనఁగ వాగ్గీశావతారంబు మ

ద్భవనోత్పన్నతసార్థమయ్యెను కృపాపారీణ సాఖ్యావహా

త్సవము ల్లలుఁ గదా గదాధరుని సాక్షాత్కారకార్య సిద్ధిన్.

128

మ. కలదే మీ కివటన్ సుఖంబు మహిభృద్గంధేభసాఖ్యంబు సం

ధిలు యుష్మత్పరిపాలనక్రమముచేఁగివర్య మత్పట్టణ

స్థలసంస్థానతనొంది దర్శనవిశేషావాప్తియుక్తం బె ని

శిశ్యులసత్తావకధర్మసంభరితవిద్యాగోష్ఠిచే నుండెదన్.

129

కం. ధరణీధరేంద్ర భవదా

చరణీయము లఖిలవర్ణ సద్ధర్మము లెం

పా. 33 ధనరాజహితాత్మభూజితప్రాశ్నిమ.

పా. 34 త్యలసత్తావకక్రీడదృశ్యభవిద్యాగోష్ఠిచే నుండెదన్.

దరయ నటుగాక భూసుర

పరిరక్షణినిలిచెఁ గాదె ♦ భవదసిధారన్.

130

వ. అనిన విషయోచితవ్యాపారపరాయ త్తచి త్తంబుల ను త్తరప్రత్యు
త్తరో త్తరంబుగా సంభాషించుచుఁ జతురానన వంశభూషణుని జూచి రాజ
కులభూషణుం డి ట్లనియె.

130

శే గీ. భూసురో త్తమ యామినీపూర్ణతిలక

యనెడు మత్కన్యకామణి ♦ దనరు కావ్య

నాటకాలంకరణముల ♦ సూటి దెల్పి

సత్కళానిధి యగు నట్లు ♦ పలువుఁ డనిన.

132

కం. బిల్బణకవీంద్రుఁ డనె రా

ట్యల్లారప్రియసుధానికరములు నీ భా

ష్టల్లరమొదవఁ జేసెను

బల్లితముగ నీ కభీష్టఫల మొనగూర్తున్.

133

వ. అని ప్రియపూర్వకంబుగాఁ బల్కిన తదనంతరంబున.

134

చ. సకలధనాఘ్నఁ డిచ్చె కవిచంద్రునినకున్ మణిసూపురాంశుతో

ర్మికధనమేఖలాంగదకిరీటపటీరకతారహారచం

ద్రకకటకాంకకుండలరథద్విరదాశ్వభటాగ్రహారమా

క్తికశిబికాతప త్త్రిముఖదివ్యల సద్భూషణదానమున్.

135

వ. ఇట్టి సన్మానంబున బిల్బణుని నిజనివాసంబునకుం బనిచి యున్న
వారల నందరి స్వీడుకొల్పి మనోరంజనండునుం దానును నిజసాధాంతరంబుఁ
జేరి చోరవిబుధేంద్రునిగూర్చి ప్రసంగంబునందు నేకాంతంబుగా మహీ
కాంతుం డి ట్లనియె.

136

చ. గొనఁబగు రూపసంపదలకు న్వలరా జనవచ్చు సాహితీ

ఘనత చమత్కృతు ల్లలఁచఁగా గురుఁ డీతఁ డనంగవచ్చు నీ

తనిగని జవ్వనుల్ నెనరుదాల్చెడినాథుల కూటమొల్లమం

చని పలవెంతు రీ తనయ ♦ కాలఁ డెట్లును విద్యనేర్పుటల్.

137

కం. సుందరయువజనకల్పక

మందలి తారుణ్యపుష్ప మంజరి మహిళా

నందాంతఃకరణోజ్వల

దిందిందిరతతిని బిలుచు ♦ నిటు ర మృనుచున్.

138

చ. ధర నటుగావునం బహువిధంబుల కన్నియయొద్దఁ జేరి వా

కృరసమెల్లర్ప బిల్వణుడు ♦ సత్క-భలభ్యససంబూనర్చు పు

ట్లరయఁగ నన్య లెవ్వరిటు ♦ లన్నిట నెన్నికగన్నవార లీ

వరధరణీసురుండె గురు ♦ వౌటదగు న్మృత మిందనట్లొకో.

139

మ. అని సందేహమునొంది దీనికి నుచా యంబొసూహింపు మం

చనిన న్మంత్రివరుండు బల్కె- సుగుణాభ్యశంకగా మి రెండు

గని దే మున్నది యైన నా మదికి యుక్తి యైన కార్యోక్తి దో

చెను వీరిద్దరికిఁ వ్రతిద్వితయ ముక్తి నిస్థితిన్ గల్గుటన్.

140

తే. గీ. దేవ సర్వంబుమదిలోని ♦ పలుకెగాద

కన్యకారన్న మంఘలఁ ♦ గన నటంచు

ప్రతినజేసెను బిల్వణఁ ప్రసరుఁ డెప్పుడుఁ

జేరి చూడఁడు కువ్వశరీరపరుల.

141

కం. ఇది నే మును వినియుందును

మదిరాక్షికి గుప్త టంచు ♦ మహి బిల్వణులొ

విదితముగఁ డెల్పి బిల్వణు

డుదయాంధుఁ డ టంచుఁ డెల్పి ♦ నొప్పుగునతికిన్.

142

కం. ఇటు లేకాంతక్రియలను

మటుమాయలు పన్ని వారి ♦ మధ్యను జేర సం

ఘటనంబుఁ జేయ రక్షిత

పటనన్నిధిఁ జేరి చదువు ♦ బాల నృపాలా.

143

తే. గీ. అనిన యుక్త మటంచును ♦ వార్షముదవ

నట్లు గావింపుమనిన మే ♦ లనియె మంత్రీ

రాజమతమున మదనసాంఘాజ్యలక్ష్మి

గరిమకలకంఠ పిత్రంతిశకమున నిలచె.

144

చ. నిలచినజూచి సంతసిలి ధ నెమ్మిశపుంగిటఁ జేర్చి తక్కుజె

క్కుల శిరిముద్దుఁగొంచు వగఁగూర్పుచు నుందొడమీఁదనుంచి కుం

తలములుదున్నచుఁ గిరము ధ తస్థయుమూర్కొని బుజ్జగింపుచుఁ

బలికె స్వపాలనేఖరుఁడు ధ బల్కుల చక్కెరపల్కుల్కొల్కగఁ.

145

కం. జాత్యంగుండు బుధోత్తముఁ

డన్యంగుఁడునుండు బిల్వఁగొఖ్యుఁడు మత్స్యా

స్థిశ్శుంఢాతని కృపచే

నిశ్శోష్ణుఁడై చెందుకళల ధ నీతికుమారీ.

146

శే. గీ. సకలశ్రృంగారవిద్యావిశారదుండు

గాన సంగీతాహార్య ధ గౌరవంబు

సుమగుళిచ్చంబునకు గంధ ధ మమరినట్లు

మొనయుగద నీకుఁ దగులీల ధ ముద్దబాల.

147

తే. గీ. అనుగ సంఘనిలూడ నా ధ కదివ్రతంబు

గాద యిటు లానతిచ్చుట ధ కార్యమగునె

యన్న యన, నీను వ్రతపేల ధ బన్నమగును

శోన యిరువురందఱు ధ తెరయొనర్తు.

148

చ. అని లోయనీ మృదూత్తులఁ ధ తాదరవృత్తిమేలంగఁజేసి వా

గ్విసయమెలర్చ బిల్వఁబని ధ వేమఁబూజల నొందఁజేసి మ

త్తనయకుఁ గుఱుర్గురము ధ దాగొనె నించక మిమ్ముగొల్వ సా

ధన మగునో భవభాగతక్రమమో వివరింపుఁ డొప్పుగన్.

149

వ. అని పల్కిన.

150

‡ కం. నిని బిమ్మఁ డిట్లనె నేఁ

గనుఁగొన కుఱులను కన్యఁకామణికిని మా

కును.మధ్యతెరయొనర్చిన

సనువగు నన బువరేఖ్య ధ డతిముదమొదవన్.

151

తే. గీ. 35 సాధువాక్యప్రసంగంబు ♦ నలుపునపుడు
ఘనకవీంద్రుడు భూజాని ♦ వినఁగ నిట్లు
వలికె నిర్బంధవృత్తిమై ♦ బలిమికొనిన
నీమహితమున విద్యలు ♦ నీ దుహితకు. 152

వ. సానుపూర్వలక్షణలక్ష్యప్రబోధితంబుగా బోధింపుచు నకలకళా
వతీరత్నంబుగాఁ జేసెద నని విన్నవించిన కవిరాజశేఖరుని ననిచినప్రియంబున
ననిచి నిజమాత్యసహితుండై భక్తితాత్పర్యంబున నొక్క నిమిత్తకోవి
దునిం రావించి శుభావర్తంబైన ముహూర్తంబు నొక్క-శుభవాసరంబున
నిశ్చయించి భూవల్లభుండు పురంబును నిజభవనంబును సలంకరింప నియోగిం
చిన పూర్వోదితంబైన కేళీమందిరంబునందు. 153

కం. పన్నీట మెదిచికస్తురి
గ్రన్నన నునుపూతఁబూసి ♦ కప్రపుముగ్గుల్
నన్నవిడి దీర్చి చిత్తరు
లన్నియు నున్మోతజేసి ♦ రయ్య య్యెడలన్. 154

తే. గీ. పరము పరమైన చలువచఁపురము లర్హ
కేతనంబులు బహుచిత్ర ♦ కేతనములు
తోరణంబులఁ దగు పచ్చతోరణములు
కటకమునఁ గల్గి శృంగారకటక మయ్యె. 155

పంచచామరము

పురంబు నాల్గువీధులందు ♦ పొందుగారచించి కా
పురంబుసేయు వార లెల్ల ♦ భూషితాంగులైన య
బ్బురంబుగా గృహంబు లెల్ల ♦ పూజితంబులై మరు
త్పురంబు గేలిసేయు చుండు ♦ భూరివైభవంబులన్. 156

వ. ఇట్లు నకలమహాత్మవంబులుగాఁ గల్పించియుండు సంత. 157

నీ. మంత్రిసామంతక్షమానాథబుధకవి
36 హితపురోహితతతి ♦ హేళితంబు

పా. 35. సాధువాక్యప్రసంగ మీ ♦ సరణియైన

పా. 36 హితపురోహిత మనోభీష్మితంబు

గంధసింధురతురంగ స్వందసస్తోమ
 సుభటవేత్తధరాభి ♦ శోభితంబు
 గీతాభిసయశ్చక్రకృతాశ్చనై పుణీ
 వారాంగనానృత్య ♦ నై భవంబు
 భేరీమృదంగ గంధరకాహళవేణు
 వీ.వాదితుర్య నిఃకావ్యణంబు
 తే. గీ. జుహుకంపరసంతోష ♦ శాశ్వతంబు
 బిల్వణకవీంద్రసన్మృగ ♦ ప్రియకరంబు
 మంగళప్రసవలాంఛన ♦ సంగతంబు
 వాసిగనై సత్కళాభ్యాస ♦ వాసరంబు.

158

వ. అట్టి సమయంబున.

159

చ. సరగున రాజపుత్రకకు ♦ సంపగినూనె ద లంటి దానిపై
 దొరగడి గంధపుంబసపుతోడ నలుం గిడి గంధతోయముల్
 వరుసనుజల్కి మై దుడిచి ♦ వాటముగాఁగలపం బలంది బు
 37 గరుపనిరంగు జెందొగవగల్గల కావిపటంబు గట్టి బి
 గ్గరనవరించి మే ల్రవిక ♦ కంగులుదీరదొడింగి పొంగుచుకా. 160
 చ. కురులటుదున్వి చిక్కెడలఁ ♦ గూరిచి పావటదిద్ది వేణికా
 భరమున పుష్పమాలికలు ♦ బన్ని మెఱుంగిడి రత్న భూషణ
 స్ఫరణమొనర్చి కన్గొనల ♦ సూటిగకాటకఁ దీర్చి గోవక
 సురితిలకంబు నెన్నొనట ♦ సొంపుదలిర్పంగ నేర్పరించియున్. 161
 తే. గీ. గురువరునిఁ జేరి సరసముల్ ♦ గులుకరింప
 సత్కళాకేళికలగోష్ఠి ♦ నలుపు మనుచు
 పరిమళంబులు పైఁ జల్లి ♦ ప్రాణసఖులు
 దోడికొనివచ్చి రబలను ♦ మేడకడకు. 162

వ. ఇట్లు జగన్నోహనాకారంబుగా శృంగారించి తోడ్కొనివచ్చి
 తజ్జననీజనకులకు వందనంబుఁ జేయించిన వారలానందసాగరాంతర్నిమగ్ను

లగుచు మనఃప్రియాభిప్రాయంబుగా దీవింపుచు మఱియు రాజేంద్రుండు
కవీంద్రునితో నిట్లనియె. 163

తే. గీ. యౌసుపర్వేంద్ర కవిరాజ ధ సార్వభౌమ
సకలశుభకరసుముహూర్త ధ సమయ మనిస
నిదియె శుభమ స్తటంచు విః ఘ్నేశ్వరునకు
పూజఁ గావించె నల రాజఃపుత్రిచేత. 164

విషమ సీసం—

సింధురాణ్ణి పంగపుత్ర ధ సిద్ధివిఘ్న రాణ్ణహా
సింధురాధినాథవక్త్ర ధ చిద్విలాసభక్తహృ
కిరిద్బంధబంధురప్రబంధ ధ బంధుబంధురాత్మనం
బంధత త్త్విధీనముద్ర ధ భద్రముద్రసార్ధహృ

తే. ద్బంధుజీవాధరోష్ఠబంధబప్రదేశ
భాసమానాసమానవిలాసమంద
హాసనూత్నాంకురై కదంభతాగ్రతుంది
భోగవిగ్రహసంతతానుగ్రహాత్మ. 165

కం. కాండాటాధిపకేతన
కాండాత్మజ కంధరాగ్నికరదారక వే
దండాసన కాండావన
కాండాహ్వయ శరణు భక్తకాండనిహారా. 166

వ. అని యనేకప్రకారంబుల విద్యాభ్యాసనమయనిర్విఘ్న నుకూల
భావంబుగా విఘ్నేశ్వరుని బ్రణుతించి వాగ్దేవిం బ్రశంసించి. 167

తే. గీ. డంబుమీఱిన హాన్నుపటంబువాని
పెద్దకోడల వలరాజు ధ ముద్దువదినె
వేలుపులపెద్ద ముద్దుటిల్లాల నోట
మెలగఁ పూజోడి నీదయఁ ధ దెలుపఁ గదవె. 168

కం తల్లి యశేషభువనమ
తల్లి బవరంపుత్రసిఃతల్లి దయచే
తల్లిబిడ్డల కలరెటి
తల్లిలాలోకసములఁ ♦ దనియింపఁ గదే. 169

కం. హరినీలవేణి సంప
తల్ల-రవరదృగ్వాణి ఐరమఃకల్యాణి కలా
భరణశ్రేణి నిరంతర
కరుణామృతవాణి బ్రోవఁ ♦ గదె విధిరాణీ. 170

‡ చ. శరశరజాతజాతజనుఃపారతుపారశతారతార భూ
ధరధరరాజరాజగజఃపారకపారకచంద్రచంద్ర భృ
తల్ల-రకరస్థాస్థాపదఃకల్పకకల్పమృణాళనాళ ని
ర్భరభరితాభిళోభితసఃభారతిభారతిసాక్షరాకృతి. 171

వ. అని యిట్లు వాగ్విధూస్తోత్రంబు గావించి పుష్పాంజలి సమర్పించి
తత్ప్రసాదంబుగ్ల కొనినిర్మలాంతఃకరణంబున బిల్వణగురువరుపాదారవిందంబు
లర్పించియన్న యతం డక్కన్యకారత్నంబునకు శ్రీతిప్రియంబై యాది
కావ్యంబై రఘూద్వహమహిమోద్యద్దర్శణం బగు శ్రీమద్రామాయణం బుప
దేశంబు గావించె నయ్యవసరంబున. 172

కం. ఇష్టులు భృత్యులు గురుజన
శిష్టులు బ్రియమందరాజఃశేఖరుఁ డతినం
తుష్టిగఁ దయఁ జేసెను పర
మేష్టికలోద్భవుల కపుడు ♦ మేటిధనంబుల్. 173

చ. అవనిపుఁ డెల్లవారలఁ బ్రియంబుననంపి తనూజబిల్వణ
ప్రసరుల కచ్చటక విమలఃభాజనభోజనగంధమాల్యత
ల్పవసనభూషణాది సకలఃసంభవోచిత సత్ప్రదార్థముల్
దవిలియొనర్ప నూడిగపుఁదాదుల నుంచి విభుండు వేడుకక. 174

తే. గీ. అంతిపురమున కేగి నెఱయ్యంబుఁదనరి
మఱి యొకానొకవేళ నెఱ్ఱనముమిగుల

సంతసము మీఱు చెలి కళానదనమునకు

రాకపోకల ప్రియమందు ♦ రాజసూరి.

175

తే. గీ. కావ్యనాటకసరసశృంగారమదన

శాస్త్ర లక్షణమర్థముల్ ♦ సాంగముగను

జెప్పి కన్నెను ప్రౌఢగాఁ ♦ జేసె నతఁడు

నృపశిరోమణి మిగులమన్నింపు చుండ.

176

చ. వెలయఁగ నంత బిల్వణకవిప్రభుఁ డ్దర్శకళి వచింపఁగా

నెలమిని రాజకన్యక గ్రహించె ధృతాయతబుద్ధి గల్గి ని

ర్మలనలిలప్రపూరములు ♦ మాటిన తస్త్రలోహమట్లు వి

ద్యలు దగనేఁచె చిత్రతర ♦ మయ్యె జనావొ కెల్ల నెల్లడక.

177

సృగ్ధర.

నానాలంకారసీమా ♦ నవరసభరితా ♦ నాటకానీకధామా

గానాంభోధిప్రపూర్ణోద్గతహిమశుకళా ♦ కామశాస్త్రప్రవీణ

భూనాథానందరూపాధిభృత యవజనద్యుత్పన్నాకా మార్గసద్వి

ద్యానిజ్ఞేపం బనంగకృత్యజితజడతయై ♦ ధాత్రి రాట్క-న్యయెప్పె.

178

కం. ఇటు లని నకలజనంబులు

పటుగతి నుతియింప మిగుల ♦ పౌఢాంగనయై

కుటిలాలక సుమబాణని

భటునిగఁ జేకొనఁగఁ జాలి ♦ ప్రబలుచునుండె.

179

శా. అంభోజాస్తతనూజ పూజ్యతరరాజ్యసాహనాచార్య న

ప్రాంభోరాశివిభూషితావనివధూహస్తాగ్రనంగస్తదో

స్తంభోద్ధూత విధాతృనూత ఘనకోదండప్రభామండలో

ద్గంభీరాదిగుణప్రధాన జనకతొభర్తృజామాతృకా.

180

కం. దిక్షాగ్రశ్రుతిభీభ

త్సజ్జీభృత ధనుర్గుణోద్గతారావహ వి

ర్భుజ్నరీస్తోత్రకృదన

దృక్షామమహాత్మ లోకదృగ్విశేషి.

181

—♦ వసమయూరవృత్తము ♦—

శ్రీఘనఘనాపఘన ♦ చిన్మయమహాత్మా
మోఘశరదావనత ♦ మోఘనమరుద్ధ
క్తాఘసురభూజమిహి ♦ కోస సుయశశీశ్రీ
రాఘవమహోన్నతత ♦ రాఘవనశుక్రా.

182

—♦ గద్యము ♦—

ఇది శ్రీరామచంద్రకరుణాకటాక్షవీక్షణనంబున కలసంపూర్ణ సరసశృంగార
రసధారాధారమాధురీధురీణాలంకారితాంధ్రగీర్వాణ కవితావిలాస విచిత్ర
విలసితాపస్తంబసూత్రభారద్వాజ స గోత్రపవిత్ర చళపిశ్చ
సుధార్ణవరాకానిశాకరయశోధురంధరధరామరప్రవర్య రామ
యనామార్కపౌత్రకామకవిసుపుత్ర సకలవిద్వజ్జనవిధేయ
సరసయనామధేయప్రణీతంబై నయామినీపూర్ణ తిలకా
విలాసంబనుశృంగారమహావ్రీబంధంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

యా మి నీ పూర్ణ తిల కా చి లా స ము

తృ తీ యా శ్వా స ము

కం. శ్రీ జగదానందసుధాం

భోజాలకపూర్ణ చంద్ర ♦ పుణ్యానసధా
త్రీజాంతరంగగృహసం
పూజిత రామాభిధాన ♦ భవవసనిధానా.

వ. దేవా యవధరింపు మనంతరంబు.

2

సీ. కాసారతరవీచి ♦ కాసారభరమల్లి
కాసారపరిపుల్ల ♦ కేసరంబు
వాసంతికామధు ♦ గ్రాసాంతమధులిడ్వి
లాసాంతమధుముఖ్య ♦ వాసరంబు
హాసానులాపవి ♦ న్యాసాభిరూపప్రి
యాసౌఖ్య సంపద్వి ♦ భాసురంబు
స్వాసాదపరభృద్వి ♦ కాసాస్పదోద్భవ
త్ప్రసాదనవలతా ♦ గ్రేసరంబు

తే. గీ. వాసితప్రసవపరాగ ♦ ధూసరంబు
వాసవప్రియసవనకృ ♦ ద్భూసురంబు
భాసమానాసమానాబ్జ ♦ నీసరంబు
జ్ఞానై వాసిగ మధుమాస ♦ వాసరంబు,

3

కం. సకలద్విజఘలదం భ

మకరాంకసహాయభూతమహిమాన్విత మై

ప్రకటావనీజసమ్మా

హక మై భూమండలంబు ♦ నామనియొప్పెన్.

4

తే. గీ. జడతఁదాల్చి స్రభంజనుం ♦ డడరి భువన

బాతులమధింప దాక్షిణ్యసరణివిడిచి

వ్యయముగడచి కజాతిక్షయప్రధాన

మేషగతుఁ డయ్యె మిత్రుఁడమిత్రుఁ డగుచు.

5

చ. ప్రమదమరుక్కోరపరిపర్యపహృచ్చిరవస్త్రవ త్త్రయై

క్షమఁగొని వేడినం ద్రుపదకన్నీయ కన్నీయు మాధవుం డిడెన్

ప్రమదమరుక్కోరపరిపర్యపహృచ్చిరవస్త్రవ త్త్రయై

క్షమఁగొని వేడినం ద్రుపదకన్నీయ కన్నీయు మాధవుం డిడెన్.

6

మ. నవభావంబులఁ గూపు బాలలతకూసల్ మేలుపున్నాగముల్

ధవులై పుష్పకదంబ లీలలెలమిన్ ♦ దారొందు నవ్వేళలన్

నవభావంబులఁ గూపు బాలలతకూసల్ మేలుపున్నాగముల్

ధవులై పుష్పకదంబ లీలలెలమిన్ ♦ దారొందుటల్ వింతలే.

7

కం. ఘనమరుదానఁ దరచిన

ననరాశినిబొడమె సరసస్థైఖిరి నవమో

హనుఁ డ మూధవుఁడదర

మునుఁ గనఁగాహారము హరిముఖభగతతికిన్.

8

తే. గీ. సకలఘలమూల కారణాన్వదముతోడ

ఘనశరులఁ బంపు వదలని ♦ కల్మితోడ

లలితశృంగారరూపసంక్లితోడ

నలరె మూధవుఁ డఖిలాగ ♦ మాంతములను.

సీ. అభినవోదయవసంతార్థకస్ఫుటనాభి

దళనకారణల విత్రంబు లనఁగ

పథిక చి త్తక్షతోః ద్భవశోఽనితార్ద్రా పు
 మ్పాంబకబడిశజాః లంబు లనఁగ
 శిశిర ర్తుమృగతనుః ఛేదమధ్యాగమ
 సమయ శార్దూల నఖము లనఁగ
 మదనగంధర్వసః ద్వదనకృద్విధివిధా
 యక తన్మృఖాద్యలః క్ష్యంబు లనఁగ

తే. గీ. సమయవిటనాథరచిత భాః స్వరతరోప
 వనవధూ నూత్న నఖరేఖ ధ లనఁగ నరుణ
 కిరణ తరుణపలాశవిః స్ఫురణ నవస
 లాశపేశల కోశజాః లకము లలరె.

10

కం. మారునకుఁ జై త్రసాధన
 కారుఁడు దననేర్పు మెఱయఁగా నెల్లెడఁజె
 న్నారఁగ నారాచంబుల
 నారి డె నన వనులఁ గొన్న నలు నిండా రెన్.

11

తే. గీ. అఖలభూజనులకు సుమఃనోభినంప
 దలు ఘటింపుమ బహువర్ణ దాయి యైన
 మాధవుని చైత్రకుం డన ధ సాధు వయ్యె
 వివిధజాతుల కిది యెంతో వింతగాను.

12

సీ. పున్నాగములు సన్మృగముల పోల్కెఁ
 జెన్నార హరిసేర ధ మిన్నకున్న
 మందారములు కీరవందారులకు నిష్ట
 బృందారకావాస్తి ధ జెందకున్నె
 రూపాతిశయకోర కాపాదహేమక
 లాపంబు లవివన్నెఁ ధ జూపకున్నె
 కుందంబు లభినవాః స్పందంబులుగఁ దేటి
 బృందంబులకు తావిఁ ధ జిందకున్నె

తే. గీ. పచ్చగన్నెరు లొకకొత్త ♦ మెచ్చకున్నె
పాటలావ? ససశిరుల్ ♦ చాటకున్నె
పొగడసంపద లొకవింత ♦ నిగుడకున్నె
వివిధవనుల వసంతర్తు ♦ వేళలందు.

13

కం. నీచిదలిర్చుగఁ జల్లని
తావులు నెడజల్లు వీరుల ♦ తావులకు నభుల్
గానలిదిరుగఁగ మారుని

నూవుల కిరవగుచు గుఱ్ఱమావులు దనరెక.

14

పే. గీ. మహిమదభిక్తి త్త్రొత్తశాల్మలులనిట్ట
లెల్ల నె ల్లడలందు ని ♦ ల్వుల బూచె
విరహింబుల గెల్పవచ్చు పూఁవింటిజోదు
రంగు చంగావి పటకుటీరంబు లనఁగ.

15

పే. గీ. పుష్పపులమీలు చిగురుటాకుల దళంబు
గలిగి ద్ద్యుబూతిచే ♦ సలరు లేత
పనఁ బొసంగెడు మధురసంఘలరసాల
సాములు మీతె మదనాస్త్రశాల లనఁగ.

16

కం. బంగారుతెరువు లలరు మె

ఱుంగారఁగ నలరె డరువరులపై కేగన్

సింగారించిన మారుని

బంగారపుదేరు లనఁగ ♦ బహుచిత్రములన్.

17

ఉ. కాముకనై రి హేమమయఁకాహళనాదవినోదలీల న
య్యామినిఁ గాననయ్యె మృదులాయతబాలరసాలసాల శా
ఖామలపల్లవాగ్రిలవఁఖాదనదర్ప వనప్రియాళికా
కోమలకంతనాద మవిఁకుంతిత పాంథవృందతరాళ మై.

18

ఉ. కానలఁ జేరి సత్ఫలవిఘ్నా మొనర్పుచు పాంథభీతి ద
ధావనమొనర్పుచుక మనునిఁధానముఁగాంచి కుజాతినంగతుల్
పూని మలీమసాకృతులఁ ♦ బొంగుట మాధవుఁ డెంచి కాలవి
జ్ఞానము కల్గినంతనె విజాతిక పంచమరీతిఁ గూర్చుండే.

19

చ. నెలవుగఁ బల్కుదేనియలు ♦ నింపుచుఁ జల్లనితావిపూలదం
డల బహుచిత్రపత్త్రరచనల్ పచరింపుచు మోహనై కలీ
లల నవకన్యకావనవిలాసినిఁగూడి వసంతనాయకుం
డలరె దదీయవై భవము ♦ లద్భుత మయ్యె జగత్ప్రియంబునన్. 20

సీ. పాణీరభూభృద్వినాటిమరుద్వధూ
వీటినుగంధంబులాటి లాటి
లాటివరాటిమరాటికుచాలిప్త
పాటిరవాసనల్మీటి మీటి
మీటికృతోద్విరుద్వాటిదళత్పష్ప
కోటిపరాగముల్జూటి జూటి
జూటిభవత్కురుట్కీనీనమాన్మ
ధాటివిహారంబుచాటిచాటి

తే. గీ. చాటివలిసిటికాసారవాటి తేలి
తేలికలులీల మరుకేళి ♦ దేలు బాలు
బాలికలు హాళి దేలుప వాఁవ్యాళి కదలి
కదలి చనుదెంచు దక్షిణగంధవహుఁడు. 21

— ♦ లయగ్రాహి ♦ —

సారెకును మేలికరవీరములదూలి సహ
కారములవ్రాలి మధుసారములు గల పు
వ్వారములుగోలి తమిదేరుగడబాలివిడ
బారి గమిదేలి గొనబారి వనితావ్రల్
జూరగొను గాలితెర ♦ వేరి గడుసాలి వల
పూరు జవరాలికల ♦ బేరజపుపాటల్
గూరిచి విరాళిమది ♦ గూరిచిరిజాలివిర
జారగను జాలిమురిమీలు బరిదేటుల్. 22

తే. గీ. చిత్రచిత్రంబుగను చైత్రచైత్రలక్ష్మీ
లక్ష్మీవేలయించె నీలు సర్వలక్షణముల

మఱియు మఱియును మాధవ ♦ మాధవై క
నై ఖరిఁదలంపనొకవన్నె ♦ వరలకున్నె.

23

సీ. మధుతిర చ్చాయాస్తి ♦ మీఱియుండుటె కాని
మృదుతరచ్చాయాస్తి ♦ మీఱ దయ్యె
భవనబంధుప్రీతిఁ ♦ బూనియుండుటె కాని
భవనబంధుప్రీతిఁ ♦ బూన దయ్యె
మిథునసంగతిఁ గల్గి ♦ మించియుండుటె కాని
మిథునసంగతిఁ గల్గి ♦ మించ దయ్యె
సుమనోవికాసంబుఁ ♦ జూపనోపుటె కాని

సుమనోవికాసంబుఁ ♦ జూప దయ్యె
శే. గీ. నయ్యడలనంచు జనులెంచు ♦ టిరవుగాంచు
సామ్యసిల మించుటుడుకులు ♦ గ్రుమ్మరించు
బడలికలునించు భోగల ♦ పనలడంచు
నెండలలరించు వేసవి ♦ దండఁగాంచు.

24

శే. గీ. కోకములపండు బలితంపు ♦ గుబురుతండు
ఘూకముల కగ్గిగుండు భోగలకుదండు
తెరువరులగండు దగఁజేరు ♦ దీముదిండు
మహిని వేసవి రవపిండు ♦ మలయుచుండు.

25

మ. పవమానోత్థితభూపరాగపటలప్రక్రాంతమార్గావరో
ధవిధిక్ రథ్యములొగిన నని తదంతప్రక్రియాధుర్యుడై
రవినిరంబులుసత్కళావళుల జేర్పఁగాదె కాసారవా
ర్షివహం బౌరయ సంత కంతదరిగె ♦ న్నిక్కంబుగా నయ్యెడక. 27

కం. సరసులగతి మెఱయుచు ను
స్థిరనన్యైకద్యజేఘృతృష్ణాస్పదవై
ఖరుల నిరర్థకజనన ము
మరి దుష్ప్రభువులుగ నెడఁమావులు ప్రబలెన్.

28

తే. గీ. శాల్యలీఫలగర్భసంజనితతూల
జాలమవిరళవాతూలసాళి నెగసి

కవిసె మిను రవిరథతురంగముల నెమర

చొంగ నురుగు లనంగఁ గానంగ నగుచు.

29

కం. పొందుగ మువ్వేల్పులు దన

యందునవసియించు తెరిగి యాగములరవి

న్వందులకుఁ బిలువ బయనపు

సందడిసాగమి ననంగ యాగిలెదివముల్.

30

మ. చటులావర్తిమరుత్కృతోత్కటరజశ్శక్తిక్రాంతక్షిప్తచృద

చృట లాకాశపదంబునం బొలిచె పద్మన్యాధిష్టివాప్తకిం

బటుఘోరాతపతప్తవిశ్వము జగత్ప్రాణచిత్రచేసితి

స్ఫటలేఖావళు లట్ల సర్వదిశలన్ యాపన్న సప్తస్థానన్.

31

మ. అవనీచక్రమునందు మించె వరపుణ్యస్థాలికల్ పాంథహృ

ద్యవహారోచితశాలికల్ ఘనయశోద్యద్వల్లికామూలికల్

భువనాబ్జాగతకేళికల్ సదచిరాభోజాగమశ్రీసము

ద్భవబీజావనమాలికల్ సుజనసంస్థాపనపాపాకల్.

32

సీ. కడువేడిమికి సుధాకరుని నెన్నడుముచు

నొదుగు మబ్బు లస గ్రోవ్వెదలు బొదల

గుబ్బులసొబగు కంగులమచ్చుఁ జూచుట

కగు నిట్లు నెడి కలశాళిఁ బూని

తగదీర నీరువోయంగ ధార లోగొంచు

దనిసి మెచ్చులుగ మూర్ధంబులూచి

రేచినతమి మాధురీరసానందంబు

సుడువుచుఁ బల్కించు యడుచుదనపు

తే. గీ. తెరువరులతోడఁ దగు బల్కు యేనెసొల్కు

సరసములుగుల్కు నెఱివోడ యజవ్వనంపు

మగువలుందురు వలరాజు మలయనీమ

తెఱుగులగు నీరువోయ వందరులనెందు.

33

తే. గీ. మఱియు ముగ్ధాధ్వగులు నీరుమజ్జి గడిగి

వారి నెమ్మొము పస కానబారి చూడ

వారియొసగుచు నగు దేటఁమాఁసంగి
త్రావ నగుదురు సై గల ఁ తరుణులందు. 34
కం. పగటి యుండుకార కుండెడి
జగతిని కేయెండలాని ఁ చమురుచునుండున్
దగఁజేకోరములకా
రగఁ బోసిన వేడిపాల ఁ రంగు సెలంగన్. 35

నీ. చలువపన్నీటి చెఁగలువకేళాకూళి
కల నోలలాడి లేవలపుఁ గొలువ
పదనుగొఱ్ఱగినీట ఁ మెదిపి ను న్నొత్త గ
వ్వరపుగంధము మెయి ఁ పూతఁ బూసి
చిలుమలైమొగ్గల ఁ నరములుదురిమి సై
పుగ భుక్తిపలిసి కఁప్పరపువిడెము
లందుచు నారికేళాంబువులను దప్పి
దీర్చుచు కదలీదఁదిగ్గిమాతు
తే. గీ. లుంగళలరసములఁ దెచ్చి ఁ సంగతముగ
సురటివినరెడి కీల్పొమ్మ ఁ లొరయు జందు
రముల మేడల విరుల దల్పములఁ జేరి
కలియుదురు ధన్య లెందు వెన్నెలలయందు. 36
శే. గీ. సరసజంబీరరసమిశ్రఁజలరసాల
పుష్పఫలగంధదాన సంపూజనములు
సుమహితాఖిల తాలవృంతముల పనులు
వఱలె నూరూర చలువపంఁదిరుల సిరులు. 37

ఉ. శ్రీవిలసత్ప్రవాళము ఁ ప్రచిహ్నితమాక్తికచారుపుష్పమ
భ్రావిలగంధసారము నిశాంకము మంజులవంగచంద్రమ
తాన్యవృతసన్మధూజ్వలరసాధికదీప్యము నర్పణోక ధ
ర్మావహ మై వసంతకసుమాకర మింపు దలిర్చె భూస్థలిన్. 38
వ. అట్టి వసంతకాలంబున. 39

తే. గీ. రాక రాకయు వచ్చె ముల్లోకలక్ష్మి
రాకరాకల తమము నిరాకరించు
రాకవిధునకు రాధతో ♦ రాకఁ గూర్చి
రాధ మాధవునకుఁ దక్కి ♦ రాకవలస.

40

తే. గీ. అట్టి వై శాఖ పూర్ణిమ ♦ యందు నుదయ
సమయమున వససాలికల్ ♦ సరసపుష్ప
మధురసాలసితాభ్రసంపదలు మొదలు
గలుగు కాన్కలు చేసి పొంకముగననిరి.

41

కం. ఓ యమ్మ భిర్తదారిక
నీ యుద్యానంబు మధుసూనికరిసిశకుకీ
గేయం బై రంజిత నా
హా యే మనవచ్చు మోహాన్దకప్రభలన్.

42

వ. దేవీ భవద్విహారభవనం బగు పుష్పావనంబునం దరులతానిక
రంబు లంకురితంబై చిగిర్చి పసరుమొగల నెనఁగి జాలకంబులఁ గీ ల్కొని
ప్రసూనస్తంబకంబులఁ బుటంబులెగసి జేనెసోనలం బూని పూపిందియలఁ
బొందుపడిన వశలాటపుల సూటిగొని లేబరువునొరసి మెఱసి బొడ్డుతం
డంబుల నిండుకొని రనంబులఁ గురియుచుం దగిలవేగున న్నొగ్గిడి లేమొగ్గ
రంబులగు గురువిందపందిరులు పొందు నెఱప నేలాలతామంటపంబుల నొంటి
వడి దంటలై యంటిన పంటకప్రపుటసంబుల నుప్పతిలి మెప్పునొప్పడు
గొప్పకప్పురపుదిప్ప లొప్పుమీతె సారణుల మేఱమీఱ యేఱులై ప్రవ
హించు గొజ్జగులమంచునీట నించిన చెంగలువకేళికూళిలు భారాశంబు
లయ్యె నొయ్యనొయ్యన మలయు మలయపవమానమానిశోన్మత్తమధుక
రానీక కోకిల శాలికా శుకకేసీకల కలకలారావభావంబులు భావభవప్రభా
వంబు లుపన్యసింపు చుండె నెల్ల దిక్కులం బరాగపటలంబు ఘుమంఘుమా
యితం బై హితంబుఁ జూపె నేపుగలిగి యామనిసామికల్మికి సంతరంగంబు
లై న తెఱంగులు దొరంగలించె మఱియు నవ్వనంబు నందు.

43

సీ. లతకూఁఁ దగు బాలఁలతకూఁస దలిరుప్రా
యంబు నిండాఁర మే ఁ లందెనమ్మ
మందారికప్రాణి ఁ మందారికలబారి
సుమనోనురాగంబుఁ ఁ జూపెనమ్మ
సురసాలపాళి భాఁసురసాలపాళిపై
జలిబిలివలపులఁ ఁ జలికెనమ్మ
తిలకకోశసదాఁ ఁ తిలకచేఖ నెనంగి

చూపరులకు వింతఁ ఁ జూపెనమ్మ
శే. గీ. మాధవిక నిండుకూటంబు ఁ మలసెనమ్మ
చిన్నికొమ్మల తేట రంఁజలైనమ్మ
ఘనతరులపాలి సిరులందుఁ ఁ గల్గునమ్మ
సేమలత వింతనన్నెల ఁ నెనఁగెనమ్మ.

44

సీ. చిన్నిపొన్నను దారఁసిలియున్న లతకూఁస
ననువుగా జతిగూడఁ ఁ బెనిచి పెనిచి
వలపు లీడరు రాఁచిలుకదంపతుల మ
చ్చికమీఱు నొక్కటి ఁ చేసి చేసి
పసిమి కోయిల మున్ను ఁ బాలింతరాండ్రు
కొయ్య నొయ్యనఁ బురు ఁ డోమి యోమి
మొకరితోఁ బిల్లలకు గ్రొవ్వెరులతేనె
మించుబుగ్గు లొనంగి ఁ పెంచిపెంచి

శే. గీ. కమ్మ శిశువు వియ్యంపుఁగరిమ నెఱవ
నిందులొనఁగుచు వేడఁ గాఁవించి మించి
యెనర భవదీయశృంగారఁవనమునందుఁ
గ్రీడగావించు మాధవఁశ్రీకుమారి.

45

ఉ. కమ్మకగాదు నీదు మదిఁ ఁ గ్రమ్మడువేడుక నందడింప మో
దమ్మన నెచ్చెలుల్ స్రవణఁదమ్మల సమ్మద మెమ్మి దెల్ప రా
వమ్మ భవద్విహారవిభాఁసమ్మగు పుష్పవనమ్ము జూడ వే
గమ్మనకు మృగన్ విరుల ఁ గమ్మనితావులు గుమ్మరిలైడున్.

46

కం. అని తేనె లుట్టిపడఁ బ

ల్కిన విని మదిసంతసించి ♦ కేళీననిఁ గ

న్దొనఁ గోరిక దనివారఁగ

మనసూర కడిందిప్రేమ ♦ మనలుకొనంగన్.

47

చ. పరిచయమిచ్చి పుష్పవనఃసాలికలన్ గరుణించి సత్పుణా

ధరలతికాదళంబులు సుధాధవళాంబరభూషణావళు

ల్విరివిగ నిచ్చి పంపి కడుఁ వేడుక పుష్పవిహారకేళిక్

గురువరు నాజ్ఞైక్యకొని సఖుల్ గొనియాడఁగఁ దనోత్సాహంబునన్.

48

కం. భాసిలి గురుతోవిద్యా

భ్యాసమున కన్దనమయ ♦ మనుచుఁ జలిపి త

ద్వాసరమున రాసుత మధు

మాసరమాన్తై భవములు ♦ మది ముదమొదవన్.

49

కం. అలివేణి మదనమోహిని

కలవాణి వసంతతిలక ♦ కల్యాణి సుమం

జాల సరసాలిక శశిరే

ఖలు మొదలగు ప్రాణసఖులఁ ♦ గలిసి రయమునన్.

50

చ. కలికి మెఱుంగురంగువని ♦ గల్గిన బల్లజరాతివచ్చరా

ల్లలికెడి తల్పురెక్కల దగుఁలొక్కిను ముత్తైపుజాలితేట్లు

నొలసెడి పైపుటంబు వడు ♦ పూనిన దంతపుకోళ్ల చక్కి మే

ల్మొలచినలీలఁజెన్నలరు ♦ ముద్దులపల్లకి నెక్కి వేడుకన్.

51

చ. చిఱిరతనంపు బెత్తములఁ ♦ జేతులఁ బూని విలాసలీలఁ

దిరుణులు గొందఁ జిట్లు జనుదారి బరాబరు లున్ని జేసి హె

చ్చరికలు దెల్పుచు న్నైనరు ♦ సందడి పొందుపడంగ వేగ ముం

దరుగఁగఁ జేరి రందఱు విహారవనాంగణసీమధామమున్.

52

తే. గీ. అచట రాల్కున్యవల్యంకికావతరణ

మంచితంబుగఁ గావించి ♦ కాంచికాంఘ్రి

కరపరిష్కారహారాదికములు దిటము

నుంచి కంచెలచేల బిగించు నంత.

53

సీ. కంకణంబుల పొందు ♦ గాంచె నీ ఘనవేణి
 కంకణంబులపొందు ♦ గాంచకున్నె
 హంసకప్పియలీల ♦ నలరు నీ పద్మిని
 హంసకప్రియలీల ♦ నలరకున్నె
 చిత్రకలాప మాన్వించె నీ చంద్రకి
 చిత్రకలాప మాన్వంపకున్నె
 తారావళికి వన్నె ♦ దార్చె నీ శశిరేఖ
 తారావళికి వన్నె ♦ దార్పకున్నె

తే. గీ. యనుచుఁ దమ తమనామ సామ్యముల వచన
 రచన లలరించి సగలు జాగ్రత్తనుంచి
 కుచ్చెలులు వెన్నమరలించి ♦ కూర్చికట్టి
 జవిశలుబిగించి వనకేళి ♦ రభసమునను.

54

శ్లో. గీ. చెలులు దనుగొల్ప రాకన్నె ♦ చెల్వుమీఱు
 జేరె నారామనీమ విహారమునకు
 వచ్చె మధులక్ష్మీచెల్మి కై ♦ యిచ్చగించి
 రాజసముమీఱు వలరాజురాణి యనఁగ.

55

కం. ఆలీతతి హాని గనె
 కేళికంకేళినారికేళివనాన్
 నాళికమధూళి సమ
 ధూళిమేళికృతప్రణోళిపాన్.

56

కం. ఆరామనియ నూత్నత
 రారామవిహారకేళి ♦ కా రామలతో
 గారామలరంగ తనుశృం
 గారామలలీలతోడగారామలసన్.

57

చ. దొలదొలబారు గొజ్జగుల ♦ దూలిన కమ్మని మంచుసోన కా
 ల్పలదరిఁ బూచు మల్లికల ♦ పద్మల జాబిలిరాల మేలుది
 న్నెల బలుద్రాక్షపందిరులనీడల గప్రపుటంటిబోదె చా
 ల్పుల నెలమావిక్రేవలను ♦ బొందుగఁ గ్రీడలు సల్పి రా చెలుల్.

58

సీ. అలరుతావులఁ గూడు ♦ నలరుతావులఁ జూడు
 కోరకమ్మల యాస ♦ కోర కమ్మ
 చాల మే లగు పొన్ను ♦ చాలు మ్రోలగనున్న
 మావికొమ్మల పండ్లు ♦ మావి కొమ్మ
 బాలబిల్వము జూడ ♦ బాలబిల్వముప్రోడ
 రేగఁగ్రమాకుల కెదు ♦ రేగ కమ్మ
 పచ్చపూతల మించు ♦ పచ్చపూ తలనించు
 తేలకొమ్మలఁ జూడ ♦ కేల కొమ్మ

తే. గీ. లార కదళులపైఁ గోర్కె ♦ లారఁ గదలి
 నారికేళివనాళిఁ జెన్నాని కేళి
 కింపు చులకింపు నని తమ ♦ కింపుమెఱయ
 నాడి రతివలు మరుఁడు వెన్నాడి కొనఁగ.

59

సీ. రాకు రా కల తలి ♦ రాకులంట కె యవి
 మరుని చేబాకు లో ♦ మందయాన
 మొగ్గబారకె మల్లె ♦ మొగ్గబారు లవెల్ల
 మార నారాచముల్ ♦ మంజువాణి
 వారంపుటలరు పుష్పావ్వారమేరకె యది
 వలరాజుసొమ్ము పుష్పావ్వరుబోడి
 చేరకే శుకపికఁ శారకేకేబలంబు
 లవి కాముపౌజ లో ♦ యతివనిష్ఠు

తే. గీ. యనుచుఁ గడులేత్రప్రాయంబు ♦ వనితలందుఁ
 గలుగుమ్మగత యొరులకుఁ ♦ గలము తెలియఁ
 దలఁచి పలుకుచుఁ దమ రటు ♦ లలముకొనుచు
 సఖులు పుష్పావచయకేళి ♦ నలిసి రందు.

60

చ. అలికులవేణి యొర్తు చిగుఁరాకులజొంపపుఁ దీవగుంపు లో
 పల నిగుడంగబారి యొక ♦ పాశపుఁబూవులగు తిఁ గోయుచోఁ
 జెలి యొక తేగి దాని వలిసిజ్జెప్పుగుబ్బుల దోరపండ్లు దాఁ
 గిలె నని కేలనంటంగ సఖముఁబులందఱు నవ్వి రయ్యెడన్.

61

చ. మఱియొకలేమ లేమగువ ♦ మన్ననఁ గ్రొన్ననదండదండపై
దురిమిన మేలిమేలిమిగఁ ♦ దోచినవేచన వే టొకర్తునా
విరిసరమచ్చు మ చ్చనఁగ ♦ వేసలి నాననొకర్తు గప్పు పూ
సర మనిజేర జేరచనఁ ♦ జందురుకాపులు గప్పె నేర్పునన్.

62

ఉ. కోమలు లిద్ద టొక్క- ననఁగు త్తికి గు త్తపువాదు సల్పఁగా
భామ యొక ర్తువచ్చి సరిపాళముగా కథఁ జెప్పుదాన నే
సీమను జందమామ నివసించునొ జెప్పినవారి దీ సుమ
స్తోమ మటన్నఁ జెప్పె నొక ♦ తొయ్యలి తేగదె యంచు తత్కథన్. 63

సీ. చనకేళికిని గూడు ♦ మని వేడకొనిన ప

న్నగవేణి తాండింపఁ ♦ దలఁచనగునె

ఘనపుష్పరసము గై ♦ కొనుమన్న సైకత

కటి విరసంబుగాఁ ♦ గాంచఁ దగునె.

మాకంద మది వేడ్కఁ ♦ జేకొంద మనిన సా

రసయాన మా మాట ♦ గసరసగునె

పాలమొగ్గుట గానఁ ♦ బహిఁజూడు మనిన మీ

నాయతేక్షణ వగఁ ♦ జేయఁ దగునె

తే. గీ. యనుచుఁ దమమాటవినక యిచ్చానుగుణ్య

వ ర్తనలఁ జేరు ముగుదజవ్వనుల వనుల

వెఱపులోదోడ నేర్పున ♦ విశదపఱచి

సరసములఁ దేలి వనకేళి ♦ సలిపి రందు.

64

సీ. సమదచంద్రకిలాస్య ♦ జతఁ గొన్న దీ పొన్న

కటు జేరకమ్మ నీలాహివేణి

నీలాహివేణి మున్నించె నీ కాంచనం

బటు జేరకమ్మ పూర్ణాబ్జవదన

పూర్ణాబ్జవదన నేర్పుననంటె గోరంట

కటు జేరకమ్మ చక్రాహ్వయకుచ

చక్రాహ్వయకుచ ముచ్చటబెట్టు కలిగొట్టు

కటు జేరకమ్మ మీనాయతాక్షి

తే. గీ. యనుచు జాణయొక్క ర్తు వల్లనుచుఁ బల్కు-
ప్రోడయొక్కరై కార్ముకభ్రుకులార
చారుతరమీనకేతునిశారణారి

వనజరుఘ్నసలార రాఘవచ్చు ననియె.

65

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబుల వనవిహారంబు గావింపుచు.

66

రగడ. రమణి గనుఁగొమ్ము తరుఁరాజముల రాజముల
రమణీయముల నీ ధరాజముల రాజముల
రసముఁ జిల్పెడు సుమపరాగముల రాగముల
ససమకిసలయమే దురాగముల రాగముల
సరసగతి నలరు సురసాలముల సాలముల
సరిమీఱు నలరు సురసాలముల సాలముల
పరికింపు మటు కాముబాణముల బాణముల
పరిపక్వఫలరామబాణముల బాణముల
బాలతర మైన శ్రీపర్ణముల పర్ణముల
నవకమున నెనఁగు పున్నాగముల నాగముల
పువ్వుబోడి చూడు సంభోగముల భోగముల
వనిత గనుఁగొను సింధువారముల వారముల
జననుతము లవియె ఘనసారముల సారముల
ఫలవిలసితముల రంభాగముల భాగముల
పాలుపు మిగిలెడి నిల్వపూగముల పూగముల
చాలమే లగు పారిజాతముల జాతముల
మ్రోలఁ గనుపట్టెడి కపోతముల పోతముల
వలనుమీఱిన నాగవల్లికల వల్లికల
మలయజామోద గిరిమల్లికల మల్లికల
మహిఁ దనరుతీవి నవమాలికల మాలికల
బహుళకలకంఠ పికబాలికల బాలికల
పికవాణి చూడు మదభృంగముల భృంగముల
ప్రకటతర మైన నారంగముల రంగముల

నలినాక్షి ఘనవంశఃనాళముల నాళములఁ
దనరు వనిలోన శ్రీఃతాళముల తాళముల
తరుణి గనుఁ గొను మెట్టఁదమ్ములను దమ్ములను
నెరిపండు తియ్యదాఁనిన్ములను నిమ్ములను
తలిరు సంపఁగిపూలఁతావులను తావులను
మొలకగ్గప్రపుటంటిఁమోవులను మోవులను
తెలియనగు చిన్నిపూఁదేనెలను దేనెలను
మలయగిరి మందపవఁమానులను మానులను.

67

వ. అని యామినీశ్వరవదన లయ్యామని వనివిశేషంబు లయ్యా
మినీపూర్ణ తిలకాంగనాతిలకంబు దిలకింపుచొప్పునం జెప్పుచు.

68

నీ. మధుపాళి జతనుంట ఁ మాటగా దంచు నో
నెలఁత పూఁబొదరింట ఁ నిలువదయ్యె
తిగ పుష్పవతుల సంఁటఁగరా దటంచు నో
విరిదీవ కేళిగాఁవింప దయ్యె
పల్లవభావ మేఁర్పడఁ జూపె నంచు నో
యలరులేమావి ముఁద్దాడ దయ్యె
పంచమోక్తి మారు ఁ పల్కరా దంచు నో
మించుఁగోయిలఁ బల్కఁరింప దయ్యె

తే. గీ. ననుచు వనకేళిగొనని జఁవ్వనుల తలఁపుఁ
జెలిసి వేఱకజాడలఁ ఁ దేలఁ బల్కి
వలపుమొలపింపఁ జేయుచు ఁ కలికిమిన్న
లంచఁ గొన్న నరంతు గాఁవించి రంత.

69

కం. ఊహలిరవొంద త్రిజగ
నోహననైఖరుల మదనఁమోహిను లత్యు
తాహనుమోద సుమనం
దోహద మని సలిపి రపుడు ఁ దోహదకేళి.

70

తే. గీ. రామ యొక్క తె పుష్పితాఁరామమునను
కేళిపదహతి జేయ కంకేళి మిగుల

- సౌమనస్యంబు నెఱపిన ♦ సౌమనస్య
మొచ్చె దాని కళోకాఖ్య ♦ మిచ్చి యపుడు. 71
- కం. కన్య యొకతె ముఖసీఘ్ర
వన్యమునగఁ పొగడ నలరు ♦ వడిగూరిచెనా
సన్యోన్యజన్యజనక
త్వన్యాయము దాని కయ్యె ♦ దత్తమయమునన్. 72
- కం. అత్తరి బిత్తరి కౌగిట
హత్తిన గుత్తంపుత్తు ♦ చాక్రతు లగు పూ
గుత్తు లలరించె కురువక
మత్తెరగలు వంటి విటపులం నగుఁ గాడే. 73
- కం. ఎలనాగ లుమినితన్నిన
చులకన గద యనుచు ముద్దునుండరి వగచే
తిలకించు నంత ననచెను
తిలకము ఘనతరులలోన్ ♦ తిలకముగాడే. 74
- కం. చూపుల సుమకాండవిలా
సాపాదనచతుర యగు నొయిరికి హితన్త
చేపడి సుమకాండవిలా
సాపాదనచతురకాడే ♦ సహకార మిలన్. 75
- కం. ప్రకటముగ నొక్కబాలిక
మొకమెరికను చంపకమున ♦ మొగ్గలరించెన్
సకలప్రపంచధర్మం
బకలంకవితానవృత్తి ♦ నట్లగుఁ గాడే. 76
- తే. గీ. రమణులందఱు కర్ణికారద్రుమంబు
చెంత వసియించి సరసముల్ ♦ దొంతరిలంగఁ
బలికి నంతట నది విరుల్ ♦ గులకరించె
భావిభవసూచకప్రియ ♦ భావ మెనఁగ. 77
- తే. గీ. బాలకుసుమాశు గార్తించే ♦ బడలిగంధ
వహున కెందునఁ గనుఁగొన్న ♦ వావిలేద

టంచు నిట్టూర్పునింప పుష్పించె గంధ
వార మిది యన నవసింధువార మంత.

78

కం. మానవతి యొకతె మంజుల

గానామృతరసముచిల్కి ♦ కడుప్రేంభణపు
స్మాగ్నిను నలరించెను ఫలని
ధానము గరఁగించు సతికి ♦ తద్విధి ఘనమే.

79

ఉ. పువ్వులురాల నిద్రఱొక ♦ పొన్న గనుగొని దీని గల్లు బ
ల్కొల్పిర్వరులన్నియుం దరుగఁగోయుము బాలన నాకుమేరు వో
జవ్వని నాన మేరు వను ♦ సంజ్ఞ దనఁచె ద్రుమంబు బాల దా
నవ్వినఁ బువ్వు లీనె నది ♦ 'నవ్వులు పువ్వు'లటన్న సామెత.

80

సీ. తలిరు లేమావికొమ్మల గండుఁగోయిల
చివురాకుఁ గొంత వాచపులఁ గొనుట
తమిదీరఁ గమ్మనితావు లంటుచు తేటి
కొదమ పూగుత్తుల ♦ నదిమికోనుట
పొదరింటఁ జేరి సొంపులుగుల్క బకదారి
సతిగూడి హితకలఁస్వనములిడుట
పొన్నగున్నకు నంటి ♦ చిన్నారిలతకూన
బెనఁగొని యొకవిత ♦ పెంపుగనుటఁ

శే. గీ. దలఁచి తననూత్నసంభోగకలనఁ గల్గు
లాంఛనస్థిత లెఱిఁగింప ♦ లలన యొకతె
సిగ్గుచే మొగ్గియున్న నెచ్చెలులు దాని
జెలిసి యవిజూపుచును కేళి ♦ సలిపి రందు.

81

తే. గీ. వరుస నీ రీతి శృంగార ♦ వనములోన
సఖులు పుష్పాపచయకేళి ♦ సలుపునపుడు
సాక్షివలె నిల్చె దా కర్మసాక్షి యనెడి
యాఖ్య దగ రవి గగనమధ్యస్థుఁ డగుచు.

82

కం. ఆసమయంబున మిగు లా

యాన మయం బనుచు వనవిహారవిరామా

- భ్యాసదరహాన లటు మిహి
కాసలిలవిహారకేళికా సన్ముఖు లై . 83
- కం. కమ్మని పుష్పాడితావులు
గ్రమ్మెడి క్రొవ్విరులు తేనె ♦ కోమలఫలజా
లమ్ములు సవకదళీకిన
లమ్ములఁ బొట్లములు గట్టి ♦ లలనలు దమలోన్. 84
- నీ. రా జగన్మోహిని ♦ రా మనోహరిణి
రా సుధారసవాణి ♦ రా శుభాంగి
రా మందగామిని ♦ రా సుందరీమణి
రా హేమమాలిక ♦ రా కురంగి
రా పూర్ణకౌముది ♦ రా కళామంజరి
రా పద్మకేసరి ♦ రా సుగంధి
రా కుందనపుబామ్మ ♦ రా నీలకుంతల
రా గుణనిరతి రా ♦ రాజ్యలక్ష్మి
తే. గీ. రావె సరసాళి శశిరేఖ ♦ నీవురానె
యనుచుఁ దమలోన సరసాళి ♦ లాడుకొనుచు
రాజకన్యకతోఁగూడి ♦ రమణులెల్ల
నభిలషించిరి సలిలవిహారమునకు. 85
- నీ. లలరుపూదేనె పుష్కిలిపూనె నొకచాన
జిగిమోవి చిగురాకు ♦ జిట్లకుండ
సాగనుఁబూసురటి చాటుగఁబూనె నొకబోటి
మోముజాబిలి కెండ ♦ మోవకుండ
ద్రాక్షపందిట నీడ ♦ దారె నొక్కమీటారి
కాకచే మెదీవ ♦ గండకుండ
పన్నీటిజాలు వెంటబడి నేగ నొకచేడ్డ
యడుగుదమ్ముల పస ♦ సడలకుండ
తే. గీ. నిటుల చటులాళికచలలఁనటల నిటల
తటుల చిటిపాటిచెమట లెత్తుటలవలన

ఘర్మజలగంధపంక సంకలితదేహ

లగుమ జలకేళి కై యంద ♦ అరిగి రపుడు. 86

కం. దళదళివల్లవ లవమం

జలవంజులకుంజపుంజ ♦ సుమనోల్లసదు

జ్వలగంధమిళిత కోమల

మలయానిల మొలయ విగతమార్గశ్రమతై. 87

వ. ఇట్లు చనిచని యగ్రభాగంబున.

88

సీ. ఘనసార ఘనసార ♦ ఘనసారపూరంబు

సారసాధారసా ♦ ధారణంబు

నాళీక నాళీక ♦ నాళీకకోశంబు

రాజీవ రాజీవ ♦ రాజితంబు

మాధుర్య మాధుర్య ♦ మాధుర్యవిభవంబు

లోలకల్లోలకల్లోలకంబు

20శుభ్రాంశు శుభ్రాంశు ♦ శుభ్రాంశులలితంబు

విభ్రమద్భ్రమరాభ్రవిభ్రమంబు

తే. గీ. జంబు జుబీర సాల రసాల సాల

తాల హింతాల కుంద మందారచంద

నాగ సంభోగవసంతా ♦ భోగభాగ

భాగధేయంబు కల్యాణ ♦ సాగరంబు. 89

వ. ఇట్టి కల్యాణసాగరం బను పద్మనరోవరంబు ననతిదూరంబునం

గని.

90

—♦ లయ గాఢిసా ♦—

వాటముగ బోలు తెడబొటుగతి మీటిచని

రేటి వలిచమ్మెరలనేటి చెలులేగన్

గాటముగ బేడినల ♦ గూటువులుచెంగునను

దాటి గనుతేటలకు ♦ నూటి వగనింపన్

మాటికిని బేరజపు ♦ పాట లొగిబొడుచును

దేటిగమి ముంగురులఁజూటి జుగూడన్

బూటకపు మచ్చికల ♦ నాటి మదిమెచ్చులగు

మాటలను జక్కవలఁజూటు లఱు పిల్వక. 91

న. మఱియు సప్తదాకరంబు సదాకరంబుకరణి గృహితసారిపాద
 విలాసంబుల నలరి సరసశృంగారవనవిహారాభిలాష సమాగమనిలాసినీవతం
 సంబుల కంశుమత్కరనికరజనిత వితతాతప్రసాతయాతస్థిత సామర్థ్యార్థ
 చంద్రరేఖాలంకారకారితభాతరూపంపు మెఱుంగు లగు కిరీతసంపుటరిగెల
 నలరుదీవ జవరాలికంపె నన తరుణసరోరుహంతరమరందసాస్వాదనోన్మత్త
 చిత్తస్వభావసమ్యగ్నితీకరణముద్రితాద్భుతజోవిరాజమానోపరిమళింద బృం
 దంబు లందంబు మెరయ సందంద గ్రంథుకొని యమందానందంబు బొందు
 పరుప పరిపరివిధ వివిధగరుడప్రధనవర్ణనప్రబోధిహృద్యోనదృశ్యమ
 త్పుష్పలిట్టలన్మిత్రులన్మరుద్వలద్భవద్భవత్పరాగవితానంబు న్నానాగతసేఖల
 సఖిప్రకర సుఖప్రదప్రశాంతస్వస్థి వన్జంబరకాయమాస సితానోపమాన
 సన్మానంబు నెరుప నెరపరపు నొరపు మెరుపునుం గల నెలరారుపలక లుగ్గడి
 బిగ్గరిల మొగ్గించి తీర్చికట్టిన దట్టంపు చుట్టెనిన్నియల పట్టణం గమపట్ట గట్ట
 దట్టసం బట్టలగుగట్టి ప్రాయంపు పట్టణం బట్టిన దట్టబుల గొమ్మగమి
 గొసల నెనయు ననలవన్నియ లన్నియెడల నెన్నదగుచెన్నన గొలంకు కల్మి
 కన్నియ నలంకరించిన సమంచితాభంగమగళ రంగనల్లికాచిత్రీనిచిత్రంబు
 లెఱిగింప కింపురుషదుపతీప్రకర ప్రకల్పితానల్పకల్పదుమోదాన వనదే
 వతావతారవిరాజమానమానితానేక చామీకరవాలుకాకాకామఃసీమంట
 పాంతరాంతరప్రకటికృత తటసముత్కటస్ఫుటవల్లికామల్లికామల్లికామాలి
 కాశోకవకుళముకుళాది సకలసుకుమారకుసుమమనోహరరసకసలవిసరసరస
 ఫలభరితపూజాకలాపంబు కలాపంబుగా నెనంగ సంగతాభంగమాంగళ్య
 ప్రదాయక కాయజారాధనసీరాజననికాయోపమేయ చాంపేయకద్రుమ
 కుసుమసముదాయామోదమేదురదురానదసదాగతి గతీంధనధనంజయ జయా
 దరవరోదరమదవదిందిరాభ్యక కలకలంబు కలికాలకలుషపటలంబు సకల

రత్నాకరమేఖిలానలయ వలయితవసుధరాచక్ర సమాక్రాంతంబుగా వచ్చి
పుణ్యంపు టచ్చగు సచ్చైరువు జొచ్చుటకు శక్యంబుగాక సికాపిక లై వికల
భావంబున నితిరవ్రపేనంబుల కడుగు పొలుపుఁ జెలుప జెలుపలమినిండు
విరిసి విరిహిఁచీమృగపుండరీకంబును మనోజరాజపుండరీక చ్ఛాయామండ
లంబునకు లిక్కుచుకుదనుచాన్వృతి తిరస్కృతవయః పరిపాకసంపదలగు కోకదం
పతులందఁ జేరి చిరిసరితప్రభావానంద రసానుభావోదారపారవశ్యంబు
గాంచుకరణి సమందానందవివశంబు లగు నవనరంబున సరోవరవిహారమాణ
విహగకులకోలాహలాంబుల కలిక మెలుకువలగిలకిల మను నెలుంగుల నలుగ
డల నెలుకుడు లరయునెడల విమలజలబింబితము లైన దమనీడలం దిలకించి
నేడును నెన్నాడివచ్చు మచ్చకల్పాలకు మెచ్చులిచ్చు దంటలగు జనుదంట
లని తలంది చిశిముడిపొంగునం దాటుచు దాటువడి తటాకాంతప్రాంతంబుల
విశ్రమించుట జలావగాహనాగతజనావలోకనార్థంబు తీర్థాంగనానియమిత
జనంబుల గీర్చున నేనృజూన జూపరుల జూపుల కేపారుసోపానమార్గంబు లన
నెనంగు రంగమృగంగతరంగమాలికాఢోలికలం దూఁగు రాయంచకొదమల
నదము విలోలకత్వంబు జాంబూనదాంభోజసమాజవిభ్రాజమాన మానస
సరోవరప్రయాణోన్ముఖవిముఖ వినిర్ణయక్షీర్ణ సంకల్పంబు సంకల్పింప పరం
పరాగత మార్గోద్ధూత నూత్నతరోత్ఫలహల్లకు శేషయదశశ్రేణికావిరళ
చలనంబు లంబుజాకర రమావధూతిలకంబు కంబుకంధరల దరుల సరయక
రయంబున సయంబుమీఱు నరుగుదేర తరి యని బిలచు చేసన్న లని యెన్ను
దగిన చెన్నున వన్నె మిగుల మిగులనుందరం బగుచు దరంబునుంబోలె తీర్థ
పావనం బై, వనంబునుంబోలె నుద్దండపుండరీకాభిరామం బై, రామాయ
ణంబునుంబోలె నలనీలకుముదనుగ్రీవరామలక్ష్మణప్రభావ నిరూపితాఖిల
భువనభాగం బై భాగవతంబునుంబోలె బహులపారీకృతమార్గానుసరణ
గోపబృందం బై, బృందారకాధివాసంబునుంబోలె సంతతానుకూల సంతాన
రంభాపారిజాతశైరావతాదిసంభారం బై భారతంబునుంబోలె పాండుపక్షా
చ్యుతవిలాస ధార్తరాష్ట్రశకునితరణితాతచరిత్ర సంగ్రహం బై, గృహమండ
లంబునుంబోలె గుభీరమీనమిథునమకరాశీనికరం బై, కరంబునుంబోలె కంక

ఘోర్మికాలంకృతం బై, కృతాభిషేకాధినాయక రాజ్యనైభవంబునుగబోలె
పూజ్యమానకువలయం బై, వలయంబునుగబోలె సమానం బయ్యు సస
మానంబై, భంగయుతంబయ్యు సభంగయుతిం బై ప్రకాశించుటకుఁ గించి
స్మధ్యలంకుఠితరోమాంచప్రకటితలై ప్రకటితోద్భుక్తలై తత్ఫలంబు కేళినినోద
హృదయలై తీరంబుఁ జేరి యప్పుడు.

92

సీ. హరదృక్కుదాగ్నిసంఘాతమగ్నభోజన

నౌషధరసపూర్ణం మమరు గిన్నె

గిన్నె కా దిది పంటకన్నీయ కొకవింత

చలువచెల్వలరు మాన్వలున మడుపు

మడుపుగా దిది జగన్మాంగళ్యకాజేన

తామనోజ్ఞంపు లున్సంపుబిన్నె

బిళ్ళగా దిది జగత్ప్రీతాంతరాళా వ

తారిత విష్ణుపదంబురూపు

తే. గీ. పాలు పనుచుఁ జేరి యగదాదుఁ ధూగడి రమల

కమలకల్పార కై రవఃప్రముదసమద

బంభరస్వనగంధీరఃప్రభమాణ

గుంభితం బై న తామరకొలనిఁ జూచి.

93

కం. దరిజేరి నిలచి నెఱికి

న్నైరకంధరలార యిందు ధీరాడి రతీ

శ్వరపూజసలుప సుమనో

హరవరలాభంబు గలుగు నగు నేఁ డనుచున్.

94

తే. గీ. తడుపు చెంగావించేలమున్ ధాల్చి విల్వ

వల్వ లొకకొన్ని భూషణావళులు కొలని

తీరముననుంచి నెలరాల ధీనెమెట్లు

దిగుచు జరు గని కొందఱూతగమొగించి.

95

చ. ఉవిదలు వారిఁ జేరి మెఱుఁ గొప్పంగ నున్ననపాడి లోకబాం

ధవునకు మ్రొక్కి మన్మథమందప్రమదావనరాజహంసికా

నివహవిలాసనైఖరుల ♦ నేర్పుదలిర్పు లఘుప్రభావ నై
భవముల దుమ్మి- రందలు గుభాలు గుభాలు గుభాలునం గడున్. 96

ఉ. బాలికలై నీవరుస ♦ బద్ధసరోవరమందు నిల్చి భృం
గాఢులచేచి క్రొంచకలహంసచకోరకచక్రవాకకీ
లాలకకాకశాబకబలాకబక్ష్పవత్సభార్భక
వ్యాభులఁ బిల్వ బాతులఁ ♦ బారకఁదోలుచు నీందు లాడూచున్. 97

చ. కలికియొకర్లు నీట నొరఁగాలను నిల్చి తపంబుఁ జేసి న
ట్లలయకయున్నఁ గూది సరఁసానియొకర్లు పిరుందనేగి పై
జలములుచల్లి తన్నిగఁమిఁచాఁగునదాఁగిల దాని మోముగాఁ
దలఁచి జలంబుఁ జల్లె నొక ♦ తామరపై పయి నవ్వి రందలున్. 98

తే. గీ. కొమ్మ యొక్కతె జిమ్మనఁగ్రోవిఁ బూని
నీరుజల్లుచు చెలులఁ దృణీకరించె
పొంచి యిరువురు మువ్వరు ♦ బొదవి దాని
బులు పడంచిరి పలువురఁ ♦ జలము దగునె. 99

కం. బాలామణి యొక్కతె యొక
కెలను కల్వార మొక్కకేలను బద్ధ
శ్రీలను జేపల్లుచు నం
ధ్యాలక్ష్మికి సాటియగుచుఁ ♦ దద్దయమెఱసెన్. 100

ఉ. పూనికనోర్తు చెంగలువ ♦ పుప్పొడిగుప్పిన నోర్తు దమ్మిపూ
దేనెమెదించి జిల్క- వగ ♦ దేరగ దేరుగ డైన లీత న
వ్వాసననీమ వెల్పడి కటాక్షములన్ విరబారజూచుచున్
మానిను లాత్మనాయకుల ♦ మచ్చిక లచ్చుగఁ దెల్పు కైవడిన్. 101

మ. స్తనకుంభస్థవకేఁకాచతురసుంధర్యాళిలీలారతిన్
మునుగంబారుచుఁ దేలియీదుచు మహామోదంబునం బైకి హు
మ్మని లంఘింపుచు నిల్చుచుం బొలిచె నొయ్యారంబుదీపింప మో
హనరేఖాగతనాగకన్యకల చిత్రాకార చందంబునన్, 102

చ. వెలదియొక్కర్తు లేనగవుఁ వెన్నెల నీరములూరఁ జేయ జా
బిలిరతనంపు గొమ్మునను ♦ జెల్లుగ నీ రోలు జల్లనోర్తు ప్రో
జ్వలరవికాంతశృంగమున ♦ జల్లెఁ దదంశునిబుచ్చకాండన్మ
డులె నది రాజరత్నము లోలు ల్గన మిత్రమణి సృస క్షీన్.

103

నీ. పలిజక్కల మక్కల వలఁ గొఁగిటనుకీర్చి
లాలించు గదె సద్మిఁ నీలలాసు
కొమరుప్రాయపుఁ జకోరములస్సె నీ కటా
క్షమునింపఁ గదె ముగ్గు ♦ చంద్రోదేభ
చిన్నిపూ దేనె మచ్చికఁజేసి నెఱదేటి
గమి బెంపఁ గదనె చెంగల్యకొమ్మ
కలికి రాయంచ పిల్లలఁ బెంచి సడసిర్పు
గావింపఁగదనె శృంగారసరసి

తే. గీ. యనుచు సగసోక్తు లిటు లాడుకొనించు సరసి
సరసి రసికావతంసలే ♦ మలమలములు
దా మఱులఁజేరి శశోదేభ ♦ దారిగోరె
గలువగమిగూడెఁ గొలను ద్రొక్కాడెనవియు.

104

రగడ. తరతరముగ సుందరముల దరముల
గరగర లిడు పుష్కరముల కరముల
సరిసరిబెనఁగుట ♦ చాలునె చాలునె
వెరవెఱుగవు నీ ♦ వెలనే వలనే
గొరగొరలాడుచు ♦ గురులకు గురులకు
మఱి మఱి విరిదామరలకు మరలకు
మిళమిళ మను తుమ్మెదలకు మెదలకు
ఘుళు ఘుళు జను సాగదలకు గదలకు
వరవరవర్ణిని ♦ వాలకు వాలకు
గొరగొర లగు తమిగోలకు గోలకు
దరిదరిగెడు కుముదమ్ముల దమ్ముల

గురికరకకు విరిగిమ్మల గుమ్మల
కవకవ మని చెంగలువకు గలువకు
తవతవలుగ నింతలువకు తలువకు
మనిమనివిగ వగ ♦ నాడుచు నాడుచు
గొనగొన నొండొరు ♦ గూడుచు గూడుచు
గొలగొలలకు మది ♦ గుల్కుచుఁ గుల్కుచు
భళిభళి యని యిటు ♦ బల్కుచు బల్కుచు.

105

తే. గీ. పొలఁతు లప్పుడు చెంగల్వఁపూలు గోసి
వేట లాడిరి తమలోన ♦ వేయుగతుల
చెరకువిలుకాఁడు శరపరంపరల దవుల
నాట నేసిన భావంబు ♦ దేటపడఁగ.

106

నీ. కలకంఠికకు మున్ను ♦ కల్పవల్లికజోక
లీలావతికిఁ జిత్రఁరేఖసాటి
సరసాళికె మనోహరమంజరి ప్రియంబు
కల్యాణి కీర్తనకళిక హితవు
పూర్ణ చంద్రిక జగన్మోహితోన్ముద్ది
వరకళావతి మంజువాణినవతు
శృంగారసరసి కీచిత్రపద్మినిదగు
రంభ కీసమదసారంగినమత

తే. గీ. సమరు నని రెండు గములుగా ♦ సమతనొడ్డు
పన్ని పన్నీటికొలనులోపల విలాస
వతులు బహువిధగతుల సమ్మతుల సతుల
శృతవసంతోత్సవమున సుఖించి రంత.

107

చ. వెలఁదియొకఁడు నీట నొక ♦ వింతగఁదేలుచు వెన్నయీత దా
నలయక నీఁడువో మోఁగు ♦ టందపుఁ జల్లవపైడిదమ్మి మొ
గ్గల సిరి జూప జక్కవలు ♦ గ్రమ్మి ముఖేందునిఁ జూచి వీఁగె దే
టులుగని గొప్పనంపెంగకు ♦ డొంకె మరాళి గదల్చె సిగ్గులన్.

108

నీ. కలహంసయాన గాఢిలఁ జేయ బిసబాహు
 లతికకంధరవేణి ♦ జతఁ జరించె
 మదకీరవాణి హు ♦ మృని డాయ బింబోన్మే
 సాంకవగంధి చే ♦ జాట గనియె
 కలకంఠకంతి మిక్కిలి నొంప పల్లవ
 పాణి రామాంగి దాఢవల వసించె
 సమదకోక స్తని ♦ గమకింప మినలో
 చన చంద్రికాహాసు ♦ శరణుజెందె

తే. గీ. సంద టీచందమున నీచులూడి కూడి
 వ్రాలి పై దేలి ప్రీతి మృణాలనాళి
 జాలముల జిమ్ములాడుచు ♦ గోల లిడుచు
 నోలూడిరి కేళీవిలోల లగుచు.

109

తే. గీ. సరసి నిలులాడ నది పూతఁచందసంబు
 కప్పురంబును గస్తూరి ♦ కాటకయును
 సన్న చెంగల్పపుప్పొడి ♦ చాయపసపు
 సంగతం బయి మున్నీటి ♦ చందమయ్యె.

110

ఉ. ఆ సమయంబునందు మదికఁజెల్లువచ్చెరు వయ్యె మోహనా
 వాసవిలాసతన్ గుముదఁవారిత వారితిరంగ కేళికన్
 గాసిలు వత్తభంగమునఁ ♦ గన్నడఁ గన్నడకంకణోర్మికన్
 ద్రాసిలు జీవనంబున నితాంతరతాంత రతాంతకాంతయ్యె.

111

తే. గీ. జలవిహారంబుఁ జాలించి ♦ జలజమ్ములు
 విమలకమలాకరంబును ♦ నెడలి రిపుడు
 జగము లన్నిట నొకసారె ♦ జయము గొనఁగఁ
 దొడరివచ్చిన మరుని పూఁదూపు లనఁగ.

112

చ. పులకలసంగ చెంగలువఁపూవులపై నునుగాలివీవనల్
 దొలకరిమించు లట్లు చనుదోయి కవుంగిటఁ జేర్చి వణ్ణుచున్

వలిపములంటి మైయవయఃవంబులు గన్పడులీలతోఁ గటి
స్థలుల శిరోజధార లరుఁదారఁగ జేరిరి తీర మందఱున్.

113

నీ. తడియూర్చె నొక్కపుఁ త్తడిబొమ్మ పెన్నెరుల్
గమించి కొప్పమరించె ఁ రమణియొకతె
తిలకంబమర్చె జొఁ త్తిలకంబుకంధర
తలస్వఙ్గూర్చె నుంఁదరియొకరు
రతనంపునరు లుదాఁరతనింపె నొకబోటి
చెంగావి నవరించె ఁ చెలువయొకతె
మణికాంచి గొయ్యకనఁదూఁమణిదార్చె రతనంపు
టండె లొక్కవెలంది ఁ పొందుపఱచె

జే. గీ. మునియుఁ గల్గునలంకార ఁ తరము లెల్ల
పూర్ణతఘటింప యామినీఁపూర్ణతిలక
పటికనార్చిన యవరంజిఁప్రతిమ కలరు
మొలుగిడిన రీతి నొకవన్నె ఁ మొలుసె నపుడు.

114

విషమనీనం :- అంద ఁప్పు చొప్పమీఱఁ ఁ నందముల్ జెలంగ మే
ల్కుందనంపు బొమ్మ లట్ల ఁ గుల్కరించి యొండొరుల్
పొందుఁ జెంది సొమ్ములన్ని ఁ పూని కావివల్వలిం
పొందఁ గట్టినట్టి ప్రాయఁమున్నఁ కన్నెమిన్న లా

తే. గీ. నందమొందిరి కల్వపూఁవిందు ముద్దు
ట్లునకుఁ గూర్చిగై నేసి ఁ యలరుటదను
సాహిణియొయారములఁ దీర్చి ఁ సంతరించి
కాన్కడెచ్చిన సాంబాణిఁగము లనంగ.

115

తే. గీ. ఇటుల శృంగారవతులౌచు ఁ నేగి మోల
జాలువారిన పన్నీటి ఁ జాలువలన
బూచు మల్లికనెడలు కఁపురపుటనఁటి
తావు లలమిన గొజ్జ లేఁమావి క్రింద.

116

ఉ. బాలికలాడ డెందమునఁ ♦ బాయనివేమక నుండి చొక్కెనూ
 పూలనరంబునం బదనుఁ ♦ బూనినపుప్పొడితిన్నె పయన్
 మేలుహిమాంబువుల్ జలికి ♦ మించిన గంధపుపూతఁ బూని నల్
 మూలలఁ గప్పురంపు ననుఁముగ్గులు దీర్చి విచిత్రలీలలన్. 117

తే. గీ. పండురసదాడిచెరసి గంఠములునిలిసి

కమ్మగేదఁగి తేకు పైఁ ♦ గప్పుఁ బరచి

చిన్నికురునేరు దళిమ్ము ♦ పన్నె విమల

కమలకల్పారములు తోరణములు గల్గి. 118

వ. మఱియు గంధసలిలాదికంబుల బహుళసుగంధబంధురంబుగాఁ
 గల్పించి సల్లలితమల్లికాముకుళజాలకాంతరాళ సుఖుటిత సింహసచ్చదకోశ
 ఘంటికాకలాపజాలకంబు లలంకరణంబు గావించి ప్రాంచద్విరళధవళమృణాళ
 నాళాంతరాళ తంతుసంతానామలచామరస్తోమంబు లాపాదించి సమంచి
 తోరునాళకమలకల్పార కుముదకునలయేందీవరాష్ట్రసీ సలాశాహివల్లగీదళ
 కదళికోల్లసత్పల్లవవిరచితాతపస్త్రీ ధ్వజస్యంధనాందోళికాదికంబులన్ బ్రక
 టించి నవోత్పన్న పాటీరకర్దమవిత్తద్దానికరకంబులం దీర్చి వినున్న కేసరకిసల
 వినరప్రణామదామకంబు లొనర్చి కోమలమృణాలవేత్రావలంబిత కర ద్వార
 పాలికాపాంచాలికాపాళికల నెలకొల్పి శుభ్రాదభ్రసితాభ్రప్రకల్పితానల్ప
 సేతుజ్వలితకేళికారచిత కాసారసమాగతోత్సల్లమల్లికాపరాగ ధూపాలు
 కాపులినమాలికాద్వికాని ర రోర్మికోద్ధృతా యాతకేళి గర్భదళద్రోణికా
 సంచారంబు లేర్పఱించి తత్సమీపకృత్రిమసరోవరాంతరాళ మృణాళనాళాగ్ర
 గ్రథితవిచిత్రకుసుమమల్లికాక్షుపక్షివిశేషబోక్షిస్త సలిలశీకర స్తబకప్రశస్తాంబు
 యంత్రంబులు నిల్పి వివిధశృంగారదేవతావిలాసభవంబును మదనసుందరీ
 కళేబరావృతాతిదండవ్యామాన ధూర్జటినిటలతటనిస్ఫుటచ్చులతరతుగ్రిటి
 తకుటిలేక్షణాగ్ని నిర్వాపణక్షేత్రంబును హైమవతీశ్వరశ్వశుభహృదయకమలం
 బును శిశిరబీజావనప్రదేశంబు ననంజాలు నల్లుగా నుజ్వలభావంబు లచ్చు
 పరచు చలువచప్పరంబు మెచ్చుపరచి తన్మధ్యభాగంబున. 119

చ. కలలుచిగుర్ప పూర్ణతీలకామణి కస్తురిచే సహస్రకో

మలదళపద్మ మేర్పఱచి ♦ మధ్యమునకొ రతిమన్మథాశృతుల్

- దలఁచి లిఖించి నిల్పె తమఁ దారమనోహరరూపయావనో
జ్వలగురువల్లభున్ గదిసి ♦ చక్కఁగఁ దా నలు లుండుపేర్పడన్. 120
- చ. మఱియు మనోజపార్శ్వము లఁమందసుగంధసమీరచంద్రికా
భరణవతంసనాయకుల ♦ భావము లేర్పడఁ న్రాసి మ్రోల శం
బరశుకశారికాన్యభృతఁబంభర హంసచకోరకాది స
త్పరిజనకోటి నిల్పె బదఁబాణధనుర్గుణతూణపూర్ణ తన్. 121
- వ. ఇట్లు మన్మథసాధంబు గల్పించిన సఖీజనంబు లానందించి. 122
తే. గీ. ధ్యాన మావాహ నార్హవా ♦ ద్యాభిషేక
మంశుకాచమనోపవీతార్హ చంద
నాక్షత లతాంత ధూపదీఁసామృత ప్ర
సాద తాంబూల నీరాజ ♦ నాదివిధుల. 123
- కం. పూజలు గావింపుచు సం
భోజదళేక్షణలు సకల ♦ పుష్పాంజలులై
రాజకుమారికతో వల
రాజ సమీపముననిల్చి ♦ రసభరితముగన్. 124
- మ. శతపర్వేక్షుశరాసనాయ మధులిఁజ్ఞావల్లికామల్లికా
ద్యతులాస్త్రోఘభరాయ శౌకపికరఁధ్యానీకలోకాయ హృ
ద్గతకల్పాయ రతిప్రియాయ కరుణాఁధారాయ తుభ్యంసమ
స్తుతిదాస్యామి యటంచుఁ గాన్క లిడి రింతుల్ మంత్రపుష్పాంజలుల్.
వ. ఇట్లు వ్రేదక్షిణసమస్కార పుష్పాంజలులొసంగి తత్ప్రసాదంబుఁ
గై కొను నవసరంబున మదనమోహిని మదనసన్నిధానంబునం జేరి పునః
పునఃసృజామంబులం గావింపుచు మఱియు నిట్లనియె. 126
- కం. మదనా రతికాముక కా
మదనాభీకాస్త్రదభితఁమదనాయక హృ
త్సదనా మణిరదనా శశి
వదనా శృంగారభావఁవాంఛితకదనా. 127
- చ. మృదుకఠినప్రచారముల ♦ మీఱుగుణంబు బలంబు సం
పదనెనఁగుం గుణప్రకరఁభావమునద్బలమూలకారణం

బుదయమవశ్యకాభరణ ధముజ్జ్వలధర్మము సర్వమోహనా
స్పదసరసంబు నీమహిమ ధ సన్నతినేగించు దరగతి మున్నభా. 128

నీ. త్రిజగద్విజయకళాశ్రితసముద్భవమహా
సాధనప్రకరయోధాధిపతి
ఫాలలోచన సదృశస్థావలనూలాళల
శిఖిపాలుఁ గలి నిల్పు ధ చేనకాండ
ప్రాచీనతరపీఠపాతీనజురారంభ

రమున వల్లునల్లి ధ రాయనిరున
తొడరిమువ్వేల్పుల ధ గడగజిలంకిన
ముక్కానోశీలన ధ యుక్కు సోనియ

తే. గీ. పెక్కుచిక్కల కూటంపు ధ ట్లక్కు రంగు
దక్కుట హుళక్కి యని మది ధ పెక్కురంపు
దిక్కుఁ జెక్కెడి జడదారి ధ పెక్కుఁ బుక్కు
తక్కురించెడి నెత్తిచక్కఁ ధ నొప్పువాండ. 129

తే. గీ. రతిమనోహర శృంగారనతుల పగుల
మతులజుగూర్చి చెల్లెలి ధ గతుల నెతుల
తతుల ప్రతిలేనినుతుల సనఁ సులఁజేయు
హితవు నీ సొమ్ము సకల సమృద్ధము సుమ్ము. 130

కం. అని వినయసంభ్రమంబులు
మనమునఁ బెనఁ గొనఁగ నునుం ధ మన్నించి సఖ
జనహృదయానందం బగు
మనవిగ వలరాజుతోడ ధ మానిని వలికా. 131

చ. పరిచితభక్తి ని న్నైపుడు ధ ప్రస్తుతినేయుటకుని భాంబుగా
సరసవతీవతంస విలసన్నదనాత్మజురార్థ బాబ సు
స్థిరసకలార్థసార్థవతి ధ దీనికి నీ సరిసాటిమీటి సుగ
దరగురురాజ మన్నభు నుదారతఁగూర్పు సరోరుహంబకా. 132

తే. గీ. అటుల దీని మనోహరుం ధ పైన వాని
ఘటనచేసిన నీకు మిక్కుటముగాఁగ

నుత్సవముసేయు సుమి ! యని ♦ యుచితరీతి

మదనమోహిని వల్కిన ♦ మాటకపుడు. 133

కం. నునుసిగ్గు మనమునను నొక

దినుసుగ నన వెసఁగఁ బూర్ణ తిలకామణి మ

న్ననఁ జెల్మిబోటితో ని

ట్లనె సిఁముది పెంపు వగపు ♦ టలుకలు దెలియన్. 134

చ. కలిమిదలిర్ప నెచ్చెలులు ♦ గా నిటు నమ్మితి నమ్మలార మీ

చెలి మీఁక చాలుఁజాలు నను ♦ సిగ్గుల నారఁచెట్ట మేళపుం

బులుపుల నిట్లు మున్నరిక ♦ పుం బలురవ్వల పాలుసేయ మీ

రలమి గయాభు తొ టెఱుగ ♦ నక్కట నామది మోసమయ్యె నొ. 135

ఉ. అమ్మకచెల్ల ! చల్లనగు ♦ సల్లికబెల్లికమాటలాడి చి

త్రమ్ములపన్ని న న్నిటుల ♦ దారిచి మీరిపు డందఱొక్కటై

గమ్మునఁ కేలిసేయ నొడి ♦ గట్టితి రమ్మ వనేమి మాటలన్

సమ్మగరాదు మీ మ్మనుచు ♦ సర్మిలి వేఱొక తీరుమీఱినన్. 136

వ. ఇట్లు పితృపరాధీన గావున తద్వాక్యార్థంబు హితంబై ననుం దన

మనోభిప్రాయంబు నిరు త్తరవ్యాపారంబునఁ దోటిబోటులకుఁ దేటపడు నని

నెయ్యంపుటలుకగాఁ బలికిన సరసాళి యను సఖిమణి సఖిత్వంబునెఱుపుచు

నరేంద్రకన్య కాభిప్రాయంబుఁ దెలిసి యూరార్చువిధంబుగా నిట్లనియె. 137

ఁ. చెలు లిటునవ్వినంత మురి ♦ సే వదిచాలు బళా యిదేమే నీ

బులుపుల ముద్దరాలివగ ♦ పుల్ దరితీపులు సేయువీరు నీ

వలెఁ బలుసిగ్గులం గులికి ♦ వన్నెలమిన్న దనంపు జాణా

టెలమిని జూచినార మీపు ♦ డిట్టిటులుండునె తారసింఁచనన్. 138

తే. గీ. బహువచోజృంభణంబుల ♦ ఫలమ దేమి

తరుణి సిరిరాకకంబు దా ♦ పరము నటవె

వలదనుచుఁ బల్కి నెయ్యంపు ♦ టలుకమాన్వి

ప్రేమదైవార నొండొరు ♦ బిలుచుకొనుచు. 139

కం. మేలములాడుచు నందఱు

మేలుగ నటు కొంతవిశ్రమింపుద మనుచున్

బాలికలు నీరి రుసవన

పాలిక లమరించు చిత్రిభవనంబుననున్.

140

వ. అయ్యవసరంబున.

తే. గీ. ఒనరబాలిక లుద్యానవసవిహార

కేళికల సోలి కూర్చున్న వేళ వారి

మేని శ్రమదీట మలయనమీరణంబుడు

దనిపె నతని జగత్పాణి డనుట యరుదె. 142

వ. అప్పు డప్పుబోడు ల పూజపురంబున నొప్పుమిగుల సరస
పదార్థసంపన్నం బైన యన్నంబు భుజించి తాంబూలగంధమాల్యాది
మనోహరద్రవ్యానుమోదిత లగుచు ప్రోద్బుధుచ్చుటకు సత్విద్యావిశారద
తొటకతన నందఱు చిత్రకంబళాస్తరణాంతరంబున మండలాకారంబునం
గూర్చుండి తన్మధ్యంబున.

143

కం. నలుగడల వీధులేర్పడ

నిలిపి గృహవభులదిద్ది నిగమస్థితి నిం

పలమి చతుర్వర్ణాగ్ర మ

ణుల నెలకొల్పిరి విలాసినులు బలుపాళిన్.

144

తే. గీ. సరవి నీరితిఁ గూర్చుండి చతురగతుల

సారె లట చక్కనొడ్డి హాస్యములు వల్కి

కరము లుంకించి వేయుచుఁ గంకణములు

ఘల్లుఘల్లుని మ్రోయ కేళికలుదలిర్ప.

145

నీ. కంకణంబులు కేల ఘల్లు ఘల్లునిమ్రోయ

వలసిన పందెముల్ నై చువారు

పన్నిదంబులపాలు పరచుప్రోడను జూచి

గచ్చులాడివటంచు మెచ్చువారు

తమినాట సారెభేదంబెఱుంగక యాడి

జగడించు సతిఁ జూచి నగెడువారు

నొకతీరుమీఱు వేఁ జూకపాచికల గల్పి

చెలులతో వందన నేయువారు

తే. గీ. నొక రొకరికంటె వేటొక ♦ నకలుమెఱయఁ

గ్రొత్తలగు జల్లుటాటలు ♦ గూర్చువారు

నగుచు నగుచుదురోదరా♦య త్తచిత్త

చిత్తజన్మాతికాండలై ♦ చెలఁగిరపుడు.

146

సీ. ఆరుగప్పడబోటి ♦ కందమై తగునన్న

పూవంటిమే లని ♦ నవ్వెనొకతె

దంటసారెలు నెఱ♦దంట గై కొను మన్న

పంటఁజూచెద నని ♦ పల్కెనొకతె

మంచియొంటిదిగదా ♦ మగువజూడుమ టన్న

కార్యమా నని తెల్పె ♦ గలికియొకతె

గడిమిఱియున్న దీ ♦ కన్నె సారెక టన్న

మగనిజుపెద నంచు ♦ మొగిచెనొకతె

తే. గీ. వరుస నీరీతి కందువ ♦ లరసికొనుచు

15 బారదుగ చ్చిత్తిసతచక్కు♦పగడ దచ్చి

పదియు తీవంచ మైదు తొమ్మిది యటంచు

నాడి రంత దురోదర♦క్రీడ నలరి.

147

తే. గీ. పన్నిదంబుల నొడ్డిన ♦ పన్నిదముల

గెల్చి గెల్చితి మని మించి ♦ గేలికొనుచు

బాలికలు హాళిసాగటాల ♦ పాళిగట్టి

16 నిండువేడుక లలర మన్నించుకొనుచు.

148

కం. శృంగారవనవిహారా

నంగమతంగజచయం బసంగ శుభాంగీ

సాంగత్యమొప్పు నెప్పటి

భంగిని జనుడెంచి రాత్రి ♦ భవనంబులకున్.

149

తే. గీ. వారుణీగంధ సంసేవ ♦ వలన లోక

లోచనారుణుకృటల్ ♦ దోచినట్లు

వారుణీగంధ సంసేవ ♦ వలన లోక

లోచనారుణరుక్మటల్ ♦ దోచె నపుడు. 150

కం. ఆంధ్రీముఖ్యసమస్త పు

రంధ్రీలాలాటికాభ♦రణకల్పక స్త

రంధ్రీవతంసకృతినీ

రంధ్రీభూతప్రతాప ♦ రమ్యసమాఖ్యా. 151

శా. కాఠిన్యోగ్రసుబాహుబాహుబలభు♦కాండప్రకాండస్ఫుర

తౌరారాయుధమార్గమార్గణవిభ♦గ్నాభగ్నదోర్విర్యమ

ష్పారీనోస్మకరక్షయక్షయదకో♦పాటోపధౌరేయ హృ

త్వీరస్థాదరకార్యకారణవిభే♦దాభేదవాదాత్మకా.

152.

మాలినీవృత్తము.

అజసుతసుతవర్యా ♦ హరి త్రిబ్రహ్మచర్యా

సజలజలదగాత్రా ♦ సర్వలోకై కమిత్రా

విజితభవకళంకా ♦ విశ్వవిశ్వంభరాంకా

సుజనహితశరణ్యా ♦ సూర్యవంశాగ్రగణ్యా. 153

—:: గ ద్య ::—

ఇది శ్రీరామచంద్ర గురు కరుణాకటాక్షవీక్షణ నలభ్య సకల సంపూర్ణసరస

శృంగారరసధారాధార మాధురీ ధుగీణాలంకారితాంధ్ర గీర్వాణ కవితా

విలాస విచిత్ర విలసితాపస్తంబసూత్ర భారద్వాజసగోత్ర చవిత్ర

చైతన్యపిల్లకలశ సుధార్ణవరాకానిశాకర యశోధురంధరధరామర

ప్రవర్య రామయనామార్యపౌత్త్రీకామయకవిసుప్త్రీ సకల

విద్యజ్ఞనవిధేయ సరసయనామధేయప్రణీతంజనయామినీ

పూర్ణతీలకా విలాసంబను శృంగార మహాప్రబం

ధంబునందు తృతీయాశ్వాసము

సంపూర్ణము.

యామినీపూర్ణతిలకావిలాసము

చతుర్థాశ్వాసము.

కం. శ్రీరామచంద్ర చంద్రసు

ధారాజిత త్రిస్సాంద్ర ♦ దశరథగోత్ర
క్షీరాబ్ధిపూర్ణ చంద్ర కృ
పారసని స్తంద్ర పుణ్యభవనమహేంద్రా.

వ. దేవా అవధరింపు మనంతరంబ.

2

కం. పంకజహితుండు జపాశో

ణాంతితుండై యలరె శశినిశాలి వివాహ
లంకరిత దిగ్విధూధృత

కుంకుమరసభరితపూర్ణ కుంభం బనంగన్.

3

తే గీ. ఉగ్రకరుండై న యినునితో ♦ నిగ్రహించి
జనులకెల్లను గడుచల్లె ♦ దనము జూపు
రాజునకు నెదురేగెడి ♦ ప్రాణులనంగ
నిడుపులిడసాగె తొలుదెన ♦ నీడలపుడు.

4

ఉ. బారులుగట్టి గుల్లకయి ♦ పాతె మొగుల్ తెరువంటిపుల్లుబం
డారముజక్కునల్ మనిద ♦ డారపుటార్పిడై నెండమావులే
మేరలనండనోడై ముది ♦ మేరల గాములతేనిజూచి వే
సారెను దమ్మిలేమ వడ ♦ సారముగా వడసారమారంగన్.

5

నీ. క్రతుభగ్విధద్విసోః స్మృతః సర్వశ్రేష్ఠభృగో
 ధిక్యకారణ రజోః శేజుః లసంగ
 చక్రవాకవియోగః ధ సంతాపకీలిః
 లాకలాప ప్రవాహగలు లసంగ
 హరిదంబురుహ దృక్సంసూపగత్కా-స్మృత
 రసవసంతతిలాస ధ రస లసంగ
 అభిగర్వనిదర్శనార్థ దిశార్థ ద
 ర్శిత సూర్యవర్షణః ద్యుమను లసంగ
 తే. గీ. సగణితాఖిలభూచక్ర ధ మాక్రమించె
 కాంచనాంభోజమః కింకరంక ప్రవాహ
 కోకనదబింబికాశోకకోగక
 భాతవములు జరద్బాస్కరములు.

6

చ. అదననులోహకారుఁ డనఁమాంబకధారికి పుష్క-రాగ్రసం
 పద లిడు చక్రఘోరశిఖిపాక మొనర్చి మయామివంశికా
 న్పదకలనంబునం గమించిపల్లి పయోధిమః శ్రీధానలో
 పదనిడగూర్చెనో యనగ ధ భానుఁడుగ్రుంకె క్రమక్రమంబునక.

7

తే. గీ. పద్మినీకాంత పతి నెడఁబాసి నపుడె
 ముఖికళలులేక వంతుల ధ మునింగనంతుఁ
 బద్మినీకాంత పతి నెడఁబాసి నపుడె
 ముఖికళలులేక వంతుల ధ మునుంగనమ్మె.

8

చ. పుటపరిపాకభావపరిఘ్నా తరాంబుమహాంతరాళం
 రత్ననవినిర్గతోన్మదభఃరాలస సంగతభృంగశిఖలు
 త్కటకలితాంధకార లతికాముఖునె ఖరు నావ్వు సర్వవి
 క్తటములఁ గానుపించె ససితద్యుతి భానుఁడుగ్రుంకు సంతటక.

9

ఉ. కమ్మనిపువ్వుదేవే తమిఁగ్రమ్మంగఁ గ్రోలి సుఖించుసంతి సాం
 ద్రమ్మంగఁ దమ్మిపుప్పొడిమఁరందపుఁ బందడిసొంది దేటిము

త్తమ్ములు దమ్మిమ్మొగ్గలతుఁదల్ చిగురంటఁగ బిగ్గబాట పైఁ
గ్రమ్ముటఁగొప్పె మారవిశిఁఖమ్ములబొట్టన ముల్కులో యనన్. 10

చ. కుముదభిదాతపవ్రళయఁకోరకతాంబురుహంతరాళ సం
క్రమణవిపత్స్వినద్భ్రమరఁకల్పస లొప్పె వియద్రమాంకర
త్నముషితమప్పిదోషచరితం బది దెల్పననేహభ ర్త త
జ్జములగు నూత్న సంతమనఁసంతతి నిట్లరిబెట్టెనో యనన్. 11

సీ. హరిదబ్జరాజ్యసీమాంతపం క్తి నెసంగు
పవడంపు నునుదీఁగె ఁ బారనంగ

తరుతంతవాయసంధానితారుణతంతు

వర్ధనీముఖనిష్ప్రవాణి యనఁగ

ధరణీసురాధ్యక్షదానబాణవిభిన్న

కుటిలార్కరిపుర క్తకుల్య యనఁగ

తరణిసాధనల్గఁ ఁ చరమాద్రివిడ్వరో

న్నత దివ్యరత్నాపఁణం బనంగ

జే. గీ. ప్రియవియోగసహజ్జినీప్రేషితాను

రాగ మిది యన ఘనసాంధ్యరాగ మెనఁగె

సవరదిగ్భాసమానరేఖాభియోగ్య

భాగ్య సంపద్విలాస విభ్రమము మెఱయ. 12

ఉ. గాఢవియోగతాపధృతి ఁ గ్రాగి తథాంగవిహంగదంపతుల్
గూఢమనోనురాగరసగుంభన నబ్జసర స్తటాంతికా
రూఢవిభక్తి నొంది తఱి ఁ రోయుచు నుల్కుటెలుంగు లిచ్చుటల్
ప్రౌఢిమగాన నయ్యె నల ఁ పద్మినికిం బ్రియబాంధవంబుగన్. 13

శా. ఆవేశన్ నవదీపికానికరమత్యంతంబు గన్పట్టె శో
భావేశంబున భావజన్మనిగమాభ్యాసప్రసంగాది స
ద్యావప్రకీయ లందు సర్వగుణసంపద్దోషసంశోధనా
ర్థావిర్భావితకర్మసాక్షి సుమహాప్రాంశంబు లట్లంతటన్. 14

సీ. అరుణప్రభాపాళికామృతనైరవ

శ్రీమహాభోగ సంజీవకరణి

సమయావలోకనాః స క్తమానసనాయి
 కానాయకాః సంతాపానకరః
 ప్రత్యహస్కార్త్యసంభవహేతుయుక్తి ని
 ర్వర్ణఖిద్యోత సౌఃస్వకగణి
 విప్రార్థ్యబాణ విభిన్నమందేహ
 ధిల్వకల్యాణ విశిల్వకగణ
 తే. గీ. సకలభూతప్రపంచ విశ్రమణర
 జార చోర చకోర సంఘారవర
 తరణిజాకార రేఖావిధానర
 ధరణి జరణించె తమిరిఃస్కందః కరణి.

15

సీ. తనరాక చిరపుణ్యజన సుమహాప్రమో
 దావహదక్షిణోహదము గాఁగ
 తనరూపరేఖాది దర్శనం బుభుభూ
 జనులకు సాహస్యసరణి గాఁగ
 తనవర్తనము సముద్ధరణకౌశికరాజ్య
 సౌఖ్య సంపద్విలాసంబు గాఁగ
 తనమహోదయప్రగ్ధి వినుతసంధ్యావళి
 బలివిధానార్చన పదము గాఁగ

తే. గీ. వితరిణిగఁజూచి ప్రహ్లాదమతిభుజంగ
 లోకబహువిధసౌఖ్యముఁ బ్రౌణివిడియ
 తనుప్రమోదించు నట్లనఁ దనరె హరికి
 నమరువలూరూప మన గాఢతమము తమము.

16

సీ. అంధకారకళిందజాంతప్రదంబున
 వికసించు తెలిగల్వ విరు లనంగ
 జనులుసూచుట కబ్జజన్ముడంబరసాళి
 ప్రతినిల్పు దైవతాఃకృతు లనంగ
 సమయపయోజ్ఞి భాస్కరమందరంబునఁ
 ధరచిన నెగయు తుంపర లనంగ

చండీశతాండవోత్సవవేళ దిక్పతుల్

బడిజల్లు ముత్తైంపు ♦ శాస లనఁగ

తే. గీ. గోపగోవాద్ధిపారదకుండమునను

సమయహయమున నెక్కి నిశావధూటి

రహినిశాఖండ మిడిన పై ♦ గ్రమ్మి మఱల

వెలయు తద్విలములనఁగఁ దాఁరలు దనరై.

17

సీ. పరిపరివిధముల ♦ భ్రమనొందఁ జేయుచు

నన్యస్థలంబుల ♦ కరుగనీక

చను విచ్చి బేరంపు ♦ దినుసు లేర్పఱచుచు

మదిబెయకుండఁగ ♦ మచ్చు లొనఁగి

వలసి నిండాదురఁతులఁ దూఁగఁ జేయుచు

చౌకై న వేళల ♦ సరకు గొనుచు

(మిగుల నం తంత నమ్మిక జాయ లిచ్చుచు

బహువిధసౌఖ్యలాభములు గొనుచు)

తే. గీ. తగుచు నాడెంబు లెఱుఁగు వర్తకుల పగిది

వియలతో గూడి వివణికా ♦ వీధు లందు

తమిని విహరింతు రాత్మవర్తనలకటిల

భాజనము లగు జారాంగనా జనములు.

18

చ. పనిగొని మారుపోలికలు ♦ బన్ని జలలేవిడనాడి నెమ్మనం

బున భయసంభ్రమంబులు గుఱుబుల్గొన జాటిల మెల్లనేగి నే

ర్పునఁ జొరబాటి బల్పసిమిఁబుల్పెటి మానసిసొమ్ము లుమ్మడిన్

గొనఁబడు నానచే గడనఁగుబైత సోకుడుముచ్చు లయ్యెడన్.

19

తే. గీ. కలఁకకలుముల జవరాలి ♦ కళలు గులుకు

విధువిధుల పెండ్లివేళను ♦ వెలయ నడుమ

సమయయాజ్ఞకుఁ డిడు నట్టి ♦ జవని కై న

తూర్పుదెస కొంత వెల్లనై ♦ తోచె నంత.

20

తే. గీ. సమయవనపాలకుఁడు పూర్వసాల మనెడి

కుదఱనిల్విన కల్పకాంకురము లనఁగ

తళతళలమీటి కనబడెఁ ♦ జలినెలుంగు

నూత్న కిరణంబు లొకకొన్ని ♦ నూట నాట.

21

సీ. తిమిరాబ్ధిమగ్ననిర్భమధారుణీ సము

ద్ధరణలీలాఘ్నస్థిః ♦ దంష్ట్ర ముసఁగ

గగనభార్గవహస్తకలితకఠోర కు

తారధారాగ్ర శృంగార ముసఁగ

విరహిణీమృగవధాచరణాగ్రసృరా

దృతపురోద్ధత పుండఃరీక ముసఁగ

తిమిరదానవవధోః ♦ తేనవహ్నాశ్చమయంపు

శౌరి చేకొని వచ్చు ♦ చక్రమసఁగ

తే. గీ. ప్రాక్తిఖరియస్త్రిపై ని సర్వప్రపంచ

రాడ్రచిత సితదీప్తియంఃత్రం బసంగ

బింబరే ఖార్ధనంపూర్ణాబింబ విశద

కాంతంః డుదయించె రోహిణీః కాంశుః డపుడు.

22

ఉ. చల్లదనంపు టల్లికల ♦ రుల్లి జగజ్జనకల్పవల్లి గో

వల్లభమాళిమల్లి సుర ♦ వల్లభద్విగ్రహేశుతల్లి రే

మొల్లపు టల్లిబిల్లి వగ ♦ మొల్లపుజారుల నాగవెల్లి జా

బిల్లి చకోరపుకవలపుఁ ♦ బెండ్లిగ వెన్నెలవెల్లి వెల్వడె.

23

కం. బిలబిలపతి మృదుకరముల

జిలిబిలి గిలిగింత లిడిన ♦ జెలిమిదలిర్పక

కిలకిల నవ్వె ననంగను

గొలకుల తెలిగలువ వలపుఁగులుకఁగఁ బూచె.

24

కం. చలువలరాయుని లోపల

వెలసిన లాంఛనము మెఱసె ♦ వెన్నెల నీట

నొలచిన తెలిదామరపైఁ

దొలఁగక మధువాసుచుండు ♦ తుమ్మెదయనఁగ.

25

సీ. అరులపొం దరయుట ♦ నెరవుకా దని కాక

కొదమజక్కవకవల్ ♦ గూర్పలేవె

పంకజాతఖ్యాతిః ♦ బడియన్న వని కాక
తమ్ముల సిరివన్నె ♦ చాల్పలేవె
తెలియ రాజానుమ ♦ తేధర్మ మని కాక
కలకాల మొకరీతి ♦ నిలువలేవె
వితతరఃధ్రాన్వేషణత గూడ దని కాక
వివరముల్ బయలు గా ♦ వింపలేవె

తే. గీ. భవి నివి యటంచు లోకులు ♦ పొగడ నెగడి
మిగులజిగిబిగి దగు నిగ ♦ న్నిగల తొగల
తేగల వగలెగయఁగా దిగి ♦ దగిలి జగము
లగణితంబుగ వెన్నెల ♦ లలముకొనియె.

26

చ. బలువిడిసీరుగాఁ గరఁగి ♦ పాతెడి జాచిలిరాలసీటికా
ల్వల నడుచక్కెఁ దిన్నెయల ♦ వ్రాలి ముదంబునపేరటాండురక
గొలిచి కొలంబుసామికిని ♦ గోర్కెనుపారముఁబెట్టు పండువె
న్నెల దమ పండుగామెతల ♦ నిల్చి సుఖించె జకోరదంపతుల్.

27

తే. గీ. అపుడు మదనాభిరామరా ♦ జాతృపుత్రి
నగరిచెంగటి పూదోట ♦ నడుమ నలరు
తలిరుపూజప్పరపు మేలు ♦ దవిలిపాల
వెల్లి వెలసెడి సవరత్న ♦ వేదిమొద.

28

చ. ఒనర మెఱుంగువెండితగఁబున్నిన లీలల నిగ్గుదేఱు సు
తనపు టరుంగు నెల్లెడ సుధాధవళద్యుతులొప్పఁ జంఁచికల్
చనవునఁ జల్లనై వలపు ♦ జల్లఁగఁ గమ్మదనంపుఁ దెమ్మెరల్
పనిగొని మెల్లిమెల్లి విర ♦ బొరఁగఁ గూరిమి మేఱమీఱఁగఁ.

29

సీ. గారాబుచెలుల వే ♦ ర్వేఱమచ్చిక బిల్చి
తగునట్లు మంచిగంధములు పూసి
ఘమఘమలాడు గంధములపుప్పొడి చల్లి
పన్నీటి రవసాన ♦ పైని జల్లి
దట్టంపుతావి పూదండలు సికజుట్టి
సౌభాగ్య భాగ్యలాంఛనము లొసఁగి

కపురంపువీడెముల్ ♦ గల్గిమీఱఁగ నిడి

మణిచిత్రభూషణంబరము లిచ్చి

తే. గీ. పనసలొసలను గజనిమ్మఁసం స్థనఁటి

పండ్లు ద్రాఁకొఫలంబులు ♦ పాలపండ్లు

చూతఫలములు సీమఖఁహారఁగలము

లొనఁగి వాసంతికాపూజ ♦ లెనఁగఁజేసి.

30

చ. మధురఫలంబులున్ మధువు ♦ మామిడిపండ్లు రసావధుల్ సుమ

నృధఫలముల్ సితేక్షురసఁమాధ్వీకముల్ పటలాచ్చమ్మముల్

దధి ఘృత పాయసాన్నములు ♦ ద్రవమనోహరభిక్ష్యముల్ మనో

రథపరితృప్తి నందఱు కఠంబలరార భుజించి రచ్చటన్.

31

వ. ఇట్లు సంపూర్ణ చంద్రికోత్సవ కుతూహలాయనూస మానసు

లగుచుఁ దాంబూలికాఘాదన వినోదంబులం ననిలి స్త్రీడిపుచుండ నందు

నందంపుఁదిన్నియలగు కొమరుప్రాయంపుఁ గన్నియ లా రాజకుమారిని

జేరి ప్రియంపడి తమమనోభిప్రాయంబునను సహాయంబుగా నిట్లునిరి.

32

తే. గీ. తోట నాడిన యలనట ♦ సీటదేలు

బడలికలు పండునెన్నెలల్ ♦ సోమమంచు

చలువఁగిజార మురిపెంపుఁ ♦ గలిమిమీఱ

మధువుఁ గొనుటకు నెసరిచ్చి ♦ మనువుమమ్మ.

33

తే. గీ. అనుచుఁ బ్రియపడి వేడిస ♦ కనికరంపు

గొసలుసాగఁగ మధుకేళి ♦ కనుమతించ

నందుఁ గొందఱు మానిను ♦ లాత్మధర్మ

దారికనుగూడి వారిచిఁత్రములు గనుచు.

34

కం. ఉన్నంతట బల్పన్నెల

మున్నరికపుకన్నె లొక్కఁమొగిఁ బ్రకాకా

రోన్నతిఁ గూర్చుండిరి త

త్సన్నిధి శశిరేఖ కలరు ♦ తారాభిక్రియన్.

35

వ. అయ్యవసరంబున

36

చ. అలరులతోటనాడు నపు ♦ డారసి యారసికావతంస లి
 చ్చల నెడగూర్చి తెచ్చిన రసాలరసాలమధూకమన్మధా
 మలకలవంగకల్పక ఘుమంఘుమితామలకోమలాసవో
 త్వలదళపూర కుంభ మొకభామ సభాంతరసీమ నుంచినన్.

37

తే. గీ. తక్కువజంపు గిన్నెల ♦ దార్చిమధువు
 గ్రోలి రపు డించుకించుక ♦ కొసరి కొసరి
 తనిసి రొకకొంత కొంతనే ♦ పనువుమీఱ
 వారు దమ నేర్పురాలిని ♦ పేరుకొనుచు.

38

తే. గీ. ఘటమునిండార మద్యంపు ♦ గసటుదేర్చి
 పొనగఁ జెంగల్పపూవులు ♦ పువ్వుగట్టి
 తెచ్చి మముత్యపులుగఁజేయ ♦ వచ్చినట్టి
 మోహినీదేవి వీవమ్మ ♦ ముద్దుగుమ్మ.

39

చ. అని కొనియాడుచుం గులుకుటామున మైవరపూని పూనికల్
 గొన గొనసాగ సోగకనుఁగోనలఁ గోపుదలిర్పమోవిఠి
 విని దెలిడాలు పొల్పెగయఁ ♦ బేరడిమీఱ మొగంబుమేలుగా
 ననివలపుల్ నిటూర్పు లెడనవ్వులు వింతలునేయ నయ్యెడన్.

40

సీ. గడితంపుఁ దక్కుచుఁక్కలలోన కలలోన

నెనసితి వివరింపు ♦ మనియె నొకతె

బలితంపు పండువెఁన్నెలఁ జూచి నెలజూచి

వికవిక నగవు గాఁవించె నొకతె

కలునంటు వలపు రఁవ్వలగొంచు వలగొంచు

నెడలె సోఁక దటంచు ♦ నుడివె నొకతె

మరునితూపులు సడింపగనాటి పగనాటి

యున్నవాఁ డని చూపె ♦ సన్న నొకతె

తే. గీ. చంచలతఁ జెంది లోడలు వాఁయించుకొనుచు

గుడ్లుదిప్పుచు నాడుచు ♦ గోలిలిడుచు

త్రుళ్ళిపడుచును బలుమారు ♦ తూలిపడుచు

మించి వెడవెడపాటు గాఁవించె నొకతె.

41

నీ. చందమామకు దీని ♦ సారంపుగందంపు
 మందుఁ జేసిన గందు ♦ మానకున్నె
 సకలంబుగల్గు వశంతంబు కీది ద్రావ
 గల్గి సంతనె సంతం ♦ గల్గకున్నె
 మదనుడి మధువాని ♦ మదనారి నెగిరిన
 నిటలాఁబకాగ్నికి ♦ నిలువకున్నె
 మలియానిలుండు వేమఱుదీని చవిగొన్న
 కొమరుప్రాయంబురూపు ♦ సమరంబున్నె

తే. గీ. మాటగీటికి యీలాటి ♦ మధువు వారి
 కేమిటికిఁ గల్గు మననోచు ♦ నోముకల్గి
 నిట్టి మదిరారసంబు బంధుసంగి దొరిక
 సహాహ మసభాగ్య మని నిలి ♦ హాళి దేలి. 42

తే. గీ. దీనిమహిమంబు బలభద్ర ♦ నేవుఁజూగు
 గాని యితరు లెఱుంగుట ♦ కల్ల సుమ్ము
 తేల్ల మిది సమ్మతుండిన ♦ ద్రివిధమున
 వార లాసింతుగే సుధాధారలకును. 43

చ. అరమరలేక యింద్రుఁడు సురాధిపుఁడై క్రతుభోగిగాని తా
 నెఱుంగఁడు దీనగల్గు రుచు ♦ లెప్పుడు చప్పిడి గొప్పజెప్పమిన్
 దిరిపెపుసాములై బలుప్రతిఘట బాల్పడు వేసదార్కు
 తిరిగడి బావ లీమహిమ ♦ దల్పెద రన్న నొంగునచ్చునీ. 44

వ. అని మఱియుం దమలోన.

నీ. తనగిన్నె లిది దాచికోస బాడు మని దాని
 బలుపుగుబ్బలు కేలఁ ♦ బట్ట నొకఁడ
 మదము పెంపున మేను ♦ మఱిచియుండిదాని
 మగబోడుములుసేయ ♦ మొగిచ నొకతె
 తడబాటునడల్పఁ ♦ బడనూగుచో దాని
 బిగువుగుబ్బల వల్ల ♦ దిగిచ నొకతె

బలిమి నబ్బ బ్బుని ♦ పలవరించెడి దాని

చెవిజేరి సమ్మతి ♦ జెప్పె నొకతే

తే. గీ. వెలుగుపడుదాని నొకరీతి ♦ వెన్నజేరి

రిమ్మదిరుగఁగఁ గడుబూబ్బరించె నొకతే

దాని కులికిన చడిగాంచి ♦ తత్తణమున

జరిచె చేకొద్ది నొకతే మజ్జరైయంచు.

45

తే. గీ. సొక్కి సోలుచు వలపుటామెక్కి నెక్కి

దిక్కులీక్షించి మరుండు దేరెక్కివచ్చె

నిక్క మిది యక్కలార యమ్మక్క వాని

వెక్కసము బల్కు డని దాను ♦ వెక్కిరించె.

46

చ. వలువఁ దొలంగజేయఁ దగఁవా తగవా తగవాలకింపు గ

ర్వలిదొరబావ పైఁగ గనరా గనరా గనరానిప్రోడఁ జూ

రల గిలిగింత వేడుకలరాక లరాకల రాయరాకు మే

రలువిడనాడి యెంచ నగ ♦ రానగరా నగరాని నవ్వెడిక.

47

కం. అనరింపుచు జైవులమదిఁ

జెదరింపుచు మదముగవిసి ♦ చెలు లలముకొనక

నెదరింపుచు నెదిరింపుచు

నిదురింపుచుఁ జిత్తలీల ♦ నెలకొనియున్నక.

48

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబులం గుసుమాసవరసాస్పదనోన్నాద మనో

వికారంబులం బూరలు సఖనికరంబులం గనుంగొని కుమారికారత్నం బతి

హితభిషగ్విరులం బిలిపించి తద్వికారవిదూరంబులగు నౌషధోపచారంబుల

సేదదేరున్లుగాఁ గావించి సమంచితాలాపంబుల నందఱ నిజమందిరంబుల

కనిపి తనవిద్యానికేతనాంతరంబుఁ జేరంజని.

49

సీ. పచ్చనీడల జి గెర్పడు నిగారపు తరి

విడి జీవదంతంపు ♦ వింతకోళ్ల

పట్టెల జలతారుపట్టెడ బిగువార

బవడంపు బోదెగంబముల తుదల

పై దోమతెర వన్నెపండిరి చందువా

ముత్యాలజాలరు ♦ ముద్దుగుల్మ-
ముఖమాలుపజపు సొంపులుగుల్మ విరులత
లాడ తగటులోడు ♦ చూడఁదగిన

తే. గీ. వన్నె తెక్కాలు దిగువ తివాసి మడుపు
లిడిన చిటితబుకు నురటి ♦ పడిగమంబు
లిడిన కూజాపుచెంబు లె ♦ ల్లాడలదివ్వె
లలరు నారాచకాన్ను మే ♦ లలరుపాన్ను.

50

వ. మఱియు చిత్రాంబరవితానంబుల మనోహరసారభోన్నేదుర
విలాసంబుల విలక్ష్యమాణాతి చిత్రబంధురబంధించిత పాంచాలికానిచయం
బుల విశాలపార్శ్వవలంబమానహరిద్రత్ననిర్మిత కీరశారికాసంజరంబుల
సముచితోపచారయంత్రపుత్రికాసముదయంబుల ననేక మంగళశృంగార
లాంఛనంబుల నతిసుందరం బగు కేలికామందరంబు కరణి ప్రబోధం బగు
విద్యాసౌధంబునందు నమరించిన యవనికాసమీపంబున ననల్పంబుగాఁ గల్పిం
చిన కుసుమతల్పంబుపై శయనించి సుగ్రాయ త్తచి త్తయై చిత్తజగ్గింధారంబు
మనోత్సాహంబుగా నూహింపుచుండె నయ్యవసరంబున

51

చ. తమమతిరీతి బిల్వణబుధప్రవరుండు సమస్తనిత్యకృ
త్యముల సమగ్రతల్ నడిపి ♦ పైవతపూజ లొనర్చి కామినీ
సముదితమన్మథుం డనఁగ ♦ సారతగోష్ఠ్యలమూ గియె యథా
క్రమమున మేడఁ జేరి సుముఖసితి తల్పముపై వసించియున్.

52

ఉ. లీలదలిర్ప నట్లు బవళించి కవీంద్రుండు సౌధభిత్తికా
జాలకవీధులందుఁ గని ♦ సంతనమంది రయంబునం జగ
జ్జాలముమెచ్చ వర్ణనలు ♦ చక్కఁగఁజేయఁ దొడంగె మన్మథా
భీలకరాశతాప ఘనబీజసోజ్వలపూర్ణచంద్రునిన్.

53

మ. అదె చంద్రుడుదయించె చూడు రమణీయాకాశవాసీశివ
చ్చదపద్మంబు రమాకుమారవిజయాశ్రుత్రేణికాకర్షణ
స్పదవత్రోపలశాణచక్రమనద్యక్షంధ్యావహూహస్తకుం
ధదళాడంబరకందుకంబు శరదుద్వద్బింబశోభాకృతిన్.

54

సీ. హరిహయదిగ్భాగ ♦ మతిచిత్రతరరాగ
మరతాళికాహర్ష ♦ మురుసముద్ర
మచిరనిద్రావేశ ♦ మంభాజినీకోశ
మపహృత్ప్రశంస మత్స్యధతమన
మరివిహంగమలోక ♦ మభినవోదయశోక
మాకాశ మనవర ♦ తావకాశ
మవిరళకుముదాఘ ♦ మాన్యోదకామోఘ
మమితజీవంజీవ ♦ మమృతభావ

తే. గీ. మతసుదర్ప మనల్పమై ♦ యతిశయిల్ల
చల్లదన మెల్లకరముల ♦ జల్లుకొనుచు
వచ్చె నదిచూడు శర్వరీ ♦ వల్లభుండు
చారుతరగాత్ర సమదచకోరనేత్ర.

55

ఆ. వె. ఉదయమయ్యెఁ జూడు ♦ ముత్పలవళనేత్ర
శంబరారి బాణశాణచక్ర
నికరమెన్న యామిసీకామిసీకర్ణ
కుండలంబు చంద్ర ♦ మండలంబు.

56

తే. గీ. శంబరఘ్నాగమప్రణావంబు తిమిర
సమదవారణ మృగరాజ ♦ శాబకంబు
శంకరాంబరఘోణి దంష్ట్రాంకురంబు
బింబ మింపొందె నైందవం ♦ బంబరమున.

57

మ. ఇదె రమ్యోదయకందరాగ్రమున ♦ బైనింపొందె నిందీవర
చ్చదనిచ్చేదనమిత్రుకార్యుకజడాంశచ్చేదనం బభ్రశం
విదితధ్వంతనివారణంబు విరహోవిరూపికామారణం
బుదయాశాంతి కర్ణ కుండలమనింద్యోన్మండలంబాబ్జమై.

58

చ. కలువలెనంగఁ దామరలు ♦ గందిముడ్డుంగ దెసల్ నెలుంగ వె
న్నెలలుమెలంగ జక్కవలున్కొనినేగిమునుంగఁ జీతలుల్
బలిమినడంగ వేగొమరుఁ ♦ బ్రాయపువారల డెందమందమై
పాలుపలరంగ వారినిధి ♦ పొంగంగఁజేయుచు రాజ రాజలెన్.

59

తే. గీ. మృగరథాంగై కకలసచే ♦ సడుమనయు
కజ్జలం బని యొకభంగి ♦ గానుశిగురు
నెలకు నెలకొన్న నీలీల ♦ దలఁచిచూడ
రోహిణీకుచమృగమదాగోపిణియు.

60

కం. అకాశశాణమున రా

శీకృతమగు చందనంబు ♦ సింహకరనింబం
బాణీనారము తన్న

ధ్యాకలితమృగీమనౌఘు ♦ మగు చిహ్నంబున్.

61

తే. గీ. గగనమండల మిదిగాదు ♦ కలశవాహి
తార లినిగావు నూత్నడిం ♦ శీరశాణము
లితఁడు చంద్రుఁడుగాఁడు పుష్పలితశరీరంబు
డంక మిదిగాదు శయనించి ♦ స్వప్నశౌచి.

62

చ. అని నృపకన్యకామణికి ♦ సప్తవిధోద్రుఁడు పుష్పచంద్రన
ర్ణన లుపదేశభావము లన్ నా బహుభంగులనేర్పరించి యం
తను దని వింతదీప్తిని మనంబున సంపద మొప్ప వెండి వ
ర్ణన గొనె చంద్రితేజమును ♦ నాభిశమన్మృగతాపనీజమున్.

63

చ. హరిణమయూఖ నీయుదర ♦ మందలికందు జగంబునెవ్వరె
వ్వరు శశకృష్ణసారవట ♦ స్తైఖిరులచ్చుపడంగ వర్ణనల్
దరమిరచింతు రేను మది ♦ దలెద దివ్యవిలాస భావికా
ధరమధుకల్పనార్థమయి ♦ భాతసుధాస్థికోనర్పు గర్భగన్.

64

ఉ. అంకముగాఁగ కొంద అమృతాంబుధివంకముగాఁగఁ గొందనే
ణాంకముగాఁగఁ గొంద అచలాసితకాంతిగఁ గొంద కెక్కుచున్
శంకలు వల్కుచుందురు శశాంకభవజ్జతరాంతరాభినీ
లాంకముఁ జూచి రాత్రికబళాంధతమం బని నేఁ దలంచెదన్.

65

మ. అని యిబ్బంగిని బిల్వణాపరమరుఁ ♦ డుద్యత్పూర్ణరాకాశశ
త్తుని వర్ణించుట లాలకించి యితఁడంధుం డంచు మాతండి చై
ప్పిన నే న్నల్లుగ నమ్ముకొంటి నిదియాపింపన్ మహాశ్చర్య మి
ప్పని జిత్తంబున నూహసేయఁ దగు సంభాషింపఁగా నెంతయున్.

66

వ. అని యామిసీపూర్ణ తిలకారత్నంబు కళావతీరత్నంబు గావున
భావజయై తనమనంబున నిది మదీయరూపలావణ్య శృంగారరచనాకల్పనావ
లోకనోత్సవ యువజననిరీక్షణోద్ఘాటం బగు పటకవాటంబు వాటంబుగాఁ
జాటుపఱచి పఱచితప్రధానమేధావిశేషబోధాసామర్థ్యంబునం గాణత్వకృత్రి
మంబుఁగల్పించినిల్చిన గురునిజాణతనంబునకుం దార్కాణంబుగాఁ గళంకాం
కీతేందుమండలాభివర్ణన ప్రమాణంబు గన్పడె నితం డంధుండై న నస్మదీయ
వృత్తభంగం బగు ననంధుండై న గురుచరణారవింద దర్శనంబునం గొఱంత
గల్గినేర దితనిందర్శింతు నని నిశ్చయించి యతివ్రయత్నంబున. 67

ఉ. తల్పమునందు లేచి ప్రముఖదంబుననిల్చి తదంతరాళికా
కల్పితసాంద్రచంద్రపటకాండముపై కరయగ్మముంచి సం
కల్పభవనస్వరూపుడగు ధ కంజభవాన్వయవారిచంద్రుపై
నిల్చిన దృష్టిఁజూచె రజఃసీపతిఁజూచిన రోహిణీవ్రభన్. 68

తే. గీ. యామిసీపూర్ణ తిలక బిల్వబుండు వేడ్కఁ
దనరఁ దమలోన నన్యోన్యతరముగాఁగఁ
జూచి నప్పుడె వలరాజు ధ కాచి కాచి
వేచితలయూచి తమిరేచఁ జూచె నపుడు. 69

వ. వెండియు మహోద్దండపుండ్రక్షుధనుర్ధరుం డగు మదనుం
డిదియె సమయం బని నింతాంతామోదితస్వాంతం డగుచు గాటంపుతేట
పన్నీట నీటుగామజ్జనంబుగావించి గొజ్జగలసజ్జనీట గుజ్జపదనిడి మంచిగంధపు
మెయిపూతలందంబుగాఁబూసి పచ్చకప్పురపుఁ బుష్పాడి గుప్పుననుప్పతిలు
వలపులొప్పుగాఁ గప్పుకొను చొప్పుసంగున్చి గోవకస్తూరిరేఖ నెన్నొసల
మిసమిస లాడుపసిమిని మిసిమిదేట తీరుమీఱిన మగరాలజగానిగారంపు
కెంపు కెంపు రవరవలొదవిన సుతారంపుననిమెఱుంగులంబొంగారు బంగారు
సింగారపుబొగుల ఎగులు చిగన్నిగలమెండుకొను గండభాగంబులుం దాండ
వింస నింపు సొంపునుంబెంపు జిగిపెంపుసంగనుపట్టు హాంబట్టుబొందునం
బొందుపడంగట్టిన దిట్టంపుసోగ పెన్నెరులసిగ వగలుగులుక తిరుకులొలుకు
కడానిబన్న సరంబు లురుచై న నవమాలిమాలికలు కధరంబునంధరియించి
యించు కేనియుం గొఱంతి లేక రంజిలు మంజులచ్చటాపుంజంబులై న యప

రంజిగొలుసులజత కరంబులంబూని పూనిమోటుగిడిన వజ్రపు'గుంగరంబు లం
గుఘలందాల్చి మేల్చి లికెడి వెడదరతనంపు జకిలిబామిడికంబు శిరంబునం
దొరంగలింపఁ గెంపునంపదలఁ బిప్పిల్లుగూయు జంద్రకానిచేలంబులు విలా
సంబులేర్పడం గట్టి సన్నంపుసకాందగలచెల్వగు నిల్వబంగీ బడంగుగాఁ
దొడఁగి జరిపూవులశాల్ నడికట్టు గట్టి మిటారంపుచికిలికేనంగి క్రొన్నన
కొటాకుకటారీ డావక్కమొలను జెక్కి చొక్కంపు నమ్మి కంపుల గూర్చిడిన
పిడి నేర్పడు బెడిదంపుతలభుకు జెంగల్వనేకుబాకు మడినిడి గ్రొందలిరువాలు
వ్రాలులై కక్షికమాలికావలంబనంబు దీపింప గొప్పచొప్పికలు కందమ్మి
పలక డాకేలఁబూని లేమావిజపుర్బత్తెంబుల నుల్లసితమ్లకాకోనతఱిగ్గి కాగ్ని
యంత్రంబుల నిరంతరరణత్పొమనమట్టురణగుణభరణ వల్లికాప్రసవరసాల
దండ కోదండంబు నమందారవిందమాకంఠనందేగీనరాది నిశితమార్గరణగణ
పరిపూర్ణ తూణప్రముఖ నిఖలప్రథనసాధనంబుల సుయోధనం డెచ మీనకేత
నం డిట్టి వేషధారణంబున దిగ్విజయంబు గొకొన సమకట్టి యసంతాభలక్ష
ణాక్షీణజవనై కరూప సమున్న తానుకూలగుణంబు లరసి తేచ్చిన సమదశుక
సామ్రాణికంబులం బూన్చిన సుగంధబంధురగంధవాహస్యందసంబులం బొందు
పఱచిన విశాలమాలతీకుసుమవీతంబుపయిం గూర్చుండి హాళిజ్ఞకొన
వాహళ్యి వెడలివచ్చునెడ సరోజకర్ణ కోదారభేరిధణంధణనినాదంబుల చిరవిర
హిణీమనోచ్చేదంబుగా మ్రోయ శారికాపటహానిస్వనంబులు జెలంగ నవ
రసాలకేసలయోత్థాదనావలేపనాస్యభృత్కంతకాహళీప్రభువంబు యువజన
మనశ్శోషంబుగా మొరయ విదళదరవిందస్యందమకరంబు బిందుసందోహ
విహారామందతుందిలేందిదిర వందిజనకై వారంబు లెనంగ బిరుదులై గుండ
గుభేల్లనం గొండకూక లేకంబుగావ్రేయుచు చకోర కీరశారికా పిక చంచరీక
మయూర మానసాక పారావతాది విహంగంబు లంబరంబునకు గ్రొవ్వుమిరి
రివ్వుననెగసి సంకేతంబుగా సన్మోన్యముఖప్రముఖ బంధుభజబంధ నింబంధ
నోల్లంతితప్రదీనక్రమంబుల భూభాగంబునకున్ వ్రాలి పొగ్గొను కోడ
ప్రాయంపు జట్టిలపోల్క సామునెఱపుచు మహాన్మాదస్వైరగమనంబుల
సేనాసముదయంబున కెచ్చరికంబురిక్పొల్పుచు సేనాముఖంబున నడువ సకల
శకుంతలసంతాన సమేతుండ్ల పవంతుండు సేనానాయకత్వంబు సేయ మొలుగు

వెండి యీటెల తెఱంగునఁ దిశ్ త్రళాయమాన మానితాస్తోకతరుణిగణం
బుల ధరణిం బురుణింపుచు జండుండు నెల్లదిక్కులం దెల్లదనంబు నివ్వటిల్లఁ
బండువెన్నెల రేవెల్లు వెల్లుచందంబునం గాయ గండుమీరి దండుదరలివచ్చు
నెడనెడవిదాహం బైన నలరు పూదోట లేమావిమోక జప్పరంబుల నిల్పి
నేదదీర లేతపూదేసె పానంబునేయు కతన కన్లవకెంపుమిన్ను లగ్నికణంబు
లుగా గురియ గునుమాసనపాన ఘూర్ణాయమాన లోచనుండు గావున
నితాంతరోష సమ్మిళితాంతరంగుండై విరహులపయిం దన బలంబులం బురి
కొల్పుచు రదనంబులు గీలుచు విశ్వరూపంబు దాల్చిన పగిది జగదెల్లఁ
దన్నయంబుఁ గావింపుచు నరదంబుడిగి యప్పుడు. 70

చ. జలజలవిచ్చు సన్నవిరఃజాజాల కుచ్చులదమ్మి పల్లము
త్పలములపక్కెరల్ చికిలిదండలు సంపంగి గిల్కుటందియల్
తలిరులమెత్త లేతగిసిదంటవిరుల్ దగువాగెవచ్చరే
కుల విరిబంతి మోము సిఃగులెడిచిల్క హుమావిహారుడై. 71

కం. నలువాలుగొలిపి విరహుల

నలువాలఁగఁ జేయ దాడునడుపుచు నల్లం

తట మలిపించుచు మించుచుఁ

దటుకున నొకచోటఁ బొంచి ♦ తమి నిగుడంగన్. 72

చ. అలరుతుపాకిలోన దురుఃసారెడి పుష్పాడిమందు నింది ర
వ్వలబరి దేటిగూ శృంగఁ ♦ వన్నెసళాకున సంఘటించి రం
జిలు నృగనాభిరంజకముఁ ♦ జేసి యశోకలతాంతపహ్ని దా
కొలిపి కుచాంతరంబు గురిఃగుర్చి గుభీమన నేసి యేసియున్. 73

చ. తగఁ జిగురాకుమింట నరుఃదారగ తామరతూటినూలు నా
రిగ బిగియించి తాంకృతులు ♦ రిమ్మలువారఁగఁ జిమ్మరేగి తీ
రుగ మగదేటిరెక్కల గఁదుల్గల సన్నపువన్నె వాడిదే
రగ మొగియించు ముద్గరశఃరాది యమోఘశీలీముఖంబులన్. 74

కం. తటకున నమరిచి యలయిం

పుటకై పుంఖానుపుంఖముగ వారలఁ దా

నటు కాకిము నిటు కాకము

కటగటమనఁ బింజపింజ ♦ గాఢఁగ నేసెన్ .

75

చ. వడివడి మారుడేయు గడు ♦ వాడిమి క్రొన్నగోలబుంతు
త్తుడురొదఁ జేయుతు మ్మెదల ♦ దొమ్మిచలంతులు నమ్మిగలంతులె
ప్పుడు నుడివోని రాచిలుక ♦ మూఁకల రంతులు గాఢ్పుంతు లా
రడి మటునూయవలెలు వి ♦ రాశముగొల్పు బిరాగు నిడలెన్ .

76

ఆ. నె. మూర్ఛఁజెంది తెలిసి ♦ యోగ్వులోనిదిటంబు

జేర్చి తమకు మేర ♦ దీర్చి వలపు

గూర్చి మరుని మనసు ♦ మార్పు పొంది నెప్పు

బేర్పు మగ్గువనల ♦ గూర్చి యసరి.

77

సీ. ఘనసుమనోధర్మ ♦ కలఁచే బ్రకటించి

. కలితవిసారలక్షణంబు మించి

మధుసూదనగుణ ♦ మానక వర్ణించి

యనమాంబకఖ్యాతి ♦ సోశయించి

శంబరాహితవృత్తి ♦ సహజముగనడించి

యతను సమాఖ్యచే ♦ సంపదించి

పరమరహస్యమం ♦ దిరసంస్థి వహించి

గంధవాహవిమాన ♦ గతులుగాంచి

తే. గీ. సట్టి పౌరుషశాల్మీయ ♦ సట్టి నీకుఁ

దగవియోగుల గుదిగూర్చు ♦ దలఁచు దుగతి

విత నీవంటి జగదేశ ♦ పీరుఁ డేడి

బహులతాంతపరిత్రాణ ♦ పంచబాణ.

78

ఉ. అంటిన గందుతూపు బయలంటిన గొంతుహయంబు బిగ్గరన్
వెంటనఁ దుంటువల్లు బెదురంటినవిచ్చు బలంబుగల్గి నీ
రంటినబంట వందు సదరంటినదంటలు దద్దికంటి ము
క్కంటియు దమ్మిగంటి తెరగంటి దొరల్ తెరగంటిరంగజా.

79

చ విరహులనేచ నీకు బరువే బరువే బరువేలవేలముల్
దరుమగ మేలుగూడవలదా వలదావల దారిపాంథులన్

- దరిమిన పాపమకార మదనా మదనామదనాధనాధ దు
 ర్భరభరణంబు గాంచు దనఁపై దనపై దనపై క పై నికా. 80
- మ. పొలుపొందం దృఢశక్తి యుక్తి విలసద్బాహుపముల్ నేత్రప
 క్షులమార్చ్యగణముల్ సుదృఢసితశఃస్రక్షేణికోల్ పుష్పకో
 మలగంధానిలచిత్రయాసవితతుల్ ♦ మందాక్షవర్మాద్యముల్
 దొలుతం గానుకలంది నన్నునుపు ప్రోద్వయమాన్నిఖ్య విఖ్యాత్మకా. 81
- ఉ. చక్కెర లుక్కెరలెదిచి ♦ చక్కగఁ జిక్కనిపాలమిఁగడల్
 మెక్కగఁజేసి చిక్కడఁచి ♦ మిక్కిలిమక్కువదక్కి పచ్చడాల్
 గ్రొక్కెడి రెక్క లుక్కడఁరఁ ♦ గ్రక్కున దిక్కులకెక్కియాడ బు
 ల్మెక్కెడి పక్కిచిక్కిగవఁపట్టడ ♦ కానుక మెచ్చుమనృధా. 82
- ఉ. కాముకన్తెరి వీవు నిశిఃకాముకుఁ డాతఁడు సోమహృద్బల
 స్తోముఁడ వీవు పూర్ణతరఃస్రోమసమాఖ్యుఁ డతఁడు పద్మకుం
 ద్రబేమసుతుఁడ వీవు విఘ్నేగీకృతపద్మకుం డతఁడు నయ్యయో
 హామికన్తెల్లనా దృఢతఃరాంగునితోడ ననంగ సఖ్యముల్. 83
- ఆ. నె. మేనమామ యనుచు ♦ మేళంబు శశితోడ
 గూడి నంత మిఁదఁ ♦ గీమవచ్చు
 దేశములను “సర్వనాశాయ మాతుల”
 యనెడి నుడువు విననె ♦ మనసిజాత. 84
- చ. తళతళవాలు వాలువిరిఁదండల దండలపొంచిపొంచి ర
 వ్వల వలగట్టి గట్టిమదిఁనై మదిచె నుకుమారమారకో
 మల మలయూలయప్రియతఃమారుత మారుతయానయాన నీ
 గొలగొల లింక నింకననఁగోలల గోలలనేయ నాయమా. 85
- కం. మదనా సమసుమశరముల
 నెదనా టననేయ మాన ♦ వేమిర యిది గూ
 డదనా శశివదనా నీ
 కదనా సవహీరరదన ♦ హరకృతకదనా. 86
- మ. కమనీయూదృతశాలిశౌర్యజలలోకానందసంధాత్రి శ్రీ
 రమకుం బుష్పకృత్ సముజ్జ్వలమహారాజ్యాభిషిక్తుండవై

ప్రముదోద్వంశగుణంబుఁ భోవిడిచి దుఃస్వార్థానానందోన్మత్తదు
ర్గమచండాలగుణంబు గైకొనుట వేఁడ్కా నీకు సాంభాంతకా. 87

నీ. జగమెల్లఁ దానయై ♦ జగడంబుఁ నూపుమఁ
భాగఁడొందు వేచేను ♦ లుగలతోడు
ఒకచోట నిల్వక ♦ సకలంబుఁ జెరలాడి
పరులదృష్టికి పట్టు ♦ పడని రథము
వేలు నూరులు మొనల్ ♦ నెలయుదుండెడు చిల్క
గములు నిండ్లారు చొ ♦ క్కంపుకొనలు
ఎవుడుసూచినఁ గను ♦ ల్లొంగ జేయుచుఁ బండ్లు
గొలుకుచుండెడి నల్ల ♦ కలుగుమూఁక
తే. గీ. లేకమయి చుట్టుకొని మారు ♦ లేక త్రివి
రాయుడై యున్న బలుచేద ♦ నీయుసామి
తోటి పోరాటసలిపిన ♦ నాగసిగు
పాటుచాలె నీకు నీ ♦ రాటలింగ.

88

చ. పగఁగొనిశంబరుండుదధి ♦ పాలుగఁజేసిననాఁడు రుద్రుఁ డే
పుగఁ గనుమంటలం గరుగఁ ♦ బూనిననాఁ డిటువాడిదూలి నేఁ
డగపడి తొర మార పథి ♦ కావళి పాపశలంబు లేక ని
న్నొగి గనుతల్లి కడ్పుచల ♦ లో రతికున్నుక తాళిబల్కియో. 89
కం. బలువిరహులపాలిటికే

విలుకాడవో నీదు నిశిత ♦ విశిఖవితతుల
న్యూల గాడవో “చెడిబ్రతికిన
కలిమి”గదా గెలుపుటాస ♦ కామవిలాసా.

90

నీ. వెడవెడ నీవిల్లు ♦ విరిగి మంటనడంగ
హెచ్చు నీశరములు ♦ విచ్చిపోను
పడి నీకు దళవాయి ♦ యడపుట్టి చిరియింప
బడిబడి నీపొజు ♦ బయలుదెల్ల
పడిదప్పి నీచేతి ♦ వాలు వాడిఁదొలంగ
మొనసి నీ యరదంబు ♦ మూలబట్ట

గొంకచు నీ తేజి ♦ సంకిలిఁ బడియుండ

నీ తెక్కెమెపుడు నఁజేటఁ గలియ

తే. గీ. మొగ్గబారకు నీపూన్ని ♦ బుగ్గిగాను
ముగ్గలను నేచు పాతకమున వియోగి
మానవామిత్ర నీరూపు ♦ మండిపోను
దుండగంబేల మారళిఖండిపోల.

91

తే. గీ. గాలములఁదీసి నీడాలఁ ♦ గాలజేసి
మేలుతూపుల మాలల ♦ పాలొనర్తు
పంతమునఁ బీల్చి పిప్పిగాఁవింతు విల్లు
ధూళిగట్టింతు నరదంబు ♦ దొలఁగుమార.

92

కం. అని చతురుపాయములఁ గ్రొ
న్ననవిలుతుని దూలనాడి ♦ నాళీకకళా
వనకేళి ఘృణిపాళి
జనితాళి మధునివిధుని ♦ చతురతఁబలుకన్.

93

కం. అలరులవిబుకానికి నీ
వలర సహాయంబవగుచు ♦ నయ్యయ్యె నీ వి
ట్లలమి తెరువరులనేచుట
వలరాయనికన్న మంచివాడవె చంద్రా.

94

ఉ. నాటినవేడ్కతోఁ బొడమునాటి నినుంగని నీకఁగాన్మగా
నూటికి నూలుపోగనుట ♦ నూల్కొనభక్తి సమర్పణంబుగా
మాటికి మ్రొక్కి వేడఁకొనుమాట దలంప వగుండనిమ్ము మో
మాటపుత్రోవ మర్వఁదరమా నెఱమానిసి కెందు నభిజా.

95

కం. సజ్జనితుడనుచు నల్లుని
బుజ్జగముల కబ్బుబోకు ♦ పూర్వమునందన్
ముజ్జగములెల్లఁ జెలిసిన
తజ్జనకుని కథలు వినవె ♦ తరుణశశాంకా.

96

నీ. సరసకళాచూపఁసంపన్నుఁ డనుటకు
పద్మినీప్రియలీలఁ ♦ బరంగియున్న

చల్లనివెల్లు రంజిల్లువాడనుటకు

రాజరత్నముల గీరంపకన్న

కువలయానందంబుఁ ♦ గూర్చువాఁ డనుటకు

చక్రానురోధంబు ♦ సలుపకన్న

సన్మార్గవర్తనోత్సవశాలి యనుటకు

తారానుచంగంబుఁ ♦ దలంపకన్న

తే. గీ. నిక్కముగ నీకు వ్యభిచారిమూట

దక్కఁ గాకేమిశ్యలము వేరక్కరాజ

శబ్ద మెన్నఁగ ఘృతకోశనామ్య మయ్యె

కుటిలవర్తన నుతిపాత్ర ♦ మముననిత్ర.

97

ఉ. ఎల్లజగంబులందు భ్రమియించి కళానిధివంచు రాత్రిమేల్

చల్లనివాడవంచు సహజాస్థుడవంచు తమఃప్రశాంతరు

గల్లరివంచుఁ గల్లరులు ♦ పన్నిసవకాటల మిన్నుమ్మగ్గి

హల్లకరాజ కుంగిందు తనర్థము నీమది నంచించుచుమా.

98

తే. గీ. దుండగముమీలఁ భవనముననులనుచు

మూది ఫరచక్రివిద్యేచముని లింగ

ధారి నై కృష్ణవక్షవిచారిషగు క

భాదసీస్పర్శదోషార్థి ♦ భేదమిడవ.

99

కం. జీవప్రియుడ వటందురు

జీవద్యేషంబు నీకు ♦ పవనగు గా

జీవారిసధికజన రా

జీవాభి నవప్రభీత ♦ జీనమృగేంద్రా.

100

నీ. కువలయప్రియుడందుఁ ♦ గొనియోడునందు లో

కువగాక యుండిన ♦ స్థివుడగువీవు

హిమమాసలసదాఖ్య ♦ నెనఁగు నీమహిమ మా

నకయున్నదగు నీకుఁ ♦ బ్రకటముగను

సౌమ్యాధికారి వాఁననగల్గు నీకు స

సౌమ్యత్వమూడుట ♦ సహజమరయ

గురువిగ్రహస్ఫూర్తి ♦ గొను నీకు గురువియో

గంబుఁ జెక్కుట యచితంబుదలచ

తే. గీ. వలపుమొలపించు నొలపున ♦ బులుపుఁగొలిపి

నిలుపు చెలువునగలిపి నెల్లలపుటార్తి

దెలుపుగొన మల్పుమెలవని ♦ గెలుపుఁ బొలుపు

వెలుపరించని తేడ రేవెల్లువాడ.

101

గాసికిమూలమై యిపుడు ♦ గన్పడితొర భవండు బండిగాఁ

జేసిననాఁడు గాము గడిఁజేసిననాఁడల హేళిమాయగాఁ

జేసిననాఁడు దేశికుఁడు ♦ చేసిననాఁ డెడఁబాసి తిట్టు మై

డాసిననాఁడు నీవెచట ♦ దాఁగితివో శశి వచ్చుమాయకే.

102

కటకట చంద్ర సీకు విధిఁకట్టడిఁ జేసెగదా దినంబు గ్రుం

కుట యుదయంబునొందుట దఁగుట్కాని నిల్చినచోటఁ గూల్చినం

తట నెఱఁగర్మనూర యని ♦ దస్సనె బ్రహ్మకులఘ్నదోష మె

చ్చటఁగలవాడ నిత్యమును ♦ జావును పుట్టువు గల్గియుండుటల్.

103

సీ. హరియై సత్కుళి ♦ హరియై తేజోవి

హరియై కుముదప్రహరి యుండ

ఛాయయై బహుకృతాసాయుడై క్రూరప్ర

మేయయై ఖలసైఁహి కేయుఁ డుండ

మానియై మంత్రనిధానియై శాపనం

ధానియై విబుధప్రధాని యుండ

క్రోధియై మదనవిరోధియై భవదుర్ని

రోధియై కృష్ణశిరోధి యుండ

తే. గీ. ప్రబలబలదర్ప మేవడ ♦ రగడునేర

కకట వికటాతి విరతి కాముకులసకల

వికలమొసరించు టీపాటి ♦ వెరపుసాటి

వారు సన్వరే? నీదారి ♦ వారిజారి.

104

సీ. కన్నతల్లిడికి బోటుగల్పించు గురునియి

ల్లాలి సంసారంబు ♦ గాఢజేసి

తనయుని దెన విరోధంబు లెంతయుఁ బన్ని
 తోటియల్లుని తలఁ + గ్రొక్కనిలిచి
 చెల్లెలి యింటిమే + తేతులారఁగఁద్రోచి
 వలనొప్ప మఱిదొప్ప + వాడుగట్టి
 వది నెక్కుఁబనిబాగు + వంటకద్వస్థించి
 మిత్రునిగడిగాము + మ్రొంగఁజేసి

తే. గీ. తొర తనవారలనుట నీయందులేదు

గదర మావంటి పధికుల + మది చికాకుఁ
 జేయు టిదియెంత వింత నీ + నీలండు
 గురుకళంకాభినుతిపాత్ర + కుముదమిత్ర.

105

చ. నిలుకడమాలె చొర విను + నీబ్రతు నెల్లను బలుగాను నీ
 నిలు వటు నీరుగాను నిను + నెక్కొని యిక్కొని గాముమ్రొంగి నీ
 బలి మిఁకఁ గ్రుంగిపోను నెను + బట్టి యొడల్ పడియూలులెక్క ప్ర
 క్కలు విడఁజేయ నీవని పగల్ గడునన్నగిలన్ నిశాధిపా.

106

కం. అని చందమామ గుండగ

నని జందనశైలవనఘనామోదంబుల్

గొన జిందు మందపవనుని

గొనజిందగ నిండఁజేయుఁ + గొనిరి కండకన్.

107

కం. పంచళర విధులగలసి ప్ర

పంచంబున కెల్ల బ్రాణఃపద మగుమ మమున్

వంచించి కొంచెపఱచుట

మంచిది యోమదవిహార + మలయసమీరా.

108

తే. గీ. కమ్మకస్తూరి గేదంగి + కలువచలువ

పుష్పాదులు నొప్పుటనఁబల + సుప్పత్తిల్లు

కప్పురపుమెప్పు వలపులఁ + గాన్కఁగూర్చు

గురుణజేకోర మలయమంధిరవిహార.

109

కం. జీవన్వరూపుడవు రా

జీవారిని గలిపిమెలఁగఁ + జెల్లునె సమయా

భావుఁడవు సమయకారణ

భావుని భావజునిగూడఁ ♦ బడుదురె వవనా.

110

సీ. సారమింకెడి గంధ♦సారంబెఱుగు నీ

స్వర్ణతాపం బొట ♦ శైత్య మాట

సపరాగసుమగుచ్ఛ♦సంతతు లెఱుగు నీ

మసలుట రయమాట ♦ మందమాట

తగుమహాభూతార్థ♦తత్త్విజ్ఞుఁ డెఱుగు నీ

వపగంధివొట గంధ♦ధాప్తి వొట

సన్మార్గచరఘన♦సముదయ మెఱుగు నీ

జాడసౌఖ్యదమాట ♦ శ్రమదమాట

తే. గీ. పాఠుఁడెలియక నిను జగ♦త్ప్రాణుఁ డండ్రు

గాకలోకలు నీతత్త్వి ♦ కథనమెఱిగి

స్థితివారు ప్రభంజనం ♦ డనరె జగతి

కటతలసంచార చంచల♦గుణసమీర.

111

ఉ. ఆహిస్త నున వహ్నికి సహాయమనై సకలంబు నొక్కమా

టాహులిగొందువచ్చు సలుఁడల్పతనొందిన మ్రింగెదార నీ

సాహస మేమిచ్చెప్పనగు ♦ చందనశైలవిహార గంధవా

హాహిత మిత్రవంచనుఁ డ♦హా విరహార్దుల నాదరించునే.

112

మ. ఖలమీనధ్వజనంగతిం భువనభంగప్రక్రియాధుర్యచ

ర్యల శుక్రప్రియమిత్రభావముల వక్రక్రూరగంధానిల

ప్రళయోద్వాసిని సోదు పౌర పథకప్రాణవ్యధప్రాప్తికిన్

మలయాప్రక్రమమందకృత్యములు ధర్మంబొనె దాక్షిణ్యమే

113

మ. కడిమిన లోకములెల్ల నొక్కపొరిమింగిన్ నీవె కాణాచిప్పె

గడితేరంగలవాడ నంచు మదిలోగిర్వింప కోరొకి ని

స్థితిగావింప సహస్రవక్త్రమహిమం ♦ గన్పట్టియున్నాడు పై

యదరసరాగు మనంతిమూర్తి నిను నాహరించు గంధానిలా.

114

కం. తొడరి పోసంచం బెల్లను

గడగడలాడింతు ననుచు ♦ గర్వింపకు మె

- కర్మ-దుగ్ధిని వడిగల్గి
సుడిగల్గినవాడె నగుటఁ ♦ నొడ ను పననా. 115
- తే. గీ. అడచిపడె దేల జగవల్లఁ ♦ దుడిచిపట్ట
కోరిప్పుట్టచే నినుఁ చలఁగొట్టిమారి
బ్రహ్మ సునలెఁ గాక నీ ♦ బ్రహ్మగు ధూర్
చాలుగా నితి పలపడఁ ♦ పేర పనన. 116
- తే. గీ. చాలుచాలుర నీసారు ♦ నన్ను పొందు
నాలి భూతంబున తుది ♦ గానినీశేయు
గాలివీడనచంగ నిట్లె ప గంధ
వాహ నిను నెంతదూరెన ♦ పొందుగలదె. 117
- వ. అని సేనానాయకసహితంబుగా నునఁబలుకల నున్నది. 118
- తే. గీ. మాట మందితసంబెల్లఁ ♦ దూరమొచ్చి
మేటి తలవంపుపాటునఁ ♦ గోరులేక
చాటెదేసేమొ మారుని ♦ ఘోరి నీకు
నోటిగోటాప నెన్నఁడు ♦ నూటంబడునా. 119
- కం. కోకిలమా యింక మాణి
నేకగ్రీవముగఁగూడి ♦ యిప్పు డిగోటికో
నేకగళగ్రాహితసం
బేకొని పలుగాకు లింక ♦ పొందిన విన్నవ. 120
- ♦ సంగంధ శృంగము ♦—
కోకిమామమేచఁ చల్చు ♦ కోకిమామమేమి
రాకు శారకా సగే దిఃరాక్షసాపరాధ మా
కోకిమామమేమి శాపఃకోకిమా చకోకికా
నీకమా విరాహిసంధ ♦ నీక మాసశీకమా. 121
- తే. గీ. కమ్మపూఁచెనే దుటగాముగఁగపి డిల్లి
పడఁగ్గ స పనిసాట రంభిడియె దింత
వెగటుగావింప నీశెంత ♦ యెగసిపాట
తేటి నీ ద్రిమ్మరితసంబు ♦ దేటపడియె. 122

చ. అధికనిషేధయుజ్మధుసఃసూహ్యయ పక్షిబలంబు గూర్చి యి
 మ్మధుబలబీవనాంతకకుఃమారశిరోమణి యైస సూరమ
 న్మధుసకు బంధుకృత్యముల ♦ మన్నన జుట్టమనైతివౌ బళా
 యధికవిరోధులై స హితుఃశౌదురు కార్యపరానుకూలతన్. 123

ఉ. సంతతిమాలి పాంధజుఃసంతతిపై సలుసంత ప్రేమతో
 సంతసమండః జేయ వదె ♦ సంతతజాతివిరోధమొంది నై
 సంతకజాతికేళి కిడి ♦ సంతపసంబూసరింప నీవు మా
 సంతజరింపరాకుమి వఃసంత వేసంతమసాంతకారిణి. 124

వ. అని యనేకప్రకారంబులం దమ మనోవికారంబులకొలంది
 కందర్పసుంకరేంద్రమందానిల మధుసుధుకరాధిబలంబులం జలంబునందిట్టి
 గుల్బపడి రోంపుదు. 125

సే. ఘుఃకల్పనారంభ ♦ ఘనతీసేవించెద
 పరమహంసలనెల్ల ♦ బ్రస్తుతించి
 గమగమవలచు సాంకవగంధసారాది
 కమునః బూజింతు శుఃకద్విజేంద్రు
 లకు విమలార్జునాంశుకత్తస్త్రి జేసెద
 సరసభక్తిని గురుఃచక్రములకు
 కసకాభిషేకంబు ♦ గావించునెప్పుడు
 సరసాధులకు మది ♦ సంతభమమున

శే. గీ. లసదశంతవిలాసకల్పనమరుత్కు-
 మారసుకుమారులకును నేమాఱుగూర్తు
 మద్వీయోగార్చనంవర్త ♦ మహాదుషద్ర
 వము తరించుటకెందు భావంబునందు. 126

వ. అని పుక్కుభంగుల నుపాలంభగర్భంబుగాఁ బలికి విధివశంబున
 మెలుకువపడి రెమొకకొలఁదినిలుకడల నెలకొనియుండి రంత బులుకలులుక
 కలిగించితంబు మొలకజలుకలకలికిమిష్నుఁ దిలకించిన వన్నెకాని చిన్నె
 లెన్నుచు నిట్లనియె. 127

సీ. అలరుటామనిచెల్మి ♦ గలవాని గలనాని
 గలవానినుశుచన్మ ♦ గలుగువాడు
 తగులీల మదనసుంధరన్మ ♦ గలనాని
 ధరన్మ సగిండు శంభుమువాడు
 పాతరద్యుని లగిండు శంభుమువాడు
 పగిండుగలమని ♦ గలనాని
 మదియిట్లు వెదికిమొట్టలొకటి ♦ గలనాని
 గనలింపుగి గలనాని ♦ గలనాని

శే. గీ. పాతరద్యుని లగిండు శంభుమువాడు
 మోలకనవ్రుల సిరివన్నె ♦ జూబులవాడు
 దనిగిరికి నిండుజన్మమువాడు
 మహామగిలవాడు యానిప్రభువునుడు. 128

† అ. పే. వీని చన్మదనము ♦ పాతరద్యుని
 జోడుకాని వాని ♦ జోడుకాని
 వీనిముగిలను ♦ వీనిముగిలను
 నేనజాలు పూలశేనజాలు. 129

ఉ. ముమ్మరమనయాడు తమిన్ముగిలని పాతరద్యుని
 గ్రమ్మడిపానకంబు చన్మ ♦ గ్రమ్మడిపానకంబు
 ల్లామ్మలు మానుబొమ్మలన ♦ గుమ్మలు నీ నీక నీనినోడ నా
 సమ్మతి గూడియున్న తొలిజన్మముగిలనిదిగాచి చాడగన్. 130

† శే. గీ. వీని యమ్మడిముగిలని ♦ బూని గచ్చి
 గుమ్మరద్యుల గచ్చి ♦ గుమ్మరద్యుల
 లించి దొంగరతులచే ♦ మించుదాని
 కిహవరంబులను మెల్ల ♦ నిపుడెకలుగు. 131

† వ. అదియునుగాక—

† మ. దయరంజిల్ల మెలంగి ధర్మహృదయాధిపతిదేహదుల 132
 న్నియు భక్తి గురునాథహృత్ప్రియముగా ♦ నేమించి తానీతయున్

దయితాయ త్రిముగాఁగ నుండవలె విద్యల్నేర్చువా రంచు ని
ర్ణయశాస్త్రాదులు వల్కవిటి మిఁక నెఁన్నం డేనుగావెతునో. 133

కం. గురువరఁ వరదక్షిణ హృ

త్పరిరంభణలీలకుచఁఫలసుమనోసం

భరణమొసఁగి నేవించెద

గురుతరమగు నాదు భాగ్యగుణ మెట్లుండెన్. 134 ✓

చ. అలరసమ స్థలక్షణము ♦ లాత్మనైకింగి తదర్థలక్ష్యముల్
దెలియనివిద్య సిష్టలము ♦ శ్లోముగాడె రహస్యభావముల్
గలమదనాగమాంతపరికల్పమహామహిమాతిసౌఖ్యముల్
దెలిసెద వీనిఁగొల్చి తగఁబే జగదేక గురుత్వసత్త్వమున్. 135

వ. అనియూహింపుచు మోహాశయంబున— 136

సీ. విరిపాన్పుపై వ్రాలి ♦ పొరలు లేచు వడంకు

నలుగడ లక్ష్మి ♦ కలియఁజూచు

పిలువకపల్కు మేనులికి పానుపుడిగు

తలయూచుఁ గనుమూయుఁ ♦ గళవళించు

తనలోనఁ దానప్రసాదముక డై వముదిట్టు

నలయికఁగొని యున్ను ♦ రనుచుమూల్గుఁ

బలువరించు వివేక ♦ మెలమిడించు కరంబు

లప్పలించు బయలలముగొనుచు

తే. గీ. మోహమునమించు పులకించు ♦ మోయువంచుఁ

దెలివిమది నెంచు వగమించు ♦ తెగువఁగాంచు

నెదురగమకించు నూరకే ♦ బెదరుఁగొంచు

మదనవేదన కోర్వ నమ్మా యటంచు. 137

వ. అని వెండియు. 138

ఉ. ముచ్చటదీర్చు నెచ్చెలులు ♦ ముచ్చట కిచ్చటలేరు పచ్చవి
లైచ్చులకాఁడు మచ్చులిడి ♦ మిన్నక నన్ని పుడొంటిఁ జేసిమే
లచ్చుపుఁగుంటి జంటిమొనలంటఁగ నొంటగు తుంటింట బ
ల్గుచ్చుల పూపుటమ్ము లెదఁగుచ్చె సహా విధి నేమిసేయుదుక. 139

చ గమగమలాడు కప్పురము ♦ గ్రమ్మిసపుష్పానికి నొమ్మిగుమ్మిలో
దుమికెడ లేక నొక్కపోరి ♦ తోరపువెన్నెల చిచ్చుచొచ్చెనె
దమి నటుగాక కుస్తుకను ♦ దట్టపుకొక్కిరివండం జల్లిపై
గమిచెద మావికెంజిగురు ♦ కైదువ తొమ్మిగుమ్మి చిమ్మెడక. 140

చ. వల పదినిల్పలేను తమిఁవాసియు న్నవమోయిగు నిల్ల నే
దలచిన తాళలేను మది ♦ దల్పనయండిన నిల్వజాల నీ
చెలువుని వేడుకొన్న నయఁసేయునో సేయక పాయఁదోమనో
చులకదనంబుగాఁ నలఁపుఁజూచునో నామది తల్లడిల్లుడుక. 141

మ అని చింతింపుచు నన్ధరారమణ కన్యారత్న మాన్మాభిలా
షనిరూఢత్వము దేటగాఁజెలియ నిచ్చకబట్టి. భానంబు నా
తనిసంధానముఁ గోరుచుండి నటనంఁగిం బిట్టి బాంబుతయక
వనితానందరసైకభావ మను నావం దాఁట దుఃఖాయుక. 142

కం. తనమదికోరికఁ దీర్చంగ

ననువగు నీ యబలహృదయ ♦ మనీ సుగోషం

బున భావికార్యలసూ

చననై ఖరిఁ దెల్పినట్లు ♦ నమ్మనినంజన్.

143

కం. కాశ్మీరసితాభ్రమిళ

ద్రశ్మిభకాజఃప్రసాదఁతరణీలన

ద్రశ్మిప్రబంధహాలాం

తాశ్మిధరాగైక జయరఁమాభరణ గుణా.

144

శా. తామ్రశృశ్రుకరాళవక్త్ర కహరఁధావ్వికోర్మికక్రోధ నృ
గ్ధామ్రాక్షప్రముఖిక్షపాచరదళఁద్రోగండపాండిత్య స
త్సామాట్రసంభృత శుక్తచూ ష్టికసితఁచక్రతాయ మానోద్యతః
క్రమాత్మీయ గుణాలవాలవలయా ♦ కల్యాణగీతాలయా. 145

—: పసంతశ్శికం :—

సాజన్యలోకశరఁణా శరణాగతేంద్రా

భూజామనోహర శుభోదయభోగసాంద్రా

తేజః కళావసుమతీ సుమతీవితంద్రా

రాజాధిరాణ్యమవ ధ రామవరామచంద్రా.

146

—: గద్య :-

ఇది శ్రీరామచంద్రగురుకరుణాకటాక్షివీక్షణసంలబ్ధ సకలసంపూర్ణ సరస
శృంగారరసధారాధరమాఘరీఘరీణతాలంకారితాంధ్రగీర్వాణకవితా
విలాసవిచిత్రవిలసి తాపస్తంబసూత్ర భారద్వాజపవిత్ర చెళ్ళపిళ్ళ
కులసుధానవ రాకానిశాకరయశోధురంధర ధరామరప్రవర్య
రామయనామార్యపౌత్ర కామకవిసుపుత్ర సకలవిద్వజ్జన
విధేయ సరసయనామధేయప్రణీతం బైన యామినీ
పూర్ణ తిలకావిలాసం బను శృంగారమహా
ప్రబంధంబునందు చతుర్థాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

యామినీ పూర్ణతిలకాచిలాసము

పంచమాశ్వాసము.

కం. శ్రీమన్నామకావ్యము

కామితమందార పరమకారుణ్యరస

ప్రేమ గుణదామ పానస

ధామానిధిలక్ష్మణము ♦ దశరథరామా.

వ. దేవా యవధరింపు నునంగిరంబ.

2

తే. గీ. అల్లల దిటమూని పుంగుకాంఠ ♦ పటముమీద

మొనసిచూచిన భామ నెమ్మొమ్మూ దలచి

పూర్వశైలాంతరాళనంభుజులద్ర

గణసగా నెంచ బిల్వణకవినరూప.

3

సీ. వరచంద్రబింబనూ ♦ వరశల్లసదృశు

నిస్సంపుటనమూ ♦ ముగ్ధముగము

నరసీరుహంబులో ♦ చారుమీసంబులో

నెడవిల్లనూపులో ♦ పీఠాంశుమూలో

సమదచక్రంబులో ♦ సుమగుహాచక్రంబులో

కనకకుంభంబులో ♦ స్తనధరములో

ఘనతటద్రోణియో ♦ గాటంపుచుక్కయో

బంగారుతీగయో ♦ భ్రమరకచయో

తే. గీ. యూర గుటినిల్పతర మానె ♦ యరసిచూడ
వరుస సుర సిద్ధ సాధ్య కేంపురుష యక్ష
గరుడ విద్యాధిరోగ ♦ నర పురంద
రారి గంధర్వ కిన్నర ♦ చారణులకు.

4

వ. ఇది వదనంబుగాదు మృగశీనకళానిధిమండలంబు చ
క్కదనపు గుబ్బుచన్ను లివి ♦ గా వమృతోజ్జ్వలహేమకుంభముల్
మృదుకచపాళిగా దిది హరిప్రియపు త్రిఘనాస్త్రశాలయా
యిది కనుదోయికాదు మది ♦ నెంచగ శృంఖల లెంతవారికి.

5

వ. ఘనతిమిరంపుగుంపు శశిఖండముకార్ముకమేచకాబ్జ కో
కనదవలాశశఃఖలతికా లపనీయ ఘటాభ్రసైకతా
వని కదళీసుకాహళిక ♦ వారిజయుగ్మముగూర్ప సర్వ మీ
ఘనకచయె విలాసముల ♦ గన్పటచెక్ భవదగ్ధ మనృధుక్.

6

తే. గీ. దండితనమున మదనాహితంఁడితండు
సంతతము మధ్యవేది మధ్యాంతరాత్మ
వీణపై నిల్చి నాభికాబిలము సనుగ
మించు రోమాళి ఘణినియాడించు నౌర.

7

చ. ఉరుముఖసంపదల్ గలిగియుండిన జంధుఁ డటండుఁ గాక దృ
గ్భరముల గొప్పిగల్గినను ♦ గల్పలొకానొక మూలనుండ నీ
సరసవదోవిజృంభణ లెసంగిన కిన్నెరపాటు దూరమై
వఱలిననేమి నెన్నడుము ♦ వార్తవినక గయిమోడ్చు మింటికి.

8

నీ. కలకంఠనాదంబు ♦ కలకంఠనాదంబు

పల్లవంబుల భేదపల్లవములు
వరపయోధరములు ♦ వరపయోధరములు
తారకంబులు దివ్యతారకములు
సుమనోవికాసంబు ♦ సుమనోవికాసంబు
భ్రమరకంబులు మదభ్రమరకములు

నవసువర్ణస్ఫూర్తి ♦ నవసువర్ణస్ఫూర్తి
మధ్యసీమ వివాద ♦ మధ్యసీమ

తే. గీ. సమ్ముఖు బద్ధమండల ♦ సమ్ముఖంబు
మృనుకరంబులు బిసలతా ♦ మృనుకరములు
దంతరుచు లజ్జరాగ హృదంతిరునులు
హారమణి ముగ్ధవలరాజు ♦ హారమణి.

9

సీ. అలరుచాళిరబోలు ♦ టరిదియె నామ్మాము
పరిపూర్ణ రాజునిం బమును బోలు
సలనెమ్మొగము బోలు ♦ టరిదియె నేనలి
తిమిసిన్న జెల్లు-టంకమును బోలు
సలవేనలియు బోలు ♦ టరిదియె నుతాని
రహిమించు నునుగిప్పురాలు బోలు
సలతావియును బోలు ♦ టరిదియె నెనుదోలు
రమణసువర్ణచక్రముల బోలు

తే. గీ. అలరుచనుదోయి బోలుట ♦ టరిదిపీను
లెలమి దులకింప శ్రీలంకంబులను బోలు
నబలవీనులబోలుట ♦ టరిదిపీను
లమర నిమ్మపి నవవిలాసముల బోలు.

10

సీ. భామినీమణి మధ్యనీమ సుఖంబున
ధామంబు కళ్యాణతను లెలంగు
ననబోడి నునుగొప్పు ♦ ఘనలెమ్మ కనుప్పు
హిమధామముల కంగ ♦ మెన్న దరమ
తరళాక్షి జఘన విస్తారంబు సహృదంబు
సుందరి పెందొడల్ ♦ శుభకరములు
తరుణియానంబు శతానంతవినియంబు
సరసాళ నఖములు ♦ సన్నిధిములు

తే. గీ. పడతి పాలిండ్లు బీవనోపాధి సంప
దలు గణింపంగ భాగ్యవిధాన మైన
దీని కనునన్న మెలగిన ♦ వానిభోగ
భాగ్యములకన్న గలది సౌభాగ్య మన్న.

11

సీ. శరదంబు వేణికి ♦ శాంతభావమునొందె

దరహాసమడరి వెంటనెమటల్పై

మఱికంఠమెదిరింప ♦ నెఱిగినమం బయ్యె

పిఱుదాదినంటపై ♦ దరలఁ ద్రిప్పె

నునుబల్కు కలఁగించి ♦ మొనమాన్చె సంతట

జంఘలు ముఖభంగ ♦ సరణినించె

పెందొడసిరి తక్కు ♦ వందక సవరించె

గరములు వెనుక ముం ♦ డెఱుంగజేసె

తే. గీ. తను రుచిసూన్పురి సానుబంధత యొనర్చె

గతివిసరిమించె సంతరం గములుగల్గ

సవరసప్రాప్తి యొనఁగూర్చి ♦ నాడు నాటి

కలరు చన్ద్రు లీకొమ్మ ♦ కలరునుమ్మ.

12

చ. తెలిసగుడాలు వెన్నెలలదిన్ద గడల్ నడతెంచ నంచకొ

క్కెలు నెలవెట్టి పల్కుబడి ♦ కిన్నెర కిన్నెరమేళగింపు మై

వలపులు కప్పరంపునెఱువాదులు తల్కులు పై డిసంపత్తుల్

కులుకుమిటారి నున్మెఱుంగు ♦ కూకటి చీకటి వంగడం బగున్.

13

చ. కలికి మెఱుంగుతావి సిరిగంధము గందుము ముద్దుమోవి తే

టలజిగి కెంపుపెంపు వగడంబుల డంబు లడంచు పల్కొనల్

మొలక మెఱుంగు మల్లెవిరి మొగ్గల మొగ్గలరించు గబ్బిగు

బ్బులపనమించు పూవిలుతు బంతులనం దులకింపనౌ భళి.

14

మ. తరుణీయానముగాంచి భీతినిడు వేదండంబు దండంబుని

స్ఫురదంఘ్రిప్రభజూచి చెండె గదళీసూనంబు సూనంబు బం

భరవేగీమణికంఠమాధురికిడుక ♦ బై కంబు పై కంబు ను

సిరతక బ్రేమయొసంగు మోమునకు రాజీవంబు జీవంబుగన్.

15

చ. మదభ సలూళివంటి కచమా మృదురంభలవంటి యూరులా

మదనదరంబువంటి గళమా ముకురంబులవంటి చెక్కులా

కదలని మించువంటి తల్కుకా విరిబంతులవంటి చన్నులా

మదవతిజవ్వునం బమృతమాధురి జేయదె యెంతవారికిన్.

16

చ. పలుకుల తేటలా వలపు భావములా రసగుంభనంబులా
మెలకువజూపులా రతుల మేళములా యెలమున్నువవులా
మొలక మెఱుంగులా చెలుల ముచ్చటలా ముగ్ధుల నేదినో
నెలసినజాణ యీచెలువ ♦ నేలిన ముగ్ధుగమేల యేలంగఁగఁ. 17

కం. కనకనగంబులు కుచములు

గనకనగంబగుచు మోము ♦ గనకంబగు నీ

ఘనకంబుకంతి చూపుల

మొన కందినవాడు మరుని ♦ మొనకందడుగా. 18

చ. ఘనకరినాయత స్తనవిఘట్టనకోర్వక న్నైనో హృదిం
దనవిరహాగ్నిలో బడెనో ♦ తారతరద్యుశివాద్ధిమున్నో
చనిచనియావనోపవన సాహసదృశ్చరహారహారనా
ఘని వశమాయనో మనసు ♦ తొయ్యలి పుజని రాకయుండెడిన్. 19

వ అని యనేకభంగులనయ్యంగనాభవనమోహనాంగశృంగారశ్రీ
విలాసంబు లభివర్ణించుచున్న బిల్వజానల్పమోహాభిసాయసూచిత ప్రచుర
తరచతురవచనరచనానుధారసధారాస్రజోధితాంతరంగియై నెండియు పండిత
ప్రముఖముఖచంద్రమండలావలోకనంబు గావించి యయ్యజ్ఞానజ్ఞాత లజ్జ
భరంబుగుజ్జకాన నొజ్జవజ్జజేరి లఘుచిత్తంబున బొగ్గుగోరినం జిత్తగించునో
లేక యొత్తిగించునో ప్రస్తుతంగీయుత్తముని చిత్తంబునెఱంగె గెఱింపంగున
నెఱుంగనగు నని మనంబునందలంచి యద్వంద్వలక్షీనకంసంబు మోయును. 20

చ. తెర యొకయోరదీసి తరితీపుల చూపుల వానిమోము ని
బ్బరముగఁ జూచి సిగ్గులుచు ♦ బొన్నునవ్రాలి మరుండుపుదొనల్
తెఱపిగముల్కులేర్చి వడిదింపక నింపుచునుండ బీవనం
బరసిభరింపు మీపు చతురానన నన్ గృహజూచి నేడెనన్. 21

వ. ఇట్లు సర్మగర్భంబుగాఁ బలికిన మెఱుకువకం దిలకంబుగా
పూర్ణ తిలకంబుతోడం గవీంద్రుం డిట్లనియె. 22

మ. కనదిదీవరనేత్ర నీనిశితదృఙ్బాణప్రపాతాండిత
ప్రగాదివృషధమగు నెంచెద భవద్వక్షోజకాశ్మీరచం

దనపంకప్రవిలేపనం బధరజన్యశ్రీసుధాసారపా
ననిగాఢత్వగుణంబికన్ ద్విత్వయశూన్యంబైన లే దవ్యమున్. 23

కం. మధురాధర మధురసుధా
మధురాలాపములఁ బ్రేమ ♦ మన్నింపఁగదే
మధురాజిత నవకుందసు
మధురాజిత దంతకాంతి ♦ మహిమఁజెలంగన్. 24

కం. హరిణీకృతాదరస్మిత
భరణీ వరణీయచిత్త ♦ భవపనధరణీ
హరణీ సుఖకరణీ వర
తరుణీ యధరామృతంబు ♦ దయసేయఁ గదే. 25

కం. బిగిమాటల మరుఁ డొగిజిగి
బిగిమాటలరించి పొంచె ♦ బిగికొంగిట దే
రఁగఁజేరిచి వఁగఁగూరిచి
తఁగఁదీరిచి మనుపవేల ♦ తగునటె బాలా. 26

కం. మనవే నెనరునవేగను
గొనవే ననవిలుతుబారి ♦ గొన బెనగొనవే
వినవే నినువేడెద నెద
ననువేడ్కను మనుపవేల ♦ నవ్వేందుముఖి. 27

కం. ఇంతయు దయఁజూడక నను
జింతలవంతలను జివుకఁ ♦ జేయుట దగునే
యింతీ విరిబంతీ మరు
దంతీ మురిపెములదొంతి ♦ తరుణి సుదంతీ. 28

కం. అలికిర కేకి కోకిల
ము లవె లలమె మోసములకు ♦ నులికితి నహహః
కలికి మురిగులికి మరు
ములికి వలసేటి పుట్టిములకాయెఁ గదే. 29

కం. కొమ్మా నెమ్మది కోరిక
లిమ్మా యిమ్మాటలందు ♦ లిమ్మాటలు గై

- కొమ్మా యిడెరమ్మా మది
ముమ్మాటికి సమ్మకొమ్మ + ముమ్మలగుమ్మా. 30
- కం. లేమా మననెన రికవది
వేమా లేమావిదూపులే మారునినో
లే మాటలేల నీనరి
లేమా నీమాటలిందు + లేమావికడే. 31
- ఆ. వె. కొమ్మ నన్నునేలుకొమ్మ చెక్కిలిమ్ముసి
గుమ్మనీనె ముమ్మగుమ్మ నీనె
జాలమేల తాళజాల మేలగు మారు
, వాలుగంటి కోర్వ + వాలుగంటి. 32
- తే. గీ. ఒద్దికలుజార తమిదీర + బుద్దిదీర
ముద్దులింపార మారుని + సుద్దులూర
ముద్దియలుబన్ను నీయద + సుద్దునన్ను
పొద్దుజరువకు మింక జాల + ముద్దురాల. 33
- చ. కలకలనవ్వుచుకొ దభుకుగిన్నడ చక్కెరకావిమోచ్చిసి
పలుమొననొక్కుచున్ జిసిలిబంగరునెమ్మెయి గోగలింపుచున్
కులుకుబిసాళి గచ్చెచనుగుబ్బలపు ననుగోటిపోటు ల
గ్గలముగనిల్చి సారెతికాంతునికేలి సుఖించు శున్నహా. 34
- ఉ. సారెకు ముద్దుమోవి మనసారగి వేరగఁ బంట్లనూదివే
సారములూరు చక్కెరల + సాటికమాటికిఁ గోగిలించితే
చేరికమీఱు కేళికల + చిన్నెలవన్నెలఁ దారించితే
కోరికదీట నిన్రతులఁ + గూడక నేడిక మానునేర్తునే. 35
- నీ. వలకాకదీట కొంగిలినింపకున్న ర
వ్వలకాక నీటవో + కలువనంటి
తెరగుబాటునదీసి + చొరగున్న మారుఁ జే
తెరపునాటించునో + తెరవమిన్న
కులుకుగుబ్బలఱొమ్మ + గుదియింపకున్న నో
కులుకుగుబ్బలరునో + తలిరుణోడి

సీ. కలయ ముద్దలమోవి ♦ గదుమకు మోసామి
 గదిమినఁ బలుకెంపు ♦ లోదవనీకు
 కులుకుగుబ్బల కేల ♦ నులుమకు మోసామి
 నులిమిన కొనగోరు ♦ లలమనీకు
 బిగియకొఁగిటిలోనఁ ♦ బెనవకు మోసామి
 పెనచిన మైపూత ♦ చినుకనీకు
 గాటంపుఁ దమికేళి ♦ గలియకు మోసామి
 కలియ మైయలయిక ♦ గలుగనీకు

తే. గీ. తోలుతప్రాయంబుఁ గడులేతఁచెలుచేత
 వలపు రారాపురవ్వల ♦ వలపుదాపు
 సాహసముఁ బూన తలిదండ్రుడి ♦ చాటుదానఁ
 గాన నాసామి నీవెఱుంగని దిఁకేమి.

50-

కం. గోలతనమలరు కన్నెను
 గాఢతనంబెఱుంగ నింతెఁకాని మఱియు నీ
 పాలై నదాన మిక్కిలి
 మేలిమిగను దిద్దుకొమ్మ ♦ మేలిదినుమ్మా.

51

వ. అని మరిపెంబుదోలుకఁ బలికినకలికి పలుకులకలరి కులుకుచు
 విప్రకులతిలకుం డిట్లనియె.

52

తే. గీ. వన్నెలాఁడిరొ నీమది ♦ వచ్చునట్లు
 వెలయరతులందు నినుగారఁబింతుఁ గళలఁ
 దీర్చుగొని నన్ను గెలిచిన ♦ నేర్పులెంచి
 తాల్మి విడఁజూతునే నవ్వుతాలకై న.

53

తే. గీ. కన్నియపుగాన యబల వై ఖరులవెలసి
 పల్లు పలికెద విది మన ♦ యాశ్మలందుఁ
 గలుగుతమకంబు లెన్నఁగాఁ ♦ దెలిపినట్లు
 మెలఁగుదుమె యంచు నగుచు నఁర్పిలిదలిర్ప.

54

సీ. తమిహెచ్చి కళలకూటములంటి తథుకు చె
 క్కులు ముద్దుఁగాని మోచిఁకొలికొలి

యుదుటుగుబ్బు లురమ్ము ♦ సదిమి పైఁగిమకించి
 బిగియారఁగొంగిటఁ ♦ జెనచిపెనచి
 కయిదండగొని పూతఁకలమయి మూపించి
 యులుకఁ జక్కిలిగింతి ♦ కొలికికొలిపి
 కిలకిలసగుచుఁ దఁక్కులుదాల్చి వగల వ
 న్నెలుచిల్కఁ జుంపొనకఁ ♦ పలికినలికి
 తే. గీ. మొలకనునుసిగ్గు కన్గొన ♦ లలిమిబలిమి
 కలిమినెలమిగఁ బులకల ♦ మొలకనింప
 గలిమిగులికింపఁ జెమటలఁ ♦ పొలిగిరింపఁ
 దొలుతకూటమి కవిరాజుఁ ♦ గలిసిమించె.

55

ఉ. సారపుఁజూపుమచ్చు లొగిఁజల్లి భ్రమించురొంద్రనాబ్యసం
 భారరమావిలాస మగు ♦ భద్రపయోధరపాపినిగింప
 కేరుహసీమఁ బూర్వజుడె ♦ గేరుచు మారుడు ముంచుచుండఁ దా
 జోరుడుగాన నీ జగతి ♦ చోరుల సాహసవృత్తిచుంపుఁగన్.

56

చ. బలురతికేళిఁ దేలి జనఁపాలకబాలిక చుండెనొప్పు స
 ల్లలితకీర్ణి గోగణవిలాసినియై కవిరాజుపోతికన్
 జలదముదోలికన్ కనుమఁసాయకుమోలిక నిండురొలికన్
 జలజహితారి మేరుగిరి ♦ శంకరమూర్తుల పోల్కి నుతయున్.

57

ఉ. సాలకసంశ్లేఢశ్రమరఁసాష్టివిచేష్టనముద్యమంగి
 ద్వేలకళాకులొరువనఁశివభనిగితవస్త్రులెంచు
 స్మిలితనేత్ర నిత్రుపవినిగ్గళనివ్వన యెఱుఁచుఁద్రోవ రా
 డ్బల రతాంతవేళ శితఁస్తభరిఁ గామవక్తేష్ట భక్తులన్.

58

కం. ఇటు లొకనిముసము గడుపుచుఁ
 గుటిలాలకతోడఁ గుసుమఁకోదండధర
 స్ఫుటిత ప్రభావమెన్నుచుఁ
 జటిపాటిముచ్చటల వలపు ♦ చిరిపనలెల్లన్.

59

ఉ. మానిని నీమీలాస మహిమంబులు సూచెడివేళ ప్రియార్థ
 త్సానరసాధరంబుఁ జవిఁ ♦ జూచెడివేళ దృఢాంగ బాహుసం

ధాన మొనర్చువేళ సురఃసాధఫణీంద్రబలీంద్రపూర్వసం

తాన విలాసభావము లుఁదారతఁ గోరెద నామనంబునన్.

60

చ. రమణి రథాంశుకంబు మధుఃరంబగు కెంపు సుజాతరూపకుఁ

భములు కుచంబు లుజ్జ్వలితఁబాహువు లగ్రలతల్ నిజంబు లొ

ల్లమిగలదేనిఁ బల్కొనసఁజాకుననాటియురఃకషోపల

భ్రమతలిఖించి గాత్రసమఁపగ్నవిలగ్న మొనర్చిచూడుమా.

61

వ. అనిపల్కి వెండియు.

62

తే. గీ. బాలికామణి నీదు పుంభావకేళి

సౌఖ్యలాభంబుగోరెద ధ సరసగతుల

గుంభితానందసంభోగఃప్రభమాణ

లాంఛనము లేర్పరింతు మదావ్వంఛదీఱ.

63

కం. అని తరితీర్పాటునఁ గ్రొ

న్ననవిల్తుని శాస్త్రులక్షణములెఱిఁగి హితం

బున గురువరువలననె తెలి

సినలక్ష్మము లొ నటన్న చెలి యిట్లనియెన్.

64

తే. గీ. ధరణిజనులకుఁ ప్రాణరంధ్రములరెంట

సురలు మారుత మలనిశాకర దినేశ

నాడికలపేరుగలిగి చెన్నారు నందు

విభజనాంశలక్రియలు గావింపవలయు.

65

కం. నాసాదక్షిణజాణో

చ్ఛాప్వసము సూర్యాఖ్యనాడి సమరస్నాన

గ్రాసభయార్తి పరాజ్ముఖ

హాసవ్యవహార రతుల కర్హం బెపుడున్.

66

తే. గీ. అన్యనాసాపుటంబున జన్యమైన

మారుతము చంద్రనాడి సౌఖ్యంబు గమన

పరిణయముల నలంకారభావములను

గీత సుత్రేత్ర దాన విక్రియములందు.

67

తే. గీ. అది నిజముగాన నిపుడు చంద్రాభ్యుదయి
వలలుచున్నది రతికి భవ్యముగాను
మీరుచెల్పిన ధర్మము ♦ మీరొకరింగ
రనుచు బల్కిన గదిరాని ♦ వనితనియె.

63

సీ. అతివ నీకెమ్మోవి ♦ యరుణగిరిబలములు
సఖయ నీనెమ్మోము ♦ పాత్రబలము
చామ నీమెయిగోము ♦ సగ్గివనిగ బలం
బబల నీచూపు పో ♦ మాభ్యుబలము
కొమ్మ నీచనుదోయి ♦ గురుబలములరు బం
గరుణామ్మ నీపల్కు ♦ కార్యబలము
కలికి నీముకిపెంపు ♦ గతులు మానబలము
మునిత నీనేనీ త ♦ నాబలము

తే. గీ. అశనుకేతుబలము చేలూచలము
రమణి నీసృపాని తాచాబలము
లలన నీవబ్బుట నుంది ♦ లగ్నబలము
గాకయున్నది శుభము లోకముయందు.

65

తే. గీ. పాలు నీరును గలిసిస ♦ భంగి ముము
తమకములుమీట జలసూడి ♦ తెరుణి యిపుడు
వలపు వంచనలేల నీ ♦ వాంఛగాన
వలపుతనమున గల్వి నెచ్చరికలము.

70

వ. అని మణియును.

71

సీ. మగపోడుములుగల్గు ♦ మానీరగ్గలు
కెళ్ళునుండిన మదిలోరవాణి
వ్రతమధ్యమందున్న ♦ వనితాగోమణి
వగలుతాఁజూడని ♦ పద్మగంధి
తనకన్న నీడుమీఁజీన ముచ్చవగలాడి
జవ్వసంజెడలిన ♦ రవ్వలాడి

యంబులేర్పఱించి సుత్కృత తోత్కృత నీత్కృత హుంకృత పూత్కృత తాది
నిస్వనభేదంబు లెఱుకవఱచి కళామోక్షహేతుక్రియావిశేషంబులం దెల్పి
యలంకారభావభావానుభావలక్షణంబులకు లక్ష్యంబులుసూపి శిశిరచంద
నానులేపనలొనర్చి సుగంధపటవాసనాచూర్ణంబు లుల్లంబులుపల్లవింపఁ
జల్లుచు సులివలపునీటిరవసోనఁ జిలుకఁ బన్నీటికుప్పలం గుప్పడు ననేకవిధ
గ్రథితసుమనస్తామ దామకంబుల నలంకరింపుచు నమందానందబంధుఁగం
ధాది నిలంబులొలయ లతాంతతాలవృంతంబుల నూత్న స్వేదజలకణజాలంబు
లురులవినరుచు నిజాంకపీఠి నధివసించుజేయుచు వీడెంపుమడుపు లొడుపులం
దడబడఁ బల్కనలనొడియుచు ముకురఫలకావలోకనంబులఁ గులికింపుచు
సరసంబులు చిలుకుచు నలినభవతిలకుండు కలికిచిలుక వజీరుని గెలుపుకలిమి
కిం దిలకంబవగుట భవత్పూర్ణతిలకాభిధామంబు మామకనిదానంబయ్యె నని
యనునయింపుచుం బాలికామణిం గేళికావిలాసంబులకుం బ్రోడతనంబుఁ
దేరుగడందీర్చి నీదు పుంభావసంరంభగుంభనవరిరంభణాదులం దీరుపడంగోరు
చున్న మదీయహృదయారవిందంబునకు విందునెఱసి పేరందుమనిన విని
మనఃప్రాణగావునఁ దత్ప్రసంగాంగీకరణతరంగితాంతరంగయై యుప్పొం
గుచు.

113

నీ. అతనుసంగరకళాభ్యాసదేశికకచా

ఘాతమో యన జడ ♦ కటిసటింప

చనుజక్కువలరెక్కలనఁ జిల్లకంచల

సుదలంటి గుబ్బు లించుకచలింప

మరుకేళిగెలుపుజాటి రదనమొలనూలి

చిటుగంటలొరయుచు ♦ మొరపునింప

వలఁజేసిడిన నివాల్పిదివపుఁ దఱ్ఱు

లనఁజూపు కనుబెళ్ళు ♦ లనునయింప

తే. గీ. వలపువెలవెలఁబాఱఁ జెక్కులు చెమర్చ

ఁడుముగదలఁగ నరులు వెన్నాడ ముంగు

రులునటించగ గళరవంబులుసెలంగఁ

బెనఁగి సిగ్గుననెదవొలి ♦ బినరుహఁక్షి.

కం. హరిహరిపదములు బెదరెను

ధరణియుగంపించె గిరులుఁ తల్పిడిమూర్తి

బారిపారి తారలుడులైన

తరుణీమణి యువరిసురతఁ తాంకవనేశ్.

115

ఉ. కాంతునిబాణముల్ గురిసె ♦ కంధరమభ్రము నొక మొదె న

త్కాంతివిలాసమా క్షీకనికాయముదాల్చెను బంధునింబమా

ద్యంతము జక్కనల్ దిరిగె ♦ స్వము పాపురమ్మ వాక్య నా

ద్యంతము జూడగా విధినిధానము చిత్రమునో సె నెచ్చెడన్.

116

వ. ఇట్లు యామినీపూర్ణ శిలకా బిల్లులు పాడెన రతిమన్మథులనంగ
ననంగరాజ్యసామ్రాజ్యవదని నేలుచు నున్నప్పుడో యూడి రంత.

117

సీ. చలువతెమ్మెరరాకఁ గలకీడుమంత్రించు

తొలుదొడ్డు నల్ల ♦ చంద్రుని

చందురుపులు కంఠంబులోనొక గుం

నింబారుచీకటి ♦ గుండెగిగులు

తల్లికు జక్కలవన్నె ♦ నిలువనింబులగాని

మొనయుఘోషములు శక్త్యాయు గంత

బొజగురాసి దోఁపుడుగుంపు వెలిసిగ

వలిజక్క-వలపొగడు ♦ వలుపుమందు

తే. గీ. రిక్కరాయనిసిరి మేలుఁ ♦ జక్కవాలు

జేరుటామని నొకదేటి ♦ పేరులు

ముద్దువలరాజు ముగ్గులు ♦ కడజిగిపు

దారసింపయ్యె వేకువ ♦ ధరణియగును.

118

చ. కలువలుస్రక్క వెన్నెలవికాసముచిక్కఁగ ముగ్గువామరల్

కలిమినిలిక్క జక్కవలుఁగంతులుద్రొక్కఁ బక్కరపాక్షిక

బాలపాలపొక్కఁ బంధులకుఁ ♦ బోడిమిదక్కఁగ నిక్క నంతలో

బిలబిల వేగుజక్క తెలిపిక్కటిలకా దివిసక్క సక్కగకా.

119

చ. ఉదయగిరింద్రకదరదృఢోగ్రశలిఘ్నిపరీక్షకప్రభా

తదరవిహీనశాలి రదితా స్తమహీధరమాచి భాగను

విదితవిచిత్రకారరుచివిభ్రమచందనబిందులాంఛనం

బిదియనఁ జంద్రబింబమపు ఁ డిపెనలారఁ బరాగసంగతిక. 120

ఉ. నాయెడవేఱుసేయ కిఁక ఁ నాయెడ డగ్గఱజేరి నన్ను ర

మ్మా యను నట్ల బిల్లు లరఁయంగని చక్కటిలాగలాగపై

రోయుచుఁ గాచె నౌ మనవిఁరోధుల కిమ్మగువేళఁ గొక్కొరో

కో యని న్నన్న పెల్లఱచె ఁ గూటను గుక్కుటకోటి వేకువన్. 121

ఉ. స్నేహరసాతిరేకమునఁ ఁ జెల్వదలిర్ప మనోజకేళికా

గేహనివాససౌఖ్యముల ఁ గేరుచు సంత నిశాంతకాంత స

మ్మోహినులొటచే విశదభూమికలై పగ లందివచ్చుచో

నాహిదీపికల్ వణఁకె ఁ నట్లగు స్నేహదళాంతవేళలన్. 122

సీ. తురితుపునిదుర త ఁ త్తఱపాటులొదవ ది

గ్గునలేచి వలువల ఁ నెత్తునపుడు

నెనయించి మదిర్గుల్లు ఁ మనఁ బ్రాణనాయకి

నినుఁబాసి దీనతఁ ఁ జనఁగవలసె

నెటులొర్తు రాత్రియిప్పటికిఁగల్గునొ పగ

లేలకలెనొ మనఁపాలికనుచు

రావె ముద్దీవె కై ఁకోవె నీనెనరింపుఁ

గనుమంచు మఱి మఱి ఁ కాఁగలించి

తే. గీ. ముదిత సెలవియ్యవే యని ఁ 'మోహమునను

విడువఁజాలక తడఁబడ ఁ నడుగులిడుచుఁ

దిరిగిచూచుచుఁ దమతమ ఁ తెరువులంటి

సాగినడచిరి జారు లా ఁ సమయమునను. 123

చ. సమయభగీరథు డాదయఁజై లమహేశ్వరు వేడి గాఢసం

తమసచరాబ్జరుక్మగరఁదారకభూతివితాన పూతకృ

ద్విమలరవిప్రభాభ్రపదఁవిస్ఫుటభవ్యతరంగగంగ ను

త్తమజగదభి నింపఁగొని ఁ తొచ్చెననక దెలుపెక్కెఁ దూర్పునక. 124

మ. ఘనభూభృష్టహగర్భగేహవిపులాఁక్రాంతిస్థితిక ధావంతవ

ర్తనలత్యంతము గానుపించె నపు డుద్యల్లకబంధూదయం

నిసి మిసిమిగారె మరునికై ♦ నునులుదీతె

తెలివివహిదీతె సంతటఁ ♦ దెల్లవాటె. 128

మ. కమలామోదిక లోకబాంధవ ♦ జగత్కళ్యాణసంధాన చ
క్రమహానంద హరిప్రభూ! భువనసాక్షాత్కారివై ఘోరసం
తమసక్రూర నిశాటరూటవిదళత్కండప్రభామూర్తివై
మము రక్షింపుమటంచు నద్విజుల ధర్మాలాపముల్ వర్ధిలెన్. 129

సీ. మిత్రాధికార దిక్పత్రికాల్లిఖిత శో

భనశాసనాక్షర ♦ పంక్తులనఁగ

ప్రాగభిజీవనార్ద్రప్రభానిధిఫలాం

తరవినిర్గత విభాంకురములనఁగ

రవిసదాభ్యుదయకారణ పూర్వదిగ్విధూ

లీలాస్య సౌభాగ్యరేఖలనఁగ

మాతరక్షుభిత్తోగ్రమందేహదేహముల్

దూసిపాటెడి వాడి ♦ తూపులనఁగ

తే. గీ. విరహమూర్ఛిత సద్మినీ ♦ విధురశమిత

సమయవైద్యసమానీత ♦ సత్ప్రకాశ

విరళసంజీవనీ లతావితతులనఁగ

నరుణకిరణము లాకాశసరణిసమగౌ 130

చ. గుణిగల్పైరులంటి దిగికోసకునేగు తమోమృగంబులన్

దరియగువేటకాఁ డొదిగి ♦ డగ్గటి పొంపునఁగాచి కోరికాం

బురుహదృఢాగ్నియంత్రముల ♦ పుష్పాడిరంబుకమర్యమాంశువ

హ్ని రహిఘటింప గుఱ్ఱగురు ♦ నేర్పున దుమ్ముల తేంట్లువెల్పెడెన్. 131

తే. గీ. పద్మినీ లోకబాంధవ ♦ పరిణయంపు

వేదమంత్రాళి యన భృంగనాదమలరే

కమలకాసార భూముల ♦ గాటముగను

విశ్వబోధారుణోదయ ♦ వేళలందు. 132

సీ. అపరదిక్పంద్రలక్ష్యభిదోదయశతేఘ్ని

కోద్ధతాయసవహ్ని ♦ గోళమనఁగ

పద్మినీతాపలోపాహ్లావసరన్త వ్య
 ఘటితిసింధూరంపు ♦ ఘటితయనంగ
 సమయలోకేశ్వర ♦ సన్ననాపూర్వాభి
 కరిశోగ్రోమిన్ ♦ కలినిమిరంగ
 కల్యకల్యాణ చక్రకాయుధాశ్రయము
 స్వర్భాను సింధుర ♦ నలయమనంగ

తే. గీ. పై వత్సాధిగ ద్విపాఠాదుః
 తరుణలోహితకోరక ♦ స్పృశకమనంగ
 నుదయశిఖరాగ్రముః భువనోకార
 భారవహభాను భానుబింబామృతమృతము.

133

చ. జగములు మేలుకొంట పనినల్పేగి గంట చెకోరముల్ భుగుల్
 భుగు లెదనంటి మంట బుధింపు గెవు లచ్చరసము చాట విం
 తగ నగు తమ్మికోమ్మ మది ♦ దంట రభాంగసహంగ వంపతుల్
 తగంగొను మేలుపంట మురువంటంగ మింటవెంగె రంగునన్.

134

వ. ఇట్లు సకలజనానందం ను స్రవంతయనందు

135

కం. ఆ రాజతనయ సగర

ద్వారస్థితమాగధప్రవరమంగళగే

తారావతూర్యముల నిం

పారంగ మేల్కొంచె బ్రాణబంధునితోడన్.

136

నీ. తనివిలీలని కన్ను ♦ తిరితీపుజేయ న్ను

విరిపూస లేచి పెన్నరులుముడిచి

విడచాటు వల్వ బల్వడిగల్గి గల్గెగ

గు న్నంపుమొలనులు ♦ నీ దురుపలచి

కంచెల ముడిగొల్చి ♦ గడ్డిపెలుసనంబుచి

సరులు చిక్కలుదీర్చి ♦ వరుసగూర్చి

కొలకలమీట చెక్కలనిండుకొను కట్ట

లపురేఖ దుడిచి దర్పణములుచి

తే. గీ. భూవణములన్ని సవరించి ♦ పొందుమీఱ
 గజైలందెలు పదముల ♦ ఘల్లురనుచు
 మొలయనడచిన యామినీఁపూర్ణ తిలక
 హోయలు కవిరాజుమదికిఁ దద్దయు లగించె. 137

వ. మఱియు నిరువురు సమయోచితకృత్యంబులు దీర్చుకొని
 యెప్పటిచందంబునఁ బొందుపడియుండి రంత మదనమోహిని కళావతి సర
 సాళి మొదలగు సభజనంబులు తత్సన్నిధానసుఖానీనలై యుండి తద్గుణ
 విశేషభావజ్ఞులై సంజ్ఞల ముఖవిలాసంబులలర సర్మగర్భంబుగా నిట్లనిరి. 138

సీ, తమిలేనియెడ నిన్రితములయ్యెఁ గమలంబు
 లబ్ధాస్య యిదియుఁ జోద్యంబుగాదె
 నును కెంపుపలకపైఁ ♦ గనుపించెనొక్కులు
 విరిబోడి యిది యెంతోఁ వింతగాదె
 చందురుడాల్పై ♦ నంది జక్కువదోయి
 దమికించె నిది విచిత్రంబుగాదె
 మొలకసంపెఁగ తేటి ♦ మలసినట్లుగఁ దోచె
 నిది మహాశ్చర్యసంపదయుఁగాదె

తే. గీ. పాటలాధరి మన మింతఁనాటనుండి
 చూడమెన్నడు నీలాటి ♦ జాడలనుచు
 మాటిమాటికి భావముల్ ♦ దేటపడఁగ
 సరససల్లాపములగోష్ఠి ♦ సలిపిరపుడు. 139

వ. అంత— 140

తే. గీ. తెలిసియున్నట్టి చెలుల నఁవొల్లయఁజూచి
 బాణతనమున వలపుఁ జూచాయఁదెలిపె
 వారు విని సంతసంబునిండార రాజ
 తనయతోఁ బల్కిరి యిది నిదర్శనముగ. 141

కం. భాసురకనకద్యుతిఁగతి
 పూసలలో దారమట్లు ♦ పుష్పంబునకున్

వాసన నిలిపినచందము

గా సమకూర్చెను విధాత ♦ ఘటనలు మీకున్. 142

తే. గీ. పాలతి గానున్నవని గాకఁబోవు పెల్లు
యెన్నిమాయలుపన్నిన ♦ నేమిగలము
మృగతుదముదాఁప దావులు ♦ మిగులకున్నె
విధిక్రమము దప్పిపోవున ♦ విద్రుమాస్తి. 143

కం. అనిపలుకుచుఁ దమరందలు

వినయంబున నితరులకును ♦ వినఁజేయక మ

న్ననలునెలకొనిరి పూర్వం

బునకన్న రహస్యవృత్తి ♦ పొందుపడంగన్. 144

వ. ఇట్లు కొన్నిదివసంబులు గడచిన నొక్కనాఁటి ప్రభాతసమయం
బున బిల్వణుండొ సకలసౌఖ్యశృంగారరసభిహ్వసందమూర్తియై నిఖిల
సౌభాగ్యయోగ్యసమాగమంబు పూర్వజన్మాంతరగలపరిపాక సామర్థ్యంబు
నంగదా యని యునికారహితభవనాంతరంబునఁ గన్యకావతంసంబుతోడ
మణిమయోచితపీఠికానిష్ఠుడై కస్తూరికాలికమకరికాపత్రి నిర్మాణంబు
లను గాశ్మీరగంధవిలేపనంబులను ముకురగలకావలోకనంబులను బ్రసూన
మాలికాద్యలంకృతవిశేషంబులను మందస్మితవిలోకనాదిభావంబులను జగ
న్మోహనవిలాసంబులనున్న యవనరంబున. 145

తే. గీ. భారతీపుష్కరప్రభావత్యవేళ

గురుఁడు మిథునప్రసంగ నిర్భరత గనఁచె

యని మనోరంజన స్రస్థాతానుమతిని

మించి పరిశీలనేచ్చ నేతెంచె నృపుఁడు. 146

చ. జరజరవచ్చి భూపకులఁస త్తముఁ డెల్లటి నేతంబునం

దిరముగఁబోచి డిల్లపడి ♦ దీనతఁబెంది విచార మొనఁగె

త్తటిలుచుఁబల్కెఁ దానొకటిదల్పఁగ దైవము నేలదల్పుఁగా

సరసులు దైవకల్పన కసాధ్యములే దనికాడ పల్కుటల్. 147

వ. అని కొంతతడవు చింతించుచున్న లిండ్రకేం గుమారికామణి
ప్రణమిల్లిన నొల్లమిని జనవల్లభుం డిట్లనియె. 148

సీ. సకలసంభ్రమ మహాఃత్సవములు గల్పించి
 సగరులన్నియు చిత్రముగనొనర్చి
 పట్టన్న దేశరాజ్యములఁ బేర్పడియున్న
 రాజకుమార వర్ణములఁబిలిచి
 సంబంధబాంధవ్య ధ సరణిపిచారించి
 వరయోగమున స్వయంఃవరమునందుఁ
 ద్వచ్చి తహర్తకు ధ నిచ్చి సౌఖ్యము నొంద
 వలె నని మదిలోనఁ ధ దలచు నన్ను

తే. గీ. విడిచి మద్వంశమున కెంతఁగొడవఁ దెచ్చి
 యిడితివే చెప్పరాని యాఁగడముఁజేసి
 తలఁచుబెళఁకునులేక పంఁజెడగఁ జెఱుకు
 గడకు వెన్నుట్టి న్బులేర్పడితి వీవు. 149

తే. గీ. దుర్గుణాన్వితనైతివే ధ దోసకారి
 సద్గుణాన్వితవని నిన్నఁ ధ జాలనాదు
 హృదయమునఁ దల్చుకొనియుంటిఁజదువవేయ
 నున్న బుద్ధియుఁబోయె నటన్నగతిని. 150

తే. గీ. రాచకొమరులవిడిచి మఁర్యాదేదప్పి
 తలఁచి విద్వాంసు నేమని ధ వలచితీవు
 ధరణి విద్యతుచ దరిద్రీతా యసంగ
 వినవె నీమది యెట్టు లీవనికొప్పె. 151

కం పోలఁగ నీయపక్షిరికే
 నేలాగునఁ దాళియుందు ధ నిదిగాకయు నా
 బాలవు గోలవు నిను విడఁ
 జాలక నీమీఁదిమమత ధ సమకొనదంతన్. 152

వ. అనిన విని తగ్రిడికిఁ దనూభవ యిట్లనియె. 153

ఉ. నాయెడనేరమేమి ? సరఁనాయక ! నీమదిలోనఁ గృత్రిమో
 పాయము పన్నినంతటనె ధ పాయునె దై వకృతంబు మేఘము

భ్రాంతిమైనవేళ ననుభవించి ప్రభుత్వోమల

చాచయలఁ బద్మినీరమణి ♦ సల్పడె మిశ్రునిఁగూర్చి మోహముల్. 154

మ. కరికుంభస్థలమాంసభక్షణ సముత్కంఠీరవప్రాంగణ

వరుణారుణ్యతరాతిపల్లవితనఁవృత్తలక్ష్మీవల్లకన్

గరమానిపడె మత్తసామజము వేడ్కన్ గంటకాక్రాంతమి

మెఱయన్ భృంగము కేలికేకుసుమనఁమృశంబుఁ గావింపదే ? 155

శా. స్వామీ సేరములేదు నావలన నీసర్వంబు నీకృత్తిమ

స్థామంబే నిను ప్రాంతిముంస సమయఁసూర్తిన్ మదీయఁగన

క్షేమాలోకనబద్ధకాండ పటరాజ్ఞగూర్చి శోకాద మ

త్రేమానందకరాశ యగ్రహణకాఠిన్రీతిగా మున్నుగఁ. 156

తే. గీ. అకట నవమృతభాకారుఁ ♦ స్వస్థ యితని

స్నేహ జాత్యంధుఁ డని పల్క - ♦ నిచ్చందోడె

మాయనన్నితివయ్య యుఁచాయమునను

గపటమే లేనిమతి దుఃఖకారణంబు. 157

చ. అని వచియించుచున్న తనయాగ్రణిపై నెరుంచి బాల నీ

యనుచితకృత్య మింక నిడఁనాడిన నీని విదేశవర్తిగాఁ

గను విడిపించి భూపతిఁకాంతుని నొక్కనిఁబచ్చి వాని ని

న్ననువుగఁ బెండ్లిజేసెద గుణాన్వితచా నివరం బెలుగుమా. 158

వ. అని కరుణారసవశంబునం జనకుండుడల్పిన ధర్మస్మితావలం
బినియె కుమారికావలంసంబు సంశయంబునిడిచి దేవా మదీయఃహృన్నేత్రీ.
జిహ్వఘోషాశ్రుతిస్పర్శనాదికంబు లేతద్వితీయతలంబులయ్యె నింక నింద్రియ
వ్యాపారరహితప్రతిమోపమానంజ్ఞాన యీ దేహంబున కెవ్వడిచ్చయించుఁ
గావునఁ బరమార్థజ్ఞానసంపన్నుండైనై జగద్విరుద్ధంబునకు బంధుండవుగాక
బిల్వణకవీంద్రస్వాంతానువర్తిని నగునల్లు నను గృహసేయుమనిన విని కోపా
ద్దీపితుండై సన్నిధానం డగు భుక్కుండునిఁజూచి జనవల్లభుం డిట్లనియె. 159

కం. ధీరుడ వని నీనునమ్మితిఁ

జోరుడ వని తెలిసి విప్రసూరిజనుడనై

జారుడనై వోరుడనై

క్రూరుడనై యున్ననిన్నుఁ ♦ గొనిశిక్షింతున్. 160

వ. అని జాజ్వల్యమానకోపానలాటోపంబు దీపింప నాస్థానభవనాం
తరాళంబుఁ జేరి జారచోరక్రూరవిహారపూరుషాధములంబట్టి దండింప రాజ
ధర్మంబు, బిల్వణుండు బ్రాహ్మణుండైన నంతఃపురకన్యకానియమభగ్ను
ప్రచారదూష్యుండు గావున వధ్యుండు వానిదోడ్కొని శీఘ్రంబుగారమ్మని
కరాళకరవాలభటాలుండైన కోటిపాలునిఁబిల్చి మఱియు నిట్లనియె. 161

చ. తడయకయేగి నేఁగినుకఁ ♦ దాల్చినచందముఁ బూని వానిలో
నడలఁగఁజేసి చేసి వెఱఁగఁదగినీడ్చి భుజప్రకాండముల్
బెడమరఁగట్టి కట్టి మఱి ♦ బిల్వణభూమిసురాధమాధమున్
బిడికిటవాలు వాలుగనిఁగ్రేగి శిరంబు నరఁబువ్రాల్పుమీ. 161

తే. గీ. జాగునేయక వేగ మీఁలాగునేయు

పురవరముఁద్రిప్పి కడఁబ్రేతఁభూమియందుఁ

జేయు మిప్పునికొఱతగాఁజేయుమాని

పొమ్ము చుమ్మాటి సెలవిది ♦ సుమ్ము నీకు. 163

చ. అనవుడఁ గోటిపాలుఁ డనె ♦ నట్లగు దేవరమ్రాలధర్మమే
మని వివరించువాడఁ బ్రతిఁభూతిశయంబునశిక్షనేయ శాం
తనియతిరక్షఁజేయ ♦ ప్రభుధర్మము లోకహితంబు వాడె రా
జని బుధకోటిదెల్పె ననఁభూతృక యంచు నమస్కరింపుచున్. 164

వ దేవా యోగ్యాయోగ్యవిచారంబులు భవదగ్గనంబులై యుండు
దుర్ఘటంబైన హింసాకర్మంబునందు జాగరూకంబుగా భూతభవిష్యద్వర్త
మానంబులను ద్రికాలంబులను నిదాస్తుతిపూర్వకంబులగు ద్వంద్వంబులను
సామభేదదానదండంబులను చతురుపాయంబులను సమర్థించి నియమించిన
మదీయవచనంబునకుఁ బ్రత్యుత్తరంబిచ్చుటకు నేకారణంబని తలంచితేని
యవధరింపుము సకలసామ్రాజ్యప్రమత్తచిత్తులగు రాజోత్తములకుం బరిజ
నంబు లొకానొకదుర్గమప్రయోజనంబులఁ బ్రబోధించుట యవశ్యకర్త
వ్యంబై యుండుఁ గావున విన్నవించితి నింతియకాని భవద్వాక్యప్రసాదాను
మోదితుండ ననిన నొక్కొకతనుముఖుండై యతండు వధ్యస్థలంబునకుఁ

జేరునప్పటి ప్రచారంబులును దన్మృత్యోన్ముఖవాక్యవిశేషంబులును దదుచిత
భావంబులును సర్వంబు మాణేశింగింప నంగీకరింపుమనఁ సావకాశంబొనంగి
నన్ బ్రసాదంబని తనబలుంబులతోడంగూడి బిష్ణుణసమీపంబునకుంజనిన
వారలంత నచ్చట 165

తే. గీ. తలవరులఁజూచి దోయియుఁ ♦ దలఁపన్ ॥ ౧
నిమిషమాత్రంబు మూసఁగఁపు ♦ నియమింపండి
బ్రహ్మణ్యు డిట్లు నక్కెన్ నో ♦ శత్రుగంధి
నీనుచాడను దుఃఖాని ♦ సీహవాడ. 166

కం. ఓ కార్తవ్యదనిగ్రహ
యో కల్గెఁబ్రయాన్య ♦ సేనా కలకంఠీ
యా కాలమునకు మరలె
కాకోకిలిధంబు ♦ గనఁపించెఁడే. 167

ఉ. నీమదిగమ్మియున్న నను ♦ నీవయ్యంగుట పింగళిచాలు నో
భామిని పూర్వజన్మగల ♦ భాగ్యము లేనిధినున్న భాగ్యసే
వేమఱుదెల్పనేల చను ♦ లిచ్చి నను దరహణాపింపు మీ
ధ్యామయసర్వదిగ్విలయ ♦ మంఠామఃపరిపూర్ణమౌ నామి. 168

కం. రమణులము 'రాజా
నుమనే ధర్మం' బటన్న ♦ నుడువనఁగల భా
నము జరిగింపక నశిం
మమలఁనింపనాడి నెరుదు ♦ మటనకు మనిలో. 169

న, అని ధరామనవరుండు కరంబు కరంబులంబెరుచి గుణిపఱచి
వెరవుమఱచి చింతితంపుంపుంపురిగ నెడల నయ్యెనె నప్పుడమిశేషినికన్నయ
విన్నదనంబునం గొన్ని వన్నియ లెన్నుకొని మిన్న మన్న నొంగక యెరం
గిసం గురంగటమెలంగు మఱుగుబోడు లచ్చేడియ నాదుకొని పాడు
కొల్పిన వేదనల వేదయోతార్చనం గార్చిచ్చుచుదాంబునం బై పేర్చుకోకాన
లంబు దరియింపంజాలక బాలికాజనచూళికారత్నంబు మఱయును. 170

తే. గీ. నిజ్జగపుటూర్పు టుబ్బులా ♦ గుబ్బుకొనంగ
కోరముగ వేడికన్నీరు ♦ దొరఁగిపాణ

నుల్లమవియంగ గుండెలు ♦ రుట్లుమనంగ

దల్లడిల్లుచు మదిలోన ♦ బెల్లుదలంచు.

171

చ. కనలుచు మేనుదీవ కనుగిందంగ జెక్కిటఁ జేయిజేర్చి వే
దనలనలంగి క్రొమ్ముడి యదాయదలై విడఁబాట హఠముల్
బెనఁగొనివేలఁగా బాటనవ్రేలను నేల నొకఁతరాయుచున్
మనమున జింతచేసె చనుమానముగల్గిన నాటి సర్వమున్.

172

నీ. ప్రియముతో మాతండ్రి ♦ పిల్పించి మాయలు

గల్పించి చదువున ♦ నిల్వనేల

నిల్విననేమి ! యా ♦ నిశివేళ గవిరాజు

చంద్రోదయము క్షేర్తిసలుపనేల ?

సలిపిననేమి ! యా ♦ సమయంబునందు నే

చోరకవీఁద్రుని ♦ జూడనేల ?

చూచిననేమిఁ పాఞ్శ్చిండు పద్మగర్భండు

కోరి మమ్మిరువురఁ ♦ గూర్పనేల ?

తే. గీ. యేలమిసమకూర్చి యిప్పుడేల ♦ యెడముఁజేసె

నేమిసేయుదు డై వంబు ♦ నేమనందు

విధికృతం బిట్లు కాఁబోలు ♦ ప్రథితకర్మ

ఫలవిపాకంబు దప్పింప ♦ బ్రహ్మనశమె.

173

నీ. దానశీలుర నెల్ల ♦ దీనులజేయు లు

భౌత్యులకర్థ లాభములుగూర్చు

దీర్ఘరోగులజేయుఁ ♦ దివిదినఁజన్నుల

నారోగ్యమొనఁగు యౌధాతురులకు

సూక్ష్మపులఁజేయు ♦ సుగుణవిద్యాధ్యుల

నధికజీవులఁజేయు ♦ నల్పమత్తుల

సుజః ప్రభుల కాశ్యోజలగూర్చునూని పే

దల కిల బహుశంభుఁడొస మొనఁగు

తే. గీ. కలముకొఁజఁతల కధికారబలములిచ్చి

కులమువారికిఁ దిరిపెంపుఁ ♦ గూఁచొసంగు

నోర్చి జలసమకూర్పడు ♦ కూర్చేసేని

బ్రహ్మ దానియ్యసేయును ♦ పాపకారి.

174.

సీ. తాతపేదరి యన్వఃపూర్ణతే తల్లిదండ్రుల

చలురాలు పెరనుయోగపడెడు తిండి

కొడుకుసన్యాసి జాడరుడును విరుడు మా

తులుడుగురుప్రసాదా ♦ తోడబుట్టు

పాదబోతు శిఖండిభావ మేల్పడడు

బాహుకోపి యన్వలప్రసాదకు కలము

పనికులాలకవృత్తి ♦ భావంబు దలచేని

దీల్లాలు రాగి పుష్పకాంతి నాభి

జే. గీ. తాను తలకొట్టమార్చిను ♦ తగుమన ముచు

జగములన్నియును చనుచు పాటగుటంచు

దలచుటయె కాని తనమాట ♦ లానొలుంగ

జాలఁ జేలాటి పెన్సి డేజీలన్ను.

175

వ. అని విధిని నిశేధింపుచు.

176

ఉ. వేములు తల్లితండ్రు యవిశేషత కేమనుదానఁ గార్యసు

త్రామగురుండు ముక్తి వివరంబులకేమని నొప్పుదాన నా

నోముఖంబు దానియల ♦ నొందిన నేగతిదాపుదాని నే

నేమిటనోర్చుదానఁ పరమేశ్వర సకా గ్రహణాచు శ్రీహరి.

177

జే. గీ. అక్కటా పరమేశ్వరుఁ ♦ డంతువాని

కనుభవింపక తీరినే ♦ మొగసిబ్రహ్మ

ఘాతపాతకజాత దుఃఖంబుగానఁ

గూడ నన్నగరి పెన్సిలే ♦ జాన్మనె.

178

చ. మఱి కలవృద్ధు ల్లిల్లు సయఃపూర్ణము గానన్వరి భాద్ర

వరుడతిసీతిదప్పి సభవారిలు ధర్మములగన్వరి మ

త్పరిజనచాళి మేలుగునుపాయము చిల్వకయింప నికశ్రీ

హరికృప దస్పివచ్చు నెడ ♦ నాపులు శత్రులుకార చూడంగ. 179

మ. కులముల్ వోయినఁబోవనీ బుధులుచిఁక్కుల్వెట్టినన్ బెట్టనీ
 నెలపుల్ దప్పిన దప్పనీ చెలిమికన్ నైల్ నవ్వినన్ నవ్వనీ
 శ్రవణంబందిన నందనీ యిక విచారపక్రియాశూన్యని
 శ్చలహృద్బిల్బుఁ గాసౌఖ్యదవ్రతకళాఁసంసిద్ధికై యుండెదన్. 180

వ అని సర్వప్రపంచంబు మఱచి పంచేంద్రియవ్యాపారంబులు
 గడచి గురుమనోహరధ్యానపారీణయై యుండె నంత. 181

తే. గీ. ఇమ్మువెడలిన నుడికొమ్ము ఁ యెమ్మొకాని
 కొలముసామిని జూచి నీ ఁ కొఱకుమమ్ముఁ
 బనిచె నెకమొడు తనవీట ఁ నెనయఁద్రిప్పి
 కినుక నుసురులు గొనుమని ఁ తలఁపుఁజేసి. 182

వ. అని రాజాజ్ఞ విన్నవించి కోటిపాలుండు తన బలంబుతోడ బిల్వ
 ణం బరివేష్టించి రాజభవనద్వారంబు వెడలి ఘంటావధంబునం జను నవన
 రంబున. 183

నీ. చూచెదరేమి యీ ఁ చోద్య “మత్స్యచ్ఛ్రయః
 పతనహేతు” వటంచుఁ ఁ బల్కువారు
 ధర “నవశ్యమనుభోక్తవ్యం కృతంకర్మ”
 మను శుభాశుభము లి ఁ ట్లనెడువారు
 నయమున్న నేమి? “విఁనాశకాలే విప
 రీతబుద్ధి” యని చఁరించువారు
 జగతిలో నతిపూర్వ ఁ మగు “వినయం ధూర్త
 లక్షణ” మనుచుఁ దలంచువారు

తే. గీ. కటకటా బిల్వఁబని కిట్టి ఁ కప్తవృత్తి
 వచ్చె ననువార లగుచు సర్వప్రపంచ
 మపుడుఁ క్రుంగినపగిది నాఁహారవంబు
 లఱచి రప్పుడు తత్పురఁవరజనములు. 184

వ. ఇ ట్లందఱు గురుజనమహోపద్రవంబున కాపరాని పరితాపంబు
 నొందుచు సర్వకృత్యంబులుమఱచి తత్పరాయ త్తచిత్తులై సాముదాయక
 భావంబున రాజద్వారంబుఁ బరివేష్టించి. 185

మ. అకటా యీమదనాభిరామనృపుఁ డిట్లన్యాయవృత్తిన్ గనో
ర్వికళత్రాత్మజమిత్రబాంధవయుతశ్రీఃసిన్ధుమా చాస్మానా
చి కవీంద్రోత్తముడైన బిల్వణుని హింసించెన్ నిచారించె ని
త్యకళంకాశ్రయుఁడంచు బల్కిరి పురం ♦ బాబాలగోపాలమున్. 186

తే. గీ. అకట సర్వసహభక్తులైన తనకు
బ్రాహ్మణదేవులతోను ♦ చాభిభక్త
లీల నణగింపజాలు సముదాయముగను
జచ్చురవతూల రాశిని ♦ జెలుగిన్లు. 187

సీ. జన్మాతిశయదుఃఖ ♦ జలదానయోగము
వంశసన్మతేత్రవ గ్రహము
దారిద్ర్యలంకావిఠాన దోహదకే!

ఘనకష్టచేవన ♦ కారణము
దురితోపదేశ సంగతుమంగిసారము
మిథ్యాపవాద సమ్మర్శకారి
దైన్యగుణభీష్టవ సామోక్షాగ
మజ్జనదీప త్రాభివృద్ధి

తే. గీ. కోప భయ తాప హృదయఃకూటాపకంబు
పరమకారుణ్యకీర్తి శాంతిభవనంబు
ప్రాణహరణంబు బ్రాహ్మణ ♦ పరిభవంబు
నంగ విప్రప్రపకార మెప్పుంగ నేల. 188

తే. గీ. సగర దశరథ పాండు త్రిశంకు సహాయు
స్మగవిజయచేత్ర క్షణిది ♦ నిపుణమతల
కథలు సంద్రేంద్రమూర్ఖుల ♦ కథలు వినివో
తెలిసి విప్రప్రకృతి కల్లు ♦ తెగువచేసి. 189

వ. అని మఱియు గుంభసంభవాది మహర్షిప్రభావములు వక్కా
ణింపుచు “బ్రాహ్మణానై సర్వాదేవతా” యనియును “బ్రాహ్మణోమమ
దేవతా” యనియును, “పునశ్చబ్రాహ్మణానోభర” యనియును “వహ్న
సాం బ్రాహ్మణో గురూ” వనియు నిత్యాది బ్రాహ్మణప్రభావచిత శ్లోతి

స్మృతిపురాణేతిహాసప్రయోగవాక్యోపన్యాసంబులు గావింపుచు వెండియు బ్రహ్మణుండు చాతుర్వర్ణ్యకన్యకావర్ణిణయంబున కర్తుఁడుగాని గర్హితుండు గాఁడు. భూలోకంబునకు దేవతాస్వరూపు లగుటంజేసి భూమిదేవత లావశ్యకపూజనీయులుగదా యని భూభృద్వరుండు సర్వజ్ఞుండైన భుక్కుం డునకు నక్కన్నియనిచ్చి యుభయకులంబుల రక్షించుకొనుటను సకల లోకోద్ధారకత్వంబు దనకు సిద్ధించునట్లు గాదేని బ్రహ్మకులంబు బిల్వణుని తోటిదిగాఁ దలంపవలయునని యేకాగ్రచిత్తంబుగా నుత్తరంబిచ్చుచున్న విద్యవృత్తికి బాటియగునట్లుగా మనోరంజనం డిట్లనియె.

190

చ. వినుడి మహాత్ములార మిము ♦ వేడెద నాదగునిన్నపంబుఁ గై
కొని సుముఖస్థితిన్ విభుని ♦ కూర్తకుం ద్వరితంబు మాఁనుడి
పనిబహుమర్ఫటంబయినఁ ♦ బాల్పడి యేనిది నిగ్రహించెదన్
వినయవివేకధర్మపదఁవిం దగఁగూర్చెద రాజకుంజరుఁ.

191

తే. గీ. అధిపతికిఁ బ్రాణసచివుండ ♦ నగుటహితవుఁ
దెలిపి మలిపింతుఁ గాదేనిఁ ♦ దెగువఁజేసి
ఖండనోక్తులువల్కి భూకాంతుఁడొక్కఁ
డై భయమునొంద సర్వమేఁకీభవింతు.

192

చ. సొలయకమీరు నాపలుకు ♦ సూటి త్రిశుద్ధిగనమ్మి మీగృహం
బుల కతివేగనేగి పరిపూర్ణ మనోరథసిద్ధికై విని
శ్చలమతి దాన హోమ జపశాంతి తపఃప్రముఖాదిసత్క్రియల్
వెలయఁగజేయుఁ డీశ్వరుండు ♦ వేకరుఁనించుఁ బ్రసన్నుండై మిమున్.

193

శా. దుర్వారోగ్రామహాగ్రహగ్రథితుండై ♦ దుష్టాసురేంద్రుండు ని
ర్గర్వారంభకడింభకప్రభుపరీతౌదీక్షదక్షప్రతా
ఖర్వాత్ఫస్థితి నున్న వేళ హరిసాతౌత్కారుడయ్యెం గదా
'సర్వవిష్ణుమయం జగత్త' నెడి వాఁచారూఢి సత్యంబుగన్.

194

మ. అటు లేకాగ్రమతిన్ సదాహరిపదభ్యానాత్ములై యుండుడి
ప్పటి కార్యంబిది యంచుఁడెల్పి పనుసంభ్రాప్తావకాశజ్ఞులై
స్ఫుటశోభాయత వక్త్రసంపదలగీముల్ సేరి రిల్లుహాప
న్నుటలెన్న స్మృపకోటికెల్లను బ్రథానుల్ సుప్రథానుల్ గదా.

195

వ. ఇట్లు మంత్రీశ్వరప్రబోధిత తత్పురస్థితశుభాలన్యవస్త్రీ పురు
 మాదిజనంబుల దాక్షిణ్యాలాప కలకలంబులాక్షించి ఖడ్గములు ధగిస్తగాయ
 మానంబులై వెలుంగ భయకంపనస్వేదగుణంబు లుడదొంప యాపింపుచు
 హుంకరించిన జంకుగొనక బిల్బులుండు మందస్మితవనచారినిమం దై న
 జూది యాశ్చర్యంబునొంది కోటిపాలుం డిట్టినిడెను. 196

సీ. జగతి శిరచ్ఛేద ✱ సమయామందాన గర్భ
 కండలంబులు కాక్షి ✱ గోననకున్న

సామెతనిజముగా ✱ సమయింనునేను
 భయమింతలేక నిఁబ్బరముఁజూచి
 చిలునగవొప్పఁ దేఁసెడి కారణంజేసి
 తెల్పు మిప్పనికి ✱ తిట్లుచున్న
 వాడ నేననిన విద్యనెఱ్ఱివలె నో
 నాయకాగ్రీవిను ✱ నాగునిధము

తే. గీ. మోహినీవిద్య యూహనీ ✱ పుంజీలక
 యై యవతరించి నాహృదిఁజూచుచుండ
 మందు ననియించి చిరతిరాఁచందమొనఁగు
 నట్టి నాడేవిగ్గు భయంబుగలఁగు. 197

వ. అని ధైర్యస్థైర్యగాంభీర్యధురంధరుం డగుదు నేవచ్చామనా
 గతుండు గావునఁ గోటిపాలసహితంబుగాఁ దనమందిరంబునకరిగి కులవధూ
 రత్నంబు నిశ్చలచిత్తశూన్యుగా నుచితిమాన్గంబు రహస్యంబుగా బోధి
 పుచు నిజశిష్యవర్గసంసేవ్యమానుండై యుండె సంత. 198

కం. ఖరకరణాన్వయశేఖర
 ఖరవిదళత్కాండకాండకాండశిఖరశే
 ఖర లగ్నసుకర హిమశీ
 కర నికరీకృతమహామకరనిలయాంకా. 199

కా. వ్యాఘ్రక్రోడతరణుఖడ్గముఖసత్త్వాటవ్యటత్కృత్యభు
 క్తిపూర్ణప్రళయీకృతాశుగదశక్రీవాఖ్య రక్షోధిరా

టీప్రహోన్మూలన నిశ్చయప్రమదహృద్గీర్వాణభక్తాత్మరు
ఋచ్చప్రూదివ్యధినాథ తారకపదాన్సుగ్రీవనంపత్ప్రదా.

200

మానినీవృత్తము.

కుండలితాధృతఃకుండిక హృద్భయఃకుండలి రాన్మణిఃకుండల కో
దండలిఖండనఃకుండవనాశ్రవఃకుండిత రావణఃకుండ ధరా
ఖండలచిత్రశిఃఖండిజసన్నతఃఖండితద్వర్షదఃఖండ యశో
మండలశాశ్వతఃకుండిత భావిపఃమండలధామ రఃమాగ్రభుజా. 201

ః, గద్యము ,ః

ఇతి శ్రీరామచంద్రగురుకరుణాకటాక్షపీక్షణసంలబ్ధ సకల సంపూర్ణ సరస
శృంగారరసధారాధారమాధురీధురీణాలంకారితాండ్రగీర్వాణ కవితావిలాస
చిత్రవిలసితాపస్తంబసూత్ర భారద్వాజసగోత్రపవిత్ర చల్లపిల్లకుల
సుధార్ణవరాకానిశాకరయశోధురంధర ధరామరప్రవరరామయ
నామార్యపౌత్ర కామకవిసుపుత్ర సకలవిద్యజ్ఞనవిధేయ నర
సయ నామధేయప్రణీతంబైన యామినీపూర్ణ తిలకావిలా
సంబను శృంగారమహాప్రబంధంబునందుఁ బంచమా
శ్వాసము సంపూర్ణము.

- చ. కలుకుమిఁగారి గచ్చిచనుఁగుల్లులు మెచ్చుగిచ్చు విచ్చుకి
కులు బలువిప్పు కన్నుగన • కొంచెపుఁ గులు నిచ్చుదేరు నే
నలి జిగిల్లు దానిని మఁచులును పుచ్చుకొనఁగ నెచ్చుని
శ్చలమతి సంస్మరించెద నిజంబుగ నిచ్చుకొన నా మోక్షిన్. 13
- చ. నవవికచాగ్రకుందరదఁనంబు మదీయ మనోనుహూ
భవరమణీయ తిర్యగభివృద్ధితలోల నిజోపనానాన
చ్చవినదనంబు తన్మృదుహాసవ్వదనంబు మునంబును పుచ్చు
దలివి కృత్రోపకారము కృత్రోపాని యల్లునా పుచ్చుకొనన్. 14
- చ. సరసమృదుద్విశేషకులఁగల్గము పుచ్చునకోపకృత సా
భరితము కించిదుల్లసితఁమాంసల పాఠకుగిగింపఁగా ము
ద్ధురపరిపూర్ణ శారదవిఁధూనమకాంతిమనోహరంబు ని
త్రైవిదనంబుఁ నాచెద ముదంబును నా ముచినాఁడు నేలకొన్. 15
- చ. కరము పిలుందుపై గమించి • గ్రుక్కెను వక్రకేళిఁగవాగ్రి
యురుతరదక్షిణాంసలసఁదుల్బణ కేశకలాపము నిరగ
తరబహులీలల న్నెనరుఁదాగ్ని నుచఁగఁపుల నుచ్చునాఁడు కి
ర్పరియగు దాని జూచెదఁ దిఁరంబుగ నామచఁగొన నేలకొన్. 16
- చ. నెన రెదనుంచి నన్మచుచు • నేనురాధిపతింబుఁ జూచుమా
ల నతుండన న న్నణనఁలానక కిచ్చుఁదలంచి కిచ్చునా
జనునెడ పైఁటకొంగుకొన • పాగిలిచ్చునె చేరినర్చుమాన్
బనివిను ముద్దు వద్దనుచుఁ • బల్కినదానఁ నలంకరి నేలకొన్. 17
- ఉ బాలమృగాలనాభ సమఁబాహువిశాల గ్రామలలిత
లాలసయాస మద్వచనఁలాలసబోల మృగాయతాశే న
క్రాలక నిమ్మనాభికుహఁరాంతరఁగు నిహరి మదాని భూ
పాలకబాలికఁ దలఁతు • బల్కరు నానుదిగొన నేలకొన్. 18
- చ. జిలిబిలిపాలినేరములు • చేసినగేళి మదీయభావమున్
దెలిసి చలంబుఁగొన్న యెకఁగోరున నేమఁబు పుచ్చు కింది
బలుకుటమాని నెమ్మది నెఁసంచిడి బాష్పనిరుద్ధకఁగ్గురు
యలరెడియూర్పులం బెదవుఁలాల్చెడుదానిఁ దలఁతు నేలకొన్. 19

- చ. కిలకలన్వచున్ వగమొగింపుచు వల్వఁ దొలంగఁ జేయుచో
వలపులకింపువాని నెలఁవందపుఁబొక్కిలియుంగరాంబుజో
జ్వలరుచిగప్పి సాధ్వసరఁసాంచితయై రతివిహ్వలాంగియై
తలఁకుచు లోన నానగొనుదాని మదిందిలకింతు నేటికిన్. 20 ✓
- చ. తొలఁగనిసీటుతో సురభిఁదుర్భరగంధభరంబుతోఁ జలా
చలభయకుంచితప్రచురఁచారుతరేక్షణశోభతో ముఖో
జ్వలకమలాగతభ్రమరఁపంక్తిని గేళినరోరుమాంబుచే
గెలఁకులఁ జేర్చుదానిఁ దిలఁకించెద నామదిలోన నేటికిన్. 21
- చ. అదనుదలంచి నున్మెఱుఁగుఁబద్మముఁ జూచెడివేళ వెన్ననే
నొదిగినజాడ నీడఁగని యుల్కి భయంబును సంభ్రమంబు మో
హదమదనోదయంబు వినఁయూచితలజ్జయుఁ గల్గి సౌఖ్యసం
పద నను జూచుదాని మదిఁబ్రాయక మాటికిఁజూతు నేటికిన్. 22
- చ. ఇరుఁదెసలందు నంతరబఁహిస్థులులందుఁ బెఱుందునందు ముం
దరిఁదెసయందు నెల్లెడలఁ దానయి మేలిమితమిమ్మివంటి సుం
దరమును దిర్యగీక్షణపదం బగు ముద్దుమొగంబుతోడఁ గ్రు
మ్మెఱు మదనాభిరామస్యసమస్మృతిని జూతునేటికిన్. 23
- చ. తరుణబహుకృతుల్ శ్రుతివతంసకటాక్షనిరీక్షణావళుల్
సరసవిలాసముల్ మదనఁసంజ్వరకారణముల్ మదాలసాం
గి రుచిరసౌఖ్యలక్షణవిక్సీర్ణవిలోచనముల్ మదీయహృ
త్సరసిజమందు సంస్ఫురితఁసంగతుల స్సనిపించు నేటికిన్. 24
- చ. తరుణతరోల్లస త్రరశఁతారతితాక్షమదప్రగంధమా
ర్గరచిత చిత్రితస్త్రీలతికారమణీయ కపోలపాళికా
సరసము సౌఖ్యమస్మధరఁసాహితశోభితమంబుజాక్షి సుం
దరవదనారవిందము మఁసంబుననుంచి తలంతునేటికిన్. 25
- చ. సరసమెల్లఁ దత్కుచకఁచగ్రహణాభిరతుండైన నే
నొజపుగమోవి సుస్మృతలఁనొక్కుచు నక్కరచక్కఁజేయు న
స్త్రీతీ సరమోడ్చుచూపు బకఁదారిసుతారపుఁ బల్కుబాటు మే
లిరవగుదాని ముద్దుమొగఁ మిప్పటికై నందలంతు మాటికిన్. 26

- చ. లలితసుధారసాతిమధురంబులు లింబరదాబుధాగ్రిసం
కలితశుచిస్థితంబులు ♦ పగల్గుగుణావళిక్రమములు
జ్వలనపరిపూర్ణ మన్మథ రసప్రియసౌఖ్యసమానంబు లా
లన చటూర్ధ్వరంబులు తలంచి సుఖస్థితిగాలె నేటికిన్. 27
- చ. ఘనరుచిరాష్ట్రవస్త్రయత ♦ కర్ణనమున్నుతి నీర్మలశృంగార
గ్రనిహిత తారహారమణికాంబుజయంత్రిత సుప్తకాంత
జనజఘనాభిరమ్య విలసనస్థానములందు తాత్ప్రేక్షణ
జనవరకన్యకామణి ♦ సమ్మదమొప్పు దలండు నేటికిన్. 28
- చె. కులుకుమిడిగి గబ్బిచనుగుబ్బలు మృగగుమ్మల సుమ్మల పే
తుల మెడగొంగిలించి తమిఁదొంగిలించి న్నునుసేర్చు పరిధల్
బాలువలరంగె గన్నులరమణి మొగిలలు ముగిలలు ప్పము
ద్దులఁగొని తేనెలొనెడి వధూజను నానుచుండు నేటికిన్. 29
- చ. ఘనవిచలత్కుచత్రుటితి ♦ కంచుకలలమూర్త ధూజగ్రగుం
భనలనదుల్బభాశ్రవణమండుముగ్ధుల పరిసరస్థితము
భినుతగళప్రచారములు ♦ బిరిగిన్ నీలలోకములు తి
మనదగు నాదుచి తమున ♦ మాటికి సుగంధరసము నేటికిన్. 30
- చ. అగు చిగురాకరపాన్ము సయి ♦ సునలో మామగుల పవనము నే
నొగి బలిమాలుచున్న ముసలనోపి నే నెడమరంగు ప
న్వగ నొకతీరుగా నిదురవాటిలు సల్లగునై నదొదిలే
ల్లగ సయినుంచి మంచిగలదానిఁ బునఁ నెలలను నేటికిన్. 31
- చ. కనుఁగవశంపుగాఁగ దృఢాగ్రావివ ద్విశాలలంద ము
హనసరసోద్ధృతోత్పలకరంగులవిలాసభాస గు
భనభుజకందభీయుగళ ♦ మండులిసంబగు దానిచూము త
భనపరివేషయుక్త శిశిభాసురమంచు దలండు నేటికిన్. 32
- చ. ఘనజఘనావలోకన సుఖినితి నీ నొక్క పుంధరీ స
య్యనవసనాంచలంబు గొనుసంపాతి నెంతయు నేర్పుమీఁద నీ
కొనుటకు దంటయయ్య మదిఁగొంతుచు సిగ్గులలఁకరించు మో
మున నిదురించినిల్చు సుముఖమణి నాత్మదలండు నేటికిన్. 33

- చ. వలపుదలిర్ప నేగమున ♦ వాకిలిజేరగవచ్చు నన్నుఁ గ
న్నుల దనివారఁజూచి సుమ♦నోభరశయ్యను బవ్వలించి విం
తలనిదుంచు నట్లొనరి♦నం గని మెల్లనె సంస్పృశించిన
న్ముకుతెనంగు లేనగవుఁ ♦ బూనినదానిఁ దలంతు నేటికిన్. 34✓
- చ. తొలుత విరాగభావ మెదఁ♦దోఁవఁగ నిష్ఠురవాక్యకేళి రం
జిలఁ బలుమాటు నన్వేరవఁ♦జేయుచు నంత మదీప్తితప్రదో
జ్జ్వలమతియై రతాభిహిత♦నంచలనోద్ధృతవిస్ఫురత్క-ట్టి
సిలయనహాయ నృత్యముల♦నేర్పరి దానిదలంతు నేటికిన్. 35
- చ. విలులితవిశ్ల ధప్రసవ♦వేణిదరోన్మిషితప్రఘ్నూర్ణి తా
ను లలితనేత్ర పద్మశయ♦నోద్ధతయై బహురంగభంగచి
హ్నాలు దగఁదాల్చి పంటిమొన♦నంటుచు వాతెఱఁ గ్రోలినట్టి యా
చిలుకలకొల్కి నింపలరఁ ♦ జత్తమునందుఁ దలంతు నేటికిన్. 36
- చ. వెలయఁగమెడ్డపై వలభి♦వేదికమీఁద వసించి మందహా
సలలితభావహృత్పుల♦నంగతి కేళివిలాసవాక్యముల్
వలుకుచునుండి తానదరి♦పాటున న్నని సిగ్గు లేతన
వోలెనెడిమోముదాని మది♦నుంచి తలంచెదనెంచి నేటికిన్. 37
- చ. పటపునవారిలి వేనిదుర♦పాటునమేల్కొని వేనటింపు మై
విరుపున నావలింపుచు న♦వీనముఖానిలగంధలుబ్ధము
గ్గరుచిరసంభ్రామభ్రమ ద♦దభ్రమదభ్రమరాళి విభ్రమ
స్ఫురణవివోలనేత్ర యగు ♦ బోటిని నామదినుంతు నేటికిన్. 38
- చ. ప్రియసురతాంతతాంత ఘన♦వీనపయోధరభారఖిన్న ని
ర్భయసుఖజాల నిర్గఠి♦రాజిత రాజకళాభిరమ్య భా
గ్యయుతకటాక్షపూర్ణతిల♦కాగ్రణియై తగు రాజకన్య మ
త్ప్రియమతి దానినెంతయు య♦ధేచ్ఛగఁ జింతనొనర్తు నేటికిన్. 39
- ఉ. రాజనిభాస్య నిర్మలని♦రాజిత సూక్ష్మతరావలగ్న వి
భ్రాజిత పద్మపత్తిరుచి♦భాసురనేత్ర నిదాఘబిందుసం
పూజిత పాండుగండయుగ♦భూషిత ధారుణిదివ్యకాంతయై
రాజిలుచున్న దేవిని ని♦రంతరవృత్తి దలంతు నేటికిన్. 40

- చ. గుణనిధి విస్ఫురత్కమలఁగి మలసుగదరవత్త్రు చారు చ
 ర్పణ విలసత్కపిల విచలత్కమలేషణ చారుపేల ల
 క్షణతిలకాంకురైణ మనఁగంధముఖా నిరాజమానకా
 రణ నృపకస్యయైసు సడిఁపాయముదాని నలంకా నేరికిన్. 41
- చ. కలితకిరోజపుంజ భరఁకాంతనిరంతరకాంత చూర్ణకుం
 తలలతికాంతవత్త్ర వసుఁధాధికస్య రత్నప్రేణ కాం
 త్యలఘుపయోధరాలన సంతాగి నిలాసనతీవగిలన్తు
 యాలరెడిదాని నామది నిరంతరవృత్తి నలంకా నేరికిన్. 42
- చ. కృతపరిపూర్ణ భాన రతిఁకేఁకానూహల కేఁకాగృహ
 స్థితవతి సానురాగపరఁసీరుహనేత్ర తాగి మూనాద
 ర్చితమతి మత్కరగ్రహణఁపడిన రమ్యపదామృతము
 యత ఘనమోహనామ్రమయఁమై తగుదాని దలంకా నేరికిన్. 43
- † చ. ట్టలు ననుసూచినంతట బహిష్కృతభేదవిభిన్ననంగి
 డ్దుట తరహగ్నివీడిత హృదయజ్వలె తగు నొగ్గిగోచరం
 దిటముగఁ జూచియుండఁగో మఁగియమనం బుచ్చిగోలనఁగఁచు
 బలుమఁగిదాని భూసకులఁచాలిక బాలికనొండు నేరికిన్. 44
- † ఉ. బంధురపద్మినీజుని ఁ సదృసుగఁగి శేఖరమన్మథ
 స్త్రీంధకహప్రవీణ మణిఁకాంచుగుండల భోభిష్టు
 మ్పంధయ నీలకుంతలరఁసప్రియ నూనెనెఱుఁగవనాఘ్య హృ
 ద్భృంధువు నైన పా వసుఁతామణి నాత్మదలంకా నేరికిన్. 45
- † చ. సరసననాంతచంద్రిక దళప్రతిఁచ్చ విలాసకాంతి వి
 స్ఫురదరచిందచంద్ర పరిభూగముఖాంబుజ సూక్ష్మమస్య దు
 ర్భగమదహంసరూప యగు ఁ రాజకుమారిని దాని నామనో
 బురుహనివాసవాసిని సమోఘమనం గనుగొందు నేరికిన్. 46
- † చ. మృదుతరదేహముష్టిపరిఁమేయసుమధ్య సుపూజ్యకాంతి మ
 హదనయనాభిరామ శ్రవణాంతవిశాలవిలోలనేత్ర సు
 పదమదభిష్టవాగ్విసయభాగ్య నవతృణసంగృహితము
 ముదమొదలించుచున్న నృపపుత్రిక నాత్మదలంకా నేరికిన్. 47

‡ చ. సరసకళాభిరమ్యసఖి ♦ సార్థనిష్ణవిత్తర్దికాంతర
స్ఫురదభిరమ్యపుష్పపరిపూర్ణిత తల్పనిష్ణదేహా స
చ్చరిత సుగంధలేపసలసత్కుచకుంభ సుధాంశుబింబ సుం
దరవదనారవింద యగు ♦ దాని సృపాత్మజఁగాంతు నేటికిఁ. 48

‡ చ. మది నొకతీరు గన్నతటి ♦ మన్నన నన్నెనయింప నెచ్చెలిం
గదిసి మదీయగేహసుముఖాధ్వగయై భయకంపితాత్మయై
పదవినిష్ణయై గతిశుభస్థితయై పరివర్తమానయై
ముదమొనరించుదాని దగ ♦ ముచ్చటదీఱఁ దలంతు నేటికిఁ. 49

చ. మనవిగఁ జాటునూక్తి బతిమానినఁ గోపపరాజ్ఞుభిత్వమూ
నినఁ గని కోపమార్పుటకు ♦ నేను గవుంగిటనిల్పఁ బుష్పనా
ధనునివశంబునం బులకితాకృతియై యనహించి నట్టు లొ
ప్పనివను లింకవల్లనుచుఁ ♦ బల్కెడి దానిఁ దలంతు నేటికిఁ. 50

చ. తఱిగని మెల్లనేను కయిదమ్ములఁ గన్గవఁగప్ప నెచ్చెలు
ల్లిరిగాని “యేమిదోద్యమెఱిఁగింపుము వీరెవ రేమెఱుంగమో
తరుణి” యటంచుఁ బల్కిన సుధామధురోక్తుల మద్విలాసవై
ఖరి మదిఁగాంచి లేనగుమొగం బగుదానిఁ దలంతు నేటికిఁ. 51

చ. సొలయక మోవినొక్కి తమిజొక్కి కవుంగిటఁబూని తల్కుఁజె
క్కుల నునుగోరులాని రతిఁగూడెడి నన్నొక కిన్ననెన్నకే
యొలసెడిసిగ్గుచే నలయునూర్పున దీపముసంచలింప వీ
నులఁ దెలిగల్వతో నగవునూటినదానిఁ దలంతు నేటికిఁ. 52

చ. అతులితకేళికాగతి నిఁరాకృతహంసికే గేశహాశని
ర్జితమదపన్నగాశన విచిత్రకలాప సువక్త్రశోభ న
ద్యుతిహాసిణోత్పలక్రియ సఖానవమధ్యను బూర్ణచైత్రద
ర్పిత కలకంఠకంఠిని బఠిస్ఫురితాత్మఁ దలంతు నేటికిఁ. 53

చ. మరులొసరింపఁజాలు నవమనృథమందిర వైజయంతియై
యురుతరలీలల స్మదధరోష్ఠసుధారసధారఁ గ్రోలుచుకే
స్మరవికలాంగసంగతుల ♦ మత్పరిరంభణ మాచరించి కే
ళితతశయ్య రొయ్యఁబవళించెడి దానిఁదలంతు నేటికిఁ. 54

- చ. నవసుమనోవసంబుచు దళసంతటిజోలులఁగూడి నుచ్చృగో
త్పవమునకు న్నునుంగదిసి ♦ స్త్రీల సప్తస్రల నాటసాటను
త్కువలను బార్శ్వనన్నిహితోభియంబున శంకఁబూని మ
క్కువఁజని మృచ్చూచి కనుఁగొల్పెడిదానిఁ నెలఁచి నేటికిన్. 55
- † చ. భజితమదీయచిత్రరతి ♦ వర్తిని నుచ్చమాత్రధారి గీ
ర్ణజఘనదేశసంస్థిత కాంచనరమ్యరహిణ్యుని
హుజవరకన్యకామణి ప్రియోదీపితోన్మదామహస్వని
భుజములనాని కన్నుల రఁమోడ్చి దానిఁ నెలఁచి నేటికిన్. 56
- † చ. చనుగవమీటిసకా పొలంగఁ ♦ జారింపఁ ద్రువదఁ జెప్పఁ జేయు
ట్లను గని నాచునేత్రజరిఁలాసము నేత్రసంజ్ఞానాథుని
వరదహనేత్రయంగుఁ దనివారఁగఁజెప్పి నుచ్చమాత్రధారి
జను సగి నన్నుఁజూచు కలిఁముఁగిల్చి నమఁపిదు నేటికిన్. 57
- † చ. ఉపరిసముచ్చృగోన్మదానాధోధర్మజ్ఞానాధర్మజ్ఞానా
ర్యవఘనభంగదంభర సానాంతరదర్శితనాభిమన్య
భిపరిమితాభిలోభిత వాత్రాహునిజ్ఞానాధర్మజ్ఞానా
యువకృతినిండు దాని మదిఁనుంచి నుచ్చమాత్రధారి నేటికిన్. 58
- † ఉ. బాల సువక్త్రాణామవలి ♦ గాని నుచ్చమాత్రధారి
ద్రాలనరామలోచన సావాన్మదానాధోధర్మజ్ఞానా
లాలకజాలనిర్జిత ముదానాధోధర్మజ్ఞానాధర్మజ్ఞానా
మే లానరించుదాని నెలి ♦ నుచ్చమాత్రధారి నెలఁచు నేటికిన్. 59
- † చ. చిరినగుమోమునో నుదుటఁ ♦ నుచ్చమాత్రధారి నుచ్చమాత్రధారి
గురులమోముగుఁగఁ జమటఁప్రసాదనాథుని నుచ్చమాత్రధారి
నెరిమగపోడిమిన్ గలుపు ♦ నెచ్చమాత్రధారి నుచ్చమాత్రధారి
లఘుసిరుఁగఁదఁ జేయు వగలాఁజిని దానిఁదలఁచు నేటికిన్. 60
- † చ. సలలితకర్ణమూలవరినన్తి సముచ్చృగోన్మదానాధోధర్మజ్ఞానా
త్యలఘుమనోజకార్మకసమాశ్రిత ముచ్చమాత్రధారి
వళిరుచిజాల కర్మరితఁవక్రతకుంఠలఘులకాంతచూ
నెలఁత ముఖాబ్జమిప్పటికి ♦ నమ్మదినాటి తలంతు మాటికిన్. 61

‡ చ. సరసవిలి ప్తచందన రఃసార్వత్రితశోభములోలతారక
స్ఫురితము సత్కు-రంగమదఃమోహనచిత్రిత ప త్రివల్లికాం
కురరమణీయ గండ్ఫలఃకోజ్జ్వలితం బగు దాని నెమ్మొగం
బరమర లేక నాదు హృదయంబున నిల్చి తలఁతు నేటికి. 62

‡ ఉ. సూనధనుర్నిపాది సరఃసోక్తులదాని మృదూరు శృంఖలా
లానమునం దిద్వజ్జిగళఃలబ్ధియొనర్చి మదగ్రకల్పనా
ధీన మదేభరాజమును ♦ ధీరతకట్టె నిఁకేమితెల్పు నా
హా నరనాధకన్యక దయాశ్రయ మిప్పటికై నఁ గోరెదన్. 63

‡ చ. త్రిదినవియోగపాండుముఖ ♦ తీర్థచతుర్ధరజోవియు క్త గౌ
రదశసశుభ్రవస్త్ర రతిఃలక్ష్మ్యనిశారసమిశ్రగంధసం
పద గలదాని పుష్పవిభ♦వాచ్యుతవల్లరిఁ బోలు దాని స
మ్మదమునఁ గూడినట్టి జనఃమాన్యుడై ధన్యుడౌ లేడికన్ భువిన్. 64

చ. అని యనివారిత ప్రియరఃహస్యవిలాసకథా సుధారసా
బ్ధినిమిషమాన సాజ్జ్వలితుఁడై పురవీధులఁ గేళినల్చి తో
డనెచని కాంచెబిల్లుఁబు డటచ్చనకోటికరోటికందుకా
భినయనట శ్రీశూలచరఃభీమనిశాటికబ్రేత వాటికన్. 65

వ. ఇట్లు కాంచి తత్పరేతభూతలస్థాపితృతికూలై కశూలవాగురీ
యంత్రాదివధ్యసాధనసంభారిసందర్శన నిర్భయుండై యుచితస్థలంబున
లోకబాంధవున కభిముఖంబుగా నిల్చి తనమనోరథార్థసందర్శంబుకొఱకు
విశ్వగర్భుండైన పుండరీకాక్షున్ దేశించి యిట్లని నుతించె. 66

మ. ప్రళయాపూర్ణజలార్ణవాంతర వివఃపాకీర్ణధావత్తిమిం
గిలయాత్రానుగతస్య తాలుయుగవిశేషాంబు నిర్భోషని
ర్గళితామ్నాయ సకృత్ప్రసవస కృదాభ్రాంతిప్రదాత్మస్వరూ
పలనత్పాభవమూర్తి మగ్గురు పరఃబ్రహ్మంబ వీవే హాః. 67

మ. సుచిరాలక్ష్మి నిజోపగూహన కళాత్మకకృత్తవ స్వర్ణదీ
ద్విచరుష్కైకరసార్పికేలి విధిసాధ్యభూత మందాచలో
ర్ధ్వచరప్రస్థర భూర్వహాభ్రగ సుధాంధసాధనోపధ్యుదా
బ్రచినా ఘట్టఘురట్టప్యప్తమరఃబ్రహ్మంబ వీవే హాః. 68

- మ. ఖరకృద్గణ్య హరణ్యోత్తమహరిః శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ
 ధ్వరణాంభోజ భవానిభాని రజనాన్వేషితాన్వేషి ము
 ద్వరపిండోపమ మేరుమణి దిగి శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ
 ర్భర శంకూకృత దంష్ట్రకాంత కీలకప్రహరణుల పేనే హాశీ. 69
- మ. సదసత్సంశయ వాదభేదం శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ
 భదయస్తంభ నిగుంభిణ్యూ సుఖచిన్మేష్టా గుహ్యకన్యూ
 స్పద దోసానివిచారి శాసనదపకన్యూ సుఖకన్యూ
 త్వద్యభూత యుగప్రభావ స్పృహన్ శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ. 70
- మ. కృతదీప్తాధ్వర దేవకాన్యూము శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ
 త్కృతిదానప్రదదాననేత్ర నిభవ శ్రీమహాకన్యూ
 మిత తత్పూజ్యయశోలతా సమదయాన్వేషితాన్వేషి
 వ్రత సంవృత నిశ్చేశానైకాన్యూము శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ. 71
- మ. జరరాభావ మహాన్యూము మహాన్యూము సమాన్యూ
 త్పరిశంకావహ బాహుబాహుతా శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ
 రరసావేషవృక విశేషికాన్యూము మహాన్యూ
 త్పరశస్వేకృతమాన్యూము శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ. 72
- మ. సవతిమ్మ క్తివిష్టాన్యూ చిరసూన్యూ శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ
 ద్భవ సంపద్యశేషాన్యూ శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ
 ద్భవనద్విశకంత కంఠదశాన్యూ శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ
 భవ నిరోధి శకాశు శాశువ శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ. 73
- మ. ప్రియకృష్ణూర్వ భవాగనిద్విరయ శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ
 శ్రేయగాత్రన్యూ నేత్రకల్పకల సప్రవాహాన్యూ
 ద్భయరూపాప యశోసహ ప్రహరణాన్యూ
 ర్జయలీలాహలసాధనోన్యూ శిఖిప్రక్రీణా కన్యూ. 74
- మ. త్రిజగద్భి త్రిపురాశ్రవాశ్రిత కలశ్రీలోక లోకాన్యూ
 త్మజితప్రాగ్భృత భంగనంగరసమన్యూ
 హజగుప్తదయ ధర్మకర్మబల నిర్భయత్వయాన్యూ
 ర్భజ యార్పిష్పరిశుద్ధబద్ధశను భూప్రహరణుల పేనే హాశీ. 75

మ. అసక్తస్త్రేచ్ఛయత ప్రిపంచకృత పంచాఘాఘతామిన్ద్రై
జనధారాగతి కంచుకస్ఫురదుదంచత్పంచ కళ్యాణికా
శ్వసమారూఢ భవత్కరాసిరుచి విశ్వానందీపాంత ని
ర్వ్యసనాంతఃకరణప్రదీప కలికిబ్రహ్మంబ వీవే హరీ.

76

కం. శ్రీమద్భామిశ్వర సా

దానిన్యామహిత నీరదశ్యామవపుః

కోమల హేమలతామల

ధామ లనద్వీపన నీతు ధండంబు హరీ.

77

కం. శరణాగతి భరణాన్విత

కరుణామృత శీకర్ణాగ్ని ధ కందళితాంతః

కరణాద్భుత కరుణాశ్రిత

తరుణా చరణానుచరణ ధ దయఃసూడు హరీ.

78

కం. దాసజనా వాసఘనా

భాసవనా వసనపత్న ధ బలమాసనసం

త్రాస గుణాభ్యాసరణా

స్త్రాసగుణాభరణ నీవే ధ శరణంబుహరీ.

79

కం. అధ్యాసిత సుధ్యాహిత

రధ్యాశతమధ్యదేశ ధ రాజదయోధ్యా

విధ్యాగత సాధ్యాసత

విద్యాధృత హృదయనిన్ను ధ వినుతింతుహరీ.

80

కం. వీటీ ధనపేటీ ఘన

చేటీ జనమణిశతాంగ ధ సింధురభటగో

కోటీ జయధాటీ స్రీయ

ఘోటీచయ మొదపు నిన్ను ధ గొల్చినను హరీ.

81

కం. గాధితనయ బోధితనయ

సాధితనయనాభిరామ ధ శాశ్వతజయసం

శోధిత రణగోధిత రణ

బాధిత రణదుదధి నిన్ను ధ బ్రతుంతుహరీ.

82

సోమక్షమాధామ ధామాగ్నియజ్వాన్వరూపా దురాపప్రతాపా పహాపాప
లోపా విపత్నోవలేపక్షవా కర్మసాక్షీ జగత్పూర్ణకుక్షీ మహాక్షీప్రసంక్షీప్త
దీప్తావ్రతాధ్యక్ష దత్తాధ్వరక్షేత్రపాత్రప్రయోగాది దత్తర్హిజప్రాణమోక్ష
వ్రతత్రాణ నిర్వాహకృత్సర్వసర్వసహాభూరి భారాపనోద్ధాన్సంవర్ధమానా
ర్థనాశీక సాఖ్యాప్యతచ్ఛంకరశీపతి స్థాణులింగాద్యనేకావతారా శతారప్రియా
పత్య దోస్సత్త్వి తత్త్వాభిమర్శ ప్రభుత్వైకహృత్కృత్రిమకోడ సంతాడన
క్రీడితా యాతమాయాకిరాతాభిరూపప్రసన్నోపదేశా సకృచ్ఛాబరాభిఖ్య
ముఖ్యాగమప్రోక్త మంత్రత్వదీయాస్త్రలాభార్జునసావర్జన స్వర్జనోద్దీయమా
నాచ్ఛ కీర్తిప్రతాపోజ్జయశ్రీకళా కారణానుగ్రహ నిత్యసంపత్కళావిగ్రహ
విగ్రహోదగ్రరక్షస్త్రియూపట్టణో ధట్టనోత్కృష్టమూర్తీధనుస్తూణ బాణ
ధ్వజస్యందనక్షంతృరథ్యారి సేనాదిదృత్యాశయా భూతదృక్కర్ణ రాట్నస్వర్ణ
తైలార్ణవానంత గోరాజభూవిశ్వసృజ్యేదమాత్తాండ బైవాతృకాదిత్యభూత
ప్రపంచైకయోధాగ్రణీ డైవతగ్రామణీ రామణీ యారుణీ వారుణీ దిక్ప్ర
భావంద్య సంద్యాసమారంభ శుంభచ్ఛుభాసంఖ్య శంఖాభిభాంకార నిస్సాణ
జంఘూణ ఘంటాఘణంఘూణ భేరీధణంధాణ వీణాదినిక్కాణ హృద్యానవద్య
సుఖరద్గద్య పద్యానువాద్యక్రిమోద్యన్నటద్భ్రహ్మ విద్యావిహారా మహా
రాజతాహార్య వర్యాగ్రసంస్థాన భావప్రకాశా మహేశా మదీయేష్ఠితం
దేహిమాంసాహితుభ్యం నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః.

87

మ. అని సర్వేశ్వరుని భజించి జగదాద్యంత్రక్రియాపూర్ణ క

ల్పనవృత్తిః సుఖదుఃఖసంపద విసంపద్యాగ్యభోగ్యాది జీ

వసకృత్యంబులు సర్వజీవులకు నేర్పాటందుగా వ్రాయుటల్

సనిగావించి త్రికాలవేదియగు తద్భ్రహ్మాంబుఁ గీర్తింపుచున్.

88

† మ. హరినాథీనరసీభవోద్భవ సమస్తామ్నాయకల్పస్వరూ

ప రహస్యాత్మకతత్త్వసత్యభువనప్రాధాన్య నానాచరా

చరభూతాఖిలవిశ్వకారణ కళాసంపూర్ణ కల్యాణ ని

ర్జరమస్త్రైసురవాంఛితార్థఫలదబ్రహ్మ సదానందకా.

89

† చ. విధి నిను మ్రొక్కి దోయిలిడి † వేడెద సంతమునందు భూతముల్

ప్రతితదంతశసంగతులఁ బాల్పడుఁగాతఁ దదీయమార్గమం

- దు ధరణి తత్సరోవితతి ♦ తోయము లోన్వయమునను సురు
త్క-ధనము తన్మహాభిముసంభవితీ తన్మృగం తోయమున్. 90
- చ. ఇటు లొనగూర్చు తంతయు నున్దీర్చి పూర్వముననున్న కే
యుట దగు భక్తికామితథలోదయమునాన్వయ మిప్రతిమూర్తుల
క్కటం గల కర్మసాక్షియ జగత్సతసాక్షి యనున ప్రముఖ మన్
దిటమునం బల్కి బల్కినుకడదే జేసి పూజి నుండుచుండున్. 91
- చ. శివుడు హలాహలంబు గిరిసీమను నిల్వఁ జేరికొని యిట్టి
ధవుడు వరాంగపాణి వసుధాతలమిప్పుటి నలం బెల్వఁడే
భవవసతిప్రమోదమునంబోల్వఁడు సుస్సహజానందాన్ని న
ట్లవగుణయు క్తమైన సుకృతాత్మకు లెప్పుడు నుంచుకొనెన్. 92
- చ. జలజవతంసముల్ హసనసహస్రానీరీతిమున జలంబున
బులు భవినెన్నియున్న బరిత్యక్తాన్వయమున జలంబున ని
స్సలితనవజ్రపాణియ ♦ సూచనమున కిరుదు లెన్నియు
కులుగు నవాంబుధార కొనఁగోరంగ కరణముననుగడున్. 93
- ఉ. గాఢతరానురాగమున ♦ గల్లమగుణమున పశ్యంతి
ప్రాణిమకేలికే నొకశరంబుననున్నుట కేమి సేయి
మూఢమనస్కుండయ్యు బ్రయాస పుష్పకవలనను నెప్పులొక్క ను
దూఢమతిం దశాననుడు ♦ దుష్టదుష్టానంద కోర్చుచున్. 94
- వ. అని ముఖమును 95
- స. భక్తిస్థమునందు ♦ భిరీమయ్యుని గుండు
భిరీమయ్యుని గుండు ♦ భిరీమయ్యుని
దాయుస్సోగనగుస్వామియ్యు డచ నింక
భుక్తుండండు డను నీను ♦ భువనరుద్ర
వీవు చెప్పఁగ నీల ♦ విలయకాలమున
జాగ్రహంబు భవనాంతరమున
సంప్రవిష్టండయ్యు ♦ సోమోక్షకపానీయుమ్మ
దన్మత్పదార్థ మేకానుభవము

తే. గీ. నొందఁజేయఁడె విధి చింత ♦ నొందనేల?

[కాలకుండుఁడు దిద్దెడి ♦ వ్రాలవరుస

ముందు వెనుకలఁ జనుచుండు ♦ మందరమిటుఁ]

కామసమరూప మదనాభిరామభూష.

96

వ. అని తనమహాసీయప్రభావంబు నిఖిలకలుబంతరాట్నభాంతరాళంబులం బ్రశంసించుటయుం గార్యంబుగా నిరూపించి భూపాలనమారోపశాపానురూపసంధానసంధావచన బంధురుండైన వసుంధరామరేందుని ధైర్యగాంధీర్య చాతుర్యాది గుణంబుల కచ్చెరుపాటునొందు కోటిపాలుండు భయాటోపశీలుండగుచు సూటిదనంపుమాటలఁ బ్రశాంతునిజేయుచుఁ దన సుభటవర్గంబున సన్మాన్యంబుగా జాగరూకతనుండ నియమించి సమంచితాశయుండై రయంబునంజని ప్రాంజలియై తదీయపూర్వోద్దితప్రకారంబున బిల్వణ ప్రచారంబు సానుపూర్వకంబుగాఁ బూర్వోత్తరశ్లోకప్రవచంబు తన్మయ త్వంబునొందించుటయుఁ దదీయప్రభావసూచక ప్రతిష్ఠాసంజ్ఞాది వాక్యార్థ తత్త్వోపన్యాసంబు నిగ్గయించుటయు నాకర్ణించి సమభ్యర్థావసానపూర్ణుని చెన్నున మిన్ను మన్ను నెఱుంగ నేరక యూరకున్న యమ్మన్నె తేని విన్న దనంపుఁ బన్నుగడ సన్నలెన్నుచు నన్నిట మిన్నఁదనంపు వన్నెలం బేరుగొన్న విన్నాణియగు మనోరంజనుండు కార్యానురంజనంబుగా రాజకుంజరునకుఁ బ్రబోధింపుచు నిట్లనియె.

97

సీ. రాశేంద్ర వివదిధైర్యంబనుమాట ని

రథకంబుగఁజేయు ♦ టర్హమగునె

కాక యీదుర్ఘటకార్య మాత్మనుజేయ

నిశ్చయించితివేని ♦ నిజము బ్రహ్మ

హత్య కన్యాద్రోహ ♦ మాతృభిఘాతుక

మఖిలమష్కర్తి ప్రియాపకృతియు

బాంధవాసత్కృతి ♦ బహుజనదూష్య మా

త్మకులక్షయము ధర్మవికృతిపదము

తే. గీ. నెరయసిద్ధించు నిదికార్యసరణికాదు

భవదభిప్రీతిఁగోరిన ♦ ప్రజలమగుట

బల్మిచేన్ద్రుని నుచిరచేన్ద్రుని నుచిర

గాన నామాట మనిరాదు • గాన నామాట

98

ప. అది యెట్లనిన.

99

మ. అకలంకాశయః హరిత్యభూషణాదనః ప్రకాశః సుతానాం బ్రహ్మకలోత్తంసుడు సప్తసింహానాం సుతానాం బ్రహ్మకలోత్తంసుడు
త్సకలాలంకృతమ్మాత్మనిష్ఠులను • త్సకలాలంకృతమ్మాత్మనిష్ఠులను
త్మకుఁడు దుద్యత్కవిత్వావంతుఁడు • త్మకుఁడు దుద్యత్కవిత్వావంతుఁడు

100

కం సర్వం సహ సర్వం

నిర్వాహక భావ సర్వం • నిర్వాహక భావ సర్వం

సర్వసామ్యోన్మేషము

యన్మోహన మనము • యన్మోహన మనము

101

ఉ. రాములెర్రయోగము నుచిర ప్రాప్తయోగము నుచిర

ధామనిధిప్రసాదాత్మకమిది నమము కామనిధిప్రసాదాత్మకమిది

భూమి నొకప్పురి నాయము • భూమి నొకప్పురి నాయము

సావముల వాక్ప్రయోగమును • సావముల వాక్ప్రయోగమును

102

పాగాంతరము:-

ఉ. రాము శరపరియోగము నూపకృత్యము నూపకృత్యము

గామనిధిప్రసాదాత్మకమిది • గామనిధిప్రసాదాత్మకమిది

తామ సామ్రాజ్యమును • తామ సామ్రాజ్యమును

సామనసపరియత్నమును • సామనసపరియత్నమును

కం. కావ్య సేవనము

గావ్య సేవనము నుచిరము • గావ్య సేవనము నుచిరము

గావ్య చదువులు నొదలు

గావ్య భయప్రాప్తియును • గావ్య భయప్రాప్తియును

103

ఉ. తాలిమిఁబూని నామనవి • తాలిమిఁబూని నామనవి

జాలియడంగజాలు నొకజాలును మును • జాలియడంగజాలు నొకజాలును మును

పాలికీ దోడితెచ్చెద న్నృపాలక సత్కవిరాజులు

బాలికనిద్వి రాజ్యసుఖంబు తీరొందు జగన్ప్రసిద్ధులు

104

మ. పుష్పకప్రాణమును నీతి నేర్పించుటకు నేరమును నోష్ట్రములతో
 జరిగి పుష్పకమును నోష్ట్రములతో నేర్పించుటకు నోష్ట్రములతో
 నోష్ట్రములతో నేర్పించుటకు నోష్ట్రములతో నోష్ట్రములతో నోష్ట్రములతో
 నోష్ట్రములతో నేర్పించుటకు నోష్ట్రములతో నోష్ట్రములతో నోష్ట్రములతో

105

[illegible]

ఉ. మానో యగోతి నామోతి యగోతి యగోతి యగోతి యగోతి యగోతి
మానో యగోతి నామోతి యగోతి యగోతి యగోతి యగోతి
మానో యగోతి నామోతి యగోతి యగోతి యగోతి యగోతి
మానో యగోతి నామోతి యగోతి యగోతి యగోతి యగోతి
మానో యగోతి నామోతి యగోతి యగోతి యగోతి యగోతి

చ. పరిపాదలర్ప విష్ణువిమోక్షాశ్రమే పరిపాదలర్పాశ్రమే సమాత్
పరిపాదలర్పాశ్రమే పరిపాదలర్పాశ్రమే పరిపాదలర్పాశ్రమే పరిపాదలర్పాశ్రమే
పరిపాదలర్పాశ్రమే పరిపాదలర్పాశ్రమే పరిపాదలర్పాశ్రమే పరిపాదలర్పాశ్రమే
పరిపాదలర్పాశ్రమే పరిపాదలర్పాశ్రమే పరిపాదలర్పాశ్రమే పరిపాదలర్పాశ్రమే
108

[illegible]

10. మొదటిది - పాపములు కలుగజేయు వాటిని పాపములు అను
 మొదటిది - పాపములు కలుగజేయు వాటిని పాపములు అను
 మొదటిది - పాపములు కలుగజేయు వాటిని పాపములు అను
 మొదటిది - పాపములు కలుగజేయు వాటిని పాపములు అను
 మొదటిది - పాపములు కలుగజేయు వాటిని పాపములు అను

110

జ. వివిధిల్లుకీ పాఠశాల కలగకే నాకే మునుదునా
రుమం బలిగ్రహ గింకెలలో కలరో నాలో కలసి యం

- జెడరొ మతోమితల్చికోకఁదే తగదే జగదేశకరూపనం
పద గురునాథప్రేమగల ♦ పైదల్లిపై వలసిన సీమనన్. 111
- చ. పలుమఱుఁ గుండనేల శోలుఁబాముల నెన్నెఁగొల్పి న్నిట్టి మే
ల్దలఁచితిమోకదే యిప్పుడుఁతప్పనె గొట్టిమఱుఁగొట్టిమీ
నిలునిలు సామినిక్కమిదె ♦ నే నినుఁగొడఁగ వచ్చునంబునన్
దొలఁగిన సీమ నాచుమది ♦ శోడుసుమీ మఱినెఁడుగొట్టిమన్. 112
- ఉ. ఈరుచిరంపుఁజి త్తరువు ♦ లీమఱుగిగిఁచు లీకోలునెఁడు
పారెడుతోట లీచిలుకఁసంజరముల్ గలుఁగొనిమీరు నా
మాఱుఁగనూచి సన్నుమదిఁమర్చిక వేఁట నుఁగొమ్మలూర గి
న్నీరులు నించుండనుచు ♦ నెమ్మిగిరిఁబుల గిరిఁబులూరనుచున్. 113
- శా. వేణీవేష్టితకంఠయై తరళభాఁసీభూతిఁ గొన్నది
ప్రాణాలంబితి బిల్వణస్మరణఁజేసి ♦ పాఁగూపుఁగొల్పియు
వీణాలాపిని యెచ్చి నిర్జనసఘాఁవిన్వృత్తమొనర్చి
ల్యాణీరాగ విపంచికాశ్రుతి నొయ్యారొనన్ సుగారొననుచున్. 114
- చ. అటువలె సాహసింఁడ చెలుఁలందఱుఁహరిమని ప్రోడవచ్చి గో
చ్చుటగని తల్లి తల్లడిలుఁచున్ వడివచ్చి సమాధిగిరి గెల్పగ
గిటఁ దగఁజేర్చి కూర్చి నుడఁగొల్పి నునేఁ, మఱిచ్చి వేఱుద
ప్పుట సవరించి ముంగురులుఁమోడిచి గొప్పచులుఁగొల్పిచుట. 115
- ఉ. కన్నియవింతయఁ నదరుఁగన్నియమించుఁగొనెరటవచ్చు గి
వన్నెయు వాసియుం దలఁచఁవన్నెయు గొనఁగొనెరటవచ్చు మే
ల్మిన్నపు గావటమ్మ బలిఁగొని న్నివుగా నునూర్ నలఁగొటల్
విన్నను మిన్నపైఁబడిన ♦ విన్ననువమ్మొగిరిమ్మ నమ్మనిఁ. 116
- ఉ. ఏనునుకొందురమ్మ జనుఁలిఁగొటిమాటల మునులేఁ మా
రాముల మానవమ్మ నెఁరానిముచ్చట నాఁగొల్పియె
సేమమటమ్మ సీనెడఁగుఁసేతల కేమనుకొందురమ్మ నా
నోములపంటవమ్మ విడఁనోర్తునె ముంగురుమ్మ నిన్నిఁకన్. 117
- ఉ. సీరహంబుఁజూచి పనిఁసేరక నేఁగొలుమానియున్న పా
రావత కీర శాకిల ♦ రమ్మని పిల్వఁగదమ్మ శోటఁబూ

దీవెలఁ బ్రోదిదిగ్గు కనఁతేర్పగఁదమ్మ పసిండివంటి మై
తీవి సడల్పఁబూనిన సఁడిం దిగఁగుంఁజెదరమ్మ సీచెలుత్.

118

చ. అని యనివారితంబు నెనఁరారడి వేరడిసేయఁగొఁగిలం
గొని చని రాజనుగొడలఁ ♦ గూరిచి కూరిమిమేటమిం నూ
తనతనయాపరాధములు ♦ దల్పక దాని పునోనురాగ రం
జనమొనగూర్చ సీవెలుఁగఁజాల నె చాలవెతల్ దలంచెదే.

119

చ. కటకట రాజపూర్తితిలఁకామణి కామిత మీవొసర్ప కీ
మటమటఁ జూపనులె సుగుఁమారి కుమారిక నింతఁజేసి సీ
విలువలు నింక నేమనుభఁనించెదనో మది నెంచి చూడుమా
దటవిటలేల నెందుఁ దలిచంద్రులుగాలె సుతానురక్తిన్.

120

చ. విను మనుఁగొంద్ర నాదయినఁనిన్న ప మాత్మఁదలంచి మంచి కా
దనక తనూభవక విభవఁదాభిమఁహోత్సవమొప్ప బిల్బణా
వని సురరాజసూక్తికి విఁనాహమొసర్చుము దేవబంధుర
క్తిని సరదేవదేవ పితృదేవ మహామహిదేవ హృన్యమా.

121

చ. సరసవశేష్యుఁ డార్యజనఁగమ్మతుఁ డెన్నిట మేలువాఁడు స
న్దురువరుఁ డిచ్చినిగొలిచి ♦ కూర్మి కళాభ్యసనంబొసర్చుచో
సరమరలుంపమాని తనఁయూ వినయానుగుణైక మాన్యనై
భరిఁ గనుమందు మున్ను తొరఁగట్టి కవిద్రుసకొప్పగింపవే.

122

చ. ఇప్పుడిది నేరమంచు సుతఁనింతగ వంతలమ్మఁజేసి దూ
రపుఁబని యట్ల సీమది గఁరంగ మిక్కేనునుకొందు సన్ను స
న్నపుఁజనుబొందఁ జూచిన తఁజాఁబున నొండువినంగనేర్తునే
సృసవర చూలుబిడ్డల గఁగింపని సంపదలేల చెప్పుమా.

123

వ. అని యోసరించు రాణివాసంపుఁ బలుకులకం బాసటయై
సుహృద్దనుగొట్టి స మనోరంజనుం డభిభంజనుచు కట్లనియె.

124

చ. వలవగు రూపుఁభిగలఁవానిగఁ గోరును గన్నె, విస్త్రస
ల్లలితునిగోరుఁ దల్లి, తుఁజ్జిలక్ష్యరసజ్ఞునిగోరుఁడండ్రీ, స
త్కులజునిగోరు బంధుతల్లి, ♦ కూరిమిశోభనకార్యవేళ లో
కులు సరనాన్నభక్తి మదిఁగోరుదు గీధరలోన నెల్లడక.

125

ఉ. అన్నియు నెన్న బిల్లులునియందు సమగ్రముడు సేవభా
గ్యోన్నతిదానపాత్రమగు ♦ నొండువిచారములేల గాగ్రహించు
డన్నిటయోగ్యుఁ డీవరిణియం బొసఁగూర్చుకొనిండు భాగ్యవం
మున్నది శాస్త్రబంధుహితముఖ్యజగజ్జ్వల సమ్మతముగనున్. 126

వ. అని యనుకూలవాక్యనైపుణ్యంబుగఁ బ్రాప్తయై బ్రాహ్మణ
గణ్యంబగునట్లుగాఁ దనపాఠ్యవిద్యపరిపూర్ణ స్వరూపు నామహాశిష్యుఁడైకొంది
పుచు నిందింపులేని పొందింపునట్లుల మెప్పు నగుచున్నట్లు పనిగొల్పు
నుభవనకు నెశవుపడి రావమిన్న జన్మిగ్నసామి నామహాపుత్రుఁడై
కడ్డగా దొడ్డముష్టిపంబు తనబిడ్డ నూరార్చుచు నేర్పుచున్నాఁడు. 127

ఉ. ఔ సరి బాల మేలుతన ♦ మంత్రులు నింతులచేసిన నేమి శా
బాసు బహు యదేమె నగుఁబోలుగఁ బరిణయంబులు ని
వాసి యెఱుంగఁజేసి నెఱపంబిదిగాక నిజులుగల్గునీ
భాసురహింసఁ జేయుటలుఁబోలునె యే మెఱివేలువలెన్. 128

చ. అదియునుగాక నిన్ను విడినాడుచునే మది నానానోమును
పదలనిధాన మీననుచుఁ ♦ బ్రాణపదముగఁ బది పిచ్చిగా
ప్పిదముగు నేర్పునం బదువఁజేసి నాడిగ్గది నమనోరథి
బది సఫలంబుగాఁ బరిణయంబు నయం బొసఁగిర్యకొనిన్. 129

ఉ. తప్పులెమాని మేలుతలిఁదండులవాఁడలవాని లిచ్చి
చొప్పునఁగల్గు నల్లఁజాకఁజూపఁగ నెప్పుఁగదాని నింకని
టొప్పదమేల సేయనొంతుంపుము సీమగివచ్చుచు మే
లిప్పుటోనర్తు సంతసెలు ♦ మిత్ర త్రిశ్శక్తిగలమ్ము జాలిగా. 130

వ. అని తనతనయ సతిసయ సయస్రియముల సునుసంబుచి
మంచితనంబునం దిగులుమాన్వి కుటంబుగూర్చి దిగిచి గారనిచి టవనలిచ్చి
మచ్చికందల్లికందిచ్చి యంతిపురంబునకుంబగచి నూత్రిశీఘరయునుగోత
హజారంబుఁబ్రవేశించి యచ్చటిజనంబులకు నొలుంబుఁబెట్టిన వారలనల్ప
మోదకల్పకులై బిష్ణుణకల్యాణానుకూల్యంబు తనకాలి సేపుకొని నిల్పుచు
దన్నుమన్నించుటలెన్ని యన్నరేండుగ్రండు కపిలద్రుమింకోనొచ్చి రమ్మనిన
నకలస్వతంత్రుండైన మంత్రివరుండు హితవురోహిణిమాత్రజనంబులతోడఁ

జని భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భుక్త్యుచయిని గాంచి మొక్కిరించుచున్నాను మృత్యు కోరికపాల
భాగినకలగుచు వచ్చునని అనుకొనినాను ముల ప్రాణిని ప్రహేళికతో నిర్ముఖ
కథానిధిని ప్రహేళికగాను నీ సాధితుని ధానిని సాధితునియమృతమృత మన
రంజనమను ప్రాంజలిని యిచ్చుచును. 131

శా. భూతానాం సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న. 132

† చ. నిరుచయేన సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న. 133

కం. భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న. 134

కం. భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న. 135

కం. భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న. 136

చ. భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న
భూతానాం పృథ్విశ్చ సర్వే చింతాళి సాధితునియమృతం యున్న. 137

కం. మాసవనాయక రాజ్యం

మా నవమిభి న కపుష్పాద్యుపాసం (స)

ಧಾಸ ವಿಧಾಸ ನಿಧಾಸ

భానిపుణ్యముగాక సాక్షాత్ భాగ్యములు లభించును.

138

చ. ప్రతిగతునాభ్యుదయః స. ద్విజః రాక్షసిః ఛ. భూమిభ్యః పరః

దధికగుణాభ్యయేన తపఃసామామిధి నామ్యుచితం నామ్యుచితం

ಬ್ರಹ್ಮತಗುನಾಧ್ಯಾತ್ಮನ ದ್ವಿತ್ವಾತ್ಮಕತೆ ಭಾವಿಸಬೇಕು.

ఉధితగుణాధ్యయోగ తన చరమఃశిష్యుఁడగు నామోగి నామోగి

139

కం. గురుకులం గానాల్సినాధిమం

ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಗೈದಿರುವುದು.

ಮುಖ್ಯಕರ್ತವ್ಯ (ಪ್ರಾಜ್ಞ)

స్వర్ణశాసనము (స. 10) వరుణుడు • ఆధిపతి నామము.

140

చ. అని బహుభంజులకై గుణవంతులైనవారై నామములు

ప్రజలు సూచించిన విధంగానే అంబేద్కర్ తరఫు

దనములుగ"లను రాజధి కలమ్మ ఫుమ్మగ, కి లుచు"ల

బనువుగడి: మంగళి యువరాజు, విజయవాడ, ఆంధ్రప్రదేశ్, భారతదేశం.

141

కం. రాజేంద్రుని చూచి ఆనందం గలిగింది.

రాష్ట్రమున గల గ్రామములు • రెండు వేలము

భావమునఁ గేరి గాన మును

పుష్పజల సాగోష్ట్రం గోలుపాఠం • బాగ్యవర్ధనామృతం.

142

ಶ್ರೀ. ಅಕಲ್ಮಂ ವಿಜಯಾಭಿವ ದ್ವೀಪಶೇ ತ್ವಂ ನಾಶ್ಯಸಿ ಯಾದವಃ

త్వంవిశ్వక్సేరినాశువంద్య మరణ వ్యూహాగ్నిని యోధున

ತೃಪ್ತವೇ ರಿಕ್ಷೆತಿವಾಲಸು ನ್ಯಾ ನುನಿ ಮು ನ್ಯಾನ್ಯಾ ನ್ಯಾನ್ಯಾ ಭಿ

తప్పింలక్ష్మీనిలయోధి వ ప్రితినియం పెంకల్పన : భవ.

143

వ. అని బిల్బులుం హాళిర్వచనానాహుం నునిగి : చాధవపుంగవు
డవ్విప్రపుంగవున కభిమానులుగాఁ బ్రాంతిల్లియ కమ్ దాగి ! తనశ్చరితము
ధేంద్రా ! జయఃవచనచనామఃంద్రా ! పుష్కలమునోపభవసాంద్రా !
బ్రహ్మకలచంద్రా ! భవత్ప్రభావంబుఁ జలియ నంశస్పంది కల్పించిన మదీయ

[illegible]

144

והנה כי הנהגתו היתה כדלעיל

1940-1941

... 1950-1951 ...

ה'תרס"ב

... 1000 ...

[illegible]

ಸಿರಿಗಾಂವಿ : ಸಿರಿಗಾಂವಿ ಪಂಚಾಯತ್ ಸಮಿತಿ

అంబేద్కర్ వి. రూపు శాస్త్రి

తే. గీ. గమ్మనెడి తావిన్నీరు ♦ గొంగురజ్జు
కొల్పకూటంబులను విరాళిచేసి
సందిరుల సందముగినిల్పు ♦ బరితలములు
దగవు నగగుల్మలు రావలెననిరు నామ. 145

ఉ. పాదులసందడింపు పోలుపాడెడిరచ్చుల రావలెననిరు
నీటుపసిండిఘంటికల ♦ మించిమలగి నూర్వవార్షము
భోరుకలంగ మేలు సరియల్పగ నెన్ని నె సేయవీని సె
గారముగల్గి యూపురము ♦ కాపురముయెప్పు నిలాసమున్నె. 146

చ. వలనగు కానుకల్లనుచు ♦ వచ్చిరి తమ భగవంతుని
మలద కరూణ స్వాత్మ తక ♦ మూలక కేళి నో గొంగుర
సల కరహట లాట పిరుజులగుల సింగి యుగిరి రాగ్ర కుం
తల వసుధాతలీంద్రులు ముగ్ధులగుననిరు నామ. 147

చ. స్వకులబలాత్తి స్పృహవారముగా నెనుచు విచ్చిని
గికి విడుచుల్నియింప సనరించి నుగిమరకొనె ను
చ్చికఘటియింది ముత్రసరిగ్గ మునో మునోధాన దా
నకలసల చృష్టిసిరి జురగియనినెల్ల కాన్యగార్వరు. 148

వ. ముందు మంగళచారవిధము లిక్కడనుగా నకలసనాహసనం
న్నులై యున్న యుంతరంగు సంధ్యాకాలంబుగల రు రిచ్చిహంపలంబు
జేరిన. 149

‡ మ. ధరణీప్రతిభాకృతిన్ దనునె హంతు గ్రుంక గాన్యమరా
గరసప్రక్రియ సజమింజె దనురు ♦ పుష్ప కాన్యభా
వరతిన్ జీడిగిగి ముగియెనుభ వాన్యగ్రప్రభన్ దురల
కులెక బిల్బులు డల్లు రావలెననిరు నామ. 150

చ. వితరణియెనచో బుధకవీంబు గురుద్విజ్ఞానముడలం
బతిశయశోభచే సలరె ♦ సంత సంతతఘ్నిసనంపదల
కుతుకమెనర్చె పూర్ణరసగుంభియున్ భువనాధనాగుం జ
ద్భుతగతితోడ మిన్నొరసె ♦ బొంగుచు వాహినులంబికోల్పగ. 151

స. అయ్యసంపరము నుభయవహులుగానా లలిసెనుమాట భరి
 త్తుటె గంగనూలయ్యంగదాధరణ నొకటాటానె మ గెన్ద్రవ్య సావేమ్యులై
 తమనామ వాహులుగానోడె నుభయవహులై గల సలకృతులుగుమ నేగు
 దేర బిల్వము సమమాతృకలృతగుండునా నొక కటాక్షిణు రహసీ గండలు
 కటకకంకాదేవుముద్రకాని పుష్పముల ధూపముల నొకటాటానె
 కాక్షిణమనుం నొకటాటానె నొకటాటానె నొకటాటానె గానకా సమా
 ప్రంబులు కేలంగిన బహుగత్యుల నొకటాటానె నొకటాటానె నొకటాటానె
 లాంఛనముల నొకటాటానె నొకటాటానె నొకటాటానె నొకటాటానె
 బలు సవద్యసృష్టయినా నొకటాటానె నొకటాటానె నొకటాటానె
 మంగగమహాబల రామనాథులు నొకటాటానె నొకటాటానె నొకటాటానె
 శృంగారానుగుణ్య లావణ్య పుష్పగిరినొకటాటానె నొకటాటానె
 ప్రియమోకనాను భావ బలం బులం బులం బులం బులం బులం
 నొకటాటానె నొకటాటానె నొకటాటానె నొకటాటానె నొకటాటానె
 నెమట నెమటాడు సవక్రవక్రకానా నొకటాటానె నొకటాటానె
 సడంగు విగ్రహముల సంతానులు నొకటాటానె నొకటాటానె
 బాణాలులు దూరిసింగు నొకటాటానె నొకటాటానె నొకటాటానె
 సులు రహస్యముల సంతానులు నొకటాటానె నొకటాటానె
 యగ్రాధిపతి ప్రభావము వచ్చి నొకటాటానె నొకటాటానె
 యగ్రాధిపతి ప్రభావము వచ్చి నొకటాటానె నొకటాటానె

152

కి. గురునాథుల హరిశ్చంద్రము

గురునాథుల హరిశ్చంద్రము గురునాథుల హరిశ్చంద్రము
 గురునాథుల హరిశ్చంద్రము

గురునాథుల హరిశ్చంద్రము గురునాథుల హరిశ్చంద్రము. 153

చ. చెలువుగనోడె నొకటాటానె నొకటాటానె నొకటాటానె
 చెల ముగిసెల్పమా నొకటాటానె నొకటాటానె నొకటాటానె
 లలితవిలోకనంబులకా నొకటాటానె నొకటాటానె
 బలుదమకంబు బుక్కలకా నొకటాటానె నొకటాటానె

154

చ. తిలకము దిగ్దశంబు సువిశ్రాంతియొక్క పరిణామమున ప్రసాద
దళికు మెఱుంగుటన్దమునఁ • దత్తప్రదీపమునోరె నెట్లు నూ
యలనలరాజు చక్కవచఁనూరిసి నూనఁగోన నొకఁడొ
పెలమిగ్రహించి యప్తపటఁమిచ్చి వచ్చి ను హృదయమునఁ 155

చ. అలచెలియిచ్చు చేపడుపులు మెఱుంగు పరిణామమునోరె నెట్లు
పులఁ గవిరాజునూచె నొకఁముగలగుమ్మ మరుమిచ్చి నూ
గెలిచితి నందఁ బరిపిస నొకఁకృతభావనీయమునఁ
దెలియఁ బడుపుచ్చు రితిఁదేనినూన నూననొకఁడొ 156

చ. అలిసరివచ్చితాంతరి సహస్రగళామయమునొకఁడొ
మలి గదలొపుడు ద్విజఁక మూడని నూనఁగోన నొకఁడొ
ములు దిగినోచ్చిమెఱుగ నరిచిలరు పేరుల ద్విజఁకమునఁ
జలనని ముంటఁగట్టి నిగఁజూటఁగనొకఁడొ 157

స. మోహమాపురులు • మూడు పరిణామమున
మాని సందరినొకఁడొనొకఁడొ

విరిదలొగుచ్చుదు • మూచి సందర్శన

ననికొరను మూడ • నుచిలదొకఁడొ

చోలలేమిదొ “మరికొమూటఁగనొకఁడొ”

పిలిచి తొనచ్చుదు • పిలిచిదొకఁడొ

కనుగొచ్చులిడక తొప్పనిచూడొకఁడొ నలగొకఁడొ

మరుమిచ్చిచ్చిచ్చిచ్చి • మరుమిచ్చిచ్చిచ్చి

నే. గీ. తమినిగొనగనచ్చి చిచ్చిమూడు మిచ్చి

పుణ్యసతులగుదుఁ గొనచూడు • పోనొకఁడొ మూర్తి

పుష్పలాజాతలలు చుట్టి • పోనొకఁడొ గార

మించి నివ్యాభిలిచ్చి పోనొకఁడొ 158

చ. ఇట్లు సకలజనానందగమనంబగు మందగమనంబు రాజమానింబు
నిర్గమించి నిరర్గళతోభనారంభనందంభ సంభృతశాంతభావంభసంభార
రంభాస్తంభశుంభద్యారంబగు సింహద్యారంబు గడచి గగ్గోద్రావారంబు
గావించి మణిపాదుకావహనం బొసరించి సప్తకోన్యారంబులు నిర్వహించి

జడముడము ప్రొక్క-బాదం పను ♦ సజిని మంద
రమున జనువెంచె న్నలులతో ♦ రాజకీయ.

164

సీ. పలుమాటలు నునుదించి పండ్లకాయలు నిన్ను
చెక్కి-బిల్లి పోలితి ♦ చెక్కి-నీయ

వలపునీవు కాని వననానతింబున

దరులకప్రభు వసంతింబు బలు,

కలిక క్రేగింపగాఁ జూల పాఠింబు నిన్ని

తొలుట్టు నిరిజూడ ♦ తొలిగిమోడ

తమకుంచులుచు నిర్భరమును బరుల మె

కారంపుటున్విని ♦ బూరంబు

జే. గీ. మంత్రములుదప్పి మంత్రము ♦ బ్రతిచివృద్ధి

విప్రులాలించి నినుదురా ♦ సేకైగతుల

కించుగెలులు మంత్రము ♦ గరిమ కౌండు

బంగసలుగూడి పాడి ♦ మంగిములు.

165

జే. గీ. పొనగెనప్పడు ముగించు ♦ పూర్వకముగ

పొనగెనప్పడు ముగించు ♦ పూర్వకముగ

దనమకూలతి పొలంబృత్తిముగె గన్వ

నల్లునకు ధారవోని భూవల్లభుడు.

166

వ. తదనంతరంబున.

167

మ. కళింపొందగఁ గల్గు బిల్లి బాదం రాత్రి న్యాగినిగి మం

గళసూత్రంబు గొన్నట్లు సునరథాంగన్వంద్యమానందకిం

దళతన్ రాజకరాత్రిదు ర్భరమును ♦ గొల్లబాదు నన్నిత్రుల

క్ష్యులనబాచవమొంగఁ జేయఁదగు భాస్వత్ప్రకాశభిగ్గఁ.

168

చ. సురుచిరలీల లేనగవుఁజూపుల మోమరవచిన్ పుట్టుబా

టరముఁమీటు చున్న మోహరపు బూటమి గోటమి వధూ

వరులు కరంబులెత్తి తలఁత్రాలు కిరంబులనించుటొప్ప న

ట్లురువడి సౌఖ్యవార్ధినిట ♦ నోలమించుటగా గణించగఁ.

169

వ. మఱియుఁ బాణిగ్రహణంబును నగ్నిప్రతిష్ఠాపనంబును నాజ్యాది హోమంబులును నగ్నిప్రదక్షిణంబును నాత్మారోపణంబును మొదలగు శుభ కృత్యంబుల వైవాహికదీక్షాపంచవాసరంబులు గడచిన సంతృప్తాంతరంగుండై మదనాభిరామభూకాంతం డవ్యధూవరులకు ననేకదివ్యాంబరాభరణాదికంబు లరణంబుగా నొసంగి యసాధారణంబుగా నల్లునకు మఱియును.

170

తే. గీ. మణికిరీటంబు కలువరామానికంబు

గండపెండేరమును రత్నకుండలములు

పచ్చరాగద్దె దంతపురచ్చబల్ల

మొసలివాగూర్పుపిడి మేలులెసగువాలు.

171

వ. మఱియు హవ్యీరసింహతలాటాదిబిరుదులును మాతంగతురంగ శతాంగసుభటాది చతురంగబలంబులును ధనురాదిసాధనంబులును దాస దాసీజనంబులును ధనధాన్యధేనుమంత్రియంతంబుగా నర్ధరాజ్యంబును సమర్పించి వసంతోత్సవంబు నిర్వర్తించి బంధుమిత్రమాతృకవిగాయకాది జనంబులకు నభీష్టార్థంబులొసంగి శుభదర్శనాగతదశాశ్లాది దేశాధిపతుల విద్యవ్రముఖుల సతివినయనంపదలం బూటించి సమంచితోపహారంబులఁ బరివారంబులతోననిపి వినూత్నచిత్రరత్నభిత్తికాముకురమణిదీపికా కుసుమ సుగంధబంధురమనోహరతల్పకల్పకాది శోభనవస్తువిస్తరాతిసుందరంబగు కేళికా సౌధమందిరంబున గృహప్రవేశంబుఁ జేయించి మదనోత్సవసూచనంబుగాఁ గల్యాణదీక్షాదోరకమోచనంబుగావించి వృద్ధజనానుమతంబున తాక్కాను సరణంబుగా వధూవరులనైక్యంబునొందించిన సౌఖ్యార్థ వంబునందేలుచు సురతావసానమంగళతరంగంబగు చతురప్రసంగవశంబున విలాసవతికిఁ దన్మనోహరుం డిట్టలనియె.

172

సీ. “సతులు మాయాధుర్యచతురల్లదే” “యకార!

యామాటబల్కు మేలుగునటోయి”

“జవరాండు కుటిలప్రచారుల్లదే” “యకార!

నడిమిటిమాట మాచవుగదోయి”

“ బింజోష్ణం లవనం శ్రీయమృత్యునై ” “ చూర !
 యనమృత చతుర్ముఖం • నగనమృతం ”
 “ బ్రహ్మనుత్ భూతి భాషణము గాదే ” “ చూర !
 కలగించుల్యుతం • నగనమృతం ”

జే. గీ. “ గత లాత్మకైవల్యముల్ • గదాదే ” “ చూర !
 సహితముగ బల్యుతం • నగనమృతం ”
 “ వెలచి సహితముల్యుతం • నగనమృతం ”
 “ మేలువచెగెదాచి • నగనమృతం ” 173

చ. అని చతుర్ముఖం నగనమృతం • నగనమృతం ప్రేమమృతం
 పెనగనం దంతులీగ్రహం • బ్రహ్మ నగనమృతం నగనమృతం
 దంతులీగ్రహం నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం
 అనునగునగుడు అను నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం 174

వ. మృతమృతం 175

సీ. మృతమృతం నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం
 నగనమృతం నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం
 నగనమృతం నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం
 నగనమృతం నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం
 నగనమృతం నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం
 నగనమృతం నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం
 నగనమృతం నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం

జే. గీ. “ జీవనమృతం నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం
 నగనమృతం నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం
 నగనమృతం నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం
 నగనమృతం నగనమృతం • నగనమృతం నగనమృతం 176

మ. అనుకూలవ్రతధర్మసీతియుత భాగ్యానుగ్రహమున నగనమృతం
 భవనంతాన భవనాధిరాధహిత సుఖపత్నానామృతం

ధన కేళీఁపూర్ణ తృప్తిమితియై ♦ తద్భూమిభృత్పట్టణం
బుననుండన్ ద్విజరాజహూళి యది యొప్పన్గాదె తస్మాత్రికిన్. 177

సీ. అని యిల్లు పూర్వోత్తరాంకితచోరపం
చాశత్సమాహ్వయోజ్వల రసప్ర
ధాన కావ్యకథావిధాన కల్పనచమ
త్కార గౌరవసూక్తి ♦ గలుగనాదు
నేర్పుకొలది యామిఁనీపూర్ణతిలకావి
లాసం బనగ నాంధ్ర ♦ రచనగూర్చి
భ సదంకితమొసర్చి ♦ భక్తితాత్పర్యన
మర్పణజేసితి ♦ మనవిచిత్త

తే. గీ. గింపు దీని సమస్తదిఁదేశరాజ
సభలయందు వసించి యాచంద్రతార
కముగ వర్ణిల్లజేయ రక్షకుండ వీవె
భూమిజానందసాంద్ర శ్రీరామచంద్ర. 178

గం. ధర్మాకామమోక్ష ద
ధర్మాచితధర్మధర్మధర్మాంతకళా
ధర్మాయతి దోస్సారసు
ధర్మాత్తధామ రామ ♦ తానకనామా. 179

చ. జయజయ దేవదేవ దృఢఁసంగరసంగరసై కలోక దు
గ్ధయభయనూప కర్పరపురక్షణసక్షణ నాకలోకహృ
ద్ప్రియ సయతిత్తివన త్త్విగుణఁగీర సుగీరతమోక్షదక్ష పు
ణ్యయుగయశస్సనాథ రఘునాథ సుధావసుధాకథాభిధా. 180

—♦ వచంతతిలకాస్పర్శము ♦—

ధాగాధహానిపువృత్రవితాన భాన్వ
ధారా ధరాయుధమహోత్సవతల్పహస్తా
ధారాధహానురభ యోగయ దానదత్త
ధారాధాభానిత సుందరధామ రామా. 181

మ. హనుమల్లక్షణతత్త్వనిష్ఠభరతాఃకర్మాపిత్వేకేసిసం
 దన తారాసుతబాంబవస్థులు ప్రాశస్త్యాప్త్యాప్త్యా
 వని దిక్షామృతముఖ్యకోణముల నాల్పిన్ సేవామాంకమం
 దేసయ స్మర్యనెనగు రాముని సంఖ్యాన్తర్యమిన్ శ్యామునిన్. 18

—: గద్యము :—

ఇది శ్రీరామచంద్ర గురుకరుణా కటాక్ష నీతిని సలక సమపూర్ణ
 సరస శృంగారరసధారాధర మాధుర్యములనుకారితాంధ్రగీర్వాణ
 కవితావిలాస విచిత్రనిలసితాప స్థితిసూత్ర భారద్వాజ సగోత్ర
 పవిత్ర చెల్లెల్లి కుల సుఖానందరాకాశానంద ముఖ్యరంగ రథరా
 మరప్రవర్య రామయ నామార్గచిత్ర కామనిసూపుత్ర సకల
 విద్యజ్ఞానవిధేయ సరసయ నామధే గుప్తానంద స యామినీ
 పూజితలకావిలాసంబును శృంగారరస మహాప్రబంధంబు
 నందు సర్వంబును చిత్రశాస్త్రము
 సంఖ్యాము.

వెలువరింపవలసిన శృంగార ప్రబంధములు.

1. గోపాల లీలాసుధాలహరి —
— ప్రయాగ కామేశ్వరకవి.
2. అహల్యాసంక్రందన విలాసము —
— వేమనారాధ్యుల సంగమేశ్వరారాధ్యులు.
3. కుబ్జా కృష్ణవిలాసము —
— అక్కసప్రెగడ హరిదాసు.
4. గాధేయోపాఖ్యానము —
— అనంతార్యుడు.
5. నాగ్నజిహ్వ పరిణయము —
— వట్లూరి నరసింహకవి.
6. లక్ష్మీస్మృతసింహవిలాసము —
— పైడిపాటి వెంకటనరసింహకవి.
7. మదనమోహినీ విలాసము —
— తక్కెళ్ల పాటి లింగకవి.
8. రంభానరకూబర విలాసము —
— వేంకటస్వామి.
9. రాధామాధవ సమాగమము —
— యడవల్లి వెంకటపతి.
10. వల్లవీపల్లవోల్లాసము —
— మాడభూషి నరసింహకవి.
11. శశిఖాపరిణయము —
— వెంకటరంగకవి.

రాజ్యోప నిర్వహణము
గోపాల లీలా సుధానంద

ప్రచురణ కామేశ్వర రవివర్మము

ప్రతి మూలమునందును ప్రతి పాదమునందును

ఉదాహరణల సమగ్రములు సమగ్రములు

ప్రతిపాదమునందును ప్రతి పాదమునందును

మొదటి పాదమునందును

1941 సెప్టెంబరు చూడము

ప్రకటించుము.

వెలువ దీనిన కావ్యములు - వెలులు.

1. రాధికాసాంస్వరము రు. 0-12-0.

— సుమత్యం.

2. సత్యభామాసాంస్వరము రు. 0-12-0.

— శ్రీ కామేశ్వరం.

3. అపాల్యాసంస్కరణము, రాధికా సాంస్వరము - నచరకావ్యములు సారంగధర, మిసిభారతములలో కొంత కొంత)

రు. 0-12-0.

— సమఖము వేంకటకృష్ణశృనాయకం.

4. హంసవింశతి రు. 1-8-0.

— అయ్యలరాజు నారాయణాచార్యుడు.

5. మలహణ చరిత్ర రు. 0-10-0.

— పెదపాటి ఎఱ్ఱనార్యుడు.

6. యామినీపూర్ణ తిలకా నిలాసము రు. 1-0-0.

— చెళ్లపిళ్ల సరనకవి.

ఈ మండలి మొదలగు మాత్రమే.

